

1934

సంపు. ౧౧ భావసంవత్సరము, జ్యేష్ఠమాసము (జూన్ ౧౯౩౪) సంఖ్య ౬

ప ల నా డు

తుమ్మల సీతారామమూర్తి

నాగార్జునాచార్య నవ్య తేజశ్ఛటల్
చిందుద్రొక్కిన దివ్యచిత్రశాల
వీర వైష్ణవ మతావిష్టులై తెన్గులు
తిరుమణి తీర్చి దిద్దిన పొలంబు
[1]వెలనాటి బోటితో వియ్యంబులు బిగించి
కేరింత లాడిన వీరభూమి
చంద్రభాగాసరిజ్జలశీకరంబులఁ
జెమ్మగిల్లిన జగా చేవనేల
ప్రకృతి సౌందర్యలక్ష్మికిఁ బట్టుఁగొమ్మ
చిన్ని నా తెల్గుతల్లికి జీవగఱ్ఱ
పోటుమానిసులం గన్న పోతుగడ్డ
నాదు పలనాడు మేలిగొనాలగూఁడు.

౧. గుంటూరుమండలమం దొకభాగమునకు "వెలనా" డని పేరు. ౧౨-వ శతాబ్దిని దానికి రాజు రాజేంద్రచోళుఁడు. అతని రాజధాని చందవోలు. అతని కూఁతురు "ముక్తలవాంబ" నను గురాజు పెండ్లియాడెను.

శ్రీనాథ కవిరాజ వాణీ విపంచికా
స్రుతసుధాధార లెచ్చోట నొలికె
మధురాపురీబుధ ప్రథఁ దూల్చు [2]సోమన్న
సాహితీసుమము లెచ్చటను వలచె
సోమరసంబులోఁ జొనిపి [3]పింగళిమంత్రి
సుకవితారసము నెచ్చోటఁ బంచె
కాకునూర్యప్పన్న గంటంపు గజ్జియల్
గడుసుపోకడల నెక్కడ నటించె
తెలుఁగుబిడ్డల చిఱు వేఁడిపలుకు నెత్రు
టేర్లు తుక తుక నుడికి పొంగెత్తి పొరల
వీరగీతంబు లెచ్చోట వీనుమిగిలె
నదియె పలనాడు దీని కున్నదియె జోడు?

చండశాత్రవ శిరఃఖండకాండమ్ములు
బాలచంద్రుం డెందు బంతులాడె
గంటంబు నెఱవాలుఁ గరవాలు చేఁబూని
రెడ్డినాగమ్మ యేగడ్డ మెఱసె
హంవీరసింహంబు లయ్యారె! యని మెచ్చ
ననపోతు రుధిర మే యవనిఁ గార్చె
శూరనారీపరిష్టూయమానచరిత్ర
మాంచాల యెచ్చోట మగనిఁ దెలిపె
నటదుమానాథ మస్తకశత విరాజ
దభ్రగంగాప్రవాహమ్ము నట్లు తెలుఁగు
దొరల కీర్తులు లేనేలఁ ద్రుళ్లిపడియె
నదియె పలనాడు మూడరావయ్యా తోడు.

---

2. ఇతఁ డప్పకవిపూర్వులలో నొకఁడు. ఇతఁడు మహాపండితుఁడై మధురలోని పండితుల శాస్త్రవాదమున నోడించెను.

3. ఇతఁడు పింగళి సూరన్న పూర్వులలో నొకఁడు ఇతఁడు మంత్రియుఁ, గవియు నై ప్రసిద్ధికెక్కె. ఇతని పేరు గామయ.

ఋగ్వేదము
(అనువృత్తము)

సి. వి. నరసింగరావు, బి. ఏ., బి. యల్.,

ఋగ్వేదము పురుషదేవతలనేకాక, స్త్రీదేవతలనుకూడ ప్రశంసించుచున్నయది. పురుషదేవతలను గురించి కొంచెముగ తెలిపియున్నాము. ఇకను స్త్రీదేవతలనుగురించి తెలుపుదము.

అదితి. అదితియను దేవిని గురించి ఋగ్వేదము మిక్కిలి గొప్పగ తెలుపుచున్నది. ఒకసూక్తమునందు అదితి సర్వత్ర వ్యాపించియున్నదని చెప్పబడియున్నది. జగత్సృష్టికర్తయగు దక్షుడు అదితిపతి. ఈదేవదంపతులగు దక్ష, అదితుల పుత్రులే ఆదిత్యులు. అదితిదేవియే దేవతల మాతయనియు ఋగ్వేదము తెలుపుచున్నది. ఋషులందరును అదితిదేవిని మిక్కిలి భక్తితో నారాధించుచుండిరి.

ఇంద్ర, వరుణ, అగ్నిదేవతల రాణులు ఇంద్రాణి, వరుణాని, ఆగ్నేయియని ఋగ్వేదము తెలుపుచున్నది. ఇంద్రునిరాణి శచియనికూడ చెప్పబడియున్నది. రుద్రుని రాణి రోదసి. భాగ్యము, ఐశ్వర్యము నొసంగుటకై ఈదేవులను ఋషులు ఆరాధించుచుండిరి.

ఇళ, సరస్వతి, మహి, భారతియను దేవులను కుటుంబమును క్షేమముగ నుంచుటకును, ఐశ్వర్యములొసగుటకును ఋషులు స్తోత్రముచేసి ఆరాధించుచుండిరి. భక్తులను మిక్కిలి ప్రీతితో ఈదేవులు కాపాడుచుండిరి.

ఉషోదేవి, రాత్రిదేవి అక్కచెల్లెండ్రు; ద్యౌస్ దేవుని కూతులు. ఉషోదేవి ప్రాతఃకాలమందుదయించును. రాత్రిదేవి సాయంకాలమున ఉదయించి రాత్రికాలమందు జీవులను కాపాడును. ఉషోదేవి భక్తులకు ధనము, అన్నము, ఆయురారోగ్యంబులు కలుగజేయును. ఈదేవులు భక్తితో ఆరాధించువారలను క్షేమముగ కాపాడుదురు.

అప్ దేవి జలాభిమానదేవి; వరుణదేవుని రాణి. అప్ దేవిని భక్తితో స్తుతించిన ఆరోగ్యమును, బలమును, పూర్ణాయువును కలుగజేయును. స్నానకాలమందు అప్ దేవిని స్తుతించిన రోగమును, పాపమును పారదోలును. ఈకారణముచేతనే తీర్థస్నానములు నిర్మించియున్నారు.

ఋగ్వేదమునందే పంచనదీదేవులను ఋషులు కొనియాడియున్నారు. విశ్వామిత్రఋషి విపాస్, సుదుద్రీనదీదేవులను పిలిచి వారితో సంభాషించి వారి అనుగ్రహము పొందియున్నాడు. గంగా, యమునా, కుబ్బా (కాబూల్ నది) నదీదేవులనుగురించి చెప్పబడియున్నది. మరికొన్ని దేవులనుగురించి ఋగ్వేదము ప్రశంసించియున్నది.

ధిషణాదేవి ఐశ్వర్యంబుల నొసంగు దేవి.

పురంధిదేవి దండిగ పంటపైరులను, భాగ్యమును కలుగజేయును.

వాగ్దేవి వేదజ్ఞానమును విద్యను కలుగజేయును. ఈదేవినే సూనృతాదేవి యనికూడ స్తోత్రము చేసియున్నారు. ఈదేవి బృహస్పతిదేవుని రాణి.

సినీవాలియను దేవి స్త్రీలగర్భమును కాపాడుదేవి. గర్భాధానకాలమందు ఈదేవిని ప్రార్థించుచుండిరి. ఈదేవి మెండుగ సంతతి కలుగజేయుతల్లి.

అరమతిదేవి సుజ్ఞానమును కలుగజేయును.

స్వస్తిదేవి ఐశ్వర్యమును, భాగ్యమును ఒసంగు తల్లి.

మహనీయులగు ఈదేవుల నారాధించి, మన వేదఋషులు సుఖసౌఖ్యంబులం బొంది, సుజ్ఞానమును తెలిసికొని ఐహికాముష్మికసుఖంబుల బొందుచుండిరి.

రాక్షసులు, దస్యులు

మన ఆర్యులను రాక్షసులును, రాక్షసులను పూజించు దస్యులును హింసించుచుండిరి. ఋగ్వేదము అట్టి రక్కసులనుగూర్చియు, దస్యులనుగూర్చియు తెలిపి యున్నది. ఆరక్కసులును, దస్యులును ఎవరైయుండిరో ఈక్రింద తెలుపబడును.

౧. వృత్రుడు వేదమున కానబడు రక్కసుల రాజు. ఈరక్కసుడు ఊర్ణనాభయను రక్కసుని పుత్రుడు. దను వృత్రుని తల్లి. రక్కసరాజు దనుపుత్రుడగుటంబట్టి రక్కసులకు దానవులని పేరు కలిగె. దేవతలకొరకు ఋషులు యజ్ఞముల చేయునపుడు వృత్రుడు యజ్ఞభంగము చేయుచుండెను. అందునకై ఇంద్రుడు విష్ణుసహాయమును గొంది, మరుత్తులు తోడ్పడ ఘోరయుద్ధమునందు వృత్రుని సంహరించెను. మహాబలుడగు నీరక్కసుని సంహరించుటచేత వేదఋషులందరును ఇంద్రుని మిక్కిలి అధికముగ కొనియాడి యున్నారు. ఇంద్రుడే ఎల్లరక్కసులను, రక్కసులను పూజించు దస్యులను సంహారించిన దేవుడు. కొన్నికొన్ని సమయములందు విష్ణు, అగ్ని, బృహస్పతి, మరుత్తులు ఇంద్రునకు యుద్ధమునందు తోడ్పడినట్లు ఋగ్వేదము చెప్పుచున్నది.

౨. వలుడు, లేక బలుడు అను రక్కసుడు వృత్రాసురుని తమ్ముడు. ఈవలుడు అంగీరసఋషిని మిక్కిలి బాధపెట్టుచు, ఋషుల గోవులను దొంగిలి పోవుచుండును. ఇంద్రుడే ఈవలుని రూపుమాపెను.

౩. కణారు అని మరియొక రక్కసు డుండెను. వాడు వృత్రుని తల్లియగు దనుతో స్నేహముగ నుండువాడు. ఈరక్కసుడుకూడ ఆర్యులను చాల బాధపెట్టుచుండెను. ఇంద్రుడు ఇతనినికూడ బరిమార్చెను.

౪. క్రివియను రక్కసుడు మేఘములందు దాగి వర్షములను కురవనివ్వక ఆర్యులను బాధించుచుండెను. ఇంద్రుడు క్రివిని చంపి ఆర్యుల బాధ నివారించెను.

౫. నముచియను రక్కసుడు క్షామమును కలుగజేసి ఆర్యులను మిక్కిలి కష్టపెట్టెను. ఆర్యుల దేవుడగు ఇంద్రుడే నముచిశిరస్సు ఖండించి చంపెను.

౬. అర్బుదుడను గొప్ప రక్కసుడు ఆకసమున దాగి ఆర్యజనులకు అధికమైన బాధలు కలుగజేసెను. భక్తవత్సలుడగు ఇంద్రుడు ఈరక్కసుని క్రిందపడద్రోసి, కాళ్లక్రింద త్రొక్కి చంపెను.

౭. రౌహిణియను రక్కసుడు స్వర్గలోకమునకు పోయి దేవతలతో పోరాడయత్నించుచుండెను. ఇతనినికూడ ఇంద్రుడే రూపుమాపెను.

౮. వర్చిన్ అనురాక్షసుడు ఇంద్రుని దూషించి ఇంద్రుని భజించు ఆర్యులను ద్వేషించుచుండెను. ఇంద్రుడు వర్చిన్ అను అసురుని, అతని పుత్రులగు వేయిన్ని అయిదువందల రక్కసులను ధ్వంసముచేసెను.

౯. శుష్ణయను దస్యురాజు కుత్సరాజును బాధపెట్టుచుండెను. కుత్సరాజు ఇంద్రుని ప్రార్థింపగ ఇంద్రుడు ప్రత్యక్షమై శుష్ణుని చంపి అతని భాగ్యమంతయు కుత్సున కిచ్చెను.

౧౦. శంబరుడను దస్యురాజు దివోదాసుని రాజ్యమును పాడుచేయనెంచి, దివోదాసుని రాజ్యము చుట్టు నూరుకోటలను కట్టి, దివోదాసరాజ్యముపై దండెత్తసాగెను. దస్యులు సహజముగ బలవంతమైన జాతి; యుద్ధనైపుణ్యముకూడ వారికి కలదు. ఈశంబరుని తెర గెరిగి దివోదాసునకు భీతి కలిగెను. దైవభక్తియే ఆర్యజాతికి మూలబలమని ఎరిగి ఇంద్రుని ప్రార్థింపసాగెను. భక్తులయం దనురాగముగల ఇంద్రుడు ప్రత్యక్షమై, దివోదాసున కభయమిచ్చి, శంబరునినూరు కోటలను పడగొట్టి, ఆదస్యురాజును చంపి ఆరాజ్యము దివోదాసున కిచ్చెను.

౧౧. వంగ్రిద, పిప్రు, మృగయ యనుదస్యురాజులు రిజిస్వుండను ఆర్యరాజుపై విరోధముపూనిరి. ఆముగ్గురు దస్యులు ఏకీభవించి రిజిస్వుని రాజ్యముచుట్టు కోటలను కట్టసాగిరి. కోటలను కట్టుటయందు మిక్కిలి నైపుణ్యము కలిగియుండిరి. రిజిస్వుడు శత్రుల యుద్ధ

సామగ్రి నెరిగి భీతిజెంది, ఇంద్రుని ప్రార్థింపసాగెను. ఇంద్రుడు దస్యురాజుల కోటల పడగొట్టి, వారలను చంపి, వారి రాజ్యమును రిజిశ్వన కిచ్చి ఆర్యులను కాపాడెను.

౧౨. చుమురి, ధుని యను దస్యురాజులు దధీతి యను ఆర్యరాజుపై విరోధము సాగించుచుండిరి. వారుకూడ దధీతిరాజ్యముచుట్టు కోటల నియమించి దధీతిరాజ్యమును పాడుచేయ నారంభించిరి. ఇంద్రుని వేడగ, ఇంద్రుడు ప్రత్యక్షమై చుమురి, ధునికోటలను భూమిచదరముచేసి వారలను చంపి దధీతిని రక్షించెను.

౧౩. వేతసు, తుగ్రయను దస్యులను రూపుమాపి, ఇంద్రుడు తుజియను ఆర్యరాజును కాపాడెను.

౧౪. ఋగ్వేదమునందు స్వర్భాను అనురక్కసుడు సూర్యున కడ్డపడి సూర్యగ్రహణమును కలుగజేయు నని చెప్పబడియున్నది.

పురాణములలో మిక్కిలిగ వర్ణింపబడిన రాక్షసుల పేర్లు ఋగ్వేదమున కానబడవు.

ఉపసంహారము

ఋగ్వేదమునందు తెలుపబడిన దేవత లందరు మిక్కిలి సౌమ్యమూర్తులు; భక్తులయెడ మిక్కిలి అనుగ్రహముకల దేవతలు, భక్తితో స్తోత్రముచేసి, నైవేద్యము లిడిన ఈదేవతలు చాలగ సంతసించి, వారు వేడిన వరము లొసగి భక్తులను బిడ్డలవలె కాపాడుచుండువారు. భక్తితో పిలిచిన సిద్ధముగ ప్రత్యక్షమై కోరిన కోర్కె లొసగువారు. భక్తుల కష్టము లెల్ల పోగొట్టువారు. స్త్రీదేవులుకూడ మాతృవాత్సల్యముతో భజించువారలకు సర్వశుభము లొసగి కాపాడుచుండు వారు.

ఇట్టిదేవతల నారాధించియే ఆర్యజనులు తమ కంటె బలిష్ఠులును, సంఖ్యాధిక్యముకలవారై యుండి యుద్ధనైపుణ్యముగల దస్యులతో పోరాడి వారల నోడించి పంచనదీప్రదేశంబున స్థిరముగ కుదిరినవారైరి.

కాలక్రమమున ఆతెలిదంద్రులవంటి దేవతలను ఆర్యులు మరచిరి. అట్లు మరచుటవలననే ఆర్యజనులకు దురవస్థలు సంభవించినవి. కాలక్రమమున నాస్తికమతముల నవలంబించి, ఇప్పటి క్షీణదశలో కాలము గడుపవలసివచ్చెను. మన ఋగ్వేదమున ప్రశంసింపబడిన దేవతలు మమ్ములను విడనాడిపోలేదు. అప్పుడును, ఇప్పుడును ద్యౌస్‌దేవుడు ఆకాశప్రదేశము నేలుచునే యున్నాడు. పృథ్వీదేవి భూమియందు అప్పటివలెనే ఇప్పుడుకూడ పంటపైరుల నిచ్చుచున్నది. గాలియందు వాయుమూర్తి ప్రత్యక్షమైయుండి, మన శరీరమందు కూడపంచవాయురూపముననుండి మనశరీరము కాపాడుచున్నాడు. అగ్నిదేవుడు నిప్పులో ఉండి మన వంటకముల పచనముచేసి, వైశ్వానరరూపమున మన శరీరమందు వేడికలిగించుచు మనలను కాపాడుచున్నవాడు. సూర్యుడు, చంద్రుడు ఆయామండలములందుండి మనలకు ఉష్ణమును, సస్యములకు ప్రాణమును ఒసగి జీవరాశిని కాపాడుచున్నారు. ఇంతియకాదు. పరమాత్మయగు విష్ణుదేవుడు, జడపదార్థమందును, జీవులయందును, దేవతలయందునుకూడ అంతరాత్మయై దాగి ప్రపంచమంతయును ఏలుచున్నవాడు.

మరల మన ఆర్యులు ఈదేవతలను ఋగ్వేదమందు తెలిపినవిధముగ నారాధింప నారంభించినయెడల, పూర్వమున ఆర్యులు పొందిన ఉత్తమపదమును మరల పొందగలరు. ఇది నిశ్చయము.

దేవతలు ప్రత్యక్షమగుట ఈకాలపు మాట కాదని కొందరు తలతురు కాబోలు. అది సరికాదు. ఈవిషయము ఇంతకుముందు తెలుపబడియున్నది. పునరుక్తి దోషము సంభవించినను ఆవిషయము మరల నొక్కిచెప్పబడును. మన ఆంధ్రదేశమున భద్రాచల రామదాసుని మొర ఆలకించి శ్రీరామమూర్తి తురుష్కుడగు తానీషాకు ప్రత్యక్షమై రామదాసుఅప్పును తీర్చినవిషయము ఆంధ్రుల కందరికి స్పష్టముగ తెలిసినదే. అట్లనే అరవదేశమందును పశ్చిమతీరమున ఉడిపియందును, మహారాష్ట్రదేశమున పంఢాపురమందును, కాశీపట్టణమందును, బంగాళదేశమందు నవద్వీపమందును దేవతలు ప్రత్యక్షమైరని తెలుయుచున్నది. ఇవన్నియు కల్లకాదు. భక్తితో భజించు వారలకు దేవుని సాన్నిధ్యము శీఘ్రముగ కలుగుచున్నది. ఎంతచెప్పినను నాస్తికులకు నమ్మకము రానేరదు. వారలు తప్పుమార్గముననే పోదురు. ఆస్తికులు ఋగ్వేదమార్గము ననుసరించి శుభమును పొందగలరు.

కావ్యమున కాత్మయేది?

(What is the soul of Poetry)

డి. వేం. అవధాని

మానవదేహము సర్వాంగసుందర మయ్యును, నిర్జీవమగుచోఁ దనధర్మమును నిర్వహింపఁజాలదు. జీవము దానికిఁ బ్రధానము; తక్కిన యంగము లన్నియు నలంకారప్రాయములు. అనఁగా నాంతరమైన జీవము వెలిగా బాహిరములైన యంగములు మాత్రము దానికి సౌందర్యమును గూర్పఁజాలవనుట. అట్లే కావ్యమునఁగూడఁ బ్రాణభూతమైన ప్రధానవస్తువు లోపించినచోఁ దత్ప్రయోజనమగు రసానందము సిద్ధింపదు. అప్పు డది కావ్యశబ్దవాచ్యమే కాక యొక నీరసపదసముదాయ మనఁబడును. కావ్యాంతర్భూతములైన రసాలంకారాదిగుణములలో నేది కావ్యమునకుఁ గావ్యత్వము నాపాదించి, తత్ప్రయోజన మగు రసానందమును గలిగించుటకు సమర్థమై యుండునో, యదియే దానికిఁ బ్రాణము, లేక యాత్మ యనఁదగును. మిగిలిన వన్నియు నుపకారకమాత్రములే కాని ప్రధానములు కానేరవు. అనఁగా నప్రధానములైన యీ బహిరలంకారములు లోపించినపుడుగూడఁ బ్రాణభూత మగు నా ప్రధానవస్తు వొక్కఁడే కావ్యానందము నొసంగి తీరుననుట. కావ్యమున కిట్టి యాత్మ యెద్దియో నిర్దేశించుటలో వివిధమతములు ప్రబలినవి. వాని నొకటొకటిగా విమర్శించి చూతము.

పాశ్చాత్త్యులకు Aristotle ఎంత ప్రాచీనుఁడైన లాక్షణికుఁడో మనకు భరతుఁడంత. ఇతఁడు నాట్యశాస్త్రమును వ్రాసి యం దుదారములైన పెక్కు విషయములను వాక్రుచ్చెను. దానిలోని సూత్రముల నాధారము చేసికొనియే తరువాత క్రమక్రమముగ ననేకశాస్త్రగ్రంథములు వెలసినవి. రసమును, దదనుభవహేతువు లగు సాధనములను బ్రప్రథమమున నిర్వహించి చెప్పినవాఁడు భరతుఁడే. "విభావానుభావవ్యభిచారి సంయోగా ద్రసనిష్పత్తిః" అని యాతఁడు చెప్పిన సూత్రమునుబట్టియే తరువాతి యాలంకారికులు రసస్వరూప నిరూపణము గావింప యత్నించిరి. నాటక ప్రయోగ సమయమున సహృదయుఁ డగు సామాజికుఁ డనుభవించు సాత్త్వికానందమే రసమనియు,నిదియే యెల్ల కావ్యములకును జీవగఱ్ఱ యనియు భరతుని మతము.

భరతునికిని, ఆనందవర్ధనునికిని మధ్య కాలములోఁ గావ్యస్వరూపమును నిరూపించుటకుఁ బలువురు పలు తెఱంగులఁ బ్రయత్నించిరి. ఈకాలములో భరతుని

నాట్యశాస్త్రమునకు వ్యాఖ్యానములు పెక్కు వెలువడినను అతని రససిద్ధాంతముమాత్రము తగినంత ప్రాముఖ్యమును బడయలేదు. అప్పటి యాలంకారికులు రీత్యలంకారగుణాచ్ఛాదితమైన కావ్యముయొక్క బహిస్స్వరూపమునకే యెక్కుడు ప్రాధాన్యము నొసంగిరి. కాని యంతర్జీవ నిరూపణకై ప్రయత్నింపరైరి. రససిద్ధాంతముయొక్క సామంజస్యమును వారును గుర్తించిరి. కాని తమతమ నూత్నసిద్ధాంతములఁ బ్రబలీకరించుకొనునాతురతలో దానికప్రధానస్థానము నొసంగిరి. కాళిదాసాదులగుకవులుకూడ నానాఁటి విమర్శకుల నీరసాభిరుచిని (Bad taste) గూర్చి తెగడియే యున్నారు. రసస్వరూపమును లెస్సగా నెఱింగిన భవభూతివంటి మహాకవికూడ నా కాలము ననుసరించి శబ్దవైచిత్రి నారాధింపవలసివచ్చినది. ఆకాలమునాఁటి కావ్యకర్తలిట్టిశబ్దచిత్రసాధనమునకై తమ కావ్యములలోఁ బ్రత్యేకముగ నొక్కొక్కభాగమును వినియోగించుచుండెడివారు. ఇదియంతయు నప్పుడు వ్యాపించిన నీరసాభిరుచియొక్క ప్రభావము.

అదిగాక భరతుఁడు రసమును గేవల నాటకసంబంధిగాఁ జెప్పుటచేతను, ఏరస పోషణకును అవకాశములేని స్వల్పపద్య రచనలో నతని ననుసరించి రసానందసిద్ధి వడయుట దుర్లభ మగుటచేతను తరువాతి యాలంకారికు లతని రససిద్ధాంతమునకు భిన్నముగాఁ గొన్ని నూత్నమతములను స్థాపించిరి. అం దలంకారమత మొకటి. దీనిని వెలువరించినవాఁడు భామహుఁడు. అలంకారములే కావ్యాంగములలోఁ బ్రధానములైన వనియు, నవి లోపించినచోఁ గావ్యప్రయోజనము సమగ్రసిద్ధి నందదనియు నితని మతము. స్వప్రతిష్ఠితమైన మతమునకుఁ బ్రాముఖ్యము నొసంగుటకై యితఁడు రసగౌరవమును గించిల్లఘూకరించినను, దాని మాహాత్మ్యము నెఱుంగనివాఁడు కాఁడు. కావుననే ఉత్తమోత్తమరచన యనఁదగిన నాటకమున రసపరిపోషణము విధిగా నుండి తీఱవలయు నని నొక్కిచెప్పినాఁడు. అదిగాక నీతివేదాంతాదికఠినవిషయబోధనమునకుఁగూడ మనోహరరసాత్మకమైన రచనయే యర్హమని యతని యూహ.

'స్వాదు కావ్యరసోన్మిశ్రం
శాస్త్రమ ప్యుపయుంజతే'

కాని యితఁడు రసమును రసవన్నామమున నొక యలంకారభేదముగామాత్ర ముగ్గడించెను.

రెండవది గుణసిద్ధాంతము. దీని కర్త దండి. 'ఇష్టార్థవ్యవచ్ఛిన్నమైన పదావళి'యే కావ్యమని యితని మతము. కావ్యశైలులలో నుత్తమమైన వైదర్భికి మాధుర్యాదియగు గుణదశకమే ప్రాణమని యితని యూహ.

'శ్లేషః ప్రసాద స్సమతా
మాధుర్యం సుకుమారతా,
అర్థవ్యక్తి రుదారత్వ
మోజఃకాంతిసమాధయః,
ఇతి వైదర్భమార్గస్య
ప్రాణా దశ గుణాః స్మృతాః.'
—కావ్యాదర్శము.

భావౌన్నత్యమును, భాషాలాలిత్యమును గూడఁ గావ్యశోభకు ముఖ్యహేతువు లని యితఁడు సూచించియున్నాఁడు. కావ్యమునకు జీవాతువులని భామహుఁ డుగ్గడించిన యలంకారములు కావ్యసౌందర్యోపకారకములగు బహిర్ధర్మములు మాత్రమని యితని యూహ. ఇతఁడుకూడ భామహునివలె రసము నొక యలంకారముగానే పేర్కొనినాఁడు. కాని రసమునకుఁ గావ్యమునఁ గల ప్రాధాన్యమును గుర్తించక పోలేదు. ఇతఁడాలంకారికమాత్రుఁడే కాక కవియు నగుట రసమునకుఁ గూడ గుణాదులతో నించుమించుగా సమానగౌరవము నొసంగినాఁడు. మొత్తముమీఁద దండి రససిద్ధాంతమునకు భామహునియంత విరోధి కాఁడు.

మూఁడవది రీతిమతము. దీని నావిష్కరించినవాఁడు వామనుఁడు. ఇతని మతమునఁ గావ్యమునకు రీతియే ప్రాణము. రీతియనఁగా విశిష్టమైన పదరచన. అది దోషరహితమును, గుణభూయిష్ఠమును అయి యుండవలయును. 'రీతి రాత్మా కావ్యస్య, విశిష్టా పదరచనా రీతిః, విశేషో గుణాత్మా.' వామనుఁడు చాలవఱకు దండితో నేకీభవించినాఁడు. గుణములు కూడఁ గావ్యశోభకు హేతువులే యనియు, నలంకారములు తదతిశయహేతువు లనియు నితఁడు చెప్పియున్నాఁడు. రసవిషయమున వామనుఁడు తన పూర్వులకంటెఁ గొంచెము లోతుగాఁ బరిశీలించిన ట్లగపడుచున్నాఁడు. భామహుఁడును, దండియు దాని నొకయలంకారభేదముగామాత్రము చెప్పి దానికిఁ గావ్యమునఁ దగినంతస్థానమును గల్పించరైరి. వామనుఁడు దాని నొకప్రధానకావ్యలక్షణము గాఁ జెప్పుటయేకాక, దానిపోషణకనువగు రచన లేవియో విమర్శించి చూపినాఁడు.

వామనునితరువాతివారును, ఆనందవర్ధనునికిఁ బూర్వులును నగు నాలంకారికులలో నుద్భటుఁడు, రుద్రటుఁడు, రుద్రభట్టును ముఖ్యులు. వీరిలో నుద్భటుఁడు భామహాలంకారమునకు వివరము వ్రాసినవాఁడు. అందుచేఁ జాలవఱకు భామహుని యలంకారమతమున కనుగామి. భామహాదులవలె నితఁడుగూడ రసము నొక యలంకారముగానే పేర్కొన్నను దానినిగూర్చి బాగుగా విచారించి, తదనుభావసాధనములను గూర్చి స్ఫుటమైన పరిజ్ఞానమును సంపాదించినవాఁడు. ఇతఁడు పై కలంకారమతములోనివాఁడుగనే కన్పట్టినను రససిద్ధాంతమునకే మిక్కిలి సన్నిహితుఁడు.

రుద్రటుఁడును, రుద్రభట్టును రసము నెడఁ దమ పూర్వులకంటె నెక్కుడాదరము గలవారు. రసవిహీనమైన రచన నిష్ప్రయోజనమని రుద్రటుని యాశయము. ఆయా రసపోషణ కనువగునట్లు వివిధరీతుల నుపయోగింపవలె నని చెప్పుటలో నతఁడు రీతి కంటె రసమున కెక్కుడుప్రాధాన్య మిచ్చినట్లు తోఁచుచున్నది.

"వైదర్భీపాంచాల్యౌ ప్రేయసి కరుణే భయానకాద్భుతయోః, లాటీయాగౌడీయే రౌద్రే కుర్యా ద్యథౌచిత్యమ్."

ఆనందవర్ధనుని కర్వాచీనమైన యగ్నిపురాణమున నీపై మతములన్నియుఁ గ్రోడీకరింపఁ బడుటతక్క తత్కర్తకుఁ గావ్యమునెడఁ గల వినిశ్చితాభిప్రాయ మేదియుఁ దేటపఱుపఁ బడలేదు. ఇతఁ డానందవర్ధనుని ధ్వన్యాలోకముతోఁ బరిచయము కలవాఁ డనుటకు ధ్వన్యాదుల కితఁ డిచ్చిన నిర్వచనములే తార్కాణము. మొత్తముమీఁద నితఁ డానందవర్ధనుని ధ్వనిమతమునకుఁ దత్ప్రాచుర్యమునకుఁ బూర్వము పూర్వపక్షము వహించినవాఁడని తోఁచుచున్నది.

ఈపైమతము లన్నియుఁ గావ్యము యొక్క బహిస్తత్త్వమునకే యెక్కుడు ప్రాధాన్యము నిచ్చినవి కాని యందలి యథార్థమైన జీవమును గుర్తించుటకు యత్నించ లేదు. కొందఱు రసమునకుఁ గల ప్రాచుర్యమును గుర్తించినను స్వప్రతిష్ఠితములైన మతములను స్థిరముగా నెలకొల్పుకొను నాతురతతో దానికిఁ బ్రధానస్థానము నీయరైరి. అందుచేఁ గావ్యాత్మను బరిశీలించుటలో వారెవ్వరును సమగ్రముగఁ గృతకృత్యులు కాలే దనవచ్చును. ఈమతముల నన్నిటిని సమన్వయించి కావ్యముయొక్క జీవమును నిరూపించినవాఁ డానందవర్ధనుఁడు. ఇతని మతము రససిద్ధాంతమునకు వ్యాఖ్యానము వంటిదే కాని తద్వ్యతిరేకి కాదు. కావ్యాంగములైన శబ్దములలో కేవలవాచ్యార్థమే కాక రసభావస్ఫోరకమగు వ్యంగ్యమను నొక విశిష్టమైన శక్తి కలదనియు, ధ్వనినామాంతరమైన యీ శక్తియే కావ్యమునకు జీవమనియు నితనిమతము. కావ్యభాషకు నిసర్గమైన వ్యంజకత్వముచే నుద్ద్యోతితమైన వ్యంగ్యార్థము రసికుల హృదయము నాకర్షించుటకు ముఖ్యసాధనమనియు, నిట్టి ధ్వనిలేని కావ్యము కావ్యమే కాదనియు నితఁడు సూచించియున్నాఁడు. ఈ వ్యంగ్యము రసాదివ్యంగ్య మనియు, నలంకారవ్యంగ్య మనియు, వస్తువ్యంగ్య మనియుఁ ద్రివిధము. రససంబంధులగు సమస్తభావములను స్ఫురింపఁజేయునది రసాదివ్యంగ్యము. అలంకారస్ఫోరక మగునది యలంకారవ్యంగ్యము. వస్తుస్ఫురణ కలిగించునది వస్తువ్యంగ్యము. ఇతనికిఁబూర్వులగు లాక్షణికులలోఁగూడఁ గొంద ఱీధ్వనిసూత్రముపొంత బోయిరిగాని యిదియే కావ్యమునకు మూలాధారమని గుర్తింపలేకపోయిరి. వామనుఁడు చేసిన

వక్రోక్తినిర్వచనములో ధ్వన్యర్థమునకు మిక్కిలి సన్నిహితమైన భావము ధ్వనించుచున్నది. ఐనను దొలుతొలుత నీధ్వని సిద్ధాంతమునకు స్ఫుటమైన యాకృతిని గల్పించినవాఁ డానందవర్ధనుఁడే. ఆనందవర్ధనుఁడు ధ్వని కిచ్చిన నిర్వచన మిది :

"యత్రార్థః శబ్దోవా తమర్థ ముపసర్జనీ
కృతస్వార్థౌ, వ్యంక్తః కావ్యవిశేషః స
ధ్వనిరితి సూరిభిః కథితః."

అనఁగాఁ గావ్యశబ్దములకు రూఢమైన యర్థముకంటె వానిచే స్ఫురింపఁజేయఁబడు రమ్యమైన వ్యంగ్యార్థమున కెచ్చట ప్రాధాన్యముండునో ఆరచన ధ్వనియని. ఈ ధ్వనిలో రెండు ప్రధానవిభాగములు కలవు—౧. అవివక్షితవాచ్యము (వాక్యార్థ మిచ్చటఁ బూర్తిగాఁ బరిహరింపఁబడును), ౨. వివక్షితాన్యపరవాచ్యము (ఇచ్చట వ్యక్తమైన వాచ్యార్థము తదన్యమైన మనోహరార్థపరమై యుండును). ఈ ధ్వనియే కావ్యప్రయోజనమును సమగ్రముగా సిద్ధింపఁజేయఁగలదని యితని సిద్ధాంతము.

'కావ్యాఖ్యేఽఖిలసౌఖ్యధామ్ని విబుధో
ద్యానే ధ్వని ర్దర్శితః సోయం కల్పత
రూపమానమహిమా భోగ్యోఽస్తు భవ్యా
త్మనామ్.'

శృంగారకరుణాదిశబ్దములను వినునంతమాత్రమున మనలో నారసము లుద్భవింపవు. కాని ఆయారసముల కునికిపట్టులైన కావ్యఘట్టములను బఠించునప్పుడుగాని, దర్శించునప్పుడుగాని మన మారసము లనుభవింపఁ జాలుదుము. ఇట్లు జరుగుటకు హేతువేదియో రసవాదులు నిరూపించలేకపోయిరి. ఆనందవర్ధనుఁడు తనధ్వనిసిద్ధాంతముచే దీనికి సయుక్తికమైన కారణమును నిరూపించినాఁడు. అది ఏదన, శృంగారకరుణశబ్దములు వాక్యార్థమునుమాత్రము స్ఫురింపఁజేయును. కాని తత్తద్రసావిష్టములైన ఘట్టములు, లేక అవస్థలు ఆయారసములను వ్యంజితములఁగాఁ జేయును. ఇ ట్లవస్థలు వాచ్యములు కాక ధ్వనితములైనప్పుడే మనలో రసానుభవహేతువులగు నావేశము లుద్భవిల్లును.

రసవాదులు వస్తుభావాలంకార ద్యోతకములయ్యును ఏదోయొక రసపరిపోషణమునకవకాశములేని రచనలు కావ్యశబ్దార్హములు కావని తృణీకరించిరి. ఇది మిక్కిలి సంకుచితమైన యాశయము. ఏదోయొక రసభావమునే కాక రమ్యభావమును గాని, యలంకారమునుగాని స్ఫురింపఁజేయు రచనలుసైతము కావ్యములే యని ధ్వనిమతము స్థాపించెను. దీనివలన నిది రససిద్ధాంతమునకు భిన్నమనుకొనరాదు. ధ్వనికారుఁడు చేసిన దేమన నందలి యల్పదోషములను బరిహరించి దానికి దృఢమైన యాలంబనము నొసంగెను. ఇతఁడు ధ్వనియే కావ్యమునకు జీవమని చెప్పినను రసము నీసడింపక ధ్వనిలో నది ప్రధానాంతర్భాగమని చెప్పెను. అనఁగా రసధ్వనియే కావ్యమునకుఁ బ్రధానజీవ మని.

తనకుఁ బూర్వములైన సిద్ధాంతములను గూడ నితఁడు తన సిద్ధాంతముతో సమన్వయించెను. గుణాలంకారాదులుకూడఁ గావ్యసౌందర్యవర్ధకములే యయ్యును, రససంబంధులు కానిచో నప్రధానములును, అపరిగణనీయములును నగునని యతఁడు చెప్పియున్నాఁడు. ఈ ఆనందవర్ధనుని ధ్వనిమతము నేఁటికిని అతిరస్కృతమై సర్వపండితజనాంగీకృతమై యొప్పుచున్నది. అతని తరువాతివారు కొందఱీమతమునకు భిన్నములైన కొన్నిసిద్ధాంతములను నెలకొల్పిరికాని యవి తత్తత్ప్రతిష్ఠాతలతోనే యంతరించిపోయినవి. వానిలో నీక్రింద నుదాహృతములైనవి ముఖ్యములు:

ఉద్భటుని కావ్యాలంకారసారమునకు వ్యాఖ్యానము వ్రాసిన ప్రతీహారేందురాజు అలంకారమతమునకుఁ జెందినవాఁడు. ఇతఁడు ధ్వనియును నొకయలంకారభేదమే యనును.

భట్టనాయకుఁడు :—ఇతఁడు ధ్వనిమతమునకుఁ బ్రతిపక్షి యయ్యును రససిద్ధాంతమున కనుచరుఁడు. రసమే కావ్యమునకుఁ బ్రాణము. కాని తదనుభూతికి ధ్వనికారుఁడు చెప్పిన వ్యంగ్యముకాక భావనాభోగములను మఱిరెండుప్రక్రియలు హేతువులని యితని యాశయము.

దశరూపకకర్త యగు ధనంజయుఁడును, తద్వ్యాఖ్యాతయగు ధనికుఁడును భట్టనాయకునివలె రససిద్ధాంతమునకుఁ జెందినవారు. కావ్యమునకును దజ్జీవమగు రసమునకును గల సంబంధము వ్యంగ్యవ్యంజకభావముకాక భావ్యభావకభావమని వీరి యూహ.

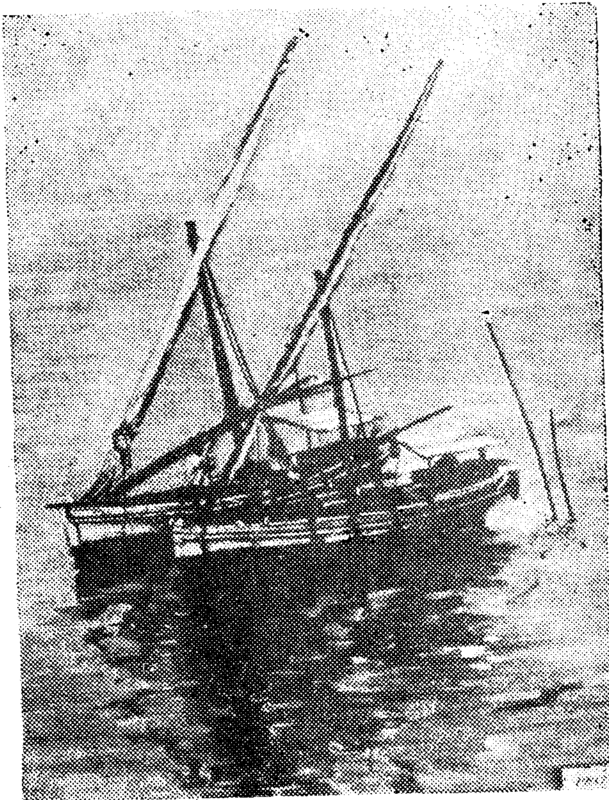
కుంతకుఁడు వక్రోక్తిజీవితమను నొక గ్రంథమును వ్రాసి వక్రోక్తిమతమునకుఁ గారకుఁ డయ్యెను. వక్రోక్తి యనఁగా సాధారణరచనకు భిన్నమును, గావ్యానుగుణమును నగు నొకయాలంకారికరచన (Poetic way of saying). ఇది యలంకారమతమునకుశాఖామాత్రమేకాని ప్రత్యేకస్థితిమంతము కాదనియు, వక్రోక్తియే కావ్యమునకుఁ బ్రాణమనుట నిరాధారమనియుఁ బలువురు దీనిని నిరసించిరి.

వ్యక్తివివేకకర్త యగు మహిమభట్టు అనుమితిమతమును లేవనెత్తెను. ఇతని మతమునఁ గావ్యమునకుఁ బ్రాణమైన రస మనుమితమేకాని అభివ్యక్తము కాదు. ఇట్లనుటచే నితఁడు కావ్యమునుండి యంచితమైన రామణీయకమును దొలఁగించినాఁడు. ఇతఁడు కావ్యానుమితికినిసాధారణానుమితికిని భేదము కల్పించినను, ఇతని మతముప్రకారము కావ్యము వేదాంతాదులవలె శుష్కము (Dry) కావలసివచ్చుచున్నది. అందుచేతనే యీసిద్ధాంత మతనితోడనే యడుగంటినది.

క్షేమేంద్రుఁ డౌచిత్యమతమునకుఁ గారకుఁడు. ఔచిత్యమే కావ్యమునకు జీవమనియు, ననౌచిత్యముకంటె రసభంగమునకు వేఱొక హేతువు లేదనియు నితని మతము.

"అలంకారా స్త్వలంకారా
గుణాఏవ గుణా స్సదా,
ఔచిత్యం రససిద్ధస్య
స్థిరం కావ్యస్య జీవితమ్."
—ఔచిత్యవిచారచర్చ

కాని యీసిద్ధాంతము లేవియు ధ్వని మతముముందు నిలువలేదు. రససిద్ధాంతము నకు వ్యాఖ్యానప్రాయ మైన ధ్వనిమతము నాఁటికిని నేఁటికిని సర్వసమ్మతమై యున్నది. రసమునకును ధ్వనికిని భేదము లేకపోలేదు. రసము సహృదయాశ్రయము. ధ్వని కావ్యాశ్రయము. ఈభేదమును నిరూపించుటలోనే యానందవర్ధనుని మేధావిశేషము వ్యక్తపడు చున్నది. సహృదయుని హృదయము నాకర్షించి కవి యుద్దేశించిన యానందము నతనిచే ననుభవింపఁజేయు కావ్యగుణమునకే ధ్వని యని పేరు. ఇదియే కావ్యమునకు జీవము.

"ఉదయ సూర్యకిరణములు"

(జె. యర్. వుగ్‌వాలా సత్రిగారి త్రివర్ణచిత్రము నుండి)

రామాయణకథా సంవిధానము

మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి / 3

ఇక్ష్వాకురాజవంశమునకు సంబంధించిన యీకథ బహుపురాతన మైనది. సరయూ తీరమం దయోధ్యాపుర రాజగు దశరథునింటఁ బుట్టినది. ఈకథ వాల్మీకినాఁటికిఁ బెద్దలవల్లఁ గర్ణాకర్ణికగా వచ్చినదే కాని, అతనినాఁటిది కాదని బాలకాండ పంచమసర్గావతారికవల్లను, వాల్మీకి యుపయోగించిన యితిహాసాఖ్యానశబ్దములవల్లను విదితమగుచున్నది. ఇది యితిహాసము. అనఁగాఁ బురావృత్తము. అయిన నిది సత్యమా, కల్పితమా యని శంక కలుగవచ్చును. కాని, సుశీలుఁడును, శూరాగ్రేసరుఁడును నగు నొక క్షత్రియుని కృత్యములను దెల్పుచున్న యిందలి మూలకథ మానవాతీతము కామిం జేసి సత్యమని భరతఖండమున శస్థిగతమైన విశ్వాసమునకు విరుద్ధముగా నిది కల్పితమనఁదగినంత ప్రబల హేతు వేమియుఁ గనరాదు. వాల్మీకియు,

> "ఇక్ష్వాకూణా మిదం తేషాం
> రాజ్ఞాం వంశే మహాత్మనామ్,
> మహ దుత్పన్న మాఖ్యానం
> రామాయణ మితి శ్రుతమ్."

అనుచు నిది సత్యమైన పురావృత్తమనెడి విశ్వాసమునే వెల్లడించెను. ఇదిగాక, ఇక్ష్వాకుల చరితములు ఋగ్వేదాదులందును, ఆవంశమువారి రాజధానియగు నయోధ్య యుత్తర దేశమందును ప్రత్యక్షము లగుచుండ నవి కల్పితము లనఁజాలముగదా! అట్టియెడ రామచరితముమాత్రము కల్పితమనఁదగునా? ఇఁకనో, గ్రంథమందలి కొన్ని యద్భుత వర్ణన లట్టి సందేహమున కెడమిచ్చుచున్న వందురేని వానిని సమర్థించుకొందముగాక.

శుద్ధసత్త్వప్రసన్న మయ్యుఁ బ్రచండ శౌర్యభాసురమైన శ్రీరాముని చరిత మపూర్వ మసాధారణ మతిపావనము నై యాదినుండి యుఁ బ్రాజ్ఞుల హృదయ మాకర్షించుచు వచ్చి వాల్మీకినాఁటికి మహామహిమాభిరామ మైన పరమేశ్వరచరితమై ప్రత్యక్షమైనది. కావుననే, అట్టి మహానాయకుఁ డవతార పురుషుఁడు కానోపునని భావించి, శ్రీమహావిష్ణువే శ్రీరాముఁడై దశరథునింట నవతరించె నని వాల్మీకి కథారంభము గావించెను. అది సముచితమే. ఏదోయొక ఘనకార్యము గావించిన మహాపురుషు లెల్ల నీశ్వరాంశసంభూతు లని కొనియాడఁబడియుండ, సకలసద్గుణ పుంజము సచ్చిదానందమూర్తియు నైన శ్రీరాముఁడు పరమేశ్వరావతారమని భావింపఁ బడుట కబ్బురమేమి?

అందుకే పరమేశ్వరానుగ్రహ పాత్రులైన ఋషుల జ్ఞాననేత్రములనుండి వేదము లావిర్భవించినట్లే వేదవేద్యుఁడైన పరమ పురుషుఁ డవతరించినంత వేదతుల్య మైన రామాయణము ప్రాచేతసమహర్షి నోట నావిర్భవించెనని తత్త్వజ్ఞులు తలంచిరి. ఇదియును నంతటి మహానుభావుఁడుగూడ మానవ

సముచితమే. మహాప్రతిభకైన నందని యీ మహావతారపురుషుల యామానుషాతీత కృత్యములేకదా, భగవంతుఁ డొకఁడున్నాఁడని యనుమానప్రమాణముచే సాధించిన విషయమును ప్రత్యక్షప్రమాణముచే స్థిరపఱిచెడి యాస్తికుల కాధారములై యితిహాస పురాణాదిరూపమున నీజగమెల్ల నాక్రమించినవి! లేదేని, ఆస్తికమత మేమై యుండునో! ఇట్లు తొలుఁదొల్తఁ గథానాయకుఁ డీశ్వరావతారమని నిరూపింపఁబడినపిదప నిఁకఁ గథలో భగవద్విలాసములుగా నహల్యాశాపవిమోచనాదులగు నద్భుతవిషయములు కొన్ని వర్ణింపఁబడినవన్న నసంగత మేమి! కావునఁ గథానాయకమహామహిమచిహ్నములైన కొన్ని యద్భుతవర్ణన లున్నను, ఇందలిమూలకథ కల్పితముగాక సత్యమేయని విశ్వసింప నగును. ఇఁక నాంతరవిషయ మించుక—

పర్యవసానమునుబట్టి దుష్టనిగ్రహముతోడి శిష్టపరిపాలనమే దీని ముఖ్యోద్దేశమని తెలియవచ్చును గాని, కథాసంవిధానదృష్టితోఁ బరిశీలించినచోఁ గైకేయీవర మీకథకు బీజ మనకతప్పదు. దాని కంగములుగా నెన్నేని కారణము లుండుఁగాక, ఆవరమే లేనిచో రామకథ సీతాకల్యాణముతో సమాప్తము కావలసినదే. కైకేయీపాత్రవృత్తము చూచుట కిసుమంతమైనను, దాని గాటుమాత్రము కథ కంతకు నంటినది. హర్షవిషాదములు సమానముగాఁ జూచు శ్రీరాము స్వభావమునకు లోనుగాక తప్పక వనవాసము చేసినన్నాళ్లు నెడనెడ సవతితల్లిమూలముగా సంభవించిన మనసులోని నొవ్వు వెలిపుచ్చక మానలేదనుటయే యిందుకు నిదర్శనము.

సుఖ మున్నదో లేదో, దాని మాట యటుండనీ! లోకములోఁ గలహామునకుఁ గానీ, కష్టమునకుఁగానీ స్త్రీయే మూల మనెడి సిద్ధాంతము నెలకొల్పుటకోయన, రామమూర్ధాభిషేకమున మెల్లగాఁ గైకేయీపాత్రము రంగముఁజొచ్చి దేవాసురయుద్ధమున జయకీర్తి గడించిన దశరథుని వంటి రాజాధిరాజునుగూడ నోరుమూయించినది; రాము నడవికిఁ బంపినది; కౌసల్య కడుపునఁ జిచ్చుపెట్టినది; వసిష్ఠ వామదేవాదిమహర్షుల నిశ్చేష్టులఁ గావించినది. ఇంతయేల? ఆదిని రాజును మ్రింగినది. అంతమున రావణుని నిర్మూలము గావించినది. దీని మహిమ యింతేనా? బంగారమువంటి భరతుని బైరాగిని జేసినది. సీతారామలక్ష్ములను మెల్లమెల్లగా జనస్థానమువఱకు గెంటుకొనిపోయి, యక్కడఁ జేయూఁత యిచ్చి పంచవటీఘట్టము లేవనెత్తి తాను మఱుఁగున నుండి చూచినది. అది కిష్కింధ మీఁదుగాఁ బై కెగఁ బ్రాఁకినది. అట్టియఘటనఘటనాచతురమైన యీవరముగాక కథాబీజము మఱేదగునో చూడుఁడు. కైకేయీవరమే లేనిచో నయోధ్యాకాండమున కాహార మేది? అరణ్యాకాండమున కవలంబన మెక్కడిది? కిష్కింధాకాండమునకుఁ గీర్తి యెట్లు? సుందరకాండముపొగ పెక్కడ? యుద్ధకాండపద్ధతి యేమి? ఆహా! ఆద్యమహాకవిచతురాస్యుని కథాసంవిధానవైచిత్రి!

కవిత్వము 3

పాటిబండ మాధవశర్మ

విశ్వసృష్టికి కావ్యసృష్టికి కొంత భేదము గలదని యెఱింగితిమి. సృష్టిలో నిరర్థకముగా దోచు సర్వము కావ్యమునందు సార్థకము చేయబడుచున్న దనియు తేలినది. ఇంతియకాక లోకమునకు కావ్యమునకు మఱియు వాసి కలదు.

లోకమున భూతము, వర్తమానము, భావి యని కాలము మూడవస్థలలో క్రమముగ నడచుచున్నది. భావిని భూతమురాదు. భూతమున వర్తమానము రాదు. కావ్యమునం దిట్లు కాదు. వర్తమాననిర్దేశముతో నారంభించి కావ్యము భూతముతో ముగియ వచ్చును.

రావణజననాదికము రామాయణమునం దుత్తరకాండయం దిట్లే చెప్పబడినది. రావణజననము, తద్దిగ్విజయయాత్రలు సర్వమును రామాదిజననమునకు పూర్వమే జరిగినవి. కాని కావ్యమునం దవి తత్పరమున చెప్పబడినవి. లోకములోని యీకాలవ్యవస్థను కవి తారుమారుచేయుట ప్రయోజనాపేక్షతోడనే. ఉత్తరరామాయణమువల్ల రావణుడు మహాపురుషుడని స్పష్టమగుచున్నది. అతని మహాపురుషలక్షణములు పఠితహృదయమున కెక్కినతరువాత సీతాపహరణ మొక నెరసుగామాత్రమే పొడకట్టును. రామరావణయుద్ధమునకు, రావణనాశనమునకు మూలపీఠమగు సీతాపహరణమునకు ప్రాధాన్యము పోయినచో రామాయణకథాబంధమునందు నిబిడత్వము కొఱవడును. రావణనాశనమునకు కవి తగిన యుపపత్తి చూపలేదు. కనుకనే పూర్వకాండలలో సీతాపహరణము క్షంతవ్య మనిపించు నుత్తమలక్షణము లేవియు రావణున కారోపింపబడలేదు. పఠితకు రావణుడు హంతవ్యుడనియే బుద్ధి. కాని రావణుడు లోకుల దృష్టిలో నిట్లు నీచుడైపోవుట కవికి సమ్మతము కాదు. ఏలన అతడు స్వతః మహాపురుషుడు. ఈలక్షణమును కవి దాపగోరలేదు. అందుకే ఉత్తరకాండ యవసరమైనది.

ఈవిధముగా లోకమునకు, కావ్యమునకు కాలవ్యవస్థలో గొంతభేదము గలదు. తెలుగుకవులలో పింగళి సూరనార్యుని కళాపూర్ణోదయ మిట్టిది. లోకమునం దెన్ని చరిత్రలు జరుగుచుండుటలేదు? పఠితకు వాని యెడ ఉత్కంఠ లేదు. కాని కావ్యమునందలి ఈకథాకౌటిల్యము పఠిత కుత్కంఠ పెంచును.

ఇట్టి కాలవ్యవస్థాభేదమ కాక లోకవృత్తమునకు కావ్యవృత్తమునకు మఱియొక

విధమగు భేదము గలదు. ఇది పాత్రసంబంధి. కర్ణుడు భారతమునం దొకవిధముగా చిత్రింపబడినాడు. భారతమునం దర్జునునకు ప్రతివీరుడు కర్ణుడు. ప్రతియోగముచేత నాయకగుణములను ప్రకాశింపజేయుటకై ప్రతినాయకుని కళంకమునకు తళుకు పూయుట కవిలోకమర్యాద. యథార్థముగ భారతగాథ లోకమున ప్రవర్తితమైనప్పుడు కర్ణుడు మహాపురుషుడే కావలయును. భారతమునం దాతని దుర్గుణములకే ప్రాధాన్యము. లోకమునందు ప్రతివ్యక్తియొక్క వృత్తమును ప్రతి యితర వ్యక్తియొక్క వృత్తమునకు తగుల్పడి యుండును. కనుక ఒక వ్యక్తియొక్క చర్యలకు ఇదమిత్థమని కారణము నిరూపింపజాలము. కావ్యమునందు వ్యక్తులసంఖ్య పరిమిత మగుచుండును గనుక ఒకవ్యక్తియొక్క చర్యలకు మూలకారణములు కొంతవఱకు నిరూపించవచ్చును.

కర్ణుడే నాయకుడైన యొక కావ్యమునందు అతని యనుదాత్తగుణములు తిరస్కృతములై యుదాత్తగుణములే భాసిల్లగలవు. ఆకావ్యమునందు వర్తించు ఇతర పాత్రల వృత్తములును తదనుగుణముగా నుండును. అనగా మంచిచెడ్డలు ప్రతియోగ బాధములేకాని వ్యక్తికి కేవల నిసర్గములు గావని యొకవిధముగా చెప్పవచ్చును.

భారతము అతివిస్తృతమైన ఇతివృత్తము. అందు కర్ణుని లోపములు వివిధములు. భారతమునుండి పృథక్కరించి కర్ణుని చరిత్ర వ్రాయుచో నాతనిలోపములు చాల వట్టు మఱుగుపడి మహాత్మ్యమాత్రమే ప్రకాశించును. కర్ణుని చరిత్రలో ఇది యొక చిత్రము. చిన్నతనమునందే నేను కర్ణచరిత్ర నాటకము చేసితిని. అందు కర్ణునకు విశ్వరూపసందర్శనము చేయించితిని. కర్ణుడు దానికర్హుడని నాకు తోచినది. నానాటకము చదివినప్పుడు మీకును తోచగలదు.

"ఆ, శారతుడా సుయోధను వ
శంబున కర్ణుని ద్రుంచు శ్రీమనో
హారు నధర్మరూపక మ
హాత్తరధర్మము నాశ్రయించెదన్."

భారతములోని కర్ణవృత్తమునకు పరిష్కృతియగు నానాటకమునందు ఇది బీజము. లోకవృత్తమునందు ధర్మలోపము తటస్థించుచున్నప్పుడు కవి దానిని చేపట్టి యీ ధర్మసమన్వయము చేయును. లోకమున కిది విరుద్ధము కావచ్చును. కాని యిదియే సత్యము. కవి సత్యవాదికాని కేవలము యథార్థవాది కాడు.

Poetry aims at the reality of an internal probability" అని Aristotle పండితుడు.

ఇతరపాత్రల ప్రభావమువల్ల కర్ణుని చరిత్ర యొకవిధముగా పరిణమించినను అసలు దానిపరిణామము భారతమున సత్యసమ్మతముగా నిరూపింపబడలేదు. కవి దానిని చేపట్టి సత్యసమ్మతముగ నిరూపించును. నా

నాటకమునందు నిరూపింపబడిన కర్మవృత్తపరిణామమునకు అనుకూలములగు శక్తులు అంతర్వాహినిగా భారతమునందే కలవు. కాని ఆ శక్తులకు తగిన అవకాశములు భారతమున లేవని చెప్పవలయును.

జన్మాంతరక్రమమున నొకవ్యక్తి పరిణమించునని కర్మయోగవాదము. ఈసత్యము కావ్యమునందు నిర్వహింపబడును. ఈజన్మమునందలి యొక వ్యక్తి యితివృత్తమును చేపట్టి కవి దాని యుత్తరజన్మమును కావ్యమున నిరూపించును.

"Poetic truth is fidelity to what may be, not to what is" అని Hudson మహాశయుడు.

ఇట్లు కవిచేయు సృష్టి లోకమునకు ప్రతిబింబముగాను, అనుసరణముగాను, లేదా ప్రతికూలముగాను ఉండవచ్చును.

"Imitation is the test of poetry" అని Aristotle పండితుడు. ఇచ్చట Imitation అనగా అనుకరణము అని చెప్పరాదు. గ్రీకు భాషలో Mimesis అను పదమును అరిష్టాటిలు వాడినాడు. దాని కాంగ్లానువాదము Imitation, అనగా అనుకరణము అని స్పష్టము. కాని గ్రీకులో Mimes అనగా 'నటుడు' అని యర్థము. నటుడు చేయు పని అభినయము. Mimesis అనగా అభినయమని చెప్పుకొందము. "అవస్థానుకృతి ర్నాట్యమ్" అని భరతమహాముని చెప్పినను నాట్యము కేవల మనుకరణ మనరాదు. అభినయము లోకము ననుసరించి యుండవచ్చును. లేదా దానికి మెఱుగుపెట్టు సృష్టి కావచ్చును. పురాణకాలమునాటి రామాదుల పాత్రల ప్రదర్శించు నటుడు లోకము ననుసరించుచున్నాడని చెప్పజాలముగదా! భావనాబలముచే నటుడు సృష్టించినవే రామాదుల పాత్రలు. కనుక Mimesis అనగా అనుకరణమని Aristotle భావమని చెప్పజాలము. కవిత్వము Creative, అనగా సృజనశక్తి గల కళ యని ప్రసిద్ధము. ఈ సృష్టి ప్రకృతి ననుసరించికావచ్చును; లేదా ప్రకృతిపరమార్థమును ప్రదర్శించు స్వతంత్ర సృష్టి కావచ్చును.

"We are God's Poem" అని యొక నుడుగు. అనగా మనము భగవంతుని కవిత్వము. సృష్టి భగవంతుని కావ్యమని దీని భావము. కనుక Poet అనుపదము సైతము సృష్టినే సూచించుచున్నది. ఆర్యులుసైతము 'కవిబ్రహ్మ' యనుటలో కవి సృష్టికర్త యనియే కొనియాడిరి. ఈకవిసృష్టి స్వతంత్రమేకాని అనుకరణము కాదు.

"No one merits the name of a creator except God and the Poet."
—Shelly.

అనగా భగవంతు డెట్టి సృష్టికర్తయో కవియు నట్టి సృష్టికర్తయే. Plato మహాశయుడు భగవంతుని సృష్టికర్తృత్వమును, తన్మూలమున కవిసృష్టికర్తృత్వమును న్యూనపఱచినాడు.

"Nature is the imperfect expression of the idea." —Plato.

భగవంతుని సంకల్పమునకు అసమగ్రమగు రూపమే సృష్టి. ఈసృష్టికి అసమగ్రమగు అనుకరణము కావ్యము. కాని ప్లేటో కవులకు పెద్దవిరోధి. కవిత్వమునకు శత్రువు. కాని తాను స్వయము మహాకవి యగుట గుర్తించుకొన లేదు. యథార్థముగా Plato మంచికవి.

భగవంతుని సృష్టివంటిదే కవిసృష్టియు. "The poet creates another Nature and other fortunes as if he were another God' అని Scaliger పండితుడు. కావ్యసృష్టి జగత్సృష్టికి భిన్నము, పోషకమును అగుచున్నది.

బిరుదు లార్జించుట కొక మంచిమార్గము

తలిశెట్టి రామారావు.

౧. పేదరికము

౨. నరహంతకుడు

(అనువాదకులు) వైద్యరాజ, డా. దం. సు. అవధాని, యల్. సి. పి. యస్

౧. అన్యోక్తివిలాసము

మాధుర్య పరమసీమా సారస్వతజలధిమథనసంభూతా
పిబతా మనల్పసుఖదా వసుధాయాం మమ సుధాకవితా.

సారంబు పరము రుచులకు - సారస్వతజలధిమథనసంభూతంబుల్
ధారుణి ద్రావినవారి క-పారముదం బొసఁగు నాకవన మమృతంబై.

దిగంతే శ్రూయంతే మదమలినగండాః కరటినః
కరిణ్యః కారుణ్యాస్పద మసమశీలాః ఖలు మృగాః,
ఇదానీం లోకేఽస్మి న్ననుపమశిఖానాం పున రయం
నఖానాం పాండిత్యం ప్రకటయతు కస్మిన్ మృగపతిః.

మదమాలిన్యకపోల శోభితములౌ మాతంగముల్ దిక్కులం
దుఁ దుదిన్ గ్రాలు నటంచు విందుము కరేణుల్ జాలికిన్ జాలు సా
మ్యదశన్ జెందవు లేళ్లిఁకెందు నిలఁ బ్రఖ్యాతిన్ మృగేంద్రుండు కూ
ర్పఁదగున్ దీక్ష్ణనఖాళినిస్తుల మహాత్పాండిత్య సంపత్తికిన్.

పురా సరసి మానసే వికచసారసాలిస్ఖలత్
పరాగసురభీకృతే సపది యస్య యాతం వయః,
సపల్వలజలేఽధునా మిళదనేకభేకాకులే
మరాళకులనాయకః కథయ రే కథం వర్తతామ్.

మును పామానససారసాకరమునన్ ఫుల్లారవిందంబులం
దునఁ బుప్పొళ్లను గమ్మనౌ జలములందున్ బ్రాయ మెవ్వానికిన్
జనె నాయంచలతేఁడు నేఁ డెటుల నుండన్ వచ్చు నీపల్వలం
బున నీటన్ బలుకప్ప లొక్కటను గుంపుల్ గట్టి ఘోషింపుచోన్.

అయి దళదరవిందస్యందమానం మరందం
తవ కిమపి లిహంతో మంజు గుంజంతు భృంగాః,

దిశిదిశి నిరపేక్ష స్తావకీనం వివృణ్వన్
పరిమళ మయ మన్యో బాంధవో గంధవాహః.

నీవికసించు రేకులను నిఃస్రుతమానటువంటి తేనెలన్
ద్రావిన భృంగరాజి మధురంబుగఁ బల్కు టదేమి వింత, యాఁ,
నీవలపుల్ వహించి కడు నిఃస్పృహతన్ దెసలెల్లఁ జల్లు నా
కేవల మిత్రుఁడౌ పవను కృత్య మనన్యము పుండరీకమా.

తావ త్కోకిలవిరసాన్ యాపయ దివసాన్ వనాంతరే నివసన్,
యావ న్మిళదళిమాలః కోఽపి రసాల స్సముల్లసతి.

చాలుగట్టిన నీలభృంగాళిలీలఁ - జాలగాఁ దాల్చు నొక్క రసాల మలరు
దనుకఁ గోకిల మావనాంతరమునందు - విరసమైనట్టి దివసముల్ జరుపు మెల్లా.

అయి మలయజమహిమాయం కస్య గిరా మస్తు విషయస్తే,
ఉద్గిరతో య ద్గరలం ఫణినః పుష్ణాసి పరిమలోద్గారైః.

మలయజమా నీమహిమము - నలవియె పొగడంగ నెవనికైనను, విసమున్
వెలిగ్రక్కెడు ఫణులన్ బరిమలపవనోద్గారములను మనిచెద వౌరా.

పత్రఫలపుష్పలక్ష్మ్యా కదా ప్యదృష్టం వృతంచ ఖలు శూకైః,
ఉపసర్పేమ భవంతం బర్బుర వద కస్య లోభేన.

తుమ్మా, నీకడ నేమి ఫ-లమ్మా పుష్పమ్మ యాకులా కంటకముల్
గ్రమ్మిన నీకడ కేమే మిమ్మంచును జేరువారిమే పేరాసన్.

ఆరామాధిపతి ర్వివేకవికలో నూనం రసా నీరసా
వాత్యాభిః పరుషీకృతా దశ దిశ శ్చండాతపో దుస్సహః,
ఏవం ధన్వని చంపకస్య సకలే సంహారహేతావపి
త్వం సించ న్నమృతేన తోయద కుతో ప్యావిష్కృతో వేధసా.

సుడిగాలిన్ బిరుసెక్కె దిక్కులు పదిన్, శుష్కించె లోకంబు, ప్రా
జ్ఞుఁడు గాఁడున్ వనపాలకుం డినుఁడనన్ దుర్వారుఁడై మండు, నె
ద్దడినేలన్ సకలంబుఁ జంపుటకునై తార్కొన్న సంపంగి కె
క్కడ దెచ్చెన్ విధి నిన్నుఁ దోయదమ, చిల్కన్ బై సుధాసారమున్.

న యత్ర స్థేమానం దధు రతిభయభ్రాంతనయనాః
గలద్దానోద్రేకభ్రమదళికదంబాః కరటినః,
లుఠన్ ముక్తాభారే భవతి పరలోకం గతవతో
హరే రద్య ద్వారే శివశివ శివానాం కలకలః.

భ్రమరంబుల్ గుములై కపోలములఁ బర్వన్ దానదర్పోద్ధనా
గములున్ గన్నులు భీతిభ్రాంతమయి చక్కన్ నిల్వలే వెందు, ము
త్యములున్ ద్రోవయి దొర్లు నెందునట దేహాంతంబు ప్రాప్తింప సిం
గము తద్ద్వారము నక్కటా యిటుల నక్కల్ గూయఁగా నాయెఁగా.

దవదహన జటాలజ్వాలజాలాహతానాం
పరిగళితలతానాం మ్లాయతాం భూరుహాణామ్,
అయి జలధర, శైలశ్రేణిశృంగేషు తోయం
వితరసి బహు కోఽయం శ్రీమద స్తావకీనః.

క్రమ్ముచు మంట నల్దెసలు గాల్చు దవాగ్ని యరణ్యమందు వృ
క్షమ్ములఁ దీగెలన్ బొదలఁ జాలగ వాడ్చుచునుండ శైలశృం
గమ్ములమీఁద నెక్కి వడిగా నటనే బహువారిధారలన్
జిమ్మెదు తోయదంబ యిటు శ్రీమద మేమది నీకుఁ జెప్పుమా.

శ్రుణ్వన్ పురః పరుషగర్జిత మస్య హంత
రే పాంథ విహ్వలమనా నమనాగపి స్యాః,
విశ్వార్తి వారణసమర్పిత జీవనోఽయం
నాకర్ణితః కిముసఖే భవ తాంబువాహః.

పరుషముగాఁగ గర్జనము పాంథ వినంబడ మ్రోల నేల కా
తరత యొకించుకేనిగొనఁ దాపము లోకులకెల్లఁ బాప సు
స్థిరమగు దీక్షఁబూని తనజీవన మప్పని కొప్పగించునే
ర్పరి యగు వారివాహుని ప్రభావము మున్ వినలేదె మిత్రుఁడా.

పరోపసర్పణానంత చింతానలశిఖాశతైః,
అచుంబితాంతఃకరణాః సాధు జీవంతి పాదపాః.

పరుల నుపసర్పణముసేయు పని ననంత-చింతలను ఘోరదావాగ్నిశిఖలలోన
నెందు నించుక కందని డెందములను-పాదపంబులు చల్లగాఁ బ్రదుకుఁ జూవె.

౨. శృంగారోల్లాసము

నమనాగపి రాహురోషశంకా నకలంకానుగమో నపాండుభావః,
ఉపచీయతఏవ కాపి శోభా పరితో భామిని తే ముఖస్య నిత్యమ్.

రాహురోషశంక రవ్వంతయును లేమి - లేమిపాండిమంబు లేమిమచ్చ
నిత్య మహార భామినీ నీదు మోమున - వింతకాంతి యొందు వృద్ధిఁజెందు.

నితరాం పరుషా సరోజమాలా నమృణాలాని విచారపేశలాని,
యది కోమలతా తవాంగకానా మథ కానామ కథాపి పల్లవానామ్.

కమలమాలయు మిక్కిలి కఠినమౌను - దలఁపఁగారాదుగా బిసతంతువులను,
గోమలత నీదు నంగముల్ గొమరుమిగుల-చిగురుటాకుల ముచ్చట చెప్పనేల?

ముగ్ధైవ మంతుం పరికల్ప్య గంతుః మృషైవ రోషా దుపజల్పతో మే,
ఉదశ్రు చంచన్నయనా నతాంగీ గిరం నకాం కా మురరీకరోతి.

లేనితప్పును బైమోపి లేని కోప-మూని, పెక్కాడిపోవంగనున్న నన్ను [చె.
నానమితగాత్ర యకట పూర్ణాశ్రునేత్ర-యగుచు నెన్నెన్ని చెప్పుచు ననునయిం

ఆళీషు కేళీరభసేన బాలా ముహుర్మ్మహా ర్మా ముపలాపయంతీ,
ఆరా దుపాకర్ణ్య గిరం మదీయాం సౌదామినీయాం సుషమా మయాసీత్.

బాల సయ్యాటచెలుల సంబరమునుండి - నాదుముచ్చటలను బ్రొద్దుసడుపుచుండి
దవుల నామాట చెవినింత దవిలినంత - మెఱుపుతీగవిధంబున మెఱసెనదిర.

గురుభిః పరివేష్టితాపి గండస్థలకండూయనచారుకైతవేన,
దరదర్శితహేమబాహునాళా మయి బాలా నయనాంచలం చకార.

గురుజనులమధ్యనుండియుఁ గువలయాక్షి-గండకండూయనము సేయుకరణి హేమ
బాహునాళం బొకించుకఁ బైకి దోఁప - చారువైఖరి నను గనుసైగఁజేసె.

భుజపంజరే గృహీతా నవపరిణీతవరేణ రహసి వధూః,
తత్కాలజాలపతితా బాలకురంగీవ వేపతే నితరామ్.

అదిర పెండ్లింటఁ గేళికాసదనమందు - వరభుజాంతర పంజరాంతరసులగ్న
బాల తత్కాలమున వ్యాధజాలపతిత - బాలహరిణంబుపోలికఁ జాల వెదుకు.

యౌవనోద్గమనితాంతశంకితాః శీలశౌర్యబలకాంతిలోభితాః,
సంకుచంతి వికసంతి రాఘవే జానకీనయననీరజశ్రియః.

జవ్వనపు గరువంబున జంకిజంకి - కాంతిబలశీలశౌర్యముల్ గాంక్షఁజేసి
సంకుచించును వికసించు జనకపుత్రి - నయనసారసములు రఘునాథునందు.

విధాయ సా మద్వదనానుకూలం కపోలమూలం హృదయే శయానా,
తన్వీ తదానీ మతులాం బలారేః సామ్రాజ్యలక్ష్మీ మధరీచకార.

తనదు కపోలమూలమును దన్వి మదీయముఖానుకూల హా
ననువునఁ బెట్టి నాహృదయమందు ముదంబునఁ బండుకున్న హో
యినిఁ దలపోయ నామది సురేంద్రుని భోగములెల్ల దాని కెం
దును దులఁదూగఁజాలవని నొక్కి వచించిన నిక్కమే యగున్.

అకరుణమృషాసింధో విముంచ మమాంచలం
తవ పరిచితః స్నేహ స్సమ్య జ్మయే త్యభిధాయినీమ్,
అవిరళగళద్బాష్పాం తన్వీం నిర స్తవిభూషణాం
క ఇహ భవతీం భద్రే నిద్రే వినా వినివేదయేత్.

నీనెయ్యం బొకవింతె, కల్లలకు మున్నే రాదు కష్టాత్మ పో
నీనా చెంగును వీడుమా యనుచుఁగన్నీ రొఁగకే కార నె
మ్మేనన్ భూషలు జారఁ దన్వియగు నమ్మీనాక్షి సాక్షాత్తుగా
నో నిద్రా గుణభద్ర యెవ్వఁ డిటు నా కొప్పించు నిన్నున్ వినా.

హృదయే కృతశైవలానుషంగీ ముహు రంగాని యత స్తతః క్షిపంతీ,
ప్రియనామపరే ముఖే సఖీనా మతిదీనా మియ మాదధాతి దృష్టిమ్.

శైవలావృత హృచువక్షంబుదనర - నంగములు బొరిగట్టుకొని చట్టునిట్టు
తనదు ప్రియునామము జపించు, తనదు చెలుల-యాననముదీనదీనయై చాన చూచు.

నయనాంచలావమర్శం నయా కదాచి త్పురా న సేహే,
ఆలింగితాపి జోషం తస్థౌ సాగంతుకేన దయితేన.

కన్నుసైగ సోకఁగా సైఁపనోపదు-మున్న దెన్నఁ డట్టికన్నె నేఁటి
కూరి కేగఁబోవుచున్నట్టి దయితుని-కౌఁగిలింతలోనె కఱగిపోయె.

వదనారవిందసౌరభలోభా దిందీవరేషు నిపతత్సు
మ య్యధరార్థిని సుదృశో దృశో జయం త్యతిరుషా పరుషాః.

వదనసారసౌరభ వాంఛఁజేసి-తుమ్మెదల గుంపు పైఁబడి దొమ్మిచేయ
నర మేనర్థిఁ నగోర మృగాక్షికనులు-గెంపు కడుదాల్చియును జాలు సొంపునింపు.

నారన్న

కుందుర్తి నరసింహారావు

[పాత్రలు

౧. సుబ్బావధాని
౨. కృష్ణరావు—అతని కొడుకు
౩. శేషగిరి—కృష్ణరావు మిత్రుడు
౪. రాఘవాచార్యులు
౫. సుభద్ర—రాఘవాచార్యులుగారి కూతురు
౬. సుబ్బడు
౭. నారన్న—సుబ్బని కొడుకు
౮. జానకమ్మ—సుబ్బావధాని భార్య
౯. యాయవారపు బ్రాహ్మడు
ఇద్దరు రౌడీలు]

ఒకటవ రంగము

[సుబ్బావధాని యిల్లు. అరుగుమీద ఒక మూలగా పడకకుర్చీలో కృష్ణరావు కూర్చొనివుంటాడు. అరుగు అంచున వాకిలికి చేరువగా పీటమీద కూర్చొని సుబ్బావధాని విస్తళ్లు కుడుతున్నాడు.]

సుబ్బా—"వేదాహ మేతం పురుషం మహాన్తమ్, ఆదిత్యవర్ణం తమసస్తు పారే, సర్వాణి రూపాణి..." వీటిదుంపతెగ, ఈకుక్కపిల్లలు పుకమారుస్తున్నవి. ఏమిరా, కుంభా, వీటి నన్నిటినీ పెంచకపోతేనూ? "...రూపాణి విచిత్య ధీరః, నామాని కృత్వాభివదన్ ......"ఇదిగో, ఏమేవ్! ఆయీనకట్టబద్దలు రెండిట్లా పడవెయ్ "......వదన్ యదాస్తే, ధాతా......"

(ఒక యాయవారపు బ్రాహ్మడు వస్తాడు.)

బ్రాహ్మ—శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః. ఇవ్వాళా, దశమీసోమవారమండీ, రెండుర్ఘాములకు వర్జం......

సుబ్బా—ఇదిగో, యేమేవ్!

(లోపల) ఏమండీ? మడితోవున్నాను ...... చేయి పూరుకోలేదు, పోండయ్యా యెవరోను.

సుబ్బా—ఛా, నోరుమూసుకో — ఉండండి స్వామీ! (లోపల్కికి పోయి సోలతో బియ్యము తెచ్చి వేస్తాడు.)

బ్రాహ్మ—కృష్ణార్పణ మస్తు. (వెళ్లిపోతాడు.)

కృష్ణ---ఇదేమిటి, నాన్నా! మొన్న మనింట్లో శ్రాద్ధానికిగూడా యీనే వచ్చాడే?

సుబ్బా—అవును. అది వృత్తి. బ్రాహ్మలకు భిక్షాపాత్రే వేదవిహితమైన వృత్తి.

కృ—వేదవిహితం! ఇండ్లల్లో జరిగే కర్మల కన్నిటికీ యీనే వెళ్తాడు, సంభావనాలకు వెళ్తాడు, శవవాహనానికి వెళ్తాడు, శ్రాద్ధాలకు వెళ్తాడు. అయితే యెంత సంపాదించివుండాలి! చేతికొచ్చిందల్లా తీసి కెళుతూ వుంటాడే— బియ్యం, ఉప్పు, ఆకులు, వక్కలు, విస్తళ్లు, అప్పుడప్పుడు చెంబులు—ఇదంతా యేమవుతుంది? ఇంకా బిచ్చమూ యీయనకు? ఇటువంటివాళ్లేనా బిచ్చానికి రావాలిసింది?

సుబ్బా—ఛా! వెధవా— ఊరుకో: నీకేం తెలుసనీ?

కృష్ణ—అవును నాన్నా, నాకేంతెలేదు 'వేదవిహితం'. కాని, యిటువంటివాళ్లు బిచ్చానికి రావటం అనవసరమనిమాత్రం తుణ్ణంగా తెలుసు.

సుబ్బా—వెధవ మాలమాదిగకుంకలకు పెట్టే కంటే ప్రొద్దున్నే యిటువంటి పుణ్యబ్రాహ్మలకు పెట్టామంటే స్వర్గానికి పోతాం. నీ కెందుకురా దుర్బుద్ధి? నీ కామాత్రంశక్తి లేదుగా, ముండబాగా కూచున్నావు బోడిచదువులు చదివి!

కృష్ణ—ఎన్నాళ్లుచదివినా, మా కీవృత్తిమాత్రం నేర్పలా వాళ్లు. వేదాలన్నా నేర్చుకోలా యీవృత్తి రావడానికి! నా కిందుకే ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. ఈ బ్రాహ్మడికి పాతికేకరాల మాణిక్యంలాంటి మాన్య మేమిటే, యింట్లో పిల్లల కందరికీ యేగాదిగా గంపెడు గంపెడుసామ్మేమిటే, ఈయ నిట్లా అడుక్కుతింటూ కుంటిగ్రుడ్డివాళ్ల నోళ్లలో దుమ్ముగొట్టడ మేమిటే?— అయితే, నాన్నా! కడుపుమాడుతున్నవా డెవడన్నా వస్తే కట్టిపట్టుకు లేస్తావే, మఱి యీనగార్ని 'స్వామీ' అని గౌరవించి...

సుబ్బా—నువ్వింక అరవ్వాక!—చేతావాతా గాని వెధవ్వి...

(నారన్న వస్తాడు. పన్నెండేళ్లు. ప్రక్కలయెము కలు కనబడుతుంటవి. నడుము కొక చీలికలైన పాత గుడ్డమాత్రం వుంటుంది. చేతిలో ఒకమూకుడు.)

నారన్న—(కుడికాలు మెల్లగా నేలమీద తడుతూ)

నా ముద్దూకిష్టయ్యా, నాసిన్నీకిష్టయ్యా,
భామాలతో నీవు,పారిపోవాకయ్యా, నా......

(కృష్ణరావు వాడి పాట చెవులు రిక్కబెట్టుకొని వింటూవుంటాడు. సుబ్బావధాని వాడివంక గ్రుడ్లుఱిమి చూస్తాడు.)

నార—(కొంచెము హీనస్వరంతో)

యెన్నాముద్దులు మింగి, యెక్కిరించావంట,
గోపెమ్మ నిను జూసి, కొట్టవస్తుందాది...
నాతండ్రీకిష్టయ్యా, నా సిన్నీకిష్టయ్యా......
(లయానుసారంగాశరీరమంతా వూపుతుంటాడు.)

సుబ్బా—పోరా,పో—ఎటూ గానివేళ—మళ్లీ వొచ్చావూ? గాడిదా, నాలుగురోజులకింద నువు రాలా?

నార—లేదండీ సామీ, మాఅయ్యకు తేలుగుట్టి యేడుస్తావుండాడు,

కృష్ణ—(జంకుతూ) అయితే, నాన్నా! ఆబ్రాహ్మడు ప్రతిరోజూ వస్తుంటాడు, ప్రతిరోజూ పెడు తుంటావు......

సుబ్బా—ఓరినీ— బ్రాహ్మడు చదువుకున్నవాడూ, శాస్త్రుర్లవాడూ,— ఆయన్నంటే పురుగులుబడి పోతావు...నాకు వొళ్లుమండుతుంది— నువ్వుగూడా యిట్లాగే అడుక్కుతింటూపోతావు.

కృష్ణ—అంతఅదృష్టమా?

సుబ్బా—(చివాలునలేచి, కొడుకుమీద దూకు తూ) పో! నువుగూడా వాడివెంబడి పో—ఆమాదిగ వాళ్లల్లో కలు! వాడి బొచ్చె మోసుకు బతుకు! పో— నాకు బరువన్నా వదులుతుంది; అసలే మాలచదువు చదివావు—

కృష్ణ—ఎవరు చదువుతా నన్నారు? నేను స్కూలుఫైనల్‌లో చాలిస్తానంటే, చదువూ చదువూ అని నువ్వే మెడబట్టి గెంటావు—ఊపిరితీశావు.

సుబ్బా—ముండవై కూచున్నావుగా— ఇంత చదివించినందుకు రెండువేలన్నా పళ్లెంలో పోస్తారుగా అని నే నాశపడితే, దౌర్భాగ్యుడా, నిష్టదరిద్రుడా— నాకు వొళ్లుమండుతుంది—'నేను కట్నము తీసు కోను, నేను పెళ్లే చేసుకోను'—నీపిండాకూడు చేసు కోవు!—అని నిట్టనీలుగుతావూ? చావు, చండా లుడా! నాకడుపున చెడబుట్టావు నీవు.

నార—(కొంచెం బిగ్గరగా)

రాకాసు లెన్నెన్నో, నీకేసి వొస్తాయి,
యీపూది పెట్టేస్తా, యేడవకురా తండ్రి—

సుబ్బా—(పటపట పండ్లుగొఱుకుతూ,)ఏడిశావు లేవోయ్! అవతలికి ఛావు!

కృష్ణ—వాడివెంట పోవటం నిజంగా అదృష్టమే! వాడి భక్తిపారవశ్యం చూడు! వాడు దేవుడు.

సుబ్బా—నువ్వొక దయ్యానివి—పొమ్మంటే పోవేమిరా? నీకేమన్నా తన్నులు తగలాలా? మాదిగ ముండాకొడకా!

(లోపల) ఉండండి, ఉండండి.

(మడిగట్టుకొనివున్న జానకమ్మ గడపవద్దకు వస్తుంది.)

జాన—ఇదుగో, అబ్బాయి, అబ్బాయి, అరేయ్! ఆగిన్నెలో చద్దన్నం వుందిగాని, తీసుకొచ్చి వెయ్యారా వూరికే పారెయటం యెందుకూ—

కృష్ణ—(మహాచదువుతున్నట్టు నటిస్తూ) పోవే, నువ్వేసుకోద్దూ, నేను చదువుకోవాలి.

సుబ్బా—ఆయ నిప్పుడు చెప్పినమాట వినేట్టున్నాడా?

జాన—నాయన, నాయన—నేను మడిగట్టుకున్నారా, తాకగూడదు—ఉండరా, వేస్తాము—ఇదుగో, ఒకసారి లేచిరా లేవూ?

నార—వెయ్యండి, అమ్మగోరూ—మా అయ్య అలవటిస్తున్నాడు.

కృష్ణ—నువ్వు తాకనేగూడనిది అత నెట్లా తింటాడేమిటి? రాత్రిటి అన్నమా?

సుబ్బా—కాదు, ఇప్పుడిప్పుడు వండి వడ్డించు!

కృష్ణ—దానిమీద మాతకూడా లేదు.

జాన—అబ్బా, పొద్దునే తీశారా పళ్లెం, చెంబులుతో మేటప్పుడు—ఏదో ఒకటి పడేద్దూ మాధాకవళానికి—కుక్కలకు పారేస్తే యేమొస్తుంది.

కృష్ణ—వీడికేస్తే యేమొస్తుంది?—పాపం! మహాపాతకం! పాచిపోయిన ఆపాడుకూడు విషం! ఎలుకలు ఎంగిలిచేసివుంటయ్. అది వాళ్లకు పెడితే వాళ్లు తిని చస్తారు! మానవహత్య చేసిన మహాపాతకం నీకు చుట్టుకుంటుంది; నువ్వు రోజూ తులిశమ్మకు చేసే పూజాఫలమంతా బూడిదైపోతుంది; నువు నరకంలో పడతావు—కానినిబియ్యం వెయ్యరామా, పొద్దున బ్రాహ్మడికిలాగానూ?

సుబ్బా—తెలివి, తెలివి, తెలివి! అఖండమైన తెలివి వెలిగిపోతున్నది అయ్యవారికి!—(చివాలున లేచి, నారన్నతో) గాడిదకొడకా! పోతావా, పోవా? చిందులుదొక్కుతున్నావు వొళ్లుబలిసి! డొక్క బద్దలు చేస్తాను (అని కఱ్ఱకోసం వెతుకుతున్నాడు.)

నార—(భయపడుతూ,) అమ్మగారు, అమ్మగారు—ఏదోవొకటి వెయ్యండి, పోతాను—దిక్కులేని పచ్చినండీ అమ్మా—

కృష్ణ—అమ్మా! ఒక సోలెడు బియ్యము తెచ్చి వెయ్యనా?

సుబ్బా—నువ్వు సంపాయించినప్పుడు వెయ్యి. నాయింటో నువ్వుదుగు పెట్టడానికి వీలులేదు.

కృష్ణ—నే నాపాడుకూడు వెయ్యనే—వాణ్ణి పొమ్మను.

జాన—మటే, రోజుకు రోజుకు—బాగానే వుంది, తండ్రీకొడుకూను—అయిందానికీ కానిదానికీ (ప్రక్కగా గోడవద్దకు పోయి,) అమ్మాయి, సుభద్రా, యిట్లా రామ్మా ఒకసారి.

(అవతల) ఓ, వచ్చె, వచ్చె— తలుపువేసి వస్తున్నాను.

(సుభద్ర వస్తుంది. తలవెంట్రుకలు విరబోసివున్నవి. చేతిలో ఆంధ్రపత్రిక వున్నది. నారన్నను తొలగమనకుండానే ప్రక్కగా తొలిగివస్తుంది.)

సుభ—ఏమిటండీ, యేదో పెట్టారు పెటకం!

సుబ్బా—(లేచినుంచొని, గందరగోళం చేస్తూ) అయ్యయ్యయ్యొయ్యొ! అమ్మాయి, అమ్మాయి, అమ్మాయి! పోమ్మా, పో—ఆచీర అదీ విప్పి, స్నానంచెయ్యి—రామరామా! మటే యీకాలపు పిల్లకాయలకి—పోరా, పో, మాదిగముండాకొడకా! వొళ్లు చీలుస్తాను. వాకిట్లో యెద్దాలే నుంచోని అందర్నీ మైలబడే

స్తావా?—అయ్యో! ఆపిల్ల యిప్పుడే స్నానంచేసి నట్టుంది. ఆవెధవను కాస్త తొలగమనగూడదమ్మా?—పిశాచంలాగా పొద్దుటినించీ పట్టుకున్నాడు...మీనా యనగా రుంటేనా? రామరామ!—ఎందుకు పిలిచావే ఆమె నిప్పుడు?

జాన—ఆఁ, ఆచద్దెన్నం కాస్త వాడికి వేసి పోతుందని.

సుబ్బా—నీ చద్దెన్నం నువ్వూనూ—బండగాడి దెను పక్కలువిరగదన్నక!—పోయి, వంటకానీ, నా కవతల పనుంది. (జానకమ్మ లోపలికి పోతుంది) దొంగవెధవా! ఇంక యీచాయలకు వచ్చావంటేనా—కదులూ!—ఉండు, చెప్తా నీపని. (లోపలికి పోతాడు.)

సుభ—(వచ్చి అరుగుమీద కూచుంటుంది. పేపరు చదివినట్టుగా విప్పుతుంది.)

కృష్ణ—వెళ్లి స్నానంచెయ్యండి. ఆయన అరుస్తాడు మళ్లీ.

సుభ—అబ్బః! (ఏదో చెప్పబోయి నవ్వుతుంది.)

కృష్ణ—ఇక్కడ కూచుంటే వూరుకోడు.

సుభ—ఇప్పుడేకదండీ, స్నానంచేసి యీబట్టలు కట్టుకున్నాను. ఇంకా తలన్నా ఆరబెట్టుకోలేదు. ఏమిమైలో లేండి—ఆలస్యంచేస్తే వడ్డీ పెరుగుతుందని భయం లేదుగదా!—కానేపుండి వదిలించుకుందాం.

కృష్ణ—ఏమి వదిలించుకుంటారు?

సుభ—నాకళ్లకేమీ కనపడటంలేదు. మైలమై లంటారు. పాపం, వాళ్లుమాత్రం మనుషులుకారూ?

(లోపల)ఒరే! నాచేతికఱ్ఱ కనపడలేదు ఏమైందిరా? (నారన్న పారిపోతాడు.)

కృష్ణ—(సుభద్రతో) వాణ్ని కొట్టడానికి కామాలి! పగ!! (బిగ్గరగా) దొడ్డిమదురుమీద వున్నట్టున్నది. పొద్దున మొగంపుల్లలు కొట్టుకుని అక్కడ పడవేశాను. (సుభద్రతో) అయినా, యీమాలమాదిగలు సంవత్సరానికన్నా ఒకసారి స్నానం చెయ్యరు. అందుచేత వాళ్లవొంటిమీద మలినం పేరుకునివుంటుంది.

సుభ—అదేనా మైల? వాళ్లని వూసుకుంటే అది అంటుతుందిగాని, చేరువగాపోతే యేమి?—అయినా, అదిమాత్రం వాళ్ల తప్పా చెప్పండి! స్నానం ధ్యానం చెయడానికి వాళ్లకు తీరికయిస్తారా? కడుపులో మాడుతుంటుంది. మనలాగా యీజీఛేరులో కూచోని......(ఇద్దరూ నవ్వుతారు) ఆఁ? చెప్పండి. పొద్దుగూకులూ కష్టపడి మీకాళ్లకు జోడుకుట్టిస్తే, ఒక పావలాడబ్బులు చేతులో పెట్టలేరు. ఆపూట గంజికి అది చాలదయ్యా అని అడిగితే, ఆజోడుతోనే, వాడు కుట్టినజోడుతోనే వాణ్ని తంతారు! ఎంత అన్యాయం! పొద్దున లేస్తే మీకు ప్రాణావసరమైన—పరమాసహ్యమైన పాకీపనంతా వాణ్ని చెయ్యమంటారు. నెలపొడుగూతా చేస్తే వాడికి వచ్చేది సున్న. వాడు తింటాడో పస్తుంటాడో మీ కక్కరలేదు.—పోనీ, యెప్పుడన్నా ఒళ్లు కడుక్కుందామా అంటే, వాడికి నీళ్లెక్కడ? మీబావులూ, చెరువులూ అన్నీ వాడికి బందు! భగవంతుడు ప్రపంచానికంతా వూరికే యిచ్చిన నీళ్లూ, నిప్పూ వాడికి కరువు! మాలవాడై పుట్టినందు కది శిక్షా? మీహిందూజాతిలో ఒకడై పుట్టిన భాగ్యాని కది ఫలమా?—వాణ్ని ఫలానిపని చెయ్యమని నియోగించింది మీరు. ఆపని చేసినందుకే వాణ్ని మీరు వెలివేస్తారా? రామరామ! వాడి కష్టంలేనిది మీ కొక్కక్షణంగూడా గడవదే? మీజీవితం దుర్భరం అయిపోతుందే?

కృష్ణ—సుభద్రాదేవి—గారూ?

సుభ—(నిష్ఠురంగా) 'గారూ'? (చుఱచుఱ చూస్తుంది.)

కృష్ణ—(నవ్వుతాడు.)

సుభ—ఏమి 'గారూ'? చెప్పండి.

కృష్ణ—నామనవి—

సుభ—సావధానంగా చిత్తగిస్తాము — కాని మీరు 'ఇంగ్లీషువారు' కామాలె. తెలుగులో మాట్లాడండి.

కృష్ణ—మీరు హిందీలో జవాబుచెబుతారు కామాలె—సరేకాని, మీ కింతఆవేశం వుందే, అట్లయితే యివ్వాళ మీరు—మీరు—స్నానంచెయ్యకుండా వుండండి, చూతాము, యిప్పుడు......

సుభ—మఱి నేను వుంటాను—మీరుకూడా వుండగలరా ?

కృష్ణ—నేను మైలపడలేదుగా ?

సుభ—నేను పడవేసేదీ ?

(నిశ్చలంగా చూస్తారు.)

కృష్ణ—నన్ను తాకుతావా ?

సుభ—నీవు యెవరు ? నేను యెవరు ? కృష్ణా !
(వివాలున లేచివోయి చేయిపట్టుకుంటుంది.)

(తెరవాలుతుంది)

రెండవరంగము

[బజారులో ఒక వేపచెట్టుక్రింద సుబ్బడు కూర్చుని చెప్పులు కుడుతున్నాడు. శేషగిరి పక్కగా నిలుచుని, వాడిచేత చెప్పులు బాగుచేయిస్తున్నాడు.]

శేష—ఏమోయ్, సుబ్బడూ ! నీ పేరు మార్చుకోరాదూ? ఎవరడిగినా, 'సుబ్బడూ, సుబ్బడు' అనే చెప్పుకుంటా వేమిటి?

సుబ్బ—మావోళ్లు 'యెంకటసుబ్బయ్య' అని పెట్టారండి—ఏదో గొప్పోరిమందు—

శేష—నీకొడు క్కమని పెట్టావు నువ్వు?

సుబ్బ—మీకు తెలేదూ ?

శేష—అసలు?

సుబ్బ—అసలు 'నారాయణ' అండి. అందరం 'నారన్న' అంటే, అదే అయిపోయింది.

శేష—అది బాగుండలా. మీవాళ్లందరికీ చెప్పు. మిమ్మల్ని మీరే అంతనీచంగా ఎందుకు చూసుకోవాలి? గౌరవంగా పిలుచుకోండి. దానికితోడు నేను చెప్పినట్టు విని, మీరు చదువుకున్నారంటే, స్వచ్ఛంగా, శుభ్రంగా మాట్లాడటం నేర్చుకుంటారు. రాత్రిపూట బడులు పెట్టిస్తున్నాము. మీపల్లెలో పెద్దా చిన్నా అంతా వచ్చేట్టు చూడు.

సుబ్బ—పగలల్లా బండపనులు చేసినోళ్లు చాలామంది పొద్దుగూకేతలికల్లా నిద్రకు బడతారండి—

శేష—మఱి యెట్లాగు? ముందు కొన్నాళ్లు కష్టపడకతప్పదు. రోజూ రెండుగంటలన్నా చదువుకుంటేగాని కాస్త ప్రపంచజ్ఞానం కలగదు. అదిగాక మీకు పనికూడా తగ్గించేయేర్పాటు చేస్తాము.

సుబ్బ—అయ్యో సామీ ! పని తగ్గిస్తే మాకడుపెట్టా బోసుకుంటామండీ ?

శేష—అదికాదోయ్: మీకిచ్చేడబ్బు యెక్కువ చేస్తా మనుకో. అప్పుడు మీకు పొట్టబోసుకోటంకోసం యిట్లా పొద్దుగూకులూ కష్టపడాలిసిన పని వుండదు. బుద్ధినిగూడా పోషించుకోడానికి మీకు కావలిసినంత వ్యవధి దొరుకుతుంది.

సుబ్బ—ఏమి చేస్తారో—ఇదుగో, తొడిగి చూడండి బాబూ ! సరిపోతదేమో—

శేష—(జోడుతొడిగి పావలాతీసి అతనిచేతిలో పెట్టును.)

సుబ్బ—(ఆనందాశ్రువులతో) సామి, సామీ ! మీపాదదాసులం. (అని కాళ్లకు మొక్కబోతాడు.)

శేష—(లేవదీసి) అయ్యో ! మీరు చాలా అమాయికులు. మీరు అట్లా నమస్కారంచేయటం చాలా తప్పు, అనవసరం. నీవు చేసిన కష్టానికి నీకు రావలిసిన డబ్బు అడిగితీసుకోవాలి. ఇది చాలా స్వల్పం. పూటల్లా నీవు శ్రమపడి పనిచేసినందుకు పావలాడబ్బులకే నీవింత పరమానందం పొందుతావే, మేం పెట్టేయితరవృథా ఖర్చులలో యి దెన్నోవంతు ? ఒక్కమాట సలహాచెప్పినందుకు ప్లీడరు పదిరూపాయిల ఫీజు బల్లమీద పెట్టి కదలమంటాడు. నాడి కాస్త చూడమని అడిగితే వైద్యుడు నాలుగురూపాయిలు ముందే చేతిలో వేయించుకుంటాడు. పిచ్చివాడా ! మీరు అల్పసంతోషులు,

అందుకనే మిమ్మల్ని మాస్తే అందరికీ యింత లోకువ. మిమ్మల్ని యింత నీచంగా మాస్తున్నారు. న్యాయంగా మీకు రావలిసినంత స్వాతంత్ర్యాన్నికూడా మీరు పోగొట్టుకోవాకండి. ఇదంతా అజ్ఞానంవల్ల కలిగింది. అది పోగొట్టుకోటానికే చదువుకోమంటున్నాను.

సుబ్బ—అయితే, మారాజా! మాకు చదువు చెప్పటాని కెవరు వప్పుకున్నారు?

శేష—కృష్ణరావు నెరుగుదువా నువ్వు?

సుబ్బ—ఆయన వస్తారా? వాళ్లు అయ్యగారు వూరుకుంటారండీ?

శేష—ఒకవేళ ఆ అయ్యగారినిగూడా వచ్చేట్టు చెయ్యగలమేమో!

సుబ్బ—మీబోటి మారాజులు తలుచుకుంటే యేదైనా చెయగలరు.

(కృష్ణరావు వస్తాడు.)

శేష—గుడ్ మార్నింగ్!

కృష్ణ—కొంప మునిగిందిరా—వెరి బ్యాడ్ మార్నింగ్.

శేష—ఏం? ఏం జరిగింది?

కృష్ణ—మానాయన నన్ను యింటోనించీ వెళ్లగొట్టాడు.

శేష—ఆఁ?

కృష్ణ—'ఆఁ' యేమిటి యింకాను? చావగొట్టే వాడే యింకా స్తయితే, అదృష్టవంతుణ్ణి యిప్పటికి—ఆకుట్టాడు లేమా, నిన్న నువ్వు లాక్కొచ్చావే యీముకి.

శేష—వాళ్ల తండ్రే యీన—

కృష్ణ—ఓహో— అతడివల్లనే వచ్చిం దిదం తానూ—

సుబ్బ—అయ్యో మావోడట్లా వోర్నీ అనే వోడు కాదండీ—ఏం చేశింమా?

కృష్ణ—అబ్బెబ్బె! అత నేం చెయలేదు. అతను, పాపం, బిచ్చానికి వస్తే, నేను చద్దికూడూ అదీ పెట్ట వద్దన్నానురా, దానిమీద పోట్లాడి, నేను బ్రాహ్మణ్ణి కాననీ, నాకూ తనకూ యేమీ సంబంధం లేదనీ గందరగోళం చేసి......అసలే అదివరకు నాకు కష్టంగా వుందిలే ఆయనచేతికింద బతకడం! అనగూడదు గాని, వొత్తి చాదస్తుడురా—అందుకుతోడు పక్కనే ఆచార్యులవా రొకరు దొరికారు.

శేష—చెప్పవూ? ఆయనతో స్నేహమా యేమిటి మీఅయ్యకు?—ఎట్లా కుదిరిం దబ్బా యిద్దరికీ?

కృష్ణ—పైకి పైకి యెట్లా వున్నా, లోపలయిద్దరూ ఒకతీరువారే—ఒకటే మూర్ఖత, గర్వం, చాదస్తం, పట్టుదల, కోపం, అజ్ఞానం—

శేష—మరి బి. యే. ఆనర్స్ కాంగానే జ్ఞానం వస్తుందనుకున్నావేమిటి? ఆచారిప్పుడు హైకోర్టంతా మండిస్తున్నా, ప్రపంచంలో యెన్నిఖండాలో ఆయనకు తెలేదు—అడిగి మాడరాదూ, తెలుస్తుంది—ఇంతకూ అదిగాదు నే ననేది: ఆయనకు విషయమూతురొకటె వుండటుగా?

కృష్ణ—(తీవ్రంగా) అవునురా, యేంవుంటే?

శేష—(సాభిప్రాయంగా) ఏ—మి—టి?

కృష్ణ—అఁహఁ - ఏంలేదు—ఏమిటో చెప్పు, వుంటే?

శేష—ఆఅమ్మాయిని హైస్కూల్లో చదివిస్తున్నాట్ట, జుట్టూ బొట్టూ అన్నీ వుంటవిట—

కృష్ణ—నీమొహం, బొట్టు లేదు.

శేష—లేకపోతే వస్తుంది, దాందేమిటి? అటువంటివాడికి యింకా ఆచార మేమిటా అని నాఆశ్చర్యం!

కృష్ణ—ఓరినీ—స్వవిషయంలో ఆచార మేమిటోయ్, నీమొహం? అదంతా వేరేసంగతి. వాళ్ల కూతుళ్ల సంగతీ, కొడుకులసంగతీ నీకెందుకోయ్ అసలు? పిల్లలకు సుఖం కావాలంటే చూపించకతప్ప

దు—ముందు వాళ్లను చూడు: వాళ్లు బయటి కొచ్చి నప్పుడు చూపే ఆచారం, ఆర్భాటం, అవి చూడు! అంతేకాని—అసలు నువ్వు దీనికే ఆశ్చర్యపోతావు. మా నాయన ప్రతిరోజూ యిటువంటి విరుద్ధవిషయాలెన్నో చూపిస్తుండేవాడు. —అయితే, వాళ్లు శాస్త్రం చదువు కున్నవాళ్లట, వాళ్లనుగూర్చి ప్రశ్న వెయ్యకూడదట. నే నొకటి చెప్పేదీ? నేను బజారుపకోడీలు తింటే మానాయన యేమీ అనడు!

శేష—అనలేదు—ఏమంటాడు యెద్దంతకొడు కును బట్టుకోని—?

కృష్ణ—అనలేకేంలే,—అదిగాదు. బజారువైనా, 'తైలపక్వం సమాప్యతి' అని శాస్త్రం వుందిట!

శేష—ఓ! సంస్కృతం వస్తే నేను యిటు వంటి శాస్త్రాలు వేయి రాద్దును.

కృష్ణ—ఏడిశావు! నువు రాస్తే యేం పనికొస్తుం దోయ్? పూర్వులు రాయాలి. చచ్చిపోయినవాళ్లు రాయాలి. బ్రతికున్నవాళ్లు రాస్తే పనికొస్తుందీ? డొక్క బద్దలుచేస్తారు.

శేష—పోనీ, నేను రాసినవెంటనే చచ్చిపో తాను. నువ్వు అవన్నీ పరాశరులవారి వని ప్రకటించు.

సుబ్బ—అయ్యో, బాబూ! మీరు బతికుండండి —శాశ్వతంగా వుండండి—మారాజులు మా కింత కూడు పెడుదురుగాని, అనాదపచ్చుల నిట్లా ఆదుకుం టుందురుగాని—

శేష—చూశావా, వీళ్లెంత అమాయికులో! నాకు నిజంగా జాలివేస్తున్నదిరా. ఇంత నిష్కల్మష హృదయానికి ఇంత దారిద్ర్యమా! చూచినకాడ్డీ, నా కిక ఉపన్యాసా లివ్వటానికీ, మీటింగులు పెట్ట డానికీ బుద్ధేపుట్టడంలేదు. వీళ్ల యిండ్లముందు కూల బడి సేవచేద్దామని వుంది. వీళ్లు నిజంగా దేవుళ్లురా!

కృష్ణ—అయితే, మన మిక దేవుడుగుళ్లకు వెళ్ల క్కరలేదు.

శేష—ఒకప్పుడువెళ్లిచచ్చాంగనక, ఏమిటో— అవునుగాని—

(లోపల) అయ్యో, అయ్యో! లగెత్తుకురాయే—

సుబ్బ—ఏందిరా?

(నారన్న పరిగెత్తుకుంటూ వస్తాడు.)

నార—(తండ్రిని కౌగలించుకొని) బేగరా, బేగిరా, అమ్మ యేడుస్తుంది.

సుబ్బ—దేనికిరా?

నార—కుక్క కరిసిందే అమ్మకు; కండలు వూడి పడుతున్నయి. ఓగో గాంధీటోపీలు పెట్టుకున్న కుఱ్ఱాళ్లు కట్టుగట్టి తీసుకొచ్చి మనింటో పడేశారు. యేడుస్తుందే, నాకు బయంగావుంది. రావూ?

సుబ్బ—అమ్మబాబో! వొస్తా పద—సాము లోరికి దణ్ణాలు.

శేష—వెళ్లు, పాపం!—ఎవరి కుక్కరా, అబ్బాయ్? ఎందుకు కరిచిందీ?

నార—ఏందోనండీ—మాఅమ్మ మార్కెటుకు పోయి వొస్తుంటే దార్లో, నాయుడుగారేమో యింటి ముందు కుక్కను పెట్టుకొని ఆడుకుంటున్నారట. మంచంమీద వున్న నారి చిల్కకుడ్డ గాలికి యెగిరి మాఅమ్మమీద పడ్డదిటండీ, దాందుంపతెగ—

సుబ్బ—అయ్యో, కూంత తొలిగిరాగూడనూ యిది?

నార—తొలిగే వొచ్చిందంట, అంతకీనీ—

కృష్ణ—గాలికి పడితే యెవరేంచేస్తారేం?

నార—నాయుడుగారు బూతులుతిట్టి కుక్కను మీదికి వుసికొలిపాట్టండీ—

కృష్ణ—మొనగాడు!—ఇటువంటివాళ్లున్నా రుట్రా లోకంలో?

శేష—ఎట్లావుందో, పోండి పాపం—ఇవ్వాళ పనిచేసుకోకపోతేమానె లే—

సుబ్బ—(దణ్ణంపెట్టి,) తమ దయవుందిగా, దీనితో యివ్వాళ పొట్టగడుస్తుంది.

(రాఘవాచార్యులుగారు బెత్తము ఝూడిస్తూ, ఒకకాలిచెప్పు చేతితో పట్టుకొని వస్తాడు.)

రాఘు—(దూరంగా ఆగి) ఒరే, సుబ్బన్నా, సుబ్బన్నా! ఉండరా; ఇది వెంటనే కట్టు, బొటన వేలు వూడింది.

సుబ్బ—వొస్తుండా, సామి—ఆలస్యపడెయ్యండి. ఇంటికాడికి పోయొస్తాను.

రాఘు—ఏడిశావ్! ఇప్పుడు కోర్టుకు పోవాలి. అభాసుగా దారిలో వూడింది. కట్టు ముందర.

నార—ఆనికి రాండి బాబూ! మా అమ్మ సుస్తిగావుంది.

రాఘు—అరె! ఒకచేత్తో మోసుకుపొమ్మన్నావేంరా, యిది? వొళ్లు పొగరా యేమిటి?—కావాలంటే కానీ యిదుగో ముందరే పారేస్తాను—బైమైంది కానీ—(అని చెప్పు వాడిముందు పారేస్తాడు, కానీతో సహా.)

సుబ్బ—(దానిని చెట్టుక్రిందికి నెట్టి) వుండనీండి స్వామీ! ఇప్పుడే వొస్తా. (వెళ్లిపోతాడు.)

రాఘు—ఆఁ! ఆఁ! ఏమిటిరోయ్? ఒళ్లు మదించింది. చెప్పుతీసుకు తంతా, మాదిగవెధవా!—వెళ్తావేం? ఆగు అక్కడ! నాకానీ తీసుకు పరిగెత్తుతావేంరా?— చావు ముండాకొడకా, ఆగు! (రెండవ కాలిచెప్పు తీసుకు విసిరివేస్తాడు.)

కృష్ణ—సుభద్ర చెప్పేనంతా అయింది!

రాఘు—(అదిరిపడి, అతనివంక చూస్తాడు.)

శేష—సుభద్ర యెవరు?

కృష్ణ—(నాలిక కొరుక్కుని) చెప్తా, రా! (లాక్కుపోతాడు.)

రాఘు—ఎవరు, వీళ్లు? ఏమిటీ—మా అమ్మాయి పేరే?......ఛచ్చా! ఎంతమంది వున్నారో—ఈ కుఱ్ఱాళ్లంతా కలిసి లోకాన్ని పాడుచేస్తున్నారు. రామ రామ! ఏమిరోజులు వచ్చినయ్‌రా?—వెధవముండ తల గొరిగించుకోమంటే అప్పుడు పోరుపెట్టి తప్పించుకుంది. పోనీ, యీచదువుధోరణిలో పడివుంటుందిగదా అని స్కూలుకు పంపిస్తే, ఒకచోట పడివుంటేగా? మగరాయుడులాగా మూడోనాటికి ప్యాసై కూచుంటుంది ప్రతి క్లాసూనూ! ఎవడికొక్కాలి దీని చదువూనూ...... పేపర్లూ, హిందీలు...ఎక్కడపుట్టిందిరా నాకిది! రేపీపాటికి వీరేశలింగంలో కూడా కలుస్తానంటుందేమో... అమ్మనాయనో, 'పెళ్లి' అని పేరెత్తితేనా, శ్రీరామ రామ! గొంతు పిసికి పారేస్తానుగాని, పంచమహాపాతకాలూ చేసి యీకులానికి వుసిపెట్టుకుంటానుగాని...అయ్యో, కడుపున గన్నదని యేదోకాస్త వూరుకుంటున్నాను...ఏంజేస్తా, పాడుకాలం!—ఏదో బస్తీకాబట్టి యీమాత్రమన్నా బతుకుతున్నాను ...అయ్యో! ఎటువంటిభూమి, వేదభూమి; వీళ్లంతా దేశభక్తులుట, ధ్వంసం చేస్తున్నారు దేశాన్ని. మాలలూ ఒకచోట, మాదిగలూ ఒకచోట—వాళ్లకీ అన్నం కావాలిట కుక్కల్ని పీక్కుతినేగాడిదకొడుకులకీ—

(చేతిలో పుస్తకాలతో సుభద్ర వస్తుంది.)

సుభ—(తొందరగా) ఎవరు, నాన్నా, యెవరు?

రాఘు—ఏమమ్మా! స్కూలునుంచీ వస్తున్నావా? పదిన్నరఅయిందా యేమిటి?

సుభ—ఇప్పుడా? అరఘంటైంది— ఎవరు కుక్కల్ని పీక్కుతినేది? (నవ్వుతుంది.)

రాఘు—అయ్యో! పదకొండు? ఆఫీసుకు వెళ్లాలి. (నలువైపులా చూస్తాడు.) జడ్జీ వస్తాడు. గొంతుగోస్తాడు—అమ్మాయీ! తొందరగా యింటికి పో—ఈ గాడిదకొడుకు రానేలేదు.

సుభ—ఎవర్ని, నాన్నా, తిడుతున్నావు?

రాఘు—ఈవెధవకి జోడు బాగుజెయ్యమని యిచ్చాను—వీళ్లకు బాగా వొళ్లుబలిసింది. తింటానికి కూడు లేదుగాని—

సుభ—ఎక్కడినించీ వొస్తుంది నాన్నా? కుక్కల్నీ తింటారంటే, గొడ్లని తింటారంటే, వాళ్లే

కుమాత్రం యేంకులాంసా? కడుపులో మాడి, ప్రేగులు గోలపెడుతుంటే, బ్రతకలేక, బ్రహ్మదేవుడి జీవానికీ, మాజీవానికీ పడి యేడుస్తూ...వాట్ని తింటారు కరువు వస్తే, ఎప్పుడో ఒకప్పుడు కాస్తవర్షాలు కురవకపోతే, మనవాళ్లే కన్నబిడ్డల్ని కొరుక్కుతిన్నారట! అట్లాంటప్పుడు, అయ్యో! బ్రతికినవాళ్లూ కరువై, శరీరమంతా నలగ్గొట్టినా చేరెడుగింజలు రానప్పుడు, వాళ్లేం జెయ్యమంటారు? కడుపులోకి కూడు లేక, ఆకలి బాధకు వోర్చలేక, వాట్ని తింటారు. వాళ్లకుగనుక యింతవుంటే, వాట్ని మీరు తినమన్నా తినరు...... ఆబాధ మీ కేం తెలుసు! మహామహావిశ్వామిత్రుడిలాంటి అపరబ్రహ్మలైన మహర్షులే ఆకలికి ఓర్వలేక చెయ్యరాని పనులన్నీ చేశారుట! వీళ్లు చేశారంటే, చెప్పాలా?—అయినా, మాంసాహారం మానెయ్యవలసిందని వాళ్లందరికీ బోధిస్తూనేవున్నారు కృష్ణుడూ వాళ్లూ—

రాఘు—(అదిరిపడి) ఆఁ? ఎవరూ? కృష్ణుడెవరు?

సుభ—(నాలుకకరుచుకుని) ఆఁ, వాళ్ల అబ్బాయిలే...మనవూళ్లో ఒక ప్రచారకుడు—(నిష్క్రమిస్తుంది.)

రాఘు — కొంప - మునిగింది - రోయ్! ... ఇక...దుర్భరం! దుర్భరం!...బాబో!...ఇంతకూ, కలెండీ, కలి, కలి, కలి, కలికాలం వచ్చింది మాకొంప కూల్చడానికి—ఆర్యసంప్రదాయాలన్నీ వుద్ధరిద్దామని మే మెంత అఘోరిస్తేమాత్రం......(వెళ్లిపోతాడు.)

మూడవరంగము

[ప్రక్క-ప్రక్కగా రెండు ఇండ్లవాకిళ్లు కనబడుతున్నవి.]

తపాలావాడు—కృష్ణరావుగారూ—

(ప్రక్కవాకిటిలోనుంచి సుభద్ర వస్తుంది.)

సుభ—ఏమి టది?

తపా—కృష్ణరావుగారి కేదో పత్రికవచ్చిందండి.

సుభ.—కృష్ణాపత్రిక?—ఏదీ యిట్లాయియ్యి (అతను ఇచ్చి వెళ్లిపోతాడు.) బలే! పడ్డది—నాకు ముందు చూపించమంటే చూపించలేదు. తగనిభిడియం! ఎక్కడికి వెళ్లివుంటాడు? నిన్నటినుంచీ కనపడటంలేదు. నాగుండెలు కొట్టుకుంటున్నవి. ఇంత జీవనాధారం చూసుకుంటే వెళ్లిపోనుము ఇద్దరమూనూ. అబ్బా! జీవితసర్వస్వానికీ శాశ్వతానందానికీ కూడా శత్రువై కూచుంటుందిగదా యీజీవనాధారమునేది? (అరుగుమీద కూర్చొని) ఈదారిద్ర్యబాధ యెట్లా తొలుగుతుంది? స్వేచ్ఛావివాహం చేసుకోటానికి యిది వొక్కటే మాయిద్దరికీ అడ్డుగా వుంది...అయ్యో! కన్నతండ్రికికూడా నామీద జాలిలేదే? ఆమూర్ఖత, ఆపట్టు, అది, యెవరినివుద్ధరించడానికి? సనాతనధర్మమని అంటాడు; పోనీ, దానినైనా సరిగా అర్థం చేసుకొని సంపూర్ణంగా అవలంబిస్తుంటే అనుకోవచ్చు. అప్పు డాయన్ని ఆర్షమతోద్ధారకుడని గౌరవించి ఆదరించవచ్చు—అసలు, మతమంటే, సత్యమూ, ధర్మమూ, దయా, ఔదార్యమూ,—ఇటువంటివిగాని, యీ పైడాబులన్నీ యెందుకు? తాను పంగనామాలు పెట్టుకుంటే విష్ణుభక్తు డైనాడా? తనకు మోక్షద్వారాలు తెరిచి తయారుగావుంటవా? పరాయివాడు వచ్చి అడిగితే పైసా అప్పుయియ్యడు, ఒకవేళ యిచ్చినా వడ్డీలు కట్టి వాడి కొంపలు కూల్చుతాడు. ...పోనీ, ఆ పైపైఆచారాలన్నా అన్నీ సరిగా అవలంబిస్తే అనుకోవచ్చు! ఆఫీసుకైయు అయింవని సంధ్య సగంవార్చి వూరుకుంటాడే? అతిపవిత్రమై ఆర్యమత సంప్రదాయసిద్ధమైన ఏకపత్నీవ్రతమును అవలంబిస్తున్నాడా?—అంటే, యివ్వన్నీ, కన్నతండ్రిమీద అనగూడ దంటారు. ధర్మవిషయాలు వచ్చినప్పుడు తండ్రి యేమిటి, తల్లి యేమిటి?—వైరాగ్యం నాకూ చాలామటుకు వున్నది. ఆమాటవింటే కృష్ణరావు కరవవస్తాడు—ఎక్కడికి వెళ్లాడో...అతణ్ణి క్షణం చూడకపోతే యేదో బెంగగా వుంటుంది.

(ప్రక్కతలుపు తీసుకొని సుబ్బావధాని వస్తాడు.)

సుబ్బా—ఎవరు, నేను భోజనంచేస్తున్నప్పుడు పిలిచారు, ఇంతకుముందు?

సుభ—మిమ్మల్ని పిలవలేను (ఇంతలోకే వులికి పడి) ఆఁ, ఇదిగో, మీఅబ్బాయిగారికి యేదో వచ్చింది.

సుబ్బా—కూఅబ్బాయి? మాకు ఒకఅబ్బాయి వున్నాడా? ఛండాలుడు—ఆమాట యిక అనవాకు! వాడికి యేదో వచ్చిందీ? రానీ—యేదైనా రానీ. ఇదివరకే వచ్చింది పోయేకాలం! ఇప్పుడు పక్షవాతం వచ్చిందా? విషజ్వరం వచ్చిందా?

సుభ—అయ్యో—

సుబ్బా—ఏమమ్మా, ఏం? నీకు దిగులుగా వుందా వాణ్ణి చూస్తేను? నువ్వొక్కదానివే దొరికావు మాసంసారం ధ్వంసంచెయ్యడానికి? పో, అవతలికి పో—వెధవమొగం వేసుకోని!

సుభ—ఏమిటీ?

సుబ్బా—ఉన్నమాటంటే యెవరికైనా వుండేదేలే—పో, పో అవతలికి—

సుభ—అవధాన్లుగారూ, మా యింటిముందు కూర్చోటానికి నాకు అధికారం వున్నది.

సుబ్బా—ఉంటుందమ్మా, వుంటుంది. దేనికైనా వుంటుంది అధికారం. అసలివి స్వరాజ్యపు రోజులు-విడాకులచట్టం వూరేగుతున్నది. శారదాశాసనం చట్టుబండలైంది. ఆడవాళ్ల చదువుకు అభ్యంతరం లేదు. వెధవముండల పెళ్లిళ్లకు విధి విరామం లేదు.—సిగ్గులేని మొగాళ్లే యివ్వన్నీ చేయిస్తున్నప్పుడు, ఇక మిమ్మల్ననవలసిన దేమున్నదమ్మా? ఇటువంటి కలియుగంలో మాబోటి భగవద్భక్తులను పుట్టించినందుకు ఆ బ్రహ్మదేవుణ్ణనాలిగాని—పోఅమ్మా, పో—ఏదో, యెట్లొచ్చి మాయింటి కెసరుపెట్టావని నిన్నన్నాను గాని లేకపోతే నాకేమి?

సుభ—ఆఁ, అదేమిటి? మీ రేదో కొంచెం అధికంగా మాట్లాడుతున్నారు. పరిచయగౌరవాన్ని బట్టి వూరుకున్నానుగాని—

సుబ్బా—లేకపోతే దండించివుందువు, తల గొట్టి మొలేసివుందువు—అబ్బో! ఎంతదానివైనావో—ఇంతకీ, యీకిరస్తానీచదువులు చదివినందుకు యేదో నొకటి వుండొద్దూ ఫలము? ఇదీ, ఆయన చదివించడం, నువు చదవటం—అయినా నాకెందుకు పోద్దూ, మీ రసలే వెలిపడ్డవాళ్లు—

సుభ—ఏమిటీ, మేము వెలిపడ్డామా? మా నాయనగారు రానీండి, చెపుతాను—

సుబ్బా—చెప్పు, ఓయబ్బో! ఏమి చెపితే? నాకేమీ భయములేదే?—ఇంతకూ యీఆడవాళ్ల సంగతింతేగా? లేనిపోని కజ్జాలు పెంచడం, ఇరుగుపొరుగు సంసారాలు పాడుచెయ్యడం అందులో, మీబోటి వాళ్లకు, చదువుమరిగిన నీబోటివాళ్లకు—పనా, పాటా, సంసారమా, పాడా?

(రాఘవాచార్యులు వస్తాడు.)

రాఘ—ఏమిటండో?

సుభ—మాకు నాన్నా! నే నేదో చదువుకుంటుంటే యీనవచ్చి వూరికినే నానామాట లంటున్నాడే. ఏదన్నా కోపముంటే నామీదనా వెళ్ల గ్రక్కడము?

రాఘ—(మండిపడుతూ,) ఏడిశావు, భడవా! పో, యింట్లోకి పో, మాట్లాడకుండాను! నీతులు చెపుతున్నావు?

సుభ—(దిగాలుపోయి) ఏమిటి నాన్నా?

రాఘ—అరవకుండా పో! ఇక యెన్నడూ బయటికిరాకు—

(సుభద్ర బిక్కమొగంతో, పత్రిక అరుగుమీద పారేసి పోతున్నది.)

రాఘ—అదేదో తీసుకుపో!

సుభ—వాళ్లదే, వాళ్ల అబ్బాయిది. (నిష్క్రమి)

రాఘ—ఏమిటీ! అవధాన్లుగారూ, ఎవరి దా పేపరు?

సుబ్బా—వాడికి వచ్చిందిగామాలు—(అరుగు మీద స్తిమితంగా కూచోని) ఆచార్లుగారూ! ఎక్కడి నించీ రావటము?

రాఘు—సరేలే, ఏమిటో సంగతి చెప్పండి.

సుబ్బా—ఇట్లా కూచోండి— మీఅమ్మాయి చాలా పెద్దదయిందండో!

రాఘు—అంటే?

సుబ్బా—ఆవిడను మీరు కొంచెం జాగ్రత్తగా కాపాడుకోవాలి.

రాఘు—అయ్యో—మీ రిటువంటిమాట అంటారని నే నెన్నడూ అనుకోలేదు. ఏమిటో సంగతంతా సెలవియ్యండి.

సుబ్బా—ఏమి చెప్పను! హృదయపుటభేదకంగా వున్నది. మీరు కోపపడితే లాభం లేదు. నా కొంపమీదికి వచ్చిందికాబట్టి చెప్పాలిసివచ్చింది. నేను చూసినంతపాపం చెప్పకుండా వుండలేను.—మా దౌర్భాగ్యస్థితి చూశారుగదా! మాకుంకమీద వొళ్లు మండి, వెళ్లగొట్టాను.

రాఘు—అయ్యో! (ఆయనపక్కను చేరి కూచుంటాడు.)

సుబ్బా—మీరు నమ్మండి, నమ్మకపోండి— నాకు చాలా అనుమానంగా వున్నది.

రాఘు—(తలవంచుకొని చేతులతో పట్టుకుని కూచుంటాడు.)

సుబ్బా—నేనుచూసిన సంగతులే చెబుతున్నాను.

రాఘు—(నిట్టూర్పువిడిచి ఆయనవంక చూస్తాడు.)

సుబ్బా—నిన్న పొద్దున మాయింటో మీపిల్లా మావాడూ చేతులుచేతులు కలుపుకోని......

రాఘు—(అరుగుమీదినుంచీ దుమికి) ఏమన్నారు? దీన్ని డొక్కబద్దలుచేస్తాను; ఫుండాఖోరుముండ! నన్ను పాడుచేసింది. నావంశాని కపకీర్తి తెచ్చింది. అయ్యో! నావంశం! వంశం! వంశం! (తలుపు కొట్టుకొని పోబోతాడు.)

సుబ్బా—ఉండండి, ఉండండి—తొందరపడద్దు. పాపపుణ్యాలు మనం నిదానంగా ఆలోచించుకోవాలి. అందులో, యిటువంటి ముఖ్యవిషయాల్లో— అసలు శాంతం బ్రాహ్మలకి ప్రధానగుణమాయె. అందులోనూ మనవంటి మహాభక్తులకు—

రాఘు—(కూర్చోని) అయ్యో, ఆగోపికాలోలుని దివ్యమంగళవిగ్రహం యెల్లప్పుడూ నాకళ్లముందర ఆడుతూనే వుంటుందండీ—

సుబ్బా—అవును మరి నాకు సాధారణంగా కలలోకూడా వస్తుంటుంది.

రాఘు—అసలు భక్తులమంటే మనమేనండీ— మహాత్ములమంటేమటుకు!—ఏదో గాంధీ అంటారు, గడ్డలంటారు. వాళ్లంతా డబ్బుకోసం దేవుళ్లాడే సన్యాసులు!

సుబ్బా—ఆఁ, అసలు వాళ్లకు వైరాగ్యము యెక్కడుందండీ? వైరాగ్యం, దయా, దాక్షిణ్యం లేనిదె, అసలు మోక్షం వస్తుందీ? అసలు భగవంతుడు మన దేహం, భాగ్యం, సర్వం పరాయివాళ్ల కిచ్చేయ్యమని చెబుతుంటే, స్వారాజ్యంకోసం యేడ్చేవాళ్లకి మతేమన్నా వుందండీ—దానికోసం యీకుట్రాళ్లంతా పడి, కులం, గౌరవం, వంశం, మర్యాదా అన్నీ ధ్వంసంచేసుకొంటున్నారు.

రాఘు—(తలపట్టుకొని) నావంశం పోయింది! నావంశం! ఈదిక్కుమాలిన పిశాచం నా కెక్కడ పుట్టిందిరా, భగవంతుడా!

సుబ్బా—(తనలో) 'వంశం'? వంశం వల్ల కాకెడినట్లున్నది! మీవంశంలో యేతాతలు మాలవుద్యోగాలు చేశారు? ఏముత్తాతలు వెధవకూతుళ్లకు జుట్టు వుంచారు? ఏతాతముత్తాతలు మాలచదువులు చెప్పించారు? ఏముత్తాతముత్తాతలు గడపదాటనిచ్చారు? ఏతాతతాతముత్తాతముత్తాతలు—

రాఘు—అవధాన్లుగారూ! మీ రసలు సంగతి దాటవేశారు—ఏదో పూర్తిగా వెళ్ల బెట్టండి.

సుబ్బా—ఏదో—ఇప్పటికి పోనీండి—మీరు పోయి భోంచేయండి—అది మిమ్మల్నికూడా యెందుకు బాధించాలి? నేనే యిప్పటికి కుళ్లిపోతున్నాను. నావంశం యిదివరకే ధ్వంసమైపోయింది. ఈగాంధి మాట విని మావాడు యిదివరకే మాలవాళ్లల్లో కలిసి పోయినాడు; వాళ్లకు నీళ్లు తోడి వాళ్లకు వీథులు తుడుస్తున్నాడు; వాళ్లను దగ్గిరికి చేర్చి వాళ్లకు చదువులు చెప్తున్నాడు. అయ్యో! పోతుంది, పోతుంది, లోకం పాడైపోతుంది. ఈగాంధి యెక్కడ దాపరించాడో! ఈయనమాటలు విని వీళ్లంతా వెనవలైపోతున్నారు. రామరామ! కొన్నాళ్లకు వీళ్లంతా గాంధీలే అయిపోయేట్టున్నారు; సర్వనాశనమే అయిపోయేట్టుంది!

రాఘు—వీళ్లకు బుద్ధిచెప్పించాలండీ—

సుబ్బా—ముందు మావాడికి చెప్పించాలి—మాఁగగా పెదకొడుకు, పెళ్లిచేసుకోమంటే చేసుకోక ......అమ్మ!!

రాఘు—ఛీ, ఛీ! ఆనీచుడు నాయింటి కెసరు పెట్టాడా? అవధాన్లుగారూ! మీకు కోపంవచ్చినా సరే. మీవాణ్ణి యింక క్షమించను—ఇదివరకే చాలా అనుమానించాను—

సుబ్బా—ఇంకా మావాడేమిటి? డొక్క బద్దలు చేయించాలి—హాయిగా యేపిల్లను చేసుకున్నా అయిదువేలు కట్నం మొచ్చేది; తండ్రికి కట్నం తేలేని కొడుకు వుంటేనేమి, వూడితేమి!—అటువంటి వాణ్ణి నరికిపారెయ్యాలి.

రాఘు—ఈ మాలపనులు మానమని వీళ్లని తన్నిస్తే బాగుండదండీ—

సుబ్బా—తలకాయ పగలగొట్టిస్తే బాగుండు; డొక్కబద్దలుచేస్తే బాగుండు!

రాఘు—నేను చేస్తానుండండి ఆపని—నాకూతురు పాడైపోయింది...బంగారంలాంటి కూతురు—వెధవకూతురు. నావంశం ధ్వంసమైపోయింది...... అమ్మా!!—కిష్టాయ్! నిన్ను నరికేస్తాను; నమిలి మింగేస్తాను! నీకు మూడింది, ఏంది—ఒనేయ్! దొంగ ముండా! ఇట్లారా, బయటికిరా! నాయిల్లు అపవిత్రం చేస్తున్నావా? పో—నీయిష్టం వచ్చినట్లు పో—నిన్ను మాలవాడిచాత బయటికి యీడిపిస్తాను. కదలవేం? (తలుపునెట్టి నిలుచుంటాడు.)

(నారన్న ప్రవేశం; మూలుగుతూ, పాడుతూనూ)

నారన్న—

గోయింద రాంరాం, గోపాల హరిహరి,
గోయింద రాంరాం, గోపాల హరిహరి...

(తెగగంతులు వేస్తాడు.)

సుబ్బా—(మండిపడుతూ) మళ్లీ వొచ్చావు? ఇదేదో పిశాచం! వొదుల్తావా, వొదలవా? పూడ్చిపెడతాను.

రాఘు—ఎవడురా నువ్వు?

నార—అనాదపచ్చులం సామీ! రవ్వంత కబళ మెయ్యండి సామీ! (క్రమక్రమంగా శ్రుతి పెంచుతూ) గోయింద రాంరాం......

సుబ్బా—(చెవులు మూసుకొని) అయ్యయ్యో! అయిపోయింది—ఆనామం అపవిత్రమైపోయింది. అన్ని నోళ్లలోనూ పడి మారామనామం అపవిత్రమైపోయింది. ధ్వంసమైపోయింది; పాడైపోయింది. నేను వినలేను, హరిహరీ!

రాఘు—మీ రెవరు?

నార—మాదిగోళ్లం సామీ! కబళంసామీ! కడుపు మాడుతుంది సామీ!

సుబ్బా—నీకేం కళ్లుకనబడటంలేదూ? తొలిగిపో—ఇక్కడ యెవరూ పెట్టరు పో, ఇవి బ్రాహ్మల యిళ్లు.

నార—రచ్చించండి సామీ—బ్రాహ్మలైతే కొంత పప్పు పెట్టండి సామీ!

సుబ్బా—పప్పుగాదు పరమాన్నం వండిపెడ తారు, ఆచార్లగారి నడుగు—వాళ్లే అమ్మాయిచాత వండిపెట్టిస్తారు.

రాఘు—ఆ. ఇక దానిగతి అంతే. వాళ్లకు వండి పెట్టాలిసిందే—నువ్వు బయటికి వస్తావా, రావే?

(లోపల) ఏమిటి, నాన్నా?

రాఘు—'నాన్న'? నోరుమూసుకో—తక్షణం లేచిపో—ఒరే, మాదిగవాడా! దాన్ని బయటికి యీడ్చివెయ్యరా.

(ఏడుస్తూ సుభద్ర బయటికి వస్తుంది.)

సుభ—అయ్యో! నాన్నా, నాన్నా, ఏమిటిది?

(కౌగలించుకుంటుంది)

రాఘు—ఛి, ఛీ! అవతలికిపో—నీకూ నాకూ యేమీ సంబంధంలేదు. ఇక నీదారి నీది—మీకిష్టాయి దగ్గిరికి పో—

సుబ్బా—హరి హరీ నేను వినలేను-(నిష్క్రమి)

రాఘు—బయటికి లాగివెయ్యరా, మాలదాన్ని!

(వెళ్లి, తలుపు వేసుకుంటాడు.)

(నారన్న తటాలున వచ్చి ఒకవుత్తరం ఆమె చేతులో పెట్టి)

నార—కృష్ణరావుగారు పంపారు. అందుకే నే నొచ్చిందసలు—

సుభ—(వాడి రెండుచేతులూ పట్టుకొని) ఏమి రాశాడో నువ్వు విప్పి చూశావా?

నార—నాకు చదువురాదండీ—

సుభ—రాకపోతేయేమి? నేను చెపుతాను యెప్పుడైనా.

నార—ఎప్పుడు చెపుతారు—నాకు చదువుకోవాలని వుంది.

సుభ—తప్పకుండా.

నార—ఎప్పుడు చెపుతారు?

సుభ—నువు చెప్పుకో యెప్పుడో ను?

నార—కృష్ణరావుగారు దొరికితే......

సుభ—అమ్మా!! (వాణ్ని కొట్టవస్తుంది. వాడు పరిగెత్తిపోతాడు.)

ఏమిరాశాడు నాదేవుడు? (విప్పి చదువుతుంది)

"సుభద్రాదేవీ! ఈభక్తుడు దేవతకు తృప్తికలిగించ గలడో లేడో ముందు తెలుస్తుంది. అయినా, దేవత భక్తుణ్ని వదిలిపెట్టి దూరంగా యెంతకాలం వుండ గలదు?—నైవేద్యానికేమి? దొరికితే తిందాము, లేక పోతే లేదు...వీలైనంతత్వరలో సత్రముదగ్గర కలుసు కోవలెను. లోకంలో పడదాము—నమస్కారాలు.

భక్తుడు, కృష్ణ—"

నీవు నావాడివి కృష్ణా! నీకోసం లోకాన్ని పరిత్యజించి వస్తున్నాను. లోకసేవకుడవైన నీవు లోక త్యాగినిని లభిస్తున్నాను. నీతో కలిసి మళ్లీ లోకం లోనే పడతాను. ఏదీ నీలోకసేవా ధౌరంధర్యము! మన సారా మళ్లీ వొకసారి వల్లించుకుంటాను.

(అరుగుమీద వున్న పత్రిక తీసి చదువుతుంది.)

"దీనాలాపము—

'శ్రీకృష్ణ'"

ఎంతముద్దుపేరు!

"విశ్వలోకేశ్వరా! జగద్వినుతిగన్న
మాపవిత్ర హైందవజాతి మంటగలుపు
దారుణపిశాచ మస్పృశ్యతాకళంక
మింకనైన తొలంగ దీవింపుమయ్యా!"

ఆ విశ్వేశ్వరుడికి జాలివుంటే, ఈప్రార్థన వినితీరడా?

నాలుగవ రంగము

[లోకల్ ఫండ్ సత్రము ముందువీథి—ఇద్దరు రౌడీలు ప్రవేశము.]

౧. రా—వాడు చస్తే, ఒకవేళ?

౨. రా—చస్తే, స్వర్గానికి పోతాడు.

౧. రా—ఛా, అటువంటివాడు నరకానికి పోతాడురా.

౨. రా—నీ మొహం, నరక మేమిటి, మనచేతులో చస్తే? స్వర్గం చవిచూడాలిసిందే—రాముడి చేతులో చచ్చిన రాక్షసులంతా మోక్షానికి పోతారట—రాముడికీ రాడీకి భేద మేముందోయ్?

౧. రా—అవును. వాడిచేతులో మోక్షానికి పోతే, మనచేతులో అధమపక్షం స్వర్గానికన్నా పోరూ, దీందుంపదెగ?

౨. రా—అందులో, యీవూరికంతటికీ నేను రౌడీని.

౧. రా—ఏడిశావు, నాకంటేనా?

౨. రా—అబ్బో! నేను పేరాలలో ప్రియంవద యింటికికూడా పోయొచ్చాను. నువ్వేమిచేశావు, వూరిఖే కోతలుగోస్తావుగాని—

౧. రా—వెళ్లి యేంయేశిశావోయి, దానితాత తన్నులుతిని వచ్చావు, అంతేగా? నాకు తెలేకుండా వుందేమిటి?

౨. రా—పళ్లురాలదంతా, ఏమిటిరా అంటావు?

౧. రా—ఒరేయ్, నెల్లీమంద డ్యాన్సులోకి దిగిందిరోయ్.

౨. రా—ఎప్పుడూ, బలే! చెప్పరా, ఏహాల్లో?—మన కేమన్నా జతపడేట్టుందా?

౧. రా—ఇక్కడోయ్—గెయిటీ. టిక్కట్టు లేకుండా పోలేము.

౨. రా—ఏం? వలంటేర్లమంటే పోనీయరు?

౧. రా—నీమొహం! పట్టుకు తంతారు. జైల్లో పెడతారు.

౨. రా—పోనీ, సుబ్బన్న నడిగితే డ్రెస్సు యియ్యడంట్రా? అడిగి తీసుకుందాం దర్జాగా!

౧. రా—పోలీసుడ్రెస్సా?

౨. రా—మరి యేమనుకున్నావు? నీలాగ నేనా? నాకు ఈవూళ్లో యెంతసామర్థ్యంవుం! ౹అ పలుకుబడి వుంది! ఒక్కరాత్రిలో ముప్పైమందిని కొట్టాను—ఆవాళ అవధానివాళ్లో మామిడికాయలన్నీ యెట్లా మాయమైన వనుకొన్నావు?

౧. రా—అవునులే, ఇప్పుడిది యేదుద్దూ—రెండురూపాయిలు ముందు గల్లుమంటై.

౨. రా—ఆఁ, ఒక్కడ్ని కొట్టడం యెంతలో పని?—అవునుగాని, ఆచారి యిస్తాడా, యెగేసే మొహమా? కనుక్కున్నావో లేదో సరిగ్గా.

౧. రా—ఇయ్యి కెక్కడికి పోతాడ్రా—కాని, చచ్చేట్టు కొట్టొద్దన్నాడు రోయ్.

౨. రా— ఆఁ—రెండోదెబ్బ కొట్టిందాకా దమ్ములున్నయ్‌టోయి, యేదో రాంగానే కళ్లుమూసుకుని ఒకసారి కత్తివిసరటం, కాలికి బుద్ధిచెప్పటం—వూరిఖే కొయ్యటమేగాని—అసలు యెవడు వస్తుకున్నవాడురా యిటువంటిపనికి...అసలు నేను ఆనెష్టుఫెలోని*—ఏదోయీపూట బుద్ధికి లేదని అఘోరించడమేగాని—ఎవడన్నా దారిన వచ్చాడంటే చావమున్ట్రా?

౧. రా—కవర్డ్!†—ఎవడో వస్తున్నట్టే వున్నాడు—తొలిగి నుంచో—

౨. రా—అమ్మో!!—దాక్కో నీదుంపదెగ, చచ్చాం!

౧. రా—ఏం జేస్తాడు, ఆచెట్టుచాటున దాక్కోరా—

౨. రా—నేను దొంగనిట్రా?—నే నసలు Honest fellow ని. ఛా. నేను దర్జాగా పోతాను. (కత్తి అక్కడ పారేస్తాడు.)

* Honest fellow.

† Coward.

(సుబ్బావధాని ప్రవేశం)

సుబ్బా—అభిమానమనేది అట్లా పీక్కుతింటుంది. కడుపున బుట్టిన పీనుగగాబట్టి గుటుక్కుమంటాడేమో అని గుండె కొట్టుకుంటుది. దీనితోనైనా రోగం కుదిరి యింట్లో పడతాడేమోనని ఆశ—ఓరి గాడిదా! ఆముండను లేవదీశాడు. ఇద్దరూ పబ్లీకుగా పెళ్లి జేసుకొంటారుట! రామరామ!—అటువంటి ఛండాలుణ్ణి యింకా యింట్లో చేరనియ్యడమే? చేరనిస్తే యింకా యేమన్నావుంది? అమాంతంగా వురిబెట్టరే? పైన స్వాములవారున్నారు, గురుపీఠం వుంది, మెడబట్టుకొని గెంటి యేటివొడ్డున యిల్లు గట్టుకోమంటారు...ఛీఛీ! ఈకొడుకు పోతే వుంకో డొస్తాడు, కులంపోతే వస్తుందా? చావనీ, పీడా వదుల్తుంది...ఈకుంకలేమన్నా తాగొచ్చారేమో, వొకసారి కదలించిపోతే బాగుండు—ఎవరబ్బాయి, ఇక్కడ?

౨. రా—నేను గాదండి, వాడండి—I am a gentleman—

౧. రా—మేము స్టూడెంట్సుం లేండి—

౨. రా—సినిమా కెళ్లొస్తున్నాము—ఏంఫిలిమండి, వెధవది!

సుబ్బా—ఆచార్లుగారు మీతోనేనా మాట్లాడింది?

౨ రా—కాదుకాదండీ, మేం కాదండీ—గోహర్‌కి చట్టిముక్కండీ కొంచెం!

౧. రా—ఇదుగో, అవధానిగారేనా?

సుబ్బా—అవును—వాళ్లు యీరాత్రి యిక్కడ కలుసుకుంటారుట—ఇద్దరు—గట్టిగా బుద్ధిచెప్పాలి.

౨. రా—(తనలో) ఓహో! మామిడికాయల తాతయ్యా?—సరే...కాయలేమన్నా పండినట్టా?

౧. రా—ఏమంటారు? ఇద్ద రెవరు? కృష్ణరావుబుజ్జి జద్దలుగొడితే రెండురూపాయ లిస్తామని ఆచార్లుగారు చెప్పారు మాకు.

సుబ్బా—(వులికిపడి) అమ్మయ్యో! బుజ్జిబద్దలే!...నేను పోలీసులకు చెపుతాను. నాకొడుకును చంపుతారా, దుర్మార్గుల్లారా?

(దూరంగా కృష్ణరావు, నారన్న ప్ర. నారన్న పెద్దగా నవ్వుతాడు.)

కృష్ణ—(వాడి రెండుభుజాలూ పట్టుకొని) నీకు చదువొస్తే యింకా మమ్మల్ని వెక్కిరించేట్టున్నావు!

నార—అన్నట్టు, అమ్మగోరు చదువుచెపుతానండండీ నాకు.

కృష్ణ—ఛ! 'అమ్మగారే' అప్పుడే?—అయితే, అయ్యాగా రెవరు?

నార—నాకు తెలేదండీ, అయ్యాగారూ!(పెద్దగా నవ్వుతాడు.)

సుబ్బా—(ఖంగారుపడి) ఆఁ! ఆఁ! అదుక్కున్నే కుంకనే? తాకటమే? కావిలించుకోటమే?—అమ్మో, అమ్మో—నాకొడుకు! ఇది ప్రపంచమా వల్లకాడా? ఆరి దేవుడా, యెక్కడ వున్నావురా?—ఇక చచ్చాము, ధ్వంసమైనాము. కొయ్యండి, పగలగొయ్యండి వాణ్ని.—నాయనో, నాయనో! ఇంకేమి బ్రాహ్మణీకం! ఇంకేమివైదికం! రామరామ! ఈకళ్లు పొడుచుకోవాలి. ఇంతపాపం చూచాను; ఇక ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోవాలి...మాలవాణ్నే? తాకటమే? ప్రపంచప్రళయం పుట్టి భూనభోంతరాళాలు మండిపోయి ధ్వంసంకాలే? నరకండి; వాణ్ని నరికి పోగులుపెట్టండి......అయ్యాయ్యయ్యో—(ఏడుస్తూ నిష్క్రమి.)

౧. రా—కొట్టరా, కొట్టు—

౨. రా—(వెనక్కి జారుతూ) ఉండు, కాస్త యువతలికి రానీ, క్రీనీడలోకి—

కృష్ణ—తమ్ముడూ! ఆమె యెన్నిగంటలకి వస్తానన్నది?

నార—ఆసంగతి నాతో చెప్పలేదండీ...వచ్చేవేళ కావచ్చు—మనము అరుగుమీదికి వెళ్లి కూచుందామా?

కృష్ణ—చీకటిగా వుంది. ఆవెనకవైపున సత్రపాయన వుంటాడు. లాంతర తీసుకురా వొకసారి—

నార—వారు నాకియ్యరండీ—

కృష్ణ—అయినా, అడుగుమా—(నారన్న నిష్క్రమి).

౨. రౌ—వాడిదగ్గర కత్తి యేమన్నా వుందేమో చూడరా ముందు.

౧. రౌ—ఏమీ లేదు. రాస్కెల్! నువ్వు భయపడుతున్నావు. నీకు దమ్మిడీకూడా యియ్యను.

౨. రౌ—అసలు నీదాకా వస్తేకద! చూడూ, అంతా నేనే చేస్తాను. (వెనకగా కృష్ణరావును సమీపిస్తాడు కత్తియెత్తి.)

కృష్ణ—(ఉలికిపడి వెనక్కి తిరిగి) ఎవరు వారు?

౨. రౌ—దేముడో...(కత్తి పారేసి పరిగెత్తి పోతాడు.)

౧. రౌ—నీకు మూడింది. (కత్తియెత్తును.)

కృష్ణ—ఆఁ, ఆఁ, ఎవరు నీవు? ఆగు. (అతనికత్తి పట్టుకోపోగా, రౌడీ అతని తలమీద బలంగా కొట్టి పారిపోతాడు.)

కృష్ణ—అబ్బో...(క్రింద పడిపోతాడు.)

(నారన్న ప్రవేశం)

నార—ఎవరు?...కృష్ణరా...అమ్మో! అమ్మో! హత్య, హత్య! చంపారండో...ఎట్లా వుందండీ, బాబయ్యా, బాబయ్యా...పలకరేం?

(సుబ్బావధాని ప్రవేశము)

సుబ్బా—నాతండ్రి, నాతండ్రి...హత్యజరిగిందీ? ఏడీ నాతండ్రి? (దగ్గర కూచుంటాడు.)

కృష్ణ—(అటూ యిటూ పొర్లి, 'దాహ'మని చేయిచూపిస్తాడు.)

సుబ్బా—అయ్యో! దాహము, దాహము—, మానాయనతల పగిలిపోయింది...నీళ్లు బాబూ! ఎవరవోతండ్రీ, కాసిని నీళ్లు తెచ్చిపెట్టు—మానాయన ప్రాణం నిలబెట్టు—(నారన్న వెళ్తాడు)

తండ్రీ, బాబూ! నన్ను చూడమ్మా—నాన్నను వచ్చాను. నేను నాన్ననురా, తండ్రీ!

(సుభద్ర ముసుగువేసుకుని మెల్లగా వస్తుంది.)

సుబ్బా—ఎవరావచ్చేది, తల్లీ? మాఅయ్యాతలకాయ పగిలింది...పోలీసులను పిలు. నాకొడుకును కొట్టారు!...బాబో, నాకొడుకు!

(సుభద్ర మెల్లగా దగ్గిరికి వచ్చి పరిశీలించి, కూచుంటుంది.)

సుబ్బా—మాఅయ్యకు రక్త మెట్లా స్రవిస్తుందో...ఆసుపత్రికన్నా పోతే? అమ్మా! అమ్మ ఎవరోతల్లీ నువ్వు! అటు వొకబండినన్నా పిలు. అయ్యో, అయ్యో! రక్తం కారిపోతున్నది......

(సుభద్ర చీరకొంగు చించి, కృష్ణరావుతలకు కటుతుంది. అతను దాహముచేత నాలుక చప్పరిస్తాడు.)

సుబ్బా—మాతల్లి, మాతల్లి, నువ్వెవరో దేవతవు! దాహము, దాహము, నీళ్లు యెక్కడ దొరుకుతవి? (అటూ యిటూ దిక్కులకు పరిగెత్తుతాడు.)

(నారన్న చిన్నముంతతో నీళ్లుపట్టుకొని పరిగెత్తుకొస్తాడు.)

సుబ్బా—వచ్చావు, తండ్రీ! నువ్వెవరో దేవుడివి. నీచేతులతోనే పొయ్యి, నాయనా...నాకొడుకింక నాకు దక్కుతాడా?—అయ్యో! కన్ను పొడుచుకున్నా కనపట్టం లేదు...

(నారన్న అతని గొంతులో నీళ్లుపోస్తాడు. అతను గుటకలువేసి, లేవబోతాడు.)

సుభద్ర—(అతని దగ్గరగా వెళ్లి) కృష్ణా—

కృష్ణ—(హఠాత్తుగా లేచి) ఆఁ! ఆఁ! నాప్రాణము వచ్చినదా? నాసర్వస్వము! నాజీవగఱ్ఱ! నా భాగ్యదేవత!

సుభ—ఎట్లా వున్నది?

కృష్ణ—హాయిగా...నారన్న యేడీ?

నార—ఇదుగో, బాబూ! ఇంకా దప్పిక అవుతున్నదా?

సుబ్బా—(అదిరిపడి) అయ్యో, రామా! కొంప మునిగింది! నువ్వటరా? మాదిగముండాకొడకా!—చీకట్లో కనపళ్లేదు—నీనీళ్లా వాడి గొంతులో పోశావు? చచ్చాము. అయ్యయ్యో! పోయింది, నాకులం పోయింది, ప్రపంచం మునిగిపోయింది......శ్రీరామ రామ! చచ్చినపీనుగు చావనన్నా చచ్చాడుకాడు... అమ్మయ్యో! ఇక గంగలో దూకాలి. ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోవాలి—మాదిగనీళ్లే? తాగటమే? (గుండెలు బాదుకుంటూ వెళ్లిపోతాడు.)

(తెరపడుతుంది.)

బొంబాయి చౌపతీ సముద్రతీరము

(జి. యస్. ఐర్డ్ (కలకత్తా) గారి త్రివర్ణచిత్రమునుండి)

ప్రాయశ్చిత్తం

చంద్రుపట్ల రామరావు

౧

చూశారా! విశాలాక్షి, ఆకుజొంపాల్లో ఒదిగి ఉన్న అనాఘ్రాతపుష్పమా అయింది కాదు; పోనీ, నిష్కల్మష ప్రేమపిపాసి అయిన ఏ రసిక సారంగానికో తనువు నప్పగించి, అతని బిగువుకౌగిలిలో — అతని ప్రణయరసాస్వాదన చేస్తూ ఉండగా ఆనందపారవశ్యం పొంది, సొక్కిసోలిన ఏ అస్వాదిత పుష్పమేనా అయిందా! అదీ లేదు. పాపం, ధూర్త భృంగం వాలీవాలడంతో తొడిమనుంచి జారిపోయిన నిర్భాగ్యకుసుమం!

లోకుల దృష్టిలో విశాల వాసుదేవరావుగారి గృహిణి. అర్ధాంగి—ప్రేయసి అవునో కాదో, తెలుసుకోవలసిన అవుసర మెవరికి! విశాలకి వాసు యజమానిమాత్రం అవును.

"మా అమ్మాయి మొగుడుతో చిలుకలాగా కాపురం చేసుకొంటోంది" అంమాత్రం తృప్తిపడుతున్నారు విశాలతలిదండ్రులు. కానైతే, లోలోపల విశాల నిరంతర - నిర్భరవిరహానలంతో అగ్నిపర్వతంలా ఎంత ఉడుకెత్తిపోతోందో తెలియనుగా వాళ్లకి!

వాసుదేవరావు పురుషులకు సంక్రమించిన నవీ మంత్రపు టధికారాల నన్నిటినీ జబర్దస్తీతో తుచ తప్పకుండా అమలు జరిపితీరాలనే మతంలోవాడు.

"ఒకతుమ్మెద ఎన్నో పూవులమీద వాలి మకరందాన్ని గ్రోల్తుంది. అలాగే పురుషుడున్నూ" అని అతని సిద్ధాంతం.

అయితే, ఒకేపుష్పంమీద అనేక తుమ్మెదల్లు వాలవూ?

వాసుదేవరావుకి యౌవనం, ఇంటిపెత్తనం ఒకేసారి తటస్థించాయి. అదమాయించే పెద్దలు మరి లేరు. అతడే సర్వాధికారి. మొదట్లో మొదట్లో నాటకాలకనీ, సినీమాలకనీ పట్టణాలవెంట తిరిగేవాడు. రాను రాను ఏపూటకాపూటింటి పంచనో రెండేసిరోజులవరకూ ఆగిపోయి, చల్లగా సానివాడల్లోకి షికారు నడిచేవాడు. సరి, మరిరెండునెలలకి వాసుదేవరావు సానివీథిలో తలతిప్పుకొనే రసికశిఖామణి. అంతేకాదు, ఆగ్రామంలో వాసు జగమెరిగిన బ్రాహ్మణుడు.

విశాల కాపురాని కొచ్చి ఏణ్ణర్థమైంది. ఇంత వరకు భర్త ఆమెతో ప్రేమ ఒలికిస్తూ ఒక్కమాటనైనా ఆడలేదు. పోనీ, నిర్మలమైన ఒక్క వీక్షణమైనా, ఆదరణమెరిసే ఒక్క అలతి నవ్వైనా ఎరగదు విశాల.

భర్త చూడకపోయినా, స్త్రీకి అంతకంటె అవమానం, దండనా మరి ఉండదు. హృదయాన్నిచ్చి, అతనిలో లీనమైపోవాలని ఒకవంశంలోనుంచి వొచ్చిన ధర్మపత్ని భర్తచేత నిరాకరింపబడినప్పుడు, అబ్బా, ఎంతదుఃఖం! హృదయం శకలాలుకాదూ!! ఇంతకూ, విశాలతప్పేమిటో! ఆమెఅంటే వాసు కింతటి వైమనస్యం ఎందుకో! ఏమీ లేదు! విశాల ఎప్పుడో పసితనంలో అతని అనుమతిలేందే కట్టిపెట్టబడినదని. ఆమెకోసం రాత్రింబగళ్లు ఆరాటపడ్డాడా, లేదు. సుఖమధురస్వప్నాలు కన్నాడా? ఆమె ప్రేమాపాంగం కోసం యాచించాడా? తహతహలాడిపోయాడా? ఏమీ లేందే ఆమె భార్య ఎలాఅవుతుంది, అతని ఉద్దేశ్యంలో. కాదు.

'అవశ్యం త్వామనసాదీధ్యానాగం స్వాయాం
తనూగం ఋత్వియే నాధమానాం,
ఉపమా ముచ్చా యువతి ర్భభూయాః
ప్రజయా త్వప్రజయా పుత్రకామే'

అంటూ పాణిగ్రహణసమయంలో చేసిన ప్రమాణానికి అతను బాధ్యుడా? మనస్సులో ఆప్రమాణాన్ని

అనుభవించి, బుద్ధిపూర్వకంగా, అనురాగపులకితుడై, వధువును తనలో అర్ధభాగాన్ని గ్రహించమని కోరి చేసిన వాగ్దానమా ఇది? వాగ్దానమంటూ, శపథమంటూ చేస్తూన్నాననే జ్ఞానం వరుడికి ఉందా అసలు? ఎలా ఉంటుంది! భార్య, భర్త అంటే ఏమిటో, వివాహం అనగా ఏమిటో తెలియని బాల్యావస్థలో వేడుకలనీ, లాంఛనాలనీ ఉబలాటపడి ఏదోతంతు జరిపేశారు పెద్దలు. వరుడేమన్నా ఎరిగి బాసచేశాడా? చేసిన జ్ఞాపకమేనా ఉందా? ఇప్పుడు వాసుదేవరావు ఆకర్మకంతటికీ బాధ్యుడెలా అవుతాడు! అందుచేత విశాలా వాసుదేవరావులు నిజమైన దాంపత్యసూత్రంచేత బంధింపబడలేదన్నమాట.

౨

విశాల సహజంగా అందకత్తె. దానికితోడు యౌవనప్రాగల్భ్యం. ఆమెసర్వాంగాలూ మిసమిసలాడిపోతున్నాయి. కృత్రిమసౌందర్యం, కృత్రిమనాగరికతా ఎరగని ఆ అమాయికపు సుందరి, పాపం, వాసు హృదయాన్ని అపహరించలేకపోయింది. ఆటక్కుటొయ్యారాలు, ఆహావభావాలూ, ఆకృత్రిమప్రేమ ప్రకటనలూ, ఆమాటూహోసాలూ, వేశ్యలకుమల్లే విశాల ఎలా చూపగలను? ఈమె సానపెట్టని వజ్రమని వాసు ఊహ. వేశ్యలవల్లా, జారకాంతలవల్లా పొందే ఆనందాన్ని ముగ్ధ అయిన విశాలవల్ల పొందలేనని అనుకొంటాడు.

తులసిమొగ్గలా విశాల అతిపవిత్ర. అయితే వాసు మనసు చెడుదారికి పట్టింది. "నేనుచేసిన తప్పేమిటి! ఒక్కమాటకైనా తగని అపరాధం నే నేం చేశాను?" అని విశాల కుమిలికుమిలిపోతుంది. ఆ అవమానానికి తలకొట్టేసినట్లయింది.

చివరకు తెగించి, ఒకరోజున వాసుపాదాలమీద వ్రాలి తనహృదయరోదనాన్ని బయలుపెట్టింది. వాసు హృదయం మెత్తపడలేదుసరికదా, మరింత కాఠిన్యం దాల్చింది. "విశాల లజ్జలేకుండా, స్త్రీ సహజమైన మార్దవం, అణకువా లేకుండా తన మనోభావాన్ని వెలిబుచ్చింది." అనుకొని మరింత రోతపడ్డాడు.

ఇక ఉపేక్షవహిస్తే లాభంలేదు. వాసు ఎంత నిరంకుశంగా, ఎంతకఠినంగా ప్రవర్తిస్తున్నాడో, అంత కఠినంగానూ అతన్ని ఎదిరించాలని నిశ్చయించుకొంది విశాల. అయితే, భర్తయెడల అనురాగం, గౌరవం మాత్రం అలాగే నిశ్చలమై ఉన్నాయి.

వాసు, తన ఉంపుడుకత్తెఇంటికి మన్మథుణ్ణి అర్చించడానికి వెళ్ళినసమయంలో, విశాల ఓఉత్తరం వ్రాసి అతనిపేర పోష్టులో వేసి, పుట్టింటికి చక్కాపోయింది. అది ఇది:

"వాసుదేవరావుగారికి

విశాల అనేకనమస్కారములు.

ఇంతటితో మనం నామతః వహించిన దాంపత్యభావం అంతరించిపోయింది: నాకు నేనే. మీకు మీరే. మీ మార్గానికి, మీ ఆశయానికి, మీ ఆనందానికి నేను అడ్డుతగలడానికి హక్కులేదు. అలాగే మీకున్నూ. అవునా. మీ లాగానే నాకుకూడా దైవదత్తమైన స్వాతంత్ర్యం ఉందికాని లేకపోలేదు. జన్మతః పురుషులైనంతమాత్రంచేత అత్యాచారాలు జరపమనికాదు.

ప్రేమడోలికల్లో మిమ్మల్ని ఊచి-లాలించే ఓప్రేయసిని మీరు సంపాదించుకొన్నారు. ప్రేమానుభవంలేకుండా జీవితం నిష్క్రియమైపోయేటట్టు పడి ఉండడానికి ఈశ్వరసృష్టిలో ఏజంతువుకూ విధించిలేదు. నేనున్నూ అలాగే తనలో ఐక్యంచేసుకోకలిగే ప్రణయమూర్తిని అన్వేషించుకొంటూ ఈరోజునే బయలుదేరాను.

ఈవిధంగా నేను మరోభర్తను పొందడం దూష్యమంటారా, కాదు. ధర్మశాస్త్రంలో ఇది నిషిద్ధమే కాదు.

'నష్టే మృతే ప్రవ్రజితే క్లీబేచ పతితే పతౌ,
పంచ స్వాపత్సు నారీణాం పతిరన్యో విధీయతే.'

అని పరాశరస్మృతిలో, భర్త మారదేశం పోయిన మృతుడైనా, సన్న్యసించినా, నపుంసకుడైనా, పతితుడైనా, స్త్రీ మరొకణ్ణి ఆశ్రయించవచ్చునని అధికారం యివ్వబడింది. అదేవిధంగా,

'అష్టవర్షా ణ్యుదీక్షేత బ్రాహ్మణీ ప్రోషితం పతిమ్,
అప్రసూతాతు చత్వారి పరతోన్యం సమాశ్రయేత్.'

భర్తచేత విడువబడ్డ బ్రాహ్మణస్త్రీ సంతానవతి అయితే ఎనిమిదేళ్లూ, కాకపోతే నాలుగేళ్లూ వేచిఉండి, తరువాత మరొక పురుషుణ్ణి ఆశ్రయించమని పరాశర వాక్కు. అలాగే క్షత్రాణికి ఆరేళ్లూ, వైశ్యకాంతకి నాలుగేళ్లూ సంతానవతులకి, కాని వారికి మూడేళ్లూ, రెండేళ్లూ గడువుచూపించారు. శూద్రస్త్రీలకు అసలు కాలమే ఏర్పరచలేదు.

ఈ అధికారాన్ని బట్టి నేను నాలుగుసంవత్సరాల్లో పునర్వివాహం చేసుకోదలిచాను. ఈ, నా ప్రయత్నానికి మీరు అడ్డుతగలకూడదు. అథవా, ప్రతిష్ఠకోసం నన్నీఉద్యమంలోంచి నిరోధించదల్చుకొంటే, మీరు, ఇక దుష్ప్రథాన్ని నడవననీ, నా సతీత్వాన్ని నిలబెడతాననీ న్యాయస్థానంలో ప్రతిజ్ఞచేయగలరా? అట్లయితే సరి.

దయఉంచండి,
విశాలాక్షి."

3

రోజులు గడిచిపోతున్నాయి. వాసుహృదయంలో విశాలరూపం పూర్తిగా చెరిగిపోయింది. ప్పుడు అతను నిర్విచారి. విశాలవ్రాసిన ఉత్తరాన్ని ముక్కముక్కక్రింద చింపిపారేశాడు. హైందవసతికి పునర్వివాహయత్నం కలలోమాట అనుకొన్నాడు. ఇదంతా బెదిరింపని ఒక్కనవ్వు నవ్వాడు. కాకపోతే, మనోవర్తికోసం దావాచేస్తుంది, చేస్తే, అనిమాత్రం అనుకొని ఊరుకొన్నాడు. అంతవరకూమాత్రం ఎందుకు రానియ్యాలని వెంటనే అయిదువందలరూపాయిలు మనియార్డరు చేశాడు, విశాలకి, ఏటా అయిదువందల చొప్పున ఇస్తూఉంటానని కూపనులో వ్రాసి. విశాల అనుకున్నంతా చేస్తుందని అతను నమ్మనేలే దసలు.

విశాలమట్టుకు ఆమనియార్డరు తృణీకరించి త్రిప్పింది.

నాలుగోసంవత్సరం దాటింది. విశాల లోలోపల వియోగాగ్నిలో తపిస్తూనే ఉంది. పదునుదనపు వేడినెత్తురు వాసులో అలా పొంగుతూనేఉంది. అతనికి స్మృతికి తెచ్చుకుందామన్నా విశాల రావడమే లేదు. కాని, విశాల తన ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకోవాలని దృఢనిశ్చయం చేసుకుంది. ఆమెకోరికలు ఫలించాయి.

బిందుమాధవరావు నవయువకుడు, ప్రేమపిపాసి, ఉన్నతమైన ఆదర్శాలు కలవాడున్నూ. కొలదిరోజుల్లోనే విశాలాబిందుమాధవుల వివాహం మహావైభవంతో జరిగింది. స్త్రీ పునర్వివాహం అందరికీ క్రొత్తగానూ, విడ్డూరంగానూ ఉంది. వితంతు వివాహంలో అంతఆశ్చర్యం లేదు. అగ్నిసాక్షిగా పెద్దల ఆధ్వర్యంతో వివాహమాడిన భర్త సజీవుడై ఉండగా, ఈవిడ తిరిగి పెళ్లిచేసుకోవడం ఆశ్చర్యంకాదూ! పైగా, ఈ వివాహం రిజిష్టరీ అయిందికూడా.

ఇక్కడ వాసుకి ఈసంగతి తెలిసింది. క్రోధానలంతో అతనిశరీరం నఖశిఖపర్యంతమూ మండిపోయింది. తనకూ, తన వంశానికీ, తన గౌరవానికీ మాయనిమచ్చ ఏర్పడిందనీ, దీని కంతకూ విశాలే కారకురాలనీ ఆమె మీద నిప్పులురిమాడు; శపించాడు; ఎంతో మథనపడ్డాడు. పైగా విశాలమీద పగ, ప్రతీకారం, హృదయంలో తీవ్రయాతన, మహాగరళం జాగిరిలడం మొదలుపెట్టాయి. అబ్బా! ఎంత అవమానం! దుర్భరం.

చూడండి, తాను అర్ధాంగిని న్యూనతపరచి, క్షోభపెట్టి, అన్యకాంతతో వ్యభిచరిస్తే తప్పులేదు. నమ్ముకొన్న భర్తచేత నిష్కారణంగా, దారుణంగా నిరాకరింపబడికూడా తనభార్య అన్యపురుషుణ్ణి చేసుకున్నందుకు కోడెత్రాచులాగా పగబట్టాడు. తనతప్పుకు ఆరట్లు లేవు. స్త్రీ బానిస. ఏమిటి ఈ అహంకారం! ఈ దురాగతం! తన కెంతవ్యథగా ఉందో, ఆమెను అవమానపరచినప్పుడు అంతవ్యథా ఆవిడమాత్రం పొందదూ! ఆ ఆలోచన అతని కున్ననాడు మరి ఒడుదుడుకులే ఉండవు.

ఇంతవరకూ, ఐహికభోగాల్లో గ్రుడ్డిగా మునిగి తేలుతున్నంతసేపూ అతనికి ప్రపంచం ఆనందలీలా క్షేత్రం. ఇపుడో అంధకారమయం, నరకకూపం. తన ఉంపుడుకత్తెను చూచినపుడు స్త్రీహృదయం నవనీత సుకుమారం, ప్రణయామృతభరితమున్నూ. విశాలనుతల్చుకున్నప్పుడో, శిలాకర్కశం, చంచలం, విషపూరితం!

పులిమీద పుట్ర. బిందుమాధవరావు, విశాలా మరికొన్నాళ్లకు ఈవూరే వొచ్చి, వాసు మేడకు ఎదురుగా ఉన్న మేడలో కాపురం! ఇక వాసుక్రోధానికి మేరలేదు. గ్రామవాసు లందరూ విశాల నెరుగుదురు. వాసుతో ఆమె కాపురంచేస్తూఉండగా చూశారు. ఇప్పుడు బిందుమాధవరావుతో కాపురంచెయ్యడమూ చూస్తున్నారు. అందరి నాలుకల్లోనూ వాసు నలిగిపోతున్నాడు. "వాసుకన్నా బిందు అందమైనవాడూ, చిన్నవాడున్నూ. మీసకట్టే రాలేదూ" అనుకున్నారంతా.

పనికట్టుకుని ఈభూర్తదంపతులు ఈవూరు ఎందుకొచ్చినట్టు! పైగా ఎదురురొమ్ముమీద కుంపటెత్తినట్టు నాకళ్లయెదుట ఈనివాస మేమిటి! అని ఉడికిపోతున్నాడు వాసు.

రోజూ, విశాలాబిందుమాధవులు తెగించి, నిస్సంకోచంగా సాయంత్రమప్పుడు సవిలాసంగా విహారానికి వెళ్లొస్తున్నారు. వాసు దివాంధంలాగా పగలు మేడదాటిరావడమే మానుకున్నాడు.

హోరున వర్షం కురుస్తోంది. సాయంత్రం నాలుగుగంట లవుతుంది. వాసు ఎందుకో కిటికీ తెరిచాడు. ఎదురుగా ఉన్న మేడమీదకి అప్రయత్నంగా దృష్టి పరుగెత్తింది. బాల్కనీలో ఇద్దరు వ్యక్తులు కన్పించారు. చూడలేక వాసు కిటికీతలుపులు బఘాలున వేసేశాడు. కాని, హృదయం తిరిగి ఆవైపుకు చూడాలనే ఉరకవేసింది. క్రోధం, పగ వెంటనే పడగలువిప్పాయి. తలుపు కొంచెంతెరిచి సందులోంచి చూశాడు. ఏముంది? విశాల బిందుమాధవరావు బాహువుల్లో ఒదిగిఉంది. బిందు ఆమెపెదవులమీద......

........వాసు కళ్లుమూసుకున్నాడు. క్రోధాగ్ని నరాల కెక్కిపోయి, ఒళ్లు తెలియక, బోనులోనుంచి వెలువడ్డ సింహంలాగా, ఒకలిప్తలో మేడమెట్లు దిగి, ఆమేడపైకి చేరుకున్నాడు. ద్వారాలన్నీ తెరిచే ఉన్నాయి. ఇతని రాక ఆనూతనదంపతులు చూడనట్టే ఉన్నారు. ఇరువురూ అవ్యక్తానందంలో ఉక్కిరిబిక్కిరై ఉన్నారాయెను.

వాసు ప్రచండవాతూలహతికి చలించిన మహావృక్షంలా కదిలిపోయాడు. కళ్లు మందారపువ్వుల్లాగున్నాయి.

అహో! ఒక్కదూకున బిందుమాధవరావుమీదకు లంఘించాడు. ఇద్దరూ తెప్పిరిలినట్టు లేచారు. ఎదురుగా మూర్తీభవించిన క్రోధం, వాసు ఘూర్ణిలుతూ నిలబడ్డాడు. విశాల నిర్లక్ష్యంగా నవ్వింది. బిందు మాధవరావు "నీకేంపని ఇక్కడ. పో అవతలకి. ఏకాంతప్రదేశంలోకి రావచ్చా ఇలాగ. బుద్ధిలేదూ?" అని గద్దించాడు.

వాసు పిడికిలిబిగించి "చూడు. మీయిద్దర్నీ నలిపి పారెయ్యడానికే వచ్చా" అంటూ కలియపడ్డాడు బిందుమీద.

ఈ మల్లయుద్ధంలో బిందు చొక్కా చినిగిపోయింది. అరెరే! వాసు దూరంగా నిలబడిపోయాడు. ఇది నిజమా, కలా అనుకొన్నాడు. కళ్లు తిరిగిపోతున్నాయి. అలా గోడమీదకి ఆనుకున్నాడు.

బిందుమాధవరావు పురుషుడుకాడు, స్త్రీ. వి[illegible]ల మేనత్తకూతురు సత్యవతి. వాసు నిర్విణ్ణుడై నో[illegible] మాటలేకుండా అలా చూస్తున్నాడు. [illegible]నే

. బిందు, కాదు సత్యవతి "ఏం, రా! జం[illegible] పోయావేం" అని సవాలుచేసింది. వాసు అలా అలా ఆమెపాదాలమీదకి ఒరిగిపోయాడు.

"ప్రాయశ్చిత్త మైంది. విశాల ఇక నాతనువులో హత్తుకుపోతుంది. విశాలా, క్షమించు" అన్నాడు, చెమ్మగిలిన నయనాలతో.

తంజావూరు నాయకరాజాస్థాన సంస్కృతాంధ్ర కవులు ౪

కురుగంటి సీతారామయ్య, యం. ఏ.

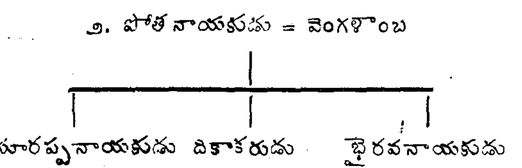
3. రత్నఖేట శ్రీనివాసదీక్షితుడు[౧]

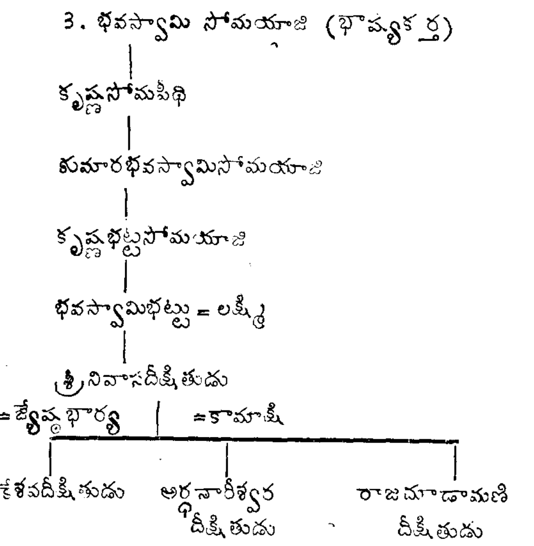
ఈయన యప్పయ్యదీక్షితుని మామయని వెనుక మనకు తెలియును. విజయనగరసామ్రాజ్యము భిన్నమైనతరువాత దక్షిణహిందూస్థానమునందలి చిన్న రాజ్యము లన్నియు స్వతంత్రములై యవియు సమస్త రాజమర్యాదలతో నుండెను. అట్టి స్వతంత్రరాజ్యములలో జింజి యొకటి. ఈజింజియు దక్షిణఆర్కాటు జిల్లాలో దక్షిణమున తంజావూరుమండలము సరిహద్దుగా నుండెను. ఈజింజిని క్రీ. శ. ౧౫౫౦ మొదలు ౧౫౮౫ వరకు సూరప్పనాయకు డనునాయన యేలుచుండెను. ఈయనయాస్థానమున శ్రీనివాసదీక్షితుడు కవీశ్వరుడుగా నుండెను. ఈయనయు కొంచెమెచ్చుతగ్గుగా నప్పయ్యయంతటివాడై సర్వతంత్రస్వతంత్రుడును, కృత విశ్వజిదాదిసమస్తయాగుడును అయియుండెను. వీరిద్దరి వంశములను శ్రీ టి. యస్. కుప్పుస్వామిశాస్త్రిగారు వాణీవిలాసముద్రణాలయముచే ప్రచురింపబడిన రాజచూడామణియానందరాఘవముయొక్క పీఠికయం దిచ్చినారు. సూరప్పనాయకుని తండ్రిపేరు పోతనాయకుడు. దివాకరభైరవులను నిద్దరు తమ్ములీయనకుండిరి.[౨] శ్రీనివాసదీక్షితునిది యప్పయ్యదీక్షితకుటుంబమువలె మిక్కిలి విద్వత్కుటుంబమై యీయనపూర్వులు బహుగ్రంథనిర్మాత లైయుండిరి.

"భవస్వామిభాష్యకర్తుః భవస్వామిసోమయాజినః షష్ఠః, అనవరతాన్నదాయినః ప్రబంధపరమేశ్వరస్య కృష్ణస్వామిపీథేః పంచమః, అద్వైతచింతామణికర్తుః కుమారభవస్వామిసోమయాజినో నప్తా, సోమయాజినః కృష్ణభట్టస్య పౌత్రః, వైకుంఠఘంటామణేః పరమభాగవతస్య భవస్వామిభట్టస్య లక్ష్మ్యశ్చ పుత్రః, విశ్వామిత్రవంశముక్తామణిః, కేశవపరివ్రాజకార్యచరణారవిందపరిచరణలబ్ధవిద్యాధిపత్యః." [3]

---

౧. ఈయన సాక్షాత్తుగా తంజావూరాస్థానమునకు చెందకపోయినను, చెందిన రాజచూడామణిదీక్షితుని తండ్రియై, యప్పయ్యకు మామయై, చెవ్వప్పచేత పూజింపబడినందున నీయనకూడ నిచ్చట చెప్పవలసినవాడై యున్నాడు. ఏతద్వ్యాసరచనమునందు టి. ఆర్. చింతామణిగారు వ్రాసిన రుక్మిణీపరిణయపీఠికయు, టి. యస్. కుప్పుస్వామిశాస్త్రిగారు రచియించిన కమలినీకలహంసనాటకపీఠికయు నుపకారకము లయ్యెను.

ఈయనది విశ్వామిత్రగోత్రము. ఈయనకు ముగ్గురు కుమాళ్లుండిరి. పెద్దకుమారునికి కేశవదీక్షితుడని తన గురునామ ముంచుకొనెను.౧ రెండవమూడవకుమాళ్లు రెండవభార్యసంతానము. ఈకుటుంబముయొక్క ప్రథమనివాసము జింజికిపశ్చిమముగా మూడుక్రోసులదూరమునమున్న సత్యమంగలమను గ్రామము. ఈయన తన గ్రంథములన్నిటిలో సత్యమంగలశ్రీనివాసదీక్షితుడని చెప్పుకొనెను. ఆస్థానకవి యైనవెనుక సూరసముద్రమను౨ నగ్రహార మీయన కొసంగబడెను. అప్పటినుండి వీరి కుటుంబ మీనూతనగ్రామము నివాసముగా నేర్పరచుకొనెను. కాని యీయన తన జన్మగ్రామము నెన్నటికిని మరువలేదు. "రత్నఖేట" పద మీయనకు పౌరుషనామము. ఈయన యలంకార స్ఫూర్తికొరకై యీక్రిందిశ్లోకమున నుపయోగించిన రత్నఖేటపద మీయనకు తరువాత బిరుద మయ్యెను.

"అన్యోన్యసమరలీలా
లాలస పూర్వాపరాద్రిశూరాభ్యామ్,
ధృతరత్నఖేటశంకాం
తన్వాతే సుముఖి పుష్పవద్బింబౌ." ౩
(భావనాపురుషోత్తమము, అం. ౪).

ఈయన కావ్యనాటకకర్తయేకాక పూర్వోత్తర మీమాంసాశాస్త్రములను, అలంకార శాస్త్రమునందును దిట్టయై యనేకగ్రంథముల రచియించెను. ఈయనకు షడ్భాషాపాండిత్యముకూడ కలదు. ఈయనయు మొత్తమున ౧౦౮ గ్రంథములను రచియించెనట.౪

ఈయన వయసున నప్పయ్యకంటె పెద్దవాడు. గోవిందునికంటె పెద్దవాడని వేర చెప్ప నావశ్యకము. ముగ్గురు దీక్షితులును మూడాస్థానముల నుండి పెరవారికి భీతిగొల్పుచుండిరి. కాని గోవిందుని ప్రేరణమున తంజావూరునవలె జింజివేలూరులయందు తదాస్థానపండిత మతేతరపండితులకు గౌరవము లేకపోయెను. ఈయన రచియించిన భావనాపురుషోత్తమనాటకమునం దీశ్లోకము కలదు:

"సర్వధారిసమే మీనమాసే రాకాతిథౌ విరమ్,
ఉత్తరక్షే రవిదినే సమాప్తం నాటకం పరమ్."

దీనిని లెక్కవేసిన క్రీ. శ. ౧౫౪౯ సంవత్సరమగును. దీనినిబట్టి యప్పటికరకు శ్రీనివాసుడు బ్రతికియుండెడనియు,౫ నీశ్లోకము నాటకమువ్రాసినవానిదిగాని రచయితదికాదనియు చెప్పుచున్నారు. అప్పయ్యకంటె

---

౧. "యః శ్రీకేశవయోగివర్య చరణా
ద్వయం పూర్ణప్యాత్మనా
మంత్రం సిద్ధ మవాప్య దివ్య మథ త
త్సిద్ధౌ తపస్యన్ పునః,
నిత్యాన్యత్యక్షితదేవతాం జగ దిదం
కర్తుంచ హర్తుం క్షమాం
సిద్ధిం ప్రాప్య నిజాన్వయే నిజసుతా
గ్రేయేషు తస్యాభిధామ్."
(రుక్మిణీపరిణయ వ్యాఖ్యానము)

౨. సూరప్పనాయకుని పేరా గ్రామమున కుంచబడెను. [illegible] శాంబాపురములనుపేర్లతో నగ్రహారముల నిచ్చెను.

౩. "సంధ్యాసంధుక్షితాంభోధర నళికగణా
దుద్గతాన్ సీసఖండాన్
తారాకారాన్ని రోద్ధుం శశిరవికపటౌ
ద్విభృతౌ రత్నఖేటౌ,
అన్యోన్యం యుధ్యమానా వుదయచరమ భూ
భృత్ప్రవీరావితి ద్రా
గుక్త్వా ఖ్యాతాపరాఖ్యః క్షితిపతివచసా
రత్నఖేటాధ్వరీతి." (రుక్మిణీపరిణయవ్యాఖ్య)

౪. కమలినీకలహంసపీఠిక, పుట ౧. "కర్తా భావనాపురుషోత్తమనాటకాద్యష్టాదశ రూపకాణాం, నిర్మాతా శతకంధర విజయాదిషష్టి కావ్యానాం, ప్రణేతా సాహిత్యసంజీవన్యాద్యలంకార గ్రంథానాం, అథాతా వేదాంత రత్నావళీ వాద తారావళీ మధ్వవిధ్వంస బౌద్ధవిధ్వంసన మణిదర్పణ అద్వైతకౌస్తుభాదీనాం..."

౫. "పరంతు పద్య మిదం గ్రంథకార స్యాహోస్విల్లేఖకస్యేతి నవిజానీమః."
(కమలినీకలహంసపీఠిక, పుట ౪)

శ్రీనివాసదీక్షితుడు పదియేండ్లు పెద్దవాడై యుండవలెను. అప్పయ్యకు చిన్నతనములోనే వివాహమైనట్లు మనకు తెలియును. అప్పటి కీయనకు 30 యేండ్లున్నట్లు తలచినను క్రీ. శ. ౧౫౭౮ నాటి కీయనకు ౭౮ సంవత్సరము లుండును. అప్పటికి నాటకము వ్రాయుశక్తి యుండుట కష్టమే కాని గట్టిగా చెప్పుటకు వీలులేదు.౧ కాని ౭౮ సంవత్సరములు వచ్చువరకు బ్రతికియుండెననుమాట నిజమని తోచుచున్నది. ఈయన చనిపోవునప్పటికి రాజచూడామణి దాదాపు ౧౦ సంవత్సరముల పిల్లవాడై యున్నట్లు వ్రాయుచున్నారు.౨ ఈయన రాజాశ్రయము క్రీ. శ. ౧౫౭౫ సంవత్సరమునవంతమొంది యుండును. ఏలన నాసంవత్సరమున సూరప్ప నాయకుడు చనిపోయెను. తరువాత జింజికి రాజైన కృష్ణప్పనాయకుడు క్రీ. శ. ౧౫౭౮ సంవత్సరమున రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఈమధ్యకాలములో నెవ్వ రేలిరో చెప్పుటకు వీలుగాకున్నది. కృష్ణప్ప బహుశః సూరప్ప తమ్మునికుమారుడై యుండును. కాని యే తమ్ముని కుమారుడో చెప్పజాలము. ఈయన కమదుర్మార్గుడు. పినతండ్రి గద్దె పీకించి తాను రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు శ్రీకృష్ణస్వామయ్యంగారు చెప్పుచున్నారు.3 కావున సూరప్పమరణముతో శ్రీనివాసదీక్షితుని సంస్థానస్థిత్వం తమని కూడా చెప్పనగును. తరువాత నీ కుటుంబము తంజావూరువచ్చి చేరినట్లు కన్పట్టును. చెవ్వప్ప యీయననుకూడా పూజించెను. శ్రీనివాసదీక్షితుడు తన తుది దినములు తంజావూరులో గడపియుండును. కాని ఇచ్చట గట్టిగా చెప్పజాలము. ఈయన పెద్దకుమారుడగు కేశవదీక్షితునిగూర్చి యెక్కువగా తెలియదు. రెండవవాడగు నర్ధనారీశ్వరుడు పండితుడై మంత్రశాస్త్రప్రవీణుడైనట్లు కన్పట్టును. రాజచూడామణి చిన్నవాడగుటచే నాయనకు విద్యగరపుభారము సోదరుడగు నర్ధనారీశ్వరునిపై బడెను ర ఈయర్ధనారీశ్వర దీక్షితుడు కాళిదాస కృతముగు "నంబాస్తవము"నకు వ్యాఖ్యానమును వ్రాసినట్లు కన్పట్టును కాని యీగ్రంథ మెచ్చటను లభించుటలేదు. ఈగ్రంథము ఆర్. కృష్ణస్వామిశాస్త్రిగారివద్ద నున్నట్లు చింతామణిగారు తమ రుక్మిణీపరిణయ పీఠికలో వ్రాసినారు.౫

---

౧. ఇచ్చట నీక్రిందితన్నాటకమునందలి శ్లోకము వారి యూహను బలపరచుచున్నది :

"తత్రాస్తి కశ్చి త్తరుణాగ్నిహోత్రీ
మద్దర్శనీసాగరపారదృశ్వా,
శతావధానీ త్యపరాభిధాన
శ్శ్రీనివాసాధ్వరిసార్వభౌమః."

కావున నీనాటకము రచియించినప్పటికి "తరుణాగ్నిహోత్రి" యైయుండెను. దీనివలన వెనుకటి "సర్వధారిసమే" యనుశ్లోకము వ్రాయసకానిది యని నిశ్చయము. చింతామణిగారు ౧౬-వ శతాబ్దిపూర్వార్ధమున మించి యీయన జీవించియుండడని చెప్పుమాటను స్వీకరించుటకు వీలులేదు.

౨. Introduction to Rukminiparinaya, P. XVI.

3. Sources of Vijiayanagar History, P. 272.

ర. "అధీత్య నిఖిలం శాస్త్రమగ్రజాద్దీక్షితేష్టినః"
(కావ్యదర్పణము).

౫. "Elder brother and teacher of Rajachudamani, he (Arthanarisvara) is the author of Ambastavatika. A complete manuscript of this work exists in my family collection. It is a commentary on Ambastava (one of the Pancastavi attributed to Kalidasa.). It is an elaborate work bringing out various aspects of higher Sri Vidya Cult. It may be noted that Ratnakheta was a devotee of Sri Vidya. The information regarding the literary works of Ratnakheta and his ancestors, given in the colophons of Ambastavatika tallies with what is mentioned by Balayajna Vedesvara (Commentator of Rukminiparinaya)."

(Rukminiparinaya Introduction, P. XVI)

శ్రీకృష్ణస్వామిశాస్త్రిగారు మానవజీవితములు శాశ్వతములు కావనియు, జ్ఞానమునకు దానము ఫలమనియు నెంచి తత్పుస్తకమును తమ పేటికయందుంచుకొని తుదకు చెదపురుగుల కిచ్చుటకంటె ప్రచురించి లోకోపకారము చేయుదురుగాక! తృతీయకుమారుడగు రాజచూడామణినిగూర్చి మున్ముందు చెప్పగలను. ఈ శ్రీనివాసదీక్షితునకు "అభినవభవభూతి" యనియు, "కవివాదిగజకేసరి" యనియు బిరుదులుండెను. ఈయన ప్రతిదిన ప్రబంధనిర్మాణదక్షుడై యుండెను.[౧] ఈయనకు వెనుక నారవతరమువాడగు భవస్వామినిగూర్చి కొంత వాదము కలదు. భవస్వామి యనుపేరు గలవారు సంస్కృతవాఙ్మయమున నిద్దరు కలరు. ఒకభవస్వామి తైత్తిరీయసంహితకు భాష్యమును రచియించినట్లు భట్టభాస్కరుడు తన భాష్యములో వ్రాసినాడు.[౨] మరియొకభవస్వామి "బోధాయనశ్రౌతసూత్రవివరణము"ను వ్రాసెను. బర్నెలు పండితుడు వీరిద్దరు నొకే వ్యక్తియని యభిప్రాయపడినాడు. కాని చింతామణి గారు దీని నను మానించుచున్నారు. వా రనుమానించుట కెట్టికారణమును చూపుటలేదు. ఈభావస్వామియే మన శ్రీనివాసుని పూర్వుడైయుండునని నాయభిప్రాయము. ఈవంశమునతప్ప నీపే రితరత్ర యెచ్చటను కానరాదు. మరియు నీపే రీవంశమున పరంపరానుగతముగాకూడా యున్నది.

తరువాత నీయనముత్తాతయగు కుమారభావస్వామి అద్వైతచింతామణియను నద్వైతగ్రంథమును వ్రాసినట్లున్నది. ఈగ్రంథ మెచ్చటను లభించియుండలేదు. శ్రీనివాసుని తండ్రిబిరుదముమొదలైనవి యాలోచించిన నీయన హరికథకుడాయని తోచుచున్నది. ఈశ్రీనివాసదీక్షితుడు రచియించిన గ్రంథములలో దాదాపు ౧౫ మాత్రము పేరులు మనకు తెలియును.[౩] వీనిలో భావనాపురుషోత్తమనాటకము తంజావూరుగ్రంథాలయమున తాళపత్రలిఖితము కలదు.[౪] వేదాంతవాదావళి యనుగ్రంథముయొక్క ప్రతి యొకటి చెన్నపురిప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారమున కలదు. దానిలోని యీక్రిందిశ్లోకమువలన నది యీయనగ్రంథమే యని స్పష్టముగా చెప్పవచ్చును:

"షడ్భాషాసార్వభౌమస్య
శ్రీనివాసస్య యజ్వనః,
వాదావళి రియం విద్వ
త్కర్ణభూషాయతాం చిరమ్."

భైష్మీపరిణయకావ్యముకూడా చెన్నపురిప్రాచ్యలిఖితగ్రంథాలయమునకలదు. మణిదర్పణమను నొక న్యాయశాస్త్రగ్రంథము తిరువాన్కూరుసంస్కృతగ్రంథావళిలో రాజచూడామణిదిగా ప్రచురింపబడినది.

---

౧. "కవివాదిగజకేసరీ భట్టాచార్యః, ప్రతిదిన ప్రబంధకర్తా, తత్తాదృశసకలవిద్యా చమత్కృత వాద వ్యాఖ్యానోపన్యాస కౌశలేన చోళవల్లభే నాస్థానీరచిత పత్రావలంబః, షడ్భాషాసార్వభౌమః, సర్వ తంత్ర స్వతంత్రః, శ్రీమదభినవభవభూతి రత్నఖేట శ్రీనివాసాధ్వరీంద్రః."(భావనాపురుషోత్తమనాటక ప్రస్తావన.)

ఈనాటకము ప్రబోధచంద్రోదయమువంటి యద్వైతసిద్ధాంత ప్రతిపాదక మగు నాటకము. పై యనువాదములోని చోళవల్లభపదము చెవ్వప్పను గూర్చి యని మహాలింగశాస్త్రిగా రభిప్రాయ పడుచున్నారు.

J. O. R. Madras, Vol III, P. 158.

౨. వాక్యార్థైకపరా ణ్యధీత్య చ భవస్వామ్యాదిభాష్యాణ్యతో, భాష్యం సర్వపథీన మేత దధునా సర్వీయ మారభ్యతే."

(తైత్తిరీయసంహితాభాష్యము ప్రస్తావన).

౩. (౧) అద్వైతకౌస్తుభము, (౨) వాదతారావళి, (౩) మధ్వవిధ్వంసనము, (౪) బౌద్ధతంత్రమథనము, (౫) వేదాంతవాదావళి, (౬) మణిదర్పణము, (౭) సమయసర్వస్వము, (౮) విధినిర్ణయము, (౯) తత్త్వపరిశుద్ధి, (౧౦) స్మృతిరత్నప్రదీపము, (౧౧) భావనాపురుషోత్తమనాటకము, (౧౨) శితికంఠవిజయము, (౧౩) సాహిత్యసంజీవని, (౧౪) భావోద్భేదము, (౧౫) రసార్ణవము, (౧౬) భైష్మీపరిణయము.

౪. Tanjore Skt. Catalogue, Vol. VIII P. 3440.

కాబట్టి యీ పేరున ఆయనకూడా మరియొక గ్రంథమును రచియించినట్లు చెప్పవలెను. ఈ రెంటిని పొరపడగూడదు. మిగిలిన గ్రంథము లిప్పటివరకు నెచ్చటను లభింపలేదు. కాని వానిపేర్లవలన మీమాంసాశాస్త్రము, అలంకారశాస్త్రము, స్మృత్యర్థనిర్ణయము మొదలగు ననేకవిషయములపై ఈయన గ్రంథములను రచియించినట్లు తేటపడగలదు. మరియు బౌద్ధాదిమతఖండనములుకూడా వ్రాసెను. గ్రంథప్రచురణమున నీయన గ్రంథములకంటె అప్పయ్య గ్రంథము లధికసంఖ్యాకములు ప్రచురింపబడినవి. ఈయన శైలియు మృదుమధురమై యప్పయదాని యంత భావగాంభీర్యము లేకపోయినను నలంకారోపశోభితమై యొప్పారుచున్నది. గోవిందుని ధార యీయనకవిత్వమందు లేదుగాని గోవిందునికంటె శైలిలో పటుత్వ మెక్కువగా నున్నది.[౧] ఈయనకు శ్రీహర్షుడన్న నెక్కుడభిమానమని తోచును. ఏలన నొక్కొకచో నాయనయొక్క భావముల నన్నవియున్నట్లు పద్యగర్భితముల చేసినాడు. మాదిరికి రెంటిని చూపుదును :

"మధ్యేకౌస్తుభ మాత్మనః ప్రతికృతిం
దృష్ట్వా పరాశంకయా
కోపే నానతకంధరా పదనఖా
దర్శే పతిం బింబితమ్,
మత్వాపాదనతం ప్రహృష్టకుతుకా
దాక్షిణ్య తజ్జానతీ
సవ్రీడాస్మితమానబంధురముఖీ
శ్రీరస్తు వశ్శ్రేయసే." ౨

ఈ క్రింది శ్రీహర్ష శ్లోకమును చూడుడు :

"ఘూమవ్యాకులదృష్టి రిందుకిరణై
రాహ్లాదితాక్షీపునః
పశ్యంతీ వర ముత్సుకా నతముఖీ
భూయో హ్రియా బ్రహ్మణః,
స్వేర్ష్యా పాదనఖేందుదర్పణగతే
గంగాం దధానే హరే
స్పర్శాదుత్పులకా కరగ్రహవిధౌ
గౌరీ శివాయాస్తు వః." 3

"సుధారసకిరో గిరః సురభయంతి విశ్వం కవేః
సభాపతి రసౌ నృప స్సహృదయాగ్రణీ స్సారపః,
పరిస్ఫురితభావనా భగవతః కథా పావనీ
పచేళిమపరిశ్రమాః పర మమీ వయంనాటకే. ౪

ఈ క్రింద శ్రీహర్ష శ్లోకమును పరిశీలింపుడు :

"శ్రీహర్షో నిపుణః కవిః పరిషదప్యేషా గుణగ్రాహిణీ
లోకే హారిచ వత్సరాజచరితం నాట్యేచ దక్షా వయమ్." ౫

ఇట్టి విద్వత్కవినిగూర్చియు, తచ్ఛక్తిని గూర్చియు నీక్రిందిచాటుపద్య ముద్భవించుట యొకవింతకాదు:

"విపశ్చితా మపశ్చిమే వివాదకేళినిశ్చలే
సపత్నజి త్త్వయత్న మేవ రత్నఖేటదీక్షితే,
బృహస్పతిః క్వజల్పతి ప్రసర్పతి క్వసర్పరా
డసన్ముఖశ్చ షణ్ముఖ శ్చతుర్ముఖశ్చ దుర్ముఖః"

౪. విజయీంద్రభిక్షువు

పండ్రెండవ శతాబ్దము వేదాంతశాస్త్ర వ్యాపనమున కత్యుచ్చకాలము. ఇదివరలో శంకరాచార్యస్థాపితమైన యద్వైతము మీమాంసాసిద్ధాంతమును, బౌద్ధసిద్ధాంతమును జయించి యాసేతుహిమాచలమును నేకచ్ఛత్రముగ నేలుచుండెను. ఏతద్వ్యాపనము పాషండశైవవైష్ణవమతములకు కంటకముగా నుండెను. వీనిలో శైవము నదివరకే నీలకంఠుడు బ్రహ్మసూత్రములకు

౧. ఒక్కొకచో నీయనకవిత్వము నారికేళపాక మనిపించును.

౨. భావనాపురుషోత్తమనాటక ప్రస్తావన.

3. ప్రియదర్శిక-ప్రస్తావన.

౪. భావనాపురుషోత్తమనాటక ప్రస్తావన.

౫. ప్రియదర్శిక ప్రస్తావన.

భాష్యములను వ్రాసి తన్మతమునకు వైదికమత గౌరవమును తెచ్చెనని కొందరు తెల్పుచున్నారు.[౧] ఆగమవైష్ణవముమాత్ర మీయద్వైతముయొక్క దెబ్బకు తాళజాలకుండేను. ఇంతలో నొకప్రక్కనుండి రామానుజుడును, మరియొకవంకనుండి మధ్వాచార్యుడును వెడలి యద్వైతముపై దండువెడలిరి. ఇద్దరును ౧౨-వ శతాబ్దమునందు వరలినవారే కాని వీరిలో రామానుజునికంటె మధ్వాచార్యు డర్వాచీనుడు. ఈమధ్వాచార్యులుమాత్ర మద్వైతమునకు గర్భశత్రువు. రామానుజుడు శంకరుని బౌద్ధుడన మధ్వాచార్యు లాయనను నిత్యబద్ధులలో చేర్చి యాయన కెన్నటికిని నిర్వాణమునది లేదనియు, నిత్య నరక మనియు చెప్పెను. ఈయన జననము క్రీ. శ. ౧౧౧౯ సంవత్సరమున నని కొందరును, ౧౧౯౯ సంవత్సరమున నని మరికొందరును, ౧౨౩౮ సంవత్సరమున నని యింకకొందరును చెప్పుచున్నారు. వీనిలో రెండవతేదికి శాసనాధారములున్నట్లు కనపడును.[౨] కాని యీకాలనిర్ణయముతో నిచ్చట మనకంతగా పనిలేదు. శంకరరామానుజులవలెనే యీయనయు తన మతప్రచారమునకై యొకగురుపీఠమును స్థాపించెను. మొదట నీపీఠ మొక్కటిగానే యుండెను. కాని యీయనతరువాత కొన్నితరముల కిది మూడుగా చీలెను. తన్మతానుయాయుల సంఖ్య యధికమగుటయు, వా రన్నిప్రాంతముల నుండుటయు దీనికి కారణము. అవియు దేశవిభాగముచొప్పున మతాధికారమును చెలాయించుచుండెను. ఇప్పటికిని తత్పీఠత్రయ మున్నది.[3] ఈగురుపరంపరలో మధ్వాచార్యులతరువాత నాయన గ్రంథములకన్నిటికిని జయతీర్థులు వ్యాఖ్యానములను రచియించిన విద్వత్సన్న్యాసి. వ్యాసరాజు, లేక వ్యాసతీర్థుడుకూడా గొప్పపండితుడే. రెండవమతాధిపతి యుత్తరదేశమును జయించుటచే నాపీఠమున కా పేరు వచ్చెనట! మూడవదియగు సుమతీంద్రమఠగురుపరంపరలోనివా డీవిజయీంద్రభిక్షువు. ఈయనకు విజయీంద్రతీర్థుడనికూడా పేరు కలదు. ఈయనజయంతి ప్రతివత్సరము జ్యేష్ఠబ. త్రయోదశీతిథిన వచ్చును. ఈయన

---

౧. కాని యీసందర్భమున టి. ఆర్. చింతామణిగారి వ్యాసములను చూడనగును.

(J. O. R. Madras, Vol. I.)

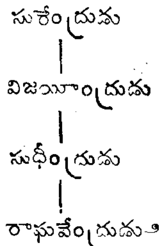
౨. భండార్కరుగారు క్రీ. శ. ౧౧౯౯-వ సంవత్సరములోనే చనిపోయినట్లు వ్రాసెనుగాని యిది తరువాత సమూలముగా విమర్శింపబడి కాదని నిర్ధారణము చేయబడినది.

Bhandarkar's report 1882-83. Pp 16-19,202-208.

క్రీ. శ. ౧౨౨౮ ప్రాంతమున శృంగేరిపీఠాధ్యక్షుడగు విద్యాశంకరుని కీమధ్వాచార్యుడు సమకాలికుడనియు, నంతకంటె చిన్నవాడనియు చెప్పుచున్నారు వీరిద్దరికిని వాగ్వాదము జరిగెనట! మధ్వాచార్యులు వ్రాసిన భారతతాత్పర్యసంగ్రహములో తన జన్మదినమిచ్చియున్నాడు. కాని యీయంశము సిద్ధాంతమైనట్లు చెప్పజాలము.

3. మధ్వాచార్యులు (ఆనందతీర్థులు)
|
పద్మనాభతీర్థులు
|
నరహరితీర్థులు
|
మాధవతీర్థులు
|
అక్షోభ్యతీర్థులు
|
జయతీర్థులు
|
విద్యాధితీర్థులు
|
- వ్యాసరాయ మఠము (౧)
- ఉత్తరాది(జి) మఠము (౨)
- సుమతీంద్ర మఠము (3)

గురుశిష్యపరంపరనుకూడా కొంతవరకిక్రింద పొందుపరచుచున్నాను.౧

ఈయన క్రీ.శ. ౧౫౬౫-వ సంవత్సరమున జరిగిన తాలికోటయుద్ధమున పోరినట్టియు, కృష్ణరాయల యల్లుడైనట్టియు నళియరామరాయలకు సమకాలికుడై యాయనచేత కనకాభిషిక్తుడయ్యెను.3 కావున నప్పటికి వయస్సుమీరిన సన్యాసియై యుండవలెను. ఈయన పదవాక్యప్రమాణపారావారపారీణుడును, బహుగ్రంథనిర్మాతయు నైయుండెను.౪ ఈయన పాండిత్యమునందును, గ్రంథరచనమునందును నప్పయ్యదీక్షితున కెడమచేయిగా నుండునని చెప్పుట యబద్ధము కానేరదు. అప్పయ్యదీక్షితునికంటె వయసులో యేమాత్రమైనకొంచెము పెద్దవాడనికూడా చెప్పవచ్చునని తోచుచున్నది. కాని యప్పయ్యకంటె చిన్నవాడు కాడు. విజయీంద్రుడు తంజావూరున పూజింపబడునాటికి విజయనగరమున వెంకటపతిరాయల యన్నయగు శ్రీరంగరాయలు పాలించుచుండెను. అనగా క్రీ. శ. ౧౫౭౫-వ సంవత్సరమునకు పూర్వమని యర్థము. ఈ శ్రీరంగరాయలు క్రీ. శ. ౧౫౬౪—౧౫౭౫ ల మధ్య రాజ్యముచేసెను. ఈయనకు చెవ్వప్ప గ్రామము దానమిచ్చిన శాసనమున శ్రీరంగరాయలపేరు కలదు. మరియు నది క్రీ. శ. ౧౫౬౬ సంవత్సరమునకు చెందియున్నది.౫ ఈ సంవత్సరము వరకు చెవ్వప్ప జీవించియుండెనని దీనివలన స్పష్టమగుచున్నది. క్రీ.శ. ౧౫౬౨-వ సంవత్సరమున చెవ్వప్ప చనిపోయెనని చెప్పు కొందరుచరిత్రకారుల వ్రాతల నీ విషయము పూర్వపక్షము చేయుచున్నది.౬ అప్పటికి గోవిందదీక్షిత మంత్రిత్వ నిర్యామక మై యుండును. కావున నీయనపూజ తంజావూరుసంస్థానముయొక్క సర్వమతసమదృష్టిని తెలియజేయును. ఇంకముందు తంజావూరునకు మంచిదినము లున్నవియని యీవిషయము సూచించుచున్నది. విజయనగరరాజ్యమున నళియరామరాయల కాలమున వీరవైష్ణవము కాలుపెట్టెను. దానికి తాలికోటయుద్ధము ఫలము. తిరుమలరాయలు తరువాత మరల సర్వమతసమత్వమును కొంతవరకు నెలకొల్పెను. అందువలననే సామ్రాజ్య మింకను కొలదివత్సరములవరకు మనుటకు కారణమయ్యెను. అప్పయ్య చెవ్వప్పచేత పూజింపబడిన కాలము నిదియే. అళియరామరాయలే విజయీంద్రునకు కొన్ని యగ్రహారముల నిచ్చెనట!

౧. "ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యాణాం శ్రీమత్సురేంద్రతీర్థపూజ్యపాదానాం శిష్యేణ విజయీంద్రభిక్షుణా విరచితే......"

(న్యాయామృతవ్యాఖ్యానము.)

౨. ఈరాఘవేంద్రస్వామి తంజావూరున సిద్ధిపొందెను. ఆయనసమాధి యీయూర కలదు. యాత్రికులు వచ్చి దర్శనముచేసుకొనుచుందురు. దానిని బృందావన మందురు.

3. Tanjore Skt. Catalogue, P. 6037.

"విద్వద్వరోऽస్మాద్విజయీంద్రయోగీ
విద్యాసు హృద్యాస్వతులప్రభావః,
రత్నాభిషేకంకిల రామరాజాత్
ప్రాప్యాగ్ర్యలక్ష్మీనకృతాగ్రహారాన్."

(రాఘవేంద్రవిజయము. ౨. ౨౧)

౪. "వాక్యే పదే పాదవిలోచనోక్తౌ
వ్యాసీయశాస్త్రే చ కృతాన్ ప్రబంధాన్,
ఆస్తాం బుధః శ్రోతుమశేష మేషా
మాఖ్యాస్సమాఖ్యాద్యతిపండితోऽసౌ."

(Ibid. 2. 22).

౫. J. O. R. Madras, Vol. III, P. 154.

౬. ఈవిషయమై నా "తంజాపురాంధ్రనాయకరాజచరిత్రము"న విపులముగా చర్చించితిని.

మధ్వగ్రంథములుపరిశీలించిన నీ మధ్వసిద్ధాంతము న్యాయశాస్త్రముపై నాధారపడినట్లు తెలియగలదు. వ్యాసతీర్థు లనునొక మధ్వయతి "న్యాయామృత" మను నొక యద్వైతసిద్ధాంత విమర్శనరూపమగు గ్రంథమును రచియించెను. ఇందు న్యాయశాస్త్ర సిద్ధాంతములను గొని యద్వైతప్రతిపాద్యమగు నిర్గుణబ్రహ్మ మసంభవ మని సాధింపబడినది. మరియు మోక్ష మనునది నిర్గుణ బ్రహ్మపక్షమున నసాధ్యమని కూడా సాధింపబడినది. ఈ "న్యాయామృతము" మధ్వసిద్ధాంతమున నొక మిక్కిలి పట్టయిన గ్రంథము. తరువాతి మధ్వగ్రంథకర్త లీగ్రంథమును మిక్కిలి కొనియాడుచు దానిపై ననేక వ్యాఖ్యానములను రచియించిరి. ఈగ్రంథ మొక పెద్ద వాదగ్రంథవాఙ్మయమునకు బీజభూతమయ్యెను. నైయాయికసిద్ధాంతములనే కొని యద్వైతమతప్రచారకులలో నుత్తములలో నొకడగు మధుసూదనసరస్వతియనునొక పండితసన్యాసి "న్యాయామృతము"ను ఖండించుచు "నద్వైతసిద్ధి"ని వ్రాసెను. ఈ "యద్వైతసిద్ధి" యద్వైతసిద్ధాంతమున నొక యధికారపదవి నధిష్ఠించుచున్నది. తరువాత రామాచార్యు డను నొక మధ్వమతానుయాయి యద్వైతసిద్ధిని విమర్శించుచు న్యాయామృతమున కొక వ్యాఖ్యానమును "న్యాయామృత తరంగిణి" యను దానిని రచియించెను. అందుపై నొత్తరాహుడగు గౌడబ్రహ్మానందు డద్వైతసిద్ధిని సమర్థించుచు తరంగిణ్యుక్త సిద్ధాంతములను ఖండించుచు "లఘుచంద్రిక" యనుగ్రంథమును రచియించెను. దీనినే "గౌడబ్రహ్మానందీయ" మందురు. ఈ గ్రంథమును నద్వైతసిద్ధాంతప్రతిపాదక గ్రంథములలో నత్యుత్తమ శ్రేణి నలంకరించును. తనుపరి వనమాలిమిశ్రు డను నొక యొత్తరాహుడు తరంగిణిని సమర్థించుచు "సౌరభ" మను గ్రంథమును రచియించెను. తరువాత నీ "సౌరభ"ను పోషించుచు "న్యాయరత్నాకర "మను మరియొకగ్రంథము వెలసెను.[౧] తుద కీవాద మిటీవలివరకు జరుగుచునే యున్నది.

ఈయనకూడా పరశ్శతగ్రంథములను రచియించెనని వెనుక చెప్పియుంటిని. కాని తద్గ్రంథములలో పదికంటె పేర్లనుకూడా తెలియదు. మదరాసు విద్యాశాఖోద్యోగి యగు శ్రీ. ఆర్. నాగశర్మ. యం.ఏ. గారీవిజయీంద్రుని గూర్చి ౧౯౩౨-వ సంవత్సరము జూను నెల ౩౦-వ తేదీ హిందూపత్రికలో నొక వ్యాసమును వ్రాసినారు. అందు క్రింద వివరింపబడిన గ్రంథములు తమకు లభ్యమైనట్లు వ్రాసినారు.

(౧) న్యాయామృతవ్యాఖ్య-ఆమోదము
(౨) మధ్వాధ్వకంటకోద్ధరణము
(౩) చంద్రికోదాహృతన్యాయవివరణము
(౪) పరత[illegible]ప్రకాశిక
(౫) మీమాంసానయకౌముది

ఇవిగాక "తత్త్వమణిమాణిక్యదీపిక" యనుగ్రంథమును కూడా వ్రాసినట్లు తెలియుచున్న దని కూడ వ్రాసినారు. మరియు "న్యాయామృతము" నకు"లఘ్వామోదము", "గుర్వామోదము" నను రెండువ్యాఖ్యానములను రచియించిన ట్లున్న దని వ్రాసినారు. పైపట్టికలోని మొదటిగ్రంథమును "లఘ్వామోదము"గా నభిప్రాయపడినారు. కాని నాపరిశోధనలవలన పైన చెప్పినట్లు కంటె భిన్నముగా కన్పట్టుచున్నది. "లఘుగుర్వామోదములను గూర్చి గట్టిగా నేను చెప్పజాలనుగాని తంజా

---

౧. "శ్రీన్యాయామృతదూషణాయ
రచితా యాఽద్వైతసిద్ధిః పురా
తద్భంగాయ తరంగిణీ ప్రవవృతే
యాతామితాంయా సవ్యథాత్,
బ్రహ్మానందయతి ర్వ్యతింపచమతి
స్తద్దూషణా యాధునా
కుర్వేహం వనమాలిసౌరభదిశా
శ్రీన్యాయరత్నాకరమ్."
(న్యాయరత్నాకరపీఠిక)

Triennial Catalogue of the Oriental Mss. Library 1913-16 Vol. II, P. 2288.

ఈ "సౌరభము "నకు "న్యాయామృతసౌగంధ్య" మ"నికూడా నామాంతర మున్నట్లు కన్పట్టుచున్నది.

వూరున గల పుస్తకమునుబట్టి "కంటకోద్ధార"మనునది కూడా న్యాయామృతవ్యాఖ్యయే యని తోచును.౧ తంజావూరుపుస్తకపట్టికయందు కర్తృనామము కనబడుట లేదు. కాని మరియొక "కంటకోద్ధార" మితర గ్రంథకర్తచే రచియింపబడినది లేనందునను, నీ పుస్తకమున శ్రీశర్మగారు చెప్పినట్లు నారాయణుడే యుపనిషత్ప్రతిపాద్యమైన బ్రహ్మ మని సిద్ధాంతీకరించుట చేతను, నీగ్రంథము తప్పక విజయీంద్రునిదే యనియు, నదికూడా న్యాయామృత వ్యాఖ్యానమే యనియు నేను నమ్ముచున్నాను. ఆమోదమనునది కూడా తంజావూరుపుస్తకాలయమున గలదు.౨ కావున నీరెండు గ్రంథములును శ్రీశర్మగారు చెప్పిన గురులఘ్వామోదములు కావచ్చునని తోచుచున్నది. శ్రీశర్మగారు చెప్పు "మధ్వాధ్వకంటకోద్ధార"మను గ్రంథము పైన వివరింపబడిన "కంటకోద్ధారమే" యనికూడా నాయభిప్రాయము. ఈయన మరియొక "న్యాయాధ్వదీపిక" యను గ్రంథమును రచియించినట్లు చెన్నపురి లిఖితగ్రంథాలయపట్టికయందు గలదు.౩ శ్రీశర్మగారు "అధ్వ"పదమును పైన చెప్పిన గ్రంథమునకు కలుపుట పొరబాటేమో యనియు, వారీ రెండుగ్రంథముల నొకటిగా తలచుచున్నా రనియు నా యనుమానము. చంద్రికోదాహృత "న్యాయ వివరణము"౪ను, "పరతత్త్వ ప్రకాశిక"౫యు నీయన రచియించినవి యనుట కెంతమాత్రము ననుమానము లేదు. ఈ "పరతత్త్వ ప్రకాశిక"లోని యీ క్రింది శ్లోకము "న్యాయాధ్వదీపిక"లోకూడా కనపడుచున్నది:

"మూకోఽపి వావదూకేంద్రో
జాయతే యదనుగ్రహాత్,
శ్రీసురేంద్రగురో స్తస్య
పాదం నత్వా చిరం భజే."౬

ఈ విషయమును సురేంద్రుని కీర్తించుటయు పైయూహను స్పష్టపరచుచున్నవి. "మీమాంసానయకౌముది" యీయనదియని స్పష్టముగా శ్రీశర్మగారు చెప్పుచున్నారు. అందులకు శ్రీ ఆర్. కృష్ణస్వామి శాస్త్రిగారినికూడా సాక్ష్యమిచ్చుచున్నారు. కాన నదికూడా యొప్పుకొనవలసినదే. పైగ్రంథములుగాక "న్యాయమౌక్తికమాల", "మధ్వతంత్రముఖభూషణము" నను రెండుగ్రంథములు విజయీంద్రకృతములుగా మైసూరుపుస్తకపట్టికయందు కలదు.౭ రెండవది తప్పక యీయనదియని నమ్మవచ్చును. ఏలన నీగ్రంథనామము చూచినవెంటనే యది యప్పయ్యదీక్షితరచితమగు "మధ్వతంత్రముఖమర్దన"మను గ్రంథముయొక్క ఖండన

౧. Tanjore Skt. Catalogue, Vol. XIV. P. 6210.

మైసూరు లిఖితపుస్తకపట్టిక కూడా యిది న్యాయామృత వ్యాఖ్యయనియే తెల్పుచున్నది.

(Mysore Govt. Mss. Catalogue, P. 522)

౨. Tanjore Skt. Catalogue, Vol. XIV. P. 6209.

3. Madras Oriental Mss. Library Catalogue, Vol. X. P. 3585.

౪. Tanjore Skt. Catalogue, Vol. XIV. P. 6035.

౫. Catalogue of Skt. Mss. in the library of the India Office, Part IV. P. 800.

అప్పయ్య "శివతత్త్వవివేకము"న కుద్దిగానుండునట్లు దీని నీయన వ్రాసెను.

౬. దీనిని విజయీంద్రకృతముగా మైసూరుపుస్తకపట్టికూడా చెప్పుచున్నది.

(Mysore Govt. Mss. Catalogue P. 521.)

"సురేంద్రమునిశిష్యేణ విజయీంద్రాఖ్యభిక్షుణా,
నృసింహప్రీతయే ఒకారి పరతత్త్వప్రకాశికా."
(పరతత్త్వప్రకాశికాంత శ్లోకము.)

౭. Mysore Govt. Mss. Catalogue P. 519 and 533.

రూపమని చెప్పకచెప్పుచున్నది. ఇవిగాక మరియొక "ప్రణవదర్పణఖండన"మను గ్రంథము నీయన రచియించెను.[౧] దాదాపీవిజయీంద్రునకు సమకాలికుడగు శ్రీశైలతాతాచార్యకుమారుడగు శ్రీనివాసాచార్యుడు రచియించినట్టియు, ప్రణవము బాదరాయణుని "అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా" యను ప్రథమ సూత్రము నందలి యవయవము కాదని వాదించునట్టియు "ప్రణవదర్పణ" మను గ్రంథమున కీయన ఖండనరూపముగా నా గ్రంథమును రచియించెను. "ఉపసంహారవిజయ" మను నొక గ్రంథము కలదు.[౨] కవి సురేంద్రశిష్యుడని గ్రంథముపైన వ్రాసియున్నది. ఇట్లు వ్రాసియుండుటయు, దీని లోని ప్రథమశ్లోకమును వెనుకచెప్పిన "న్యాయాధ్వదీపిక"లోని మొదటిశ్లోకమును నొక్కటే యగుటయు, "మూఢోపి" యను వెనుకటి శ్లోక మందుకూడా నుండుటయు నేతద్గ్రంథము నీయనయే రచియించినట్లు గట్టిగా తెల్పుచున్నవి. అప్పయ్యదీక్షితుడు "ఉపక్రమపరాక్రమ"మనియు పక్రమప్రాబల్యము నుగ్గడింప తత్ఖండనరూపముగా నప్పయ్య రచియించిన మధ్వసిద్ధాంత ఖండనమునకు ప్రతిఖండనమును రచియించిన యీయన తదుపసంహారప్రాబల్యమును సమర్థించుచు దీనిని రచియించెనని స్పష్టమగుచున్నది. కావున శ్రీ శర్మగారు చెప్పినవానికంటె నా పరిశోధనములవలన మరియైదు గ్రంథము లీయనవి బయటపడినవి. శ్రీశర్మగారు తమ వ్యాసమున పేర్కొన్న "తత్త్వమణిమాణిక్యదీపిక" యనునది పదునొకొండవది. మిగిలినవి యెచ్చటను కానరావు. గ్రంథముల నామములను, నందలి విషయమును పరిశీలించిన నీయనకును, నప్పయ్యదీక్షితునికిని తత్కాలమున నమితముగా నడచినట్లు చూడగలము. "వివాహశ్చ వివాదశ్చ సమయోరేవ శోభతే" యన్నట్లిద్దరికిని డీపడుటచే వాఙ్మయమున కుపకారమయ్యెను. ఇరుమతములయందును ననేకగ్రంథములు వెలువడెను.[3] ఇట్టి యీమధ్వసన్యాసికి యరివిలిమంగలగ్రామము నిచ్చి పూజించి చెవ్వప్ప తనను గౌరవించుకొనెను. ఈయన మొదలుగా మూడుతరములవరకు నీయనతరువాతి మఠాధిపతులు తంజావూరాస్థానమున పూజనందిరి.[౪]

---

౧. Madras Criental Mss. Library Catalogue, Vol. X P. 3588.

౨. Tanjore Skt. Catalogue, Vol. XIV, P. 6183.

3. శైవాద్వైతమతములను సంరక్షించుట యప్పయ్యపై నెట్లు పడెనో యప్పయ్యనుండి మధ్వమతమును రక్షించుట యీవిజయీంద్రునిపై బడెను.

౪. "అప్పయ్యదీక్షితకపోలచపేటిక" యను గ్రంథము నీయన రచియించెనని చెప్పుచున్నారు. కాని యీగ్రంథ మెచ్చటను లభింపలేదు. ఇది గ్రంథాక్షరముల ముద్రితమైనదట!

(Tanjore Skt. Catalogue, Vol. XIII, P. 5534).

శైవమతము—హరిజనులు

తురగా వెంకటరామయ్య

శ్రీమదనంత "నామరూపక్రియా నటనాభిరామ" మగు ప్రపంచము పరమేశ్వరుని లీలావతారము. అనుక్షణము బరిణమించుచుండు శివలీలాతాండవమును గాంచి యానందసుధుకీమహిమాలోలు డగుటయే మానవుని మానవత్వమునకు పరమార్థము. ఆ పరమార్థప్రాప్తికి సాధనములే మతములు.

"అల దక్షిణామూర్తి కాలయం బగుచు
విలసిల్లు శ్రీ వటవృక్షంబునకును
జలము శాంతరసంబు, సద్గోష్ఠి పాదు,
మూల మోంకారంబు, మొదలు వేదములు,
వ్రేలాడు నూడలు విద్యలు, శాఖ
లుపనిషత్తులు, భక్తి యురుతరఫలము,
అపరిమితానంద మాఫలసార
మది లోనగొన ప్రసాదావధానంబు
మది చింత లుడుగుట మహనీయపదవి.
ఆమఱ్ఱిమొదల విద్యాపీఠి నిలిచి
ప్రేమగొల్చెదు"

జిజ్ఞాసువునకు నామరూపక్రియానటనాభిరామము లగు పరమశివుని నిత్యలీలాతాండవపరిణామములయందలి సత్యము గోచరించును.

సత్యస్వరూపమగు ప్రణవముయొక్క అర్థమును స్ఫురింపజేయు వేదములు ఉపనిషద్రూపమగు మహాయోగమును మానవునకు ప్రసాదించినవి. అదియే భక్తియోగము. ఆభక్తియోగమును సాధనముగ గొని విశ్వప్రపంచరహస్యమును గుర్తించి ఆనందమను శివప్రసాదమును బొంది ధన్యజీవు డగుటకు దగిన మార్గమే శైవమతమని యార్యసంప్రదాయమున బేర్కొనంబడును.

ఈశైవమతధర్మములును, సిద్ధాంతములును వేదములనుండియు, నుపనిషత్తులనుండియు, ఆగమములనుండియు శిష్టసంప్రదాయానుసారముగ ప్రవర్థిల్లినవేకాని ఎవరో ఒక ప్రసిద్ధపురుషుని స్వమతానురూపములు కావు.

వేదముల ప్రత్యక్షార్థబోధితములగు కర్మవాదమతములును, గూఢార్థప్రబోధితములగు భక్తిజ్ఞానప్రధానమతములును, ఆగమవిధానవేద్యమగు నారాధనక్రమమునుగూడ నార్యావర్తమున ప్రాచీనకాలమునుండియు ప్రవర్తిల్లుచునేయున్నవి. రానురాను మానవహృదయమునకు సంతుష్టియు, శాంతియు నొసంగలేనట్టిదియు, సర్వజనులకు సంబంధింపనిదియు నగు కర్మవాదమును భక్తిజ్ఞానయోగములు దిగద్రొక్కి మానవకోటిని స్వాధీనపరచుకొనజాలినవి.

అట్టి భక్తియోగమతములందు ప్రాచీనమును, ప్రధానమును నగునది శైవమతసంప్రదాయము. ఈశైవసంప్రదాయము రెండువిధములుగ పరిగణింపబడుచున్నది: మొదటిది ఆదిశైవము. అదియే కాశ్మీరశైవమని కూడ నామాంతరమున బిలువంబడును. రెండవది ఉత్తరశైవము. అదియే వీరశైవమనియు బేర్కొనబడును.

ఉభయమార్గములకును వేదములును, ఉపనిషత్తులును, ఆగమములును పునాదులు. మానవునియొక్కయు, ప్రపంచముయొక్కయు, పరమేశ్వరునియొక్కయు తత్త్వము సమానమే.

మొదటిమార్గమగు ఆదిశైవము వైదికకర్మకాండకును, భక్తియోగమునకును గూడ తావిచ్చును.

రెండవది యగు ఉత్తరశైవము భక్తియోగమునకు వ్యతిరేకములగువానిని తీవ్రముగ త్యజించి ఆరాధన విశ్వాసములకు ప్రాధాన్యమొసంగి శివైక్యమునకు బాహాటమగు మార్గమును ప్రబోధించును. ఇదియే వీరశైవము.

ప్రాచీనమగు శైవమతమునం దీనూత్నసంస్కారమునకు దారితీసిన మహానుభావుడు బసవప్రభుడు. ఆ

మహనీయుని సిద్ధాంతములు వేదబోధితములు కావనువారు నాకాలమున లేకపోలేదు. అట్టివారి కాదివ్యప్రభువు

"ఇది శ్రుతిస్మృతిమూలమేకాని యొండు
పదకవాదంబని భావింపజనదు"

అని సమాధానము చెప్పటయు జరిగినది.

"ఉమా మాతా పితా రుద్ర ఈశ్వరః కులమేవచ"

అను భగవద్వాణియే శ్రీబసవప్రభుని సిద్ధాంతమునందలి ప్రథమస్వర్ణవాక్యము.

మహాప్రపంచమునందలి ప్రతి రేణువునందును పరమశివస్వరూపమును గాంచగల్గిన మహాత్ముడు బసవేశ్వరుడు సోదరమానవులను భిన్నమూర్తులుగ, భిన్నజాతులుగ, నీచులుగ, నుత్తములుగ విభాగించి చూడలేకపోయెను.

పరమేశ్వరవిశ్వాసము గల మానవులందరు పరమశివస్వరూపులు, ఆరాధ్యులు నని యాభక్తలోకచక్రవర్తి యారాధింపదొడంగువేళ భారతీయసాంఘికప్రపంచమున నినుపచట్టములచే నమర్చబడియున్న కర్మవాదమునకు బ్రాహ్మణ్యమను కులచట్టము అడ్డమురాకపోలేదు. ఆసందర్భమున "భక్తుల కుల మెత్తి పలుక నని బాస" చేసిన బసవప్రభుని దివ్యవాణి

"బ్రాహ్మణ్యంబు భక్తియు బట్టెడుకూడ
బ్రాహ్మణ్యంబు వేరెవర్మన మయియుండు
బ్రాహ్మణుడేనియు భక్తుడెట్లగును
బ్రాహ్మణు డెట్లగు భక్తుడేనియును
కులసతియట్లు నిశ్చలయుక్తిభక్తి
వెలయాలియట్టు లవ్విప్రమార్గంబు
సహజలింగైక్యనిష్ఠా యుక్తిభక్తి
బహుదేవతాసేవ బ్రాహ్మణపథము.

నని భక్తియోగరహస్యమగునట్టిదియు, ఈశ్వరవిశ్వాసజన్యమైనట్టిదియు నగు "శివభక్తులెల్లను శివు డనుబాస" లేనిదే భక్తియోగమునకు పరమార్థము లేదని నిర్ణయము నొసంగెను. అంతియకాక "నిగమార్థసంవేది" యగు బసవప్రభుని యంతరంగమున "లింగైక్యసౌఖ్యకేళీలోల్వ మెంతగలదో "జంగమప్రాణానుసంధానశక్తి"యు నంతియే.

"ఉభయప్రసాద సంయోగోపభుక్తి" యే బసవేశ్వరుని దివ్యశీలము.

పరమశివస్వరూపమగు జగత్తు నారాధించి లింగైక్యము నందుటయే శైవుని పరమార్థము. జగత్తునందలి యేభాగముగాని శివభిన్నమగు వస్తువుగ భావింపరాదను ప్రేమసిద్ధాంతమునుండి జనించిన దగుటచేతనే మానవకోటియందలి విభేదములను పాటించినయెడల ఈశ్వరవిశ్వాసమునకు లోపము వాటిల్లుట కోర్వజాలని బసవేశ్వరుడు "భక్తుల కుల మెత్తి పలుకని" మహాశీలమును ఉత్తరశైవమున బ్రతిపాదించెను.

ఒకమహాభక్తుడగు చాకలినిగురించి రాజుకడ తగవు సంధిల్లిననా డతని నిర్ణయమును గాంచనగును:

"లేకులు లోకులు కాకఅపులకు
జాకి చాకని యేల సందడించెదవు
చాకియే యతడు సాక్షాల్లింగమూర్తి
కాక యేటికి గనుకని పలికెదవు
కులజుండు నతడె యకులజుండు నతడె
కులములేకయు నన్నికులములు నతడె.
ఆనీలగళు నపరావతారంబు
గాన యాతడు సర్వగతు డెట్టులనిన
సరసిజభవు జడల్ జన్నిదంబులుగ
బరగ భిక్షించిన బ్రాహ్మణుం డతడు
మహితాపవర్గసామ్రాజ్యపట్టంబు
సహజంబ పాలించు క్షత్రియుం డతడు
కడగి దుర్భరకర్మఘటవహిత్రంబు
వడి భవాంబుధి ద్రిప్పు వైశ్యుం డతండు
ఇల సత్క్రియారంభఫలములు గోసి
సొలవక నూర్చెడు శూద్రుండు నతడ

* * * *

ఏకార్ణవంబైనయెడ నజాచ్యుతుల
జేకొన కుదికెడు చాకియు నతడె"

యని కులప్రపంచరహస్యమును విప్పిచూపి సర్వము శివమయమని వాదించెను.

మరియు బసవేశ్వరుని మార్గానువర్తియు, ధనికుడును, ఈశ్వరవిశ్వాసియు నగు "కలియంబనైనా" రను నతడు తన బానిసయు, హీనజాతిసంభవుడును నగు వాడు శివదీక్షాయుతుడైనంతనే శివస్వరూపునిగ భావించి పూజించి వాని పాదోదకమును శివప్రసాదముగ స్వీకరించి యానందించెను. దీనినిబట్టి యాలోచించినచో వృత్తిచేతనైననేమి, పుట్టుకచేతనైననేమి యేర్పడిన కులతారతమ్యములు భక్తియోగప్రధానమగు నుత్తరశైవమున బాటింపలేదనియు, నట్లు పాటించుట శివద్రోహముగ భావించిరనియుగూడ మనము సులభముగ గ్రహించవచ్చును.

బసవేశ్వరుడు జాతినిబట్టి మాలవాడుగ బరిగణింపబడుచున్న శివనాగుమయ్య యను దీక్షాపరునకు బ్రహ్మరథము పట్టుటయు, నానాడు కర్మవాదులగు బ్రాహ్మణుల యవరోధము గల్గుటయు, బసవేశ్వరుడు వారల నోడించుటయుగూడ జరిగినది. మరియును శివదీక్షకు ముఖ్యమగు మార్గములలో ప్రతిచోట నిది వక్కాణింపబడుచునేయుండును.

"అమరంగ నటుగాక నఖిలమర్త్యులకు
సమము ధాతువులును సమపిండములును
సమము సూతకములు సమము జన్మములు
సమము నిద్రాహారసంగకృత్యములు
సమము మోహభయాభిషంగలోభములు
సమ మింద్రియవిషయసముదాయములును
సమము లీభూతపంచకములు నవయ
వములును సుఖదుఃఖవాసనల్ సమము
లదిగాక ధర యేక మఖిలజీవులకు
తుద నాకసము పొంతుసమస్తమునకు
తోయ మొక్కటి జగత్తునకు బ్రాపింప
నైయుండు కులభేద మైనలాగెట్లు?"

అని శివదీక్షితుడుగా నున్న శిష్యునకు గురుదేవుడు ప్రబోధించి శివదీక్ష నొసంగును.

దీక్షితుడైనవాని కేకకులమనుటలో నిస్సంశయముని శైవమతము చెప్పినంత బాహాటముగ నేమతమును చెప్పలేకపోయిన దన్నచో నతిశయోక్తి కాదు. భక్తలోకానుభవసార మనందగు శైవధర్మమునందు

"ధర 'మమా మాతా పితా రుద్ర ఈశ్వరః
కులమేవచ' యనియు గలదుగాన
సద్గురుకారుణ్యసంజాతులెల్ల స
గోత్రులనక యన్యగోత్రులనగ
దగునె యొక్కతల్లిదండ్రుల కుద్భవం
బైన ప్రజలలోన హీనవంశ్య
లెందు గలుగబోదురే? శివగోత్రస
త్పాత్ర! భక్తిసూత్ర పథచరిత్ర!"

యనియు,

"భువిలో శివదీక్షితులగు
శివభక్తుల పూర్వజాతి చింతించుటరౌ
రవనరకభాజనం బా
శివు బాషాణంబుగాగ జింతించుక్రియన్."

యనియుగూడ గలదు.

ఏది యెట్లు చూచినను, ఏమతసంప్రదాయము ననుసరించి చూచినను పరమేశ్వరు డొక్కడే యనియు, సర్వజగద్వ్యాపి యనియు స్థూలాభిప్రాయ మేర్పడక పోదు. అణువునం దణువుగను, మహత్తునందు మహత్తుగను నున్న దీపరమేశ్వరాంశమేయని సర్వవిద్యల సారము వ్యక్తీకరించుచునేయున్నది. అయినను ప్రపంచ ప్రవృత్తియందు ప్రతిదేశమునందును గులముల పేరుతో నైననేమి, స్థితిగతుల తారతమ్యములను బురస్కరించుకొనియైననేమి, వృత్తులనుబట్టి యైననేమి ఏకరూపమగు మానవకోటియందు భేదములు గన్పట్టుచునేయున్నవి. ఈభేదబుద్ధి నేమాత్రము శైవసిద్ధాంత మొప్పుకొనదు సరేకదా, అజ్ఞానకృతమగు మహాపాతక మనిగూడ నిరసించును.

మహాత్ములు ప్రబోధించిన సత్యసిద్ధాంతములను ఆశాపూరితులును, అధికారలోభులును నగు సామాన్య

జనులు ఆచరించక పోవుటయు, నిరసించుటయు జరుగు చుండును.

నేటి నవయుగమున నవతరించిన శాంతస్వరూపు డగు గాంధీమహాత్ముని దివ్యవాణిని కూడా లోకము వినలేకున్నది. వినియు గ్రహింపలేకున్నది. గ్రహించియు నాచరించలేకున్నది. సత్యాకరుణామయుడగు మహాత్ముడు భారతవర్షమువంటి తత్త్వప్రధానమగు భూమి యందు నేటికిని అస్పృశ్యులుగ పరిగణింపబడుచున్న దీనులగు మానవు లుండుట గని కన్నీరునించుచుండుట గాంచియు మానవతత్త్వవేత్తలగు భారతీయులు తమ కళంకమును బోగొట్టుకొనలేకున్నారు. ఏమత గ్రంధము లనుండి యుదాహరణములను జూపించినను, ఏ సత్యప్రబోధమును జేసినను ఆచారపిశాచావిష్టులై ప్రతిబంధకము లను బన్నుచునేయున్నారు. అనగా ప్రాచీనకాలమున నేకులచట్టములు సడలనిరోజులలో బసవప్రభునికి అవరోధములు గల్పించిరనియు, ఆతని జంపించుటకు యత్నించిరనియు అప్పటివారిని మనము గర్హింపబని లేదు. బసవప్రభుడును, వారి శిష్యులునుగూడ బ్రతివాదులతో,

"కులమును జలము వీడొక్కనదగు నందు
ఫలమేమియును లేదు భావించి చూడ
మర్మజ్ఞులకు పచ్చిమాలకులంబు
కూర్మి దేహమునకో? కులము దేహికినో
మేనికి నంటిమా? మేనశుద్ధంబు
గాన దేహమున కెక్కడిది కులంబు
అనయంబు జీవున కంటిమా? కులము
విన మెందు నిరవయవికి కులోత్కర్ష
మటుగాన విడువు కులాభిమానంబు
కటకటా ఈయహంకార మేమిటికి."

మానవుడా నీచే కల్పించుకొనబడిన మాయాపూరితము లగు ఈవిభేదములతో కూడుకొన్న కల్మషహృదయముతో నణుమాత్రమైనను భవార్ణవమును తరింపజాలవు.

"ఇతరదీక్షులవంటిదే వీరశైవ
మతము సద్యోముక్తిమహనీయపదము!"

అట్టి మహనీయపదము నందుటకు నీహృదయము నాక్రమించుకొనియున్న తుచ్ఛములగు నధికారకాంక్షయు, కులాభిమానమును నశింపవలయును. అంతియేకాదు,

"ప్రాణాభిమానార్థపరవశులైన
ప్రాణుల కంతఃకరణవివశులకు"

భగవల్లీలావినోదము గోచరింపదని, పరమేశ్వరుని ప్రసాదముగు నానందము దొరుకదని,

"మట్టుగా దిది మహామతము దుర్ఘటము"

సనియు శైవమతము ఘంటాపథముగ వేనోళ్లతో జాటుచున్నది.

"స్వేష్టలింగప్రసాదమేవ చండాలోపివాయస్త్వై వోపభుక్తస్స్యాత్ సచండాలో నభవతి సపుల్కసో న భవతి కింతు సఏవ కులజ స్సఏవ ధన్యః"

అని శైవభాష్యము పనిషదర్థమును స్పష్టీకరించుచున్నది. భారతదేశమున నెక్లేర్పడిరో యూహింపనలవికాని మాలమాదిగలనుసరించియు, మాలపల్లెలనుగురించియు గూడ శైవభాష్యమున వివరింపబడియున్నది.

"చండాలవాటికాయాంవా శివభక్తః స్థితో యది,
తచ్ఛ్రేణిశ్శివలోక స్స్యాత్ తద్గృహం శివమందిర" మ్మని శైవాదర్శము ప్రబోధించుచున్నది.

ఈ మహామత మిట్లు ప్రబోధించుచుండగా అర్చారూపుడగు పరమశివుని యాలయములోని కేగి హరిజనుడు దర్శించి శివనిర్మాల్యమును ధరించి తరించుటకుగాని, ఆలయప్రాంతముల కేగుటకుగాని వలనుపడదనుట ఏమి న్యాయము? ఈఅధికారము లన్నియు మహాభక్తులగువారికేకాని సామాన్యహరిజనులకు గావనియుకూడ వాదించువా రుందురనియే గురుదేవు లూహించి యాసందియమును దొలగించుట చిత్రము!

"శివక్షేత్రసమీపస్థాన్
శివసేవార్థమాగతాన్,
పతితా నంత్యజా న్వాపి
స్పృష్ట్వా సస్నాన మాచరేత్."

3. పేరాస

—కె. ఆర్. రాజరత్నం.

౧. బాల్యవార్ధకములు

అనికూడ శాసించియున్నారు. ఈధర్మము వీరశైవులకు గాదు. ఏలనన గా వీరశైవదీక్షితులకు కులవిభేదమే లేని తరి ఈనియమ మెందులకు? వర్ణాశ్రమాచారనియతియు, శైవధర్మమునుకూడ బాటించు నారాధ్యబ్రాహ్మణుల కును, వారి సంప్రదాయానుయాయులగు నితరసవర్ణుల కును మాత్రమే ఇది చెప్పియుండుదురు. దీనినిబట్టి యాలోచించనచో బ్రాహ్మణ్యమును, శైవమును నిలుపుకొన్న శైవులకుకూడ హరిజనుల ఆలయప్రవేశము నుల్లంఘించుట తగనిధర్మ మగుచున్నది.

పోనీ, శైవభాష్య మిట్లు చెప్పుచున్నను ఆలయనిర్మాణమునకును, లింగప్రతిష్ఠకును ప్రధానము లగు నాగమములుకూడ నొప్పుకొనవలయు నందురేమో. దానికిని సమాధానము భాష్యకర్త యొసంగెను.

"ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతిపురాణాగమ వచనప్రామాణ్యాత్ చండాలపుల్కసశ్వపచాదయః శివభక్తియుక్తాశ్చేత్ తదీయప్రసాదోపజీవినశ్చ యే కేచన సంతి తఏవ శ్రేష్ఠాస్తఏవ కులీనాశ్చ తైస్సహ సందర్శన సంభాషణ సహవాస సహభోజనాదికం కార్యమ్. కింతు చతుర్వేదధరా శ్శివభక్తిహీనాశ్చ శివప్రసాదపరాఙ్ముఖాశ్చ యేకేచన సంతి తైస్సహ సందర్శన సంభాషణ సహవాస సహభోజనక్రియా నకర్తవ్యాః"

అనుటయె సుస్పష్టమగు సమాధానము.

నేడు హరిజను లుద్ధరింపబడుటకును, సంఘము నందు గౌరవజీవితము నడుపుకొనుటకును మహాత్ముడు నిర్ణయించిన విధానము లింతవిపులముగ లేవనినను అన వచ్చును. భక్తియోగమతప్రదీపకులగు బసవేశ్వరాది మహాత్ములనుండి మనము గ్రహించిన బోధామృతమును మరచియు, గాంధీమహాత్ముని యుపదేశమును ద్రోసి పుచ్చియు మనము సాధించదలచిన మహాకార్య మేమి? అన్నివిధముల నణగిమణగియున్న హరిజనులను మరియు నణగద్రొక్కుటకదా! దాన మనకు వచ్చు ప్రతిఫల మేమి? నేటివరకు భారతభూమిని బ్రవర్ధిలిన భక్తి యోగమతవిధ్వంసము మనచేతులతోడనే చేసి యాత్మ వంచనము జేసుకొనుట కదా? మన యుపనిషదర్థము లను, మన దేవాలయములను మన చేతులతో మనము నిరుపయోగములొనర్చుకొనుట కాదా?

భారతీయులారా, ఆచార్యులని, అవతారపురుషు లని నమ్మిన మహాత్ము లుపదేశించినవాటిలో మనకు ఇష్టమైనవియు, లాభమైనవియు అంగీకరించి యావన్మానవకోటికిని శుభప్రదములును, పరమేశ్వరప్రీతికరము లును నగువాటిని ద్రోసిరాజనుటయు నా?

ఈ మన అజ్ఞానములకు గురుద్రోహమే కదా ప్రతి ఫలము?

యుగాలవెంబడి కష్టించియు, ఘన బలములను గోల్పోయియు భారతమాత గడించిన యాచార్యపీఠ మును గోల్పోదుము.

నేటి హరిజనులయందు సానుభూతివహించి భక్తి ప్రధానమతదీక్షల నొసంగి ఆలయప్రవేశాది సంస్కార ముల నొసంగి సంఘమునందు వారికి స్థానము నొసంగి వారును, మనమును పరమేశ్వరుని బిడ్డలమేయని హృదయపూర్వకముగ నొప్పుకొని క్రియారూపమున జూపించుడు. నేటి యుగమున నాచార్యపురుషుడగు మహాత్మా గాంధీ ననుసరింపుడు. ఇదియే మాప్రార్థనము.

[ఇందుదాహరింపబడిన విషయములును, పద్యము లును బసవపురాణము, దీక్షాబోధయు, ప్రభులింగలీల, సోమనాథభాష్యములనుండి కైకొనబడినవి.

—కు. వేం.]

బడగాయువతి

—యస్. వి. యస్. రామారావు.

వ్యవసాయము–రైతుల కష్టములు

కోవ్వూ రెడ్డి సూర్యనారాయణ

పూర్వపు శిస్తులు - నేటి శిస్తులు

భారతఖండమున ౧౦౦ కి ౭౦ మందివరకు వ్యవసాయమే ప్రధానవృత్తిగాగలవారై యున్నారు. హిందూదేశసౌభాగ్య మంతయును వ్యవసాయాభివృద్ధిమీదనే యాధారపడియున్నది. పూర్వపు రాజులు వ్యవసాయమువల్ల వచ్చు నాదాయమునుండి ధర్మశాస్త్రానుసారము ౬-వ వంతుగాని, ౪-వ వంతుగాని రైతులనుండి గ్రహించుచుండెడివారు. నేటి మన ప్రభుత్వ మన్ననో రైతు ఆదాయమునుండి సగమునకుపైగా వసూలు చేయుచున్నారు. సూర్యభగవాను డేరీతి సముద్ర నదీ తటాకాది జలాధారములనుండి నీటి నాకర్షించి యానీటినే తిరిగి వర్షరూపమున ప్రజలకు ప్రసాదించి భూమి నంతయు సారవంతముగ జేయుచున్నాడో అదేరీతి ప్రజల పరిపాలించు ప్రభువుకూడ ప్రజలనుండి గ్రహించుచున్న ప్రతి పైసయును ప్రజోపయోగకరములగు పనులకుమాత్రమే యే దేశమున వసూలుచేయుచున్న మొత్త మా దేశముననే వ్యయపరచుట ధర్మము. బ్రిటిషువారు ప్రథమమున హిందూ మహమ్మదీయ చక్రవర్తులు వసూలుజేయుచున్న మొత్తములనే వసూలుజేయ మొదలిడి క్రమక్రమముగ హెచ్చుమొత్తముల • వసూలుజేయ నారంభించగా అప్పటి రైతులు తీవ్రతరాందోళన చేయుటచే భూమిపన్నులను కొంతకాలము తగ్గించిరి. ఈవిధముగా తగ్గించినను ధర్మశాస్త్రానుసారము పరిపాలనా సౌకర్యములకు, వ్యవసాయపుసౌకర్యములకు కావలసినధనముం కన్న చాలహెచ్చుమొత్తములనే వసూలు చేయుచుండిరి. పూర్వము వ్యవసాయమునకు తోడుగా చేతిపనులు మొదలగు నితర వృత్తు లనేకము గలిగియుండుటచే పన్నులు కొంచెము హెచ్చుగా నున్నను చెల్లించుట రైతున కంతకష్టముగా నుండెడిది గాదు. నేడన్ననో యితరవృత్తు లన్నియు ప్రభుత్వాదరణ లేక నశించుటచే, కేవలము వ్యవసాయమే యాధారముగా గలిగిన రైతు భూమిపన్ను జెల్లించుటకు తన ఆదాయములో నెంతమాత్రము మిగులకపోవుటచే చివరకు శిస్తులకే కాక కుటుంబభరణమునకు గూడ షాహుకారులవద్దనుండి ధనము నప్పగాగొని క్రమముగా దారుణమగు వడ్డీలపై వడ్డీలతో ఋణగ్రస్తుడై యావదాస్తిని గోల్పోవుట మన దేశమున దినదినమునకు లెక్కకు మిక్కుటమగుచున్నది.

మన దేశమున రైతుల ఋణము ఏయే రాష్ట్రములలో నెంతెంత గలదో యీక్రింది అంకెలవలన గమనింపుడు:

రాష్ట్రము	గ్రామములందలి మొత్తము ఋణభారము
బీహారు, ఒరిస్సా	౧౫౫ కోట్ల రూ.లు
మద్రాసు	౧౫౦ ,,
పంజాబు	౧౩౫ ,,
సంయుక్తరాష్ట్రములు	౧౨౪ ,,
వంగరాష్ట్రము	౧౦౦ ,,
బొంబాయి (షుమారు)	౮౧ ,,
మధ్యరాష్ట్రములు	౩౬ ,,
అస్సాము	౨౨ ,,
మధ్యప్రాంతములు (Central Areas)	౧౮ ,,
కూర్గు	౩౫ వే. ౫౦ లక్షల రూ.లు
బర్మా	(సుమారు) ౫౦-౬౦ కోట్ల రూ.లు

(From Indian Central Banking Enquiry Commitee Report, Vol. I Part. II. Page 31)

ఇతర దేశములోని భూమిపన్నులు-మన దేశములోని భూమిపన్నులు

పాడిపంటల కాలవాలమనియు, రత్నగర్భయనియు ప్రపంచమంతట ప్రఖ్యాతి నొందిన భరతఖండమున నేడు బ్రిటిషు ప్రభుత్వమున దరిద్ర దేవత తాండవమాడుచున్నది. ఈ దేశమందు వసూలు చేయుచున్న భూమి పన్నులను, ఇతర దేశములందు వసూలు చేయుచున్న భూమిపన్నులను ఈ క్రిందిఅంకెల పరీక్షించిన ప్రజాక్షేమమునకే పన్నులు వసూలు చేయుచుంటి మను ప్రభుత్వవాద మెంతనిజమో పాఠకులకే తెలియగలదు:

దేశము	ఆదాయమున భూమిపన్ను ౧౦౦ కింత భాగము గ్రహింపబడుచున్నది.
బెల్జియం	౨.౮
హాలెండు	౨.౮
జర్మనీ	౩.౦
ఫ్రాన్సు	౪.౮
ఆస్ట్రియా	౪.౯
ఇటలీ	౭.౦
బ్రిటన్	౮.౩
ఇండియా	౧౫.౦

మన దేశమున వసూలు చేయుచున్న పన్నులలో లోకల్ సెస్సుగాని స్టాంపుఫీజుగాని జేర్చి యుండలేదు. పై దేశములలోని పన్నులలో స్టాంపుఫీజు, లోకల్ సెస్సు జేర్చి యున్నవి. ఇంతకు పరాధీనులమగుటచేతనే పరుల కెవ్వరికిని సాటిలేకుంటిమి.

పన్నుల విధానము

ఇతర దేశములందు బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వము లేర్పడియుండుటచే సమస్తవిధములగు శిస్తులను ప్రతివత్సరమునను శాసనసభలలో నేయేశిస్తుల నెంతెంత తగ్గించవలెనో, లేక హెచ్చుజేయవలెనో చర్చించుచు తగు జాగ్రతతో శాసనముల గావించుచుందురు. మన దేశమునందన్నో భూమిపన్ను నిర్ణయించు నధికారము ప్రజాప్రతినిధుల కేమాత్రము లేదు. కొలది దినముల క్రిందటనే మద్రాసు శాసనసభలో భూమిశిస్తు రెమిషను చర్చకురాగా ప్రభుత్వసభ్యులు, నియమితసభ్యులు రైతు ప్రేలితో రైతు కన్నుపొడువనేర్చిన రైతులచే నెన్నుకోబడిన సభ్యుడొక్కడు తప్ప మిగతాయావన్మందిసభ్యులు ప్రస్తుతపురైతాంగ ఆర్థికపరిస్థితులు కడు హీన

స్థితియం దున్నవనియు, ఋణమను వ్రణము చేతను, పన్నులను పెనుభూతముచేతను రైతు క్రుంగి కృశించుచున్నాడనియు, ఈ వత్సరమునకైనను అధమము ౧౦౦ కి ౨౫ రూ.ల వరకైనను శిస్తు రిమీషన్ యివ్వవలసినదనియు నెంత ఘోషల్లినను చివరకు అరణ్యరోదన మాయెను. ఎంతకాల మీ ప్రజాప్రతినిధు లీరీతిగా తమ యభిప్రాయముల నెరవేర్పజాలని నామమాత్ర శాసనసభలనుండి బయటకు రా నుద్యుక్తులు గారో అంత కాలము ప్రభుత్వముకూడ మిన్నకుండి యిదే విధమున పరిపాలించ గలదు.

రాజనీతిశాస్త్రజ్ఞులు పన్నులువిధించు నధికారము, వసూలుచేసి వ్యయపరచు నధికారము ప్రజాప్రతినిధులకే యుండవలెనని వక్కాణించియున్నారు. ఈవిధముగ నితర దేశము లెల్లెడలను నాచరణయం దుండ పరాధీనమగు భరతఖండమునందుమాత్ర మీ సూత్ర మెచ్చోటను గాంచకుంటిమి. హిందూ దేశమును జూడవచ్చిన కొందరితరదేశస్థులు కూడ నిచ్చట వసూలుచేయు భూమిపన్నులితరదేశములం దెచ్చోటను గాంచలేదని వ్రాసియున్నారు.

మన దేశమున శిస్తునిర్ణయములు శాశ్వతమైనవి గావు. బంగాళా దేశమున, చెన్నరాజధానిలో నాల్గవవంతున, సంయుక్తపరగణాలలో స్వల్పభాగమునమాత్రము శాశ్వత నిర్ణయము గలిగియున్నది. ఈప్రదేశములలో నేనాటికిని భూమిపన్నులు వృద్ధిజేయవీలు లేదు. బొంబాయి, సింధు, మధ్యపరగణాలు, మదరాసురాష్ట్రములందు రైతువారీపద్ధతుల నెలకొల్పి ౨౦ సం.లకుగాని, 3౦ సం.లకు గాని రిశెటల్ మెంటు అనుమిషతో భూమిశిస్తులను ప్రతిశెటిల్ మెంటునను హెచ్చుజేయుచు నేయున్నారు. ధాన్యపుధరలు మూడింటరెండు వంతులవరకును, భూముల ధరలు పూర్తిగను పడిపోయినను ప్రభుత్వము రైతులమొర నాలకింపకయేయున్నది. ఒకప్పుడు, ఇంగ్లండులో కార్మికపక్షనాయకుడుగ నుండి ప్రస్తుతము బ్రిటిష్ప్రధానమంత్రియగు శ్రీరామ్సేమాక్డొనాల్డ్గారు తమ Awakening of India అను గ్రంథములో హైందవుల యార్థికస్థితిగతులనుగురించి యేమని వ్రాసిరో గమనింపుడు: "హిందూదేశములో నాలుగుకోట్ల జనులాహారము చాలకయే జీవించుచున్నారని సర్ విలియంహంటర్గారు జెప్పిరి. వ్యవసాయదారులలో సగముమంది సంవత్సరాది నుండి సంవత్సరాంతమువర కెన్నడును కడుపునిండ భుజించియెరుగరని సర్ చార్లస్ ఇలియట్గా రంచనావేసిరి. హిందూదేశమున మూడు, లేక నాలుగుకోట్లకుటుంబములు రోజునకు 3 అణాలుమించని యాదాయముతో జీవించుచున్నవి. హిందూదేశము దారిద్ర్య మనుభవించుచున్న దనువిషయము ఊహామాత్రమేకాక యథార్థమే"యని వ్రాసియున్నారు. అట్టిదీనాలాపములతో గ్రంథము నింపిన మహాశయుడే నేడు బ్రిటిషు సామ్రా

జ్యమున కంతటికి ప్రధానమంత్రియై యుండి యుగూడ భారతరైతుల కష్టము లీడేర్పజాల కుండెను.

పన్నుల హెచ్చుదలలు

మదరాసురాజధానిలో కృష్ణాగోదావరి నదుల కానకట్టలు నిర్మించునప్పుడు ఇర్రిగేషన్ పనులమీద పెట్టిన పెట్టుబడిమీద ౧౦౦ కి 3 రూపాయలు వడ్డీగిట్టిన చాలునని అప్పటిలో వ్యవసాయదారుల నొప్పించి శిస్తుల నేర్పరచిన ప్రభుత్వ మీనాడు ఇర్రిగేషన్ పనులకై వ్యయపరుపబడిన పెట్టుబడి మొత్తమునకు ౧౦౦ కి ౧౬ లగాయతు ౨౧ వరకుకూడ వసూలు చేయుచున్నటుల ఇర్రిగేషన్ రిపోర్టువలననే తెలియుచున్నది. మొదటిఅంచనా 3రూపాయలకును, ఈతరువాత రాబట్టుచున్న మొత్తములకును ఎంతవ్యత్యాసమున్నదో గమనింపుడు. వడ్డీవ్యాపారము జేయు నేపాహుకారుగూడ నింతఅత్యాశాపరుడై, యింత మహాదారుణమునకు లోనుగా సాహసింపజాలడు. ౧౯౩౧లో కృష్ణఉభయగోదావరిజిల్లాలలో రిశెటిల్మెంటు చేయించిరు. ౧ కు 3 అణాలవంతున భూమిపన్నును హెచ్చుజేసిరి. తరములుకూడ పెంచుటచే కొన్నిభూములకు రు. ౧ కు అర్ధరూపాయి వరకుకూడ పెరిగినది. మూడుజిల్లాల హెచ్చుపన్నులవల్ల ౧౯౩౧ కి పూర్వపు భూమి రాబడికన్న రూ. ౫౪,౪౭,౧౦౦ వరకు హెచ్చుమొత్తము వచ్చుచున్నది. మనరాజధానిలో అన్నిరాష్ట్రములకన్న ఇదివరలోనే యెక్కువ రేట్లు విధించి వసూలు చేయుచున్నటు లీ క్రింది అంకెలవలన పాఠకులకు తెలియగలదు:

సాగుఅయిన పరిమితిఎకేరియాకు

చెన్నరాజధాని	రు. ౨- ౮-౧౧
అయోధ్య	౧-౧౫- ౮
సంయుక్తపరగణాలు	౧-౧౨- ౮
బీహారు ఒరిస్సాలు	౧-౧౨- ౬
పంజాబు	౧- ౮- ౬
బొంబాయి	౧- ౫- ౭
మధ్యరాష్ట్రములు	౦-౧౦- ౦

రైతుసౌఖ్యము లెటు లున్నవి?

ఇంతహెచ్చుపన్నులు వసూలుచేయుచున్నప్పటికి రైతుజనుల కేమైనను వ్యవసాయపు సౌకర్యములుగాని, తదితరసౌఖ్యములుగాని కలుగజేయుచున్నారా యని యన్న అదిమాత్రము సున్న. పంటకాలువ లేర్పడినప్పటినుండి నీటిచే బాటలన్నియు తడసి మార్గావరోధములు గలుగుచున్నను వారినుండి వసూలుచేయుచున్న మొత్తములో కొంతభాగము వ్యయపరచి మార్గావరోధముల నివారింప జేయవలసియున్నను రైతుకు కావలసిన సౌకర్యపు పను లేమియు చేయకపోవుటచే రైతులు పొలములనుండి పంటలు తెచ్చుకొనుటకు మార్గములు లేక పడుచున్న కష్టము లింత యని చెప్పనలవిగాదు. మనదేశమున ప్రభుత్వమునకు హెచ్చుమొత్తములను రైతులగు

పల్లెటూరిప్రజలే యొసంగుచున్నను దాదాపు ప్రతిపల్లెయు మురికిగుంటలతోను, బురద రోడ్లతోను తాండవమాడుచుండును. ఆ డబ్బుతో నేమైనను రోడ్లకు ఖర్చుపెట్ట దలంచిన పట్టణములకు పోవు రోడ్లకును, పట్టణములలోని రోడ్లకును వినియోగించుచున్నారే కాని పాపము నోరులేని అమాయకపు పల్లెటూరిరైతుల జూచి ప్రభుత్వము జాలినొందకున్నది. ఎవరు దినమంతయు కష్టించి సృష్టికంతయు ఆహారము నొసంగుచున్నారో, ఎవరు యావద్భారత పరిపాలనాభారమునకు నెక్కువభాగమును భూమిపన్నుల మూలమున నొసంగుచున్నారో, ఎవరు పూటకైనను తిండిచాలక మలమలమాడుచు కడు నిడుముల గుడుచుచు నాస్తిపాస్తుల నమ్మియైనను ప్రభుభక్తిపరాయణులై శిస్తుల రూపమున ప్రభుత్వపు బొక్కసమును నింపుచున్నారో అట్టిరైతులమెడ ప్రభుత్వ ముదాసీనత నొందుట కడు శోచనీయము, విషాదకరము. ప్రజలనుండి యెన్ని దారుణమగు పన్నుల వసూలు చేయుచున్నను ప్రభుత్వమున కేటేట ఆదాయమునకంటె ఖర్చులే యెక్కువగుచున్నవిగదా! వచ్చు రాబడిలో నెక్కువభాగము సివిల్, మిలిటరీ ఖర్చులకే వినియోగింపబడుచుండ రైతుల కేమి సౌకర్యములు చేయగలరు? ఇతర దేశములలో రైతులకొరకు ప్రభుత్వముచేయు వ్యయము ఈక్రింది అంకెలవలన గమనింపుడు:

దేశము	ఏసంవత్సరపు అంచనా	౧౦౦౦మంది జనసంఖ్యకు ఎన్నిరూ.లు	౧౦౦౦ ఎకరములకు యెన్ని రూపాయలు
అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు	౧౯౧౯-౨౦	౧౦౨౦	౨౧౦
బ్రిటిషుదీవులు	౧౯౨౧	౯౬౦	౧౩౮౦
జర్మనీ	౧౯౧౦	౯౪౫	౧౮౫
ఇటలీ	౧౯౨౫-౨౬	౨౫౫	౧౮౪
బ్రిటిష్ ఇండియా	౧౯౨౪-౨౫	౩౪	౫౦

ఎంత తక్కువ మొత్తము మన దేశములో వ్యవసాయముకొరకు ఖర్చుపడుచున్నదో చూడుడు.

ఇతర దేశములలోని పెద్దఉద్యోగస్థుల కెంత జీతములు?
మన దేశమున నెంత జీతములు?

మన దేశములో పెద్ద ఉద్యోగస్థుల కొరదరకు నితర దేశములకంటె చాల హెచ్చుమొత్తముల నిచ్చుచుండుటచేతకూడ ప్రభుత్వము ప్రజాసౌకర్యములు చేయజాలకుండెను. దారిద్ర్యముతో మునిగియున్న మన దేశములో నెంతెంత జీతములో నష్టైశ్వర్యములతో తులదూగుచున్న యితర దేశములలో నెంతెంత జీతములో యీక్రింది అంకెలవలన తెలుసుకొనుడు:

అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రముల అధ్యక్షునకు	డాలర్లు	౭౫,౦౦౦
	రూ.లు	౨,౨౫,౦౦౦
జపానుదేశపు ప్రధాన మంత్రికి	యెన్నులు	౧,౨౦,౦౦౦
	రూ.లు	౧,౮౦,౦౦౦
ఇండియాదేశపు వైస్రాయికి	రూ.	౨,౫౦,౮౦౦
అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలో రాజ్యాంగములోని మంత్రులకు	డా.	౧౨,౦౦౦
	రూ.	౩౬,౦౦౦

జపాను దేశము	యె. ౮,౦౦౦ (౧౨,౦౦౦ రూ.)
ఇండియా దేశపు కేంద్ర ప్రభుత్వము లోని కార్యనిర్వాహక సభ్యునకు	రూ. ౮౦,౦౦౦
అమెరికా దేశపురాష్ట్ర ములగవర్నరులకు	౨,౫౦౦ మొ౧౨,౦౦౦ డా. వరకు (౭,౫౦౦-౩౬,౦౦౦ రూ.)
ఇండియా దేశము	౧,౦౦,౦౦౦ మొ. ౧,౨౦,౦౦౦ రూ.ల వరకు

(From Lajpatrai's England Debt to India Appendix).

సీమలోని ప్రధానమంత్రి సంవత్సరము నకు ౫౦౦౦ పౌ.=౭౫౦౦౦ రూ.లు పుచ్చు కొనుచుండగ అతనిచే నియమింపబడి నట్టియు, ఆతనిక్రింది యుద్యోగస్థుడైనట్టియు మన దేశపు వైస్రాయికి రూ. ౨,౫౦,౮౦౦ ఏటేట నర్పింపబడుచున్నవి. ఇందలివిపరీతము నకు కారణము ఇంగ్లండు ప్రధానమంత్రి జీతము చెల్లించునది తెల్లవారు. ఇచ్చటి వైస్రాయిజీతము భరించునది నల్లవారు. ఇట్టి వెన్నో లెక్కింపలేనన్ని వ్యత్యాసములు ప్రతితెల్లనల్ల యుద్యోగస్థుల మధ్యను కన బడుచుండును.

రైతు తన కాళ్లమీదనే తానాధారపడవలెను

ఈకష్టముల నన్నిటి నెదుర్కొని ప్రభు త్వమువారికి విన్నవించుటకైనను రైతు లంద రును ఇతరులమీద నాధారపడక తమకాళ్ల మీదనే తా మాధారపడి సంఘీభావము గలిగి రైతుసంఘముల నేర్పరచి వాటి ద్వారా తమ కష్టములను ప్రభుత్వ దృష్టి లోనికి వచ్చునటుల కొంతశ్రమజేసి ఆందో ళన జేసిన ఫలితముండకపోదు. ఇతరదేశము లెల్లెడలను రైతులు తమ సంఘములను విరి విగా నెలకొల్పి తమతమ కష్టముల తామే పాపుకొనుచుండ మన దేశమున నింకెంతకాల మీ మౌనవ్రతము? ౧౯౨౧-వ సం.రములో అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రముల పార్లమెంటు నందు రైతులకు నష్టమైనట్టియు, వ్యాపారు లకు లాభకరమైనట్టియు నేవో రెండుశాసన ములు చర్చించుటకు తీర్మానించగా అనతి కాలములోనే వెంటనే ౨౪ గంటలలో సమస్తసంయుక్తరాష్ట్రములనుండి రైతునాయ కులు తమ తీవ్రమగు నసంతుష్టిని వెల్లడిం చుచు వేలకొలది టెలిగ్రాములను పార్లమెం టుపై వర్షింపజేయగా రైతులు పూర్వము వలె అమాయకులు గారని సభ్యు లందరు తెలిసికొని శాసనసభవారు భయపడి వారి మాట వినకతప్పదాయెను.

రైతు సోదరులకు విజ్ఞప్తి

ఆంధ్రరైతుసోదరులారా, పై విషయ ములను గమనించియైనను మన రైతునాయకు లగు శ్రీయుత రంగా మొదలగు వారి మొఱల నొకింత చెవినిడి సంఘీభావముగలిగి పరస్పర ద్వేషముల విడనాడి గ్రామ, తాలూ కా, జిల్లా, రాష్ట్రసంఘముల నెలకొల్పి వాటి ద్వారా తమకష్టములనుండి కృతకృత్యు లగు దురని యాశించెద.

నా హంపీ విజయనగరయాత్ర

ముడిగంటి జగ్గన్నశాస్త్రి

హంపీక్షేత్రము, హంపీ విజయనగరము, విద్యానగరము అనునవి యొక్క పట్టణమునకే నామాంతరములు. ఈపురాతనపట్టణ మీ పేరున స్థాపింపబడిన విజయనగర సామ్రాజ్యమునకు రాజధానియై ప్రసిద్ధిచెందెను. ఇది ౧౩౩౬-వ సంవత్సరములో స్థాపింపబడి ౧౫౬౫-వ సంవత్సరము తల్లికోట యుద్ధముతో తరలిపోయెను. ఈసామ్రాజ్య వైభవమునుగురించిన వర్ణనములనంతము లుగా గలవు. ప్రాచీనులేమి, నవీనులేమి దీనిని వేనోళ్ల బొగడిరి. సీజరు ఫెడరిక్కు అనునతడు తన యాత్రలనుగురించి వ్రాయుచు దీనినిగురించి యిట్లు వ్రాసెను: "నేను అనేకరాజులను, రాజభవనములను, రాజసభలను చూచితిని. కాని నవద్వారపురమైన విద్యానగరములోని రాజసౌధమువంటి సౌధము నెందును గాంచలేదు. ఇప్పటికిని మనకు గాన్పించు శిథిలాంగములలో విఠోబా దేవాలయము, రాజసౌధము, ఏనుగుశాలలు, రాణివాస స్త్రీల యభ్యంజనమందిరములు మొదలగు కట్టడము లెన్నియో కలవు. ఇవన్నియు చాలమైళ్ల విస్తీర్ణముగల ప్రదేశములోనుండి యంత్రతంత్ర సాధనసామగ్రి బొత్తుగా లేని యాప్రాచీనకాలమున పర్వతములవంటి రాళ్లు, ఏనుగులకైనను కదపశక్యముకాని లోహకృతములైన దూలములు భూమిపై వందలకొలది యడుగులయెత్తువరకెట్లు మోసికొని పోబడెను? వాటివాటి ప్రదేశములలో నవి గణితశాస్త్రప్రకార మీషణ్మాత్రమును దప్పకుండ నెట్లుమర్చబడెను? అను నాలోచనలతో జూపరుల నాశ్చర్యమగ్నమానసుల గావించుచుండును. ఈ జీర్ణ విజయనగరపట్టణమున గంటలకొలది తిరుగాడునపుడు బూర్వమారాజవీధులు యోధబృందములతోను, బేహార, వణి, గ్గాయక, సచివ, సామంత, పట్టణస్త్రీ, పురుష, శిశువుల కోలాహలములతోను ప్రతిధ్వనించుచుండ నా మహారాజులు ఛత్రచామరాదులతో భద్రగజారూఢులై భట్ట, వైతాళిక, నర్తకగణ గానములతో జరుపుచుండు ఉత్సవదృశ్యములు పొడగట్టుటలో నాశ్చర్యము లేదు." అని వ్రాసెను. ఈపొగడ్తల నొక్కసారి మరచిపోయి ప్రస్తుత హంపీకి బోదము.

మనము బళ్లారిలో రైలెక్కి హోస్పేట స్టేషనులో దిగవలెను. ఇచ్చటనుండి జట్కాబండిమీదగాని, మోటారుమీదగాని హంపీకి బోవలెను. ఇచ్చటికేడు మైళ్లదూరములో కమలాపురమను కాసార మొకటిగలదు. తుంగభద్రానది దీని కాధారము. దీనిక్రింద సుమారు మూడువేలయకరములు సాగు అగును. కొంచెమించుమించు మనము చూడదగిన దృశ్యము లిచ్చటనుండియే ప్రారంభమగును. కనుక నిచ్చటినుండి పాదచారులమై పోవుటయే శ్రేష్ఠము. ఇచ్చట వాతావరణమంతయు మారిపోవుచున్నది. పూర్వస్మృతిని బురికొల్పువాసనలేవియో బయలుదేరుచున్నవి. ఇట్లు మన మొకమైలు పోవుసరికి చంద్రశేఖరదేవాలయము పొడగట్టును. చుట్టు నొక యిటుకప్రాకారము, మధ్య నొకరాతికట్టడము. ఈకట్టడము చివరభాగము మాత్రము ఇటుకతోను, సున్నముతోను కట్టబడెను. దేవాలయపుగోడలమీద విగ్రహము లున్నవి కాని కన్నులేక, కాలులేక, చెయ్యిలేక వికలత నొందియున్నవి. దేవాలయములో దేవుడు లేడు. కాని యిచ్చట గబ్బిలములు స్థిరవాసము నేర్పరచుకొనెను.

ఒకటిరెండు ఫర్లాంగులు ముందుకు పోదము. అదిగో! ఆ కాన్పించున దేమి? అదే మహారాణిగారి మజ్జనమందిరము. దానిచుట్టు నొకకందకము కలదు. ఏడుమైళ్ల దూరములో నున్న తుంగభద్రాస్రవంతినుండి యొక రాతికాలువద్వారా దీనికి నీరు సరఫరా చేయబడుచుండెడిది. నీరుపోవుమార్గముకూడ గలదు. ఈ మందిరము రెండంతస్తులది. నలువైపుల రెండవ అంతస్తుమీద నాలుగుబురుజులు గలవు. మధ్యనున్న క్రింది అంతస్తు

లోని పాలు పదిఅడుగుల లోతుగలిగి రాతిచపటా చేయబడి తుంగభద్రాతోయములతో నింపబడును. రాణివాసస్త్రీ లిందులో మజ్జనమాడుదురు. ఈమధ్య నున్న రాతిహ్రదముచుట్టు నున్న కుడ్యములలో నమర్చ బడు వివిధవిలాసవస్తువుల నిప్పుడు మన మూహించు కొనవలయునే కాని వర్ణింపజాలము. వాటి చిహ్న ములుమాత్రము కాన్పించును. ప్రస్తుత మొకపురాతన భూజ మీ మందిరోపరిభాగమున విచారకలుషితయై పత్రములను, పుష్పములను రాల్చుచు తనవిధిని నెర వేర్చుకొనుచున్నది.

మరికొంతదూరము ముందుకు పోదము. అల్లదే దర్బారుభవనము. ఇచ్చట విజయనగరచక్రవర్తులు దర్బారు చేసి తమ ప్రజల యిక్కట్టులను, కష్టసుఖ ములను, బాగోగులను విచారించుచుండిరి. ఈభవన మిప్పుడు శిథిలమై దర్బారుచేయు ప్రదేశముమాత్రము నాలుగడుగుల యెత్తు గలిగి సిమెంటు చేయబడి పాడుపడిపోయిన బియ్యపుఫ్యాక్టరీ కళ్లమువలె కాన్పిం చును. దానిమీద రాజుగారి ప్రత్యేకమందిరచిహ్నము లిప్పటికిని గాననగును. దీని సమీపముననే భూమి లోపల నొకదేవాలయము గలదు. ఈ ప్రదేశమంతయు రాతితో చపటా చేయబడి మధ్య దేవాలయముచుట్టు నొక ప్రదక్షిణముచేయుంచు మార్గమును గలిగియు న్నది. మరికొంత ముందుకు బోదము. ఆ యెత్తయిన ప్రదేశము, దానికి గావలియున్న యా వికలములైన రాతియేనుగులు రాజసౌధముయొక్క చిహ్నములు. దీని దగ్గరనే మఱియొకసౌధపు చిహ్న ములును గలవు. ఈసౌధపుపునాదులచుట్టు నున్న రాతిచెక్కడపుపనులను బరీక్షించుటకు, వర్ణించుటకు నేకొద్దినిమిషములో చూడగలిగిన నావంటివానికి గష్ట సాధ్యమైన పని. గజయూథములు, అశ్వదళములు, ధను ష్పాణియైన భటావళి, కోదండకోవిదులతో గూడిన పటాల-శంక్తులు, ఒంటెల దళములు, గుఱ్ఱముల స్వారులు ఏనుగుల పరుగులు, చెలగాటములు, కేరింతలు, ద్వంద్వ యుద్ధములు, కోదండపాణులై వీరవిహారము చేయుచు న్న వీరాంగనలు, సహస్రవిధముల నృత్యములు సలుపుచు భరతశాస్త్రపారీణత నంతను వెదచల్లు నర్తకాంగనల కేళీకదంబములు.—ఆహా! ఇక నెంతయని వర్ణింప గలము. మనయెదుట కళ్లకుగట్టినట్లు జీవకళతో నుట్టిపడు నొక యద్భుత, వీర, శృంగార, నైసర్గిక ప్రపంచ మిచ్చట సృజింపబడెను.

రాజసింహాసన మమర్చబడిన యెత్తయిన ప్రదేశ మిప్పటికిని గాననగును. ఈప్రాంత మిపుడు త్రోవలలో దప్ప చిరుపొదలతోను, పక్షుల కిలకిలారావములతోను నిండి యున్నది. ఈ సమీపమున సుమారు పదునాలుగు గజముల పొడవును, గజములోతును గల రాతితొట్టి యొకటి కలదు. ఇది పశువుల నీటితొట్టి యని చెప్పుదురు. కొంతదూరము పోవుసరికి మీ కట్టె దుట మఱియొక దేవాలయము ప్రత్యక్షమగును. అదియే హజారు రామచంద్ర దేవాలయము. హజారు అనగా పదివందలు. దీని కొక భావార్థము గలదని చెప్పుదురు. ఈ దేవాలయపు గోడలమీద రామాయణకథ యంతయు సంపూర్ణముగా విగ్రహరూపమున చిత్రింపబడినది. వేయి ఘట్టములతో నిది పూర్తిచేయబడెనని ప్రతీతి. కనుకనే పైనామము దీని కబ్బెనందురు. ఒక నల్లరాతి స్తంభముమీద చెక్కబడిన విగ్రహముల సొంపు, పని తనము, సౌకుమార్యము, నీలంపురుచులు చూడదగినవే కాని వర్ణింపదగినవి కావు. ఈ దేవాలయ మధ్యభాగ మున నిట్టివి నాలుగు స్తంభములు గలవు. ఇచ్చట రెండు నిమిషములు లాగెనచో నాశిల్పులు మర్త్యులుకాక దేవతలని తోపకమానదు. ఈశిల్పులు దమలో భావాంతరం గము లుప్పొంగి పొరలుచుండ, చేతులలో నున్న సున్ని తంపు పనిముట్లు పరుగులిడుచుండ, తన్మయత్వము జెంది నీలంపురాతితో చెలగాటమాడినట్లు తోపకమానదు.

మరికొంతదవ్వు పోవుసరికి జనానాయావరణ మును సమీపింతుము. సుమారు రిరువదియడుగుల యెత్తు గల రాతిప్రాకార మీ ప్రదేశమంతకును శ్రీరామరక్ష బెట్టుచున్నది.

దీని నాలుగు గోడల మూలలందును నాలుగుబురు జులు గలవు. ఈయావరణములో 'కమలసౌధము' అను

పేరుగల సాయంసమయసవితృకాంతిని బోలు సౌధ మొకటి గలదు. కమలము నీటిలో నుండునట్లిదియును నీటిలోనే నిర్మింపబడెను. దీనిచుట్టు నొక రాతికాసారము సృజింపబడెను. ఈయావరణములోనే మరియొకచోటనున్న జలమందిరమునుండి దీనికి నీరు సరఫరా జేయబడును.

ఈ సౌధముయొక్క బంగారుకాంతి, గుమ్మటముల కూర్పు, గుమిసీల నేర్పు నేటికిని చూపరులకు నేత్రపర్వముగ నుండును.

మరికొంతదూరమున దూరమునుండియే యెత్తయిన రాతికట్టడము లేవియో కాన్పించుచున్నవి. అవియే యేనుగుశాలలు. ఇవి యెత్తయిన గొప్ప రాతికట్టడములు. ఇందులో పదకొండు ఏనుగులుండుటకు ప్రత్యేకములైన గదు లేర్పరుపబడెను. ఒక్కొక్కగది యేడు గజములచతురముగలిగి సుమారు ముప్పదియడుగుల యెత్తుండును. గదులలో దీపము లుంచుటకు గూళ్లు కలవు. ఈదినములలో నిట్టికట్టడమును కట్టించుట కధమము రెండు లక్ష లగునను టలో నతిశయోక్తి లేదు.

ఈశాలల కతిసమీపములో రక్షణశాల యను రాతికట్టడము కలదు. ఈశాల కతిసమీపముననే కోటవంటి మరియొక కట్టడము కలదు పాడుపడిన యొకటి రెండు బురుజులుమాత్రమే ప్రస్తుతము మనకు కాన్పించుచున్నవి. మరికొంతదూరము చురుకుగా పోదము. ఆకాన్పించునది మరియొక భూగర్భదేవాలయము. ఇది వెనుకటిదానికంటె జాలపెద్దది; పనితనముగలది. ఇది యొక పెద్ద రాతిచెరువు. దీనిమధ్య ప్రధానదేవస్థానము కలదు. దీని కిరుప్రక్కలను, ముఖభాగమునను రాతిమంటపములు గలవు. ప్రధానదేవాలయము మూడుభాగములుగలిగి సుమారు నూరు నూటయేబది రాతిస్తంభములతో నలరారుచుండును. ఒక నందిమాత్రమే దీని నిప్పటికిని గాపాడుచున్నది. సమీపములో నుద్దానవీరభద్రస్వామిదేవాలయము కలదు. ఇందు చూడదగిన దేమియు లేదు. కాని దేవుడును, పూజారులును గలరు.

దీనిదగ్గరనే. దేవుడులేని చోడేశ్వరిదేవాలయము నొక పెద్దదేవాలయము కలదు.

చాలదూరము నడచితిమి. హంపిగ్రామము వచ్చుచున్నది. చటచట నడుగిడుడు. అయ్యో! ఆభయంకర రూపము! చాచిన నాలుక, వాడియైన కోరలు, విరిగిన నాసికాహస్తములు, నెత్తిపై నున్న ఫణిఫణాగ్రములు— అది నృసింహవిగ్రహము. సుమా రిరువదియడుగుల శిలను శిల్పు లిట్లు మార్చివేసిరి. దీని దగ్గరనే యొక పెద్ద శివలింగము కలదు,

ఆ కాన్పించునది! అది హేమకూటపర్వతము? దానిమీద నున్న పెద్దదేవాలయ మొక జైనదేవాలయము. దాని కనతిదూరములో నావగింజ విఘ్నేశ్వరుడును, దానిదగ్గర శెనగకాయ విఘ్నేశ్వరుడును, దేవాలయమును గలవు. ఈదేవాలయములో నున్న విగ్రహము చాల పెద్దది. ఇది కూడ వికలము గావింపబడినది.

ఆ కొండక్రిందభాగముననున్న పూరిండ్లు-వ్రేళ్లమీద లెక్కింపదగినవి- శెనగపప్పు, పుట్నాలు,... డీల దుకాణములు; పాడుపడిపోయిన కట్టరథము; జీర్ణవస్త్రధారులై యాత్రీకులకును, చూపరులకును కిరాణసరకులను, కట్టెపుల్లలను అమ్ముకొనుచు జీవించు కష్టజీవులు; పాడువడి, పశువుల కొట్టారములవలె గాన్పించు జేగురుబారిన మిద్దెలు—ఇదియే ప్రస్తుతహంపి! తల్లీ! విజయనగర సామ్రాజ్యరమాపీఠమా! ఆంధ్రావనీశిరోభూషణమా! ఆంధ్రపౌరుషస్థానమా! ఆంధ్రకళా పారిజాతమా! గ్రీకు, రోమక, పరిష్యను సామ్రాజ్యనాగరికతలను మించిన నాగరికత గలిగి

"ఎదురైనచో దన మదకరీంద్రము డిగ్గి,
కేలూత యొసగి యెక్కించుకొనియె
మనుచరిత్రం బందుకొనువేళ బుర మేగ
పల్లకి తనకేల బట్టియెత్తె
బిరుదైన కవిగండపెండేరమున కీవె
తగుదని నాదు పాదమున దొడిగె
గోకటగ్రామాద్యనేకాగ్రహారము
లడిగిన సీమలయందు నిచ్చె
నాంధ్రకవితాపితామహ యల్లసాని
పెద్దన కవీంద్రయని నన్ను పిలుచునట్టి

కృష్ణరాయలతో దివి కేగ లేక
బ్రతికి యున్నాడ జీవచ్ఛవంబ నగుచు"

అని స్తుతింపబడిన చక్రవర్తులతోను, కవి, గాయక, శిల్పి, చిత్రకార; జ్యోతిష, వాస్తు,నట, భరతశాస్త్ర పారీణులతోను, యోధబృందములతోను, రత్నరాసులతోను, సర్వైశ్వర్యములతోను చెన్నారిన నిన్నిట్టె దిక్కుమాలిన స్థితిలో చూడవలసిన దౌర్భాగ్యము నాకేల తటస్థించెను తల్లీ! నీ చక్రవర్తులు, నీకవికుంజరులు, నీతిమ్మరుసులు, పులిమీసల నయ్యలవాడిన నీశరమువారు పోయిరని తెలిసిపోతివే తల్లీ! రామన్న శకమువారు — కవులు, విద్యాధికులు, పండితులు, జానపములు, నీక్షత్రసంతతి — వీరువా రన నేల! అందరును బానిసవృత్తుల నవలంబింతు రనియు, నట్టివారిని పేడివానిని చూడనని శపథముచేసిన మాభీష్మపితామహునివలె చూడనని శపథముపట్టితే తల్లీ!

విచారించిన లాభములేదు. దుఃఖించిన దొరకున దేమియు లేదు. అయినను పొంగిపొంగివచ్చు వేడినిట్టూర్పు నాపుకొనుట దుర్లభము!

ఆకాన్పించు పెద్దకట్టడము, రాతిప్రాకారములు, పదునొకండంతస్తుల గోపురము, ముఖమంటపము, ఇరుకెలంకుల నున్న మంటపములు, దేవాలయము, శివలింగము — ఇదియే హంపేవిరూపాక్షస్వామిదేవాలయము. యాత్రికు లిచ్చట బసలుచేసి, వండుకొని, శ్రమదీర్చుకొని విచారానందములు ముప్పిరిగొనుచుండ శేషించిన జీర్ణసామ్రాజ్యచిహ్నములను జూచుటకు దమకపడుచుందురు. తుంగభద్రానది యీదేవాలయమున కతిసమీపమున బ్రవహించుచున్నది. ఈ దేవాలయముచుట్టు నదివరకును పాడుపడియున్న మందిరములు, కట్టడములు, చిహ్నములు అనేకములు గలవు. పురాతన చిత్రలేఖన మొకటి మంటపోపరిభాగమున గానఁగును. అందు రామాయణకథలు చిత్రింపబడెను. ఆరంగులు, కనుముక్కుతీరు, భావప్రకటనము పురాతనచిత్రకళాపాటవమును సూచించుచు నిప్పటికిని చెక్కుచెదరక యున్నవి.

ఈదేవాలయములోనే విద్యారణ్యులవారి రాతివిగ్రహము నీలంపునిగ్గులను దేలునట్లు చెక్కబడి యొకముఖ్యప్రదేశములో నుంచబడెను.

మనము మన ప్రస్థానమును మరల సాగింపవలెను. హంపిగ్రామముచుట్టును పర్వతవలయము పెట్టనికోటవలె నున్నది. సహజములైన ఈకోటలనడుమ నీరాంధ్రకంఠీరవ మానాడు గర్జింప శత్రువు జరముల గుండెలవియుచుండెడి వనుటలో నాశ్చర్యమేమికలదు! మనముందు రెండుమూడుఫర్లాంగులలో నొక గొప్పనంది విగ్రహము జీవకళతో నుట్టిపడుచు మనల నాహ్వానించుచున్నది. దాని సమీపముననే అచ్యుతరాయదేవాలయము కలదు ఈదేవాలయమును దాటినతరువాత నిరుప్రక్కల నున్న రాతిమంటపముల క్రిందనుండియే మనము రెండుమూడుఫర్లాంగులు నడచిపోవలెను. ఇంతలో పర్వతముల సందు; వాటినుండి భయంకరవేగముతోను, సుడిగుండములతోను, హోరుగాలితోను, పెనుధ్వనితోను వెలువడు తుంగోత్తుంగతరంగయుత తుంగ; ఈనదితోయతుషారనిరంతరాభిషేచనభాగ్యము ననుభవించు రామస్వామిదేవాలయము కానఁగును. ఇచ్చట నొక దేవాలయములో యంత్రోద్ధారకుడు చూపబడును. అంజనాదేవికుమారుడైన ఆంజనేయుడు తపోనిష్ఠలో నున్నాడట! ఇచ్చటనే మధ్వాచారివిగ్రహము కలదు. ఈదేవాలయమును దాటి ముందుకుపోయెదము. చూడవలసిన వింకను అనేకములు కలవు.

అవిగో! అకాన్పించు ఎత్తయిన రాతిస్తంభములమీద నడ్డముగానున్న రాతివంతెన, గొల్లెములు; జనగరులో రాజవీథిలో జూపకుల కాశ్చర్యమును గొల్పునట్లు కాన్పించునదియే తులాభారస్థానము. ఇచ్చట విజయనగరరాజు లేటేట బంగారముతో దులతూగి దానినంతను దానముచేయుచుండెడివారట.

దీని సమీపముననే విఠోభాదేవాలయము కలదు. ఇది యొక యద్భుతమైన కట్టడము. అంతయు రాతిపని ఇందు సుమారు పన్నెండు మంటపములు, రెండు గోపురములు, నొకరాతి రథమును కలవు. ఇందులోనున్న

శిల్పము మొద్దునుగూడ చిగురొత్తజేయును. పనితనము లేని మంటప స్తంభ మొక్కటియును గానరాదు. ఒక స్తంభముమీద నున్న పనితనము మరియొక స్తంభముమీద పొడగట్టదు. రాజహంసలు, రామచిలుకలు, కమలములు, నల్ల కలువలు, గజములు, వారువములు, ఋషిమండలి, దేవతాగణము, నర్తకాంగనలు, వీరసందోహములు దేవ తిర్యఙ్మానవవర్గము లన్నియును బ్రదర్శింపబడెను. ఇందలి రాతిరథ మొక యద్భుతవిషయము. ఇరువది యడుగుల రాతిబండ – చక్రములు, యిరుసులు, స్తంభములు, ఏనుగులు, విగ్రహములు, అలంకారములు, దానిలోనుండి పుట్టినట్లు చెక్కబడి యొక చిత్రరథముగా తయారుచేయబడి యుద్ధమునకు సిద్ధముగా నున్నట్లు కాన్పించును.

దీని కెదురుగానున్న యాషుంవర మందిరమును జూతుము. చక్కని గోపురములు, చిక్కని చక్కని విగ్రహములు, చక్కని చెక్కడపుపనులు; అంతయు ముద్దుల మూటగట్టినట్లు జూపట్టును. ప్రధానమైన కట్టడము పాడుచేయబడెను. అయినను మిగిలియున్న శిథిలాంగములే దాని గొప్పతనమును జాటుచున్నవి. భరత శాస్త్ర మిచ్చట మరియొకసారి చిమ్మివేయబడెను. ఆశిల్పుల చేతులలో శిలలు శిలలుగాక మైనపుముద్దలయ్యెను. మానవభావములను, ఆశయములను వెదజల్లని రాయిగాని, స్తంభముగాని యిచ్చట గానరాదు. ఒక స్తంభము పదునారు సన్నితంపు స్తంభములుగా చెక్కబడి లతలతోను, విగ్రహములతోను ముద్దులు మూటగట్టు చుండుటయేగాక నా స్తంభములను వరుసగా నీచేతితోగాని, కర్రతోగాని తట్టుచుబోయినచో పదునారు వివిధస్వరములు బలుకుచుండును. మరియొకచో గజములును, మృగరాజములును దలపడుచుండును.

ఇట్లు మన మెంతసేపు తిరుగాడినను, మన మెన్నిదినములు గడిపినను, మన మనేకనేత్రములతో జూచినను, మనలో నెంతకౌతుకము, ఉత్సాహము గలిగినను మనము చూడజాలని మందిరములు, మంటపములు, గోపురములు, కట్టడములు కొన్ని మిగులుచునే యుండును.

ఆహా! విజయనగరము నిజముగా విద్యానగరము. పదునాల్గవశతాబ్దములో నుద్భవించి రెండుశతాబ్దముల లోనే మహదైశ్వర్యముల కాలవాలమై, మహోన్నతి ననుభవించి, సర్వకళాపీఠమై, సర్వశాస్త్రసాగరమై, కవికోకిలగానరసతన్మయత్వము నొంది, మానవశక్తుల యపారత కుదాహరణంబై భారతరాజతంత్రపాటవమును మరియొకసారి ప్రపంచమునకు జవిజూపి, యనన్యవిజ్ఞానమును వెదజల్లి తల్లికోటతో తరలిపోయిన తల్లీ, జోహారు! జోహారు!

సాయంకాల సముద్రతీరము
(తిరువల్లిక్కేణి)   పి. రాఘవరావు.

సరస్వతి

చిత్రకారిణి : దామెర్ల సత్యవాణిగారు.

ధాన్యదేవతలు—వారి యారాధనము

తేకుమళ్ల రామచంద్రరావు, ఎం. ఏ., బి. ఎల్.

తొలిపలుకు

ప్రపంచమునందలి ముఖ్యవృత్తులలో వ్యవసాయ మతిసులువుగ ప్రథమస్థానము నాక్రమించుననుటలో నతిశయోక్తి యేమాత్రమును లేదు. ఇప్పటికి సుమారు రెండువందల సంవత్సరములనుండిమాత్రమే పారిశ్రామికవృత్తులు ప్రపంచమున నెన్నదగు స్థానము నాక్రమించుకొన్నవి. అటులయ్యును వ్యవసాయవృత్తిని దాని ప్రథమస్థానమునుండి కదలుప పరిశ్రమల కలవి కాలేదు. అది యెన్నటికిని అలవికాదు. పరిశ్రమలకు నిలయములగు దేశములస్థితినిగూర్చి యాలోచించినప్పుడే సంగతిసందర్భము లీప్రకారము గోచరించుచుండగా వ్యవసాయముపైననే ముఖ్యముగ నాధారపడియున్న చీనా, ఇండియా, రష్యా మొదలగు దేశములందు దీని కున్న ప్రాముఖ్యమునుగూర్చియు, పరిశ్రమల యుద్వృత్తికి లోనుగాకుండిన కాలమునం దన్ని దేశములందును వ్యవసాయమున కుండిన ప్రాముఖ్యమును గూర్చియు విశేషించి వ్రాయుట యనవసరము.

వ్యవసాయముయొక్క ప్రాముఖ్యమును ప్రజలును, ప్రభుత్వమువారును చక్కగ తెలిసికొని, యంగీకరించుచున్నారు. వ్యవసాయాభివృద్ధి కనేకములగు సౌకర్యములను, అనేకములగు పరిశోధనలను, అనేకములగు విజ్ఞానాభివృద్ధికరములైన పనులను గావించుటకు ప్రయ [illegible] ము నేడేకాక చిరకాలము [illegible] గు ప్రయత్నములు [illegible] రాజులు గొప్ప [illegible] పించిరి [illegible] దా

నకు తోడ్పడెను.[1] అటులే ఆంధ్రచక్రవర్తులలో మఱియొకడగు వాసిష్ఠీపుత్రుడు గోదావరినదినుండి మఱియొకపాయను చీలదీయించి[2] మఱికొన్ని యూళ్ల వ్యవసాయాభివృద్ధికి కారకు డయ్యెను. ఇట్లు వాపీకూపతటాకాదుల ప్రతిష్ఠాపనవలనను, శాఖానదుల సృష్టివలనను, నింకననేకములగు నితరవిధానములవలనను రాజులు ప్రజల సౌఖ్యమునకు పాటుపడుచుండిరి.

ధాన్యదేవతలు

ప్రాపంచికముగ చేయదగిన పనియు, వీలగువిధానములను వారవలంబించుచువచ్చినను ప్రాచీనకాలమున నిట్టి విధానావలంబనముతో పాటు ప్రకృతి కతీత సందర్భములపైన అన్ని దేశములవారును దృష్టి నుంచుచుండెడివారు. ధాన్యదేవతలకు ప్రీతిగలిగించుటచే ధాన్యము సమృద్ధిగ పండుననియు, ఆవిషయమై ప్రజలు మిక్కిలి జాగరూకులై యుండవలెననియు మన పూర్వులు విశ్వసించుచుండిరి.

చీనాలో నిటీవలివరకును ధాన్యదేవతా ప్రీత్యర్థమొక గొప్పవిధ్యుక్తకర్మము నెరవేర్పబడుచుండెను. ప్రతిసంవత్సరమునందును వసంతకాలములో నొకనిర్ణీత దినమున చీనాదేశపు చక్రవర్తి స్వయముగ నీపనికి బూనుకొనుచుండెను. చీనాదేశమునకు ముఖ్యపట్టణమగు పెకింగ్ నగరమునకు సమీపమున 'దేవతాక్షేత్రము' అను నొక భూమి కలదు. ఆభూమిని చీనాచక్రవర్తి స్వయముగ తనహస్తములతో దున్ని, నలువది కోట్లమంది ప్రజలపై నధికారముగల తన రెండుచేతులతోను దేవతాక్షేత్రమున ధాన్యమును జల్లుచుండెను. ఆ సందర్భమున చీనాదేశమునందలి గొప్ప గొప్ప రాజకీయోద్యోగులందఱును నచ్చట హాజరై యుండుట వా

2. Ibid.

డుక. చీనాచక్రవర్తి చల్లినధాన్యము మొలకెత్తికంకులు వేయుసమయమున పెకింగ్ నగరపు గవర్నరు ఆకంకుల నతిజాగరూకతతో పరిశీలించుచుండెను. ఆ పరిశీలన యొక్క ఫలితముగ ధాన్యదేవతలు చక్రవర్తిగారి కృషిని-ప్రార్థనను-అంగీకరించి దేశమును సస్యసౌభాగ్యవంత మొనర్తురని యాతడు చెప్పవలసి యుండెను. దేవతా క్షేత్రమును దున్నుటకుముందు మూడుదినములు చీనా చక్రవర్తి ఉపవాసము చేయవలెను. కఠిన శిలమీద నొక్కరుడును రాత్రి శయనించవలెను. చక్రవర్తి గారితో హాజరగు రాజకీయోద్యోగు లందఱును కూడ నట్లే జరుపవలెను. ఆక్షేత్రమున పండినపంట పసుపు పచ్చని రంగుగల బస్తాలలో పోయబడి జాగ్రత్త చేయ బడెను. దేవతాప్రీతికరములగు నుత్సవముల సందర్భ మున నఘ...మే నైవేద్యముగను, నితర విధములుగను సద... డుచుండెను. ఇట్లే చీనాసామ్రాజ్యభాగ ...ందు, ఆయారాష్ట్రముల గవర్నరులు అ... దేవతాక్షేత్రము'లను పైప్రకారముగనే దున్న వలెను. ...ది చీనాదేశీయుల మొదటి నెలలో జరుగు విస్మృతకర్మ మైయున్నది.[3]

ధాన్యమే ధాన్యదేవతలు

మనపూర్వులు కొండలందు, కోనలందు, చెట్ల యందు, పుట్టలయందు, సలిలమునందు, వాయువునందు, మబ్బునందు, మెఱుపునందు, ఉరుమునందు——వేయేల ?-ప్రపంచమున మాన...నకు దృగ్గోచరమగు నన్నివస్తువుల యందును, అన్నిదృశ్యములందును భగవత్స్వరూప మును గాంచుచుండెడివారు. సృష్టియంతయు వారికి దేవతామయముగ గానబడుచుండెడిది. ఇది మన భారత దేశమునం దొక్కచోటనేకాక యావత్ప్రపంచమునం దు... మున విశ్వాసమైయుండిన ...యభి ...ది. కావున ఆకాలమునందు ప్రాపం చ...యవలసిన కృషితోపాటు దేవతాప్రీతికర ముగగూడ కొంతకృషిని ప్రజలును, రాజులును, ... లును గావించుచుండిరి.

అట్టికృషిని మనము రెండుతరగతులుగ భాగించ వచ్చును. మొదటిది: పంటలు సమృద్ధిగ పండుటకు చేయుకృషి; రెండవది పండిసపంటలు ఎలుకలు, మిడు తలు, పిచ్చుకలు ఇత్యాదులు నాశనముచేయకుండ చేయు కృషి. ఈరెండింటను ప్రాచీనకాలవ... నుద్దేశించి చేసిన యారాధనాదులలో ప్రపంచమున యనేకభాగములలో నొకదానితో నొకదానికి... రస్యమును సూచించి, విచిత్రసాదృశ్యనిరూపణ మొన ర్చుటయే నాయీప్రస్తుతవ్యాసముయొక్క ముఖ్యో ద్దేశ మైయున్నది. భగవద్భక్తిమొదలుగాగల విషయ జాలము నెడ ప్రస్తుతకాలమున కొందఱు ప్రజ లెట్టి యోరిమియును చూపజాలుటలేదు. కాని యీవ్యాసము మానవశాస్త్రమునకును, చరిత్రమునకును సంబంధించిన దగుటచే విజ్ఞానాన్వేషు లగు జను లెల్లఱకును ముదావహము గాకమానదు.

అతి ప్రాచీనకాలమున యావత్ప్రపంచమునను ధాన్యదేవతలను గౌరవించుటలో పంటలు బాగుగపండు టనునుద్దేశము మిళితమైయున్నది. తొలుదొల్త ధాన్య దేవతలే పంటలరూపమును దాల్తురనియు, పంటలకును, ధాన్యదేవతలకును నేవిధమగు భేదమును లేదనియు నమ్మ బడుచుండెను. సృష్టియందలి ప్రతివస్తువుకూడభగవద్దత్త మగు నొక దివ్యతేజోవిరాజితము కానిచో నది జీవిం చనే జీవించదని ప్రాచీనుల నమ్మకము. ఆదివ్యతేజము భగవద్దత్తముమాత్రమే కాదు; అదియే భగవంతుడు. కావున ధాన్యము జీవించుటకు కారణము, ధాన్యము సమృద్ధిగ పండుటకు కారణము, ధాన్యమునందలి భగ వంతుడే-అనగా ధాన్యదేవతలే—యని ప్రాచీనుల విశ్వాసము.

ధాన...

కా...

---

3. Sacred Books of the East, Vo...

చంపినప్పుడు ఆసిరిస్ దేవుడు చనిపోయినాడని ఈజిప్టు దేశీయు లనుచుండెడివా రని యొక ప్రతీతి కలదు.9 కావున గ్రీకు ధాన్యదేవతలును, ఈజిప్టుధాన్యదేవతలును కొన్నిజంతువులతో తిరుగుచుండిరనియు, వారే కొన్ని జంతువుల రూపమును దాల్చిరనియు స్పష్టపడుచున్నది. కావున మొదట మనుష్యరూపులగు దేవతలు కాలక్రమమున జంతువులుగ మారుట పైదేవతల యారాధనచరిత్రమున మన కగుపడుచున్నది. ఇది పైన పేర్కొనబడిన కొలదిదేశములందేకాక అమెరికా మొదలగు నితరదేశము లందు గూడ జరిగిన పరివర్తన మైయున్నట్లు ముస్ముందీవ్యాసమునమనకు తెలియగలదు.

జంతుబలులు

ధాన్యదేవతలు జంతువులుగ పరిగణింపబడిన పిమ్మట నొక విచిత్రావస్థ యారంభమయ్యెను. డయోనీసస్ వగైరాదేవతలు మేకలుగదా! మేకలు పొలములోని ధాన్యమును తినుటకు వచ్చినచో దాని నేమిచేయవలెను? ధాన్యము దేవునివలనగదా ఫలించినది. కాబట్టి దేవునిదేకదా ధాన్యము? అట్టిదేవుని (మేకను, లేక ఎద్దువగైరాలను) తనధాన్యము తాను తినకుండ చేయవచ్చునా? కూడదుగదా!

ఇట్లు స్వల్పకాలము గడచినది. ప్రాచీనుల మనస్సులలో నొక చక్కని యాలోచన ప్రభవించినది. ఏజంతురూపమున నేదేవుడు కొలువబడుచున్నాడో ఆదేవునకును ఆజంతువునకును విరోధ మండుటచేతనే ఆదేవు డట్లు ఆకారమును దాల్చెనని వారు నిశ్చయించిరి. లేకున్నచో దేవుని ధాన్యము నీజంతువులు తిని పొట్టనింపుకొనునా? అట్టిసమయమున దేవునకు నైవేద్యమే లేకుండపోవును. దేవుని భక్తితో నారాధించు వారికి జీవనోపాధియే లేకుండ నంతరించునే. కావున ఆయాజంతువులకును ఆయాదేవతలకును నేదో శత్రుత్వముండితీరవలెను. అందువలననే ఆజంతువులు దేవుని ధాన్యమును తినుచున్నవి. అందువలననే దేవుడుసైతమా జంతువుల రూపమును దాల్చినాడు.10

ఈ యభిప్రాయము ననుసరించిన వెంటనే పూర్వపుపద్ధతులలో గొప్పమార్పు గలిగినది. ఈ జంతువులను బలియిచ్చుటవలన ధాన్యదేవతలు సంతసింతురనియు, సంతసించి మిక్కుటముగ పంటల నొసంగుదురనియు వారు భావింపసాగిరి. ప్రాచీనకాలమునజనులనాగరికులగుటచే నెత్తురు మూచినచో వారు సంతుష్టహృదయు లగుచుండిరి. ఇట్లు ప్రాచీనాచారానుసారముగ బలు లర్పించుట కేదోయొక సాకు వారికి దొరకగనే వారి సంతోషమునకు మేరయే యుండదు కదా? బలియీయబడు జంతువులు దేవునకు ప్రియతమము లగుటచే దేవునిస్వరూపములే యగుటచే బలియీయవలె నని కొందఱును, దేవున కీజంతువులు శత్రువులగుటచే బలియీయవలెనని కొందఱును చెప్పసాగిరి. కారణమేమైన నేమి? ఈ రెండభిప్రాయములవారును బలియిచ్చు నాచారము నంగీకరించి పునరుద్ధరించిరి. ఎల్లరును హర్షించిరి.

ప్రాచీనకాలపు గ్రీకులలో 'బౌఫోనియా'11 యను నొక యుత్సవము గలదు. ఈ యుత్సవములో గోధుమలను, యవలను కలిపి జియస్ దేవునియొక్క వధ్యపీఠముపై నుంచెడివారు. ఆ వధ్యపీఠము చుట్టును ఎద్దులను ప్రదక్షిణముచేయించి నిలుపబెట్టిన తరువాత కొందఱు కన్యలు తెచ్చిన నీరముతో తడుపబడిన కత్తిని కేలగొని పదునుపెట్టి చంపెడు కటికవానిచేతి కీయబడుచుండెను. అంతట నొక డాయెద్దుల నొకగొడ్డలితో కొట్టెడువాడు. మఱొకడు కత్తితో వాని గొంతుకల నుత్తరించెడువాడు. కటికవానిని, వధవగాని రాకుండుట కీ యుత్సవము చేయబడుచుండెను. ఈఉత్సవములో ముఖ్యముగనంతే మేమనగా ఎద్దులను చంపిన గొడ్డలిని, కత్తిని

9. Ibid—P. 33.

10. మన యాధునికతర్కముతో, మన యాధునికదృష్టితో ప్రాచీనసమస్యలను విమర్శించబూనరాదు. ప్రాచీనదృష్టి కీపరివర్తన మతిరమ్యముగ, దైవికముగ, నిశ్చయముగ కనబడును.

11. ఈపదమునకు 'ఎద్దునుచంపుట' అనియర్థము.

వెంటనే అక్కడ పారవైచి హంతకులు పారిపోయెడివారు. ఆపిమ్మట ఆయెద్దుల మాంసము నందఱును భక్షించి, తోలును జాగ్రత్తచేసి దానిలో గడ్డిని, చెత్తను పెట్టి యొక 'చాటపెయ్య' వంటి యాకారమును తయారుచేసెడివారు. ఈయెద్దులను నాగలికి పూన్చి దున్నుట నభినయించెడివారు. ఆతరువాత రాజుగారు న్యాయస్థానములో గూరుచుండి ఎద్దులను చంపిన హంతకు లెవ్వరని ప్రశ్నించగా నీరమును తెచ్చిన కన్యలు, గొడ్డలిని, కత్తిని పదునుపెట్టినవారు నేరస్థులనియు, వారు కటికవాండ్రచేతికి వాని నందిచ్చినవారు నేరస్థులనియు, వారు కటికవాండ్రు నేరస్థులనియు, కటికవాండ్రు గొడ్డలియు, కత్తియు నేరము చేసెననియు చెప్పుచుండిరి. గొడ్డలిపైనను, కత్తిపైనను నేరమును మోపి రాజుగారు వానిని సముద్రములో బారవేయుటయే శిక్షగ నిరూపించినవెంటనే యవి సముద్రములో బారవేయబడుచుండెడివి. ఈయంశములను జాగ్రత్తగ పరీక్షించుచో, ఎద్దు దేవుని యపరావతారమ[illegible] కారణమున నీవృషభమేధ మొకహత్యగం నేరముగ పరిగణింపబడెనని మనము తెలిసికొనవచ్చును. ఇట్లే 'సోసిపోలిస్' అను నగరమున గూడ నొకవృషభమేధము జరుగుచుండెను. నాట్ల కాలమున నొకయెద్దును దేవునకు ప్రియతమముగ కైంకర్యము గావింతురు. ఆయెద్దును ధాన్యము నమ్మువారు ధాన్యమొసంగి మేపుదురు. తుదకు కోతలసందర్భమున పెద్ద యుత్సవము చేసి ఆయెద్దును చంపివేయుదురు. ఈ ప్రాచీనాచారమునుబట్టిగూడ ధాన్యదేవతయొక్క అవతారముగ ఎద్దు పరిగణించబడెనని స్పష్టమగుచున్నది.

ఇట్లే ఆఫ్రికాయందలి గినీదేశమున కోతలలో వృషభమేధము జరుగుచుండెను. చీనాలో నాట్ల సమయమున నొకవింత జరుగుచుండెను. వృషభానను డగు చీనాధాన్యదేవునకు ప్రీతికరముగ బంకమట్టితో నొక పెద్దయెద్దువిగ్రహమునో, ఆవు విగ్రహమునో ప్రజలు తయారుచేయుదురు. ఆవిగ్రహముప్రక్కన నాగలి మొదలగు వ్యవసాయపుపనిముట్లు నుంచుదురు. ఒక గ్రుడ్డివాడు రంగుకాగితములతో ఆ విగ్రహము నలంకరించవలెను. ప్రజలు దాని నైదురకముల ధాన్యముతో నింపవలెను. ఉత్సవదినమున (సంవత్సరాది పండుగనాడు) ప్రజ లనేకరంగుల కఱ్ఱలతో ఆవిగ్రహమును మోదుదురు. అప్పు డాఅయిదురకముల ధాన్యము ఆ పగిలిన విగ్రహములోనుండి క్రిందపడును. ఆ పెద్దవిగ్రహము కడుపులో చిన్న చిన్న ఆవువిగ్రహము లుండును. ప్రజలావిగ్రహములనుగూడ కఱ్ఱలతో మోది ధాన్యమును, ఆ విగ్రహముల ముక్కలను యింట్లకు తీసికొనిపోయి పొడిచేసి ఆపొడిని తమతమ పొలములలో జల్లుకొందురు. దీనివలన పంటలు బాగుగ పండునని చీనాదేశీయుల యభిప్రాయము[12]. అన్నాందేశమునందును, ఖాష్గర్‌లోనుగూడ నిట్టియుత్సవము జరుపబడినట్లు ఫ్రేజర్ గారు వ్రాయుచున్నారు. పైన పేర్కొనబడిన దేశములందేకాక ప్రాచీనకాలపు ఈజిప్టులో ఎఱ్ఱరంగు గల ఎద్దులను ఆసిరిస్‌నకు బలియిచ్చుచుండెడివారు. ఇది కోతలలో జరుగు నాచారమైయుండెను.

గుఱ్ఱమునుగూడ నిట్లే బలియిచ్చుట కలదు. డెమెటర్ అను గ్రీకుధాన్యదేవతకు ప్రియముగ ఫిగేలియాగుహయందు గుఱ్ఱపుప్రతిమలను పెట్టునాచారము గలదని పైన చెప్పియుంటిని. ఈదేవతయేకాక విరిబియస్ యనుపేరుగల మఱొకధాన్యదేవత యుండెను. ఈవిరిబియస్ గుఱ్ఱముచే చంపబడినట్లు ప్రతీతి యున్నది. విరిబియస్‌కు గుఱ్ఱము లీకారణమున శత్రువయ్యెననియు,

---

12. ఆంధ్రభాగవతము ప్రథమ స్కంధము ౪౧౧ మొదలుగల పద్యములందు కలిపురుషుడు ధర్మదేవతయగు వృషభమును, భూదేవియగు గోవును తన్నుచుండగ చూచి పరీక్షిన్మహారాజు వారించెనని తెలుపబడియున్నది. దీనికిని పైన తెలుపబడిన చీనాదేశపు పండుగకును గల పోలికను చూచినచో నిది నిజముగ ధేనువృషభములను కలిపురుషుడు తన్నుట కాదనియు, అది పండుగయొక్క ఉత్సాహమనియు, పరీక్షిత్తునకీసంగతి తెలియదనియు ననుకొనవచ్చునేమో. చీనాలో నతిప్రాచీనకాలమున గోవృషభముల విగ్రహములనుగాక గోవృషభములనే మోదుటయు నుండిన నుండవచ్చును.

అందువలన గుఱ్ఱములను విరివిగ యుసుకు బలియిత్తుమనియు ప్రాచీనసంప్రదాయములందు చెప్పబడియున్నది. ఉన్న యాచారమున కేదో కారణమును కల్పించవలసియుండుటచే కల్పించిన యాలోచనగాని యిది సరియగు కారణము గాదని పాఠకులు గ్రహింతురు. ఇప్పుడు మనకు కారణముతో నంతగ పనిలేదు. అట్టియాచార మొక్కటి కలదనుటయే మన ప్రస్తుతపు టంశము. విరిబియస్ దేవాలయ ప్రాంతములకు గుఱ్ఱములు రాకూడదు. కాని సంవత్సరమున నొక్కపర్యాయముమాత్రము—అనగా బలి యీయవలసినప్పుడు మాత్రము—అవి రావచ్చును. ఇట్లే రోమ్ నగరమున గూడ ప్రాచీనకాలమున గుఱ్ఱములను బలి యిచ్చుటయు, దానివలన పాడియు, పంటయు గలుగుననియు, దేవతలు ప్రీతిజెందుదురనియు తలంచుటయు సైజమై యుండెను. రోమునగరమున నీయుత్సవము...తలలో జరుగుచుండెను. ఆసియాఖండమున దున్నుటకు ఎద్దుల నుపయోగించినట్లే ఐరోపాలో గుఱ్ఱముల నుపయోగింతురు. కావున ఎద్దులబదులు గుఱ్ఱములు ఆహుతి యగుటలో నాశ్చర్యము లేదు. ఈభేద మెట్లున్నను యిప్పటికిని యూరోపులో గుఱ్ఱపుబలికి సంబంధించిన కొన్ని యాచారము లమలులో నున్నవి. ప్రాచీన భారతదేశమున జరుపబడుచుండిన యశ్వమేధ మను గొప్ప యాగము గుఱ్ఱపుబలియే కదా? ఇది హిందూ పురాణగాథలందును, శాస్త్రములందును వన్నె కెక్కిన బలియై యున్నది. భారతదేశమున గొప్పగొప్ప రారాజు లందఱును అశ్వమేధయాగమును చేయుచుండెడివారు.

యూరోపు ఖండపు జాతీయ కథలలో పంది ధాన్యదేవతయొక్క యాకారమని చెప్పబడియున్నది. డెమెటర్ భూమిలోనికి దిగి కూతురును వెదకుచు నరకమునకు పోయినట్లు డెమెటర్ కథలో కలదుగదా! ఈ దినట గ్రీసుదేశములో నొక మాదిరిగ జ్ఞప్తియందుంచుకొనబడుచుండెడిది. డెమెటర్ యొక్క మారురూపము పందిరూపమగుటచే భూమిలో నొకగుంట త్రవ్వి యొక పందినందు త్రోసి పూడ్చివేయుట గ్రీకులలో నాచారము. ఈజిప్టులో ఆసిరిస్ యొక్క మారుస్వరూపము వరాహరూపమగుటచే పందిని ఆసిరిస్‌కు బలియిచ్చుట వాడుకయై యుండెను. ఈజిప్టుదేశీయులకు పంది యన్నచో పరమాసహ్యము. ఉత్తరోజులలో వారు పందిని ముట్టెడువారు కారు. పందులను కాయువారిని దేవాలయములలోనికికూడ రానిచ్చెడువారు కారు. కాని సంవత్సరమున కొక్కతూరిమాత్రము చంద్రునకును, ఆసిరిస్‌నకును పందిని బలియిచ్చి దానిని భుజించుట ఈజిప్టువాసుల ప్రాచీనాచారములలో నొక్కటియైయున్నది.

ఈపైవిషయములను మనము జాగ్రత్తగ నాలోచించుచో మనకు గోచరించున దేమనగా: ఏజంతువు దేవునకు ప్రియతమమనియు, దేవుని యవతారమనియు నెంచబడుచువచ్చెనో ఆజంతువే కాలక్రమమున ఆదేవుని ప్రీతికిగాను చంపబడుచువచ్చుటయు, దాని పవిత్రతయే కారణముగ నెంతటి నీచజంతువైనను భక్షింపబడుటయు జరుగుచువచ్చినది.

బలియిచ్చిన జంతువులను భక్షించుట

ఈ పవిత్రజంతుభక్షణలో భక్షకులకు గల విశ్వాసమునకు కారణ మేమి? అనుప్రశ్నకుకూడ చరిత్రాత్మకముగనే సమాధాన మిచ్చుట సమంజసము. చంపబడిన ఆయాజంతువులు భగవంతుని యవతారములు కాబట్టి వానిని తినుటవలన భగవంతుని గుణగణములు భక్షకులయందంతర్భూతము లగునని వారి యాశయము. ఈయాశయము రానురాను శాఖోపశాఖలుగల మహావృక్షమువలె పెరిగినది. లేడిమాంసమును తిన్నచో లేడివలె పరుగెత్తుశక్తి కలుగుననియు, తాబేళ్లను తిన్నచో బుద్ధిహీనులై దేహము మొద్దుబారినవారౌదురనియు మొదలగు నభిప్రాయములు అమెరికాదేశపు టెఱ్ఱజాతివారిలో[13] ప్రబలియున్నవి. కావున దేవతల యవతారములలోనేకాక తక్కిన జంతువులలోగూడ ప్రకృతిసహజముగ కొన్నిగుణము లంతర్భూతములైయున్న

13. Lames Adair: History of the American Indians.

వనియు, ఆజంతువుల మాంసమును దినుటవలన ఆజంతువుల శేగుణములు గలవని వా రనుకొందురో ఆగుణములు వారిలోగూడ ప్రవేశించుననియు ప్రాచీనజాతు లనదగు మానవులలో నొకయూహ గలదని తేటతెల్ల మగుచున్నది.

ధాన్యదేవునకు ప్రియతమమగు జంతుమేధము గావించి భక్షించుచో, పొలమును బాగుగ దున్నగలమనియు, అట్టిమానవునియందలి భగవచ్ఛక్తి పొలము ఫలించుట కెట్టులో యనుకూలించుననియు గల యభిప్రాయముకూడ జంతువుల భక్షణమునకు ముఖ్యకారణములలో నొక్కటియైయున్నది.

ఇట్లు కొంతకాలము గడచినపిమ్మట ప్రపంచమున నాగరకత దినదినప్రవర్ధమానమై చెలువందినకొలది, దేవతలకు బలులిచ్చునాచారము వెనుకంజవేయసాగినది. ముఖ్యముగ భారతదేశపు టార్యులలో నతిప్రాచీనకాలముననే యిది యంతరించియుండవలెను. జంతువులను చంపుటయనుపటియంత విరివిగ సాగింపబడదాయెను. ఏదైన జంతువును బలియిచ్చినప్పుడు ఆజంతువుయొక్క యెముకలనో, మాంసపు ముక్కలనో, బూడిదనో పొలములో నొకమూల నాటుటతో పొలమునకు మంచి కలుగునని కొంతకాలము ప్రజలు విశ్వసించుచువచ్చిరి. జంతుమాంస మిట్లు నాగరకతప్రభావమున వెనుకబడినందున దేవునకు ప్రియతమముగ నేదేనొక యర్పణగావించి, ఆయర్పితవస్తువును ఆరాధకులు భక్షించుట యాచారములోనికి వచ్చెను. కావున చారిత్రకముగ చూచుచో జంతుబలుల కాలమున కనంతరము ధాన్యభక్షణ మాచారములోనికి వచ్చినదని మనకు తెలియుచున్నది.

ధాన్యభక్షణము

ధాన్యభక్షణ మనునీయాచారము యావత్ప్రపంచమునను వ్యాపించి యనేకదేశములలో నేటికిని కానవచ్చుచున్నది. స్వీడన్‌దేశమునందలి వెర్మ్‌లాండ్ నందు ఆఖరుకంకులను ప్రోగుచేసి యింటియావిడ ఒక కన్యస్వరూపముగా రొట్టెను తయారుచేయును. ఆరొట్టెను అందరును తిందురు.14 ధాన్యదేవత ఆఖరు కంకిలో తనశక్తి నంతయు ప్రఖ్యాతముగ నుంచినదని వారి యభిప్రాయము. ఇట్లే స్కాట్లండుదేశములోగూడ ధాన్యదేవత కన్యరూపముగల దేవతగనే భావించబడుచున్నది. అచ్చటగూడ స్వీడన్‌దేశములోవలె కన్యకరూపమున ఆఖరుకంకులతో రొట్టె తయారుచేయబడుచున్నది.

ఈపైప్రకారము ఆఖరుధాన్యములోగాక మొదటి ధాన్యములో ధాన్యదేవత యున్నదను నభిప్రాయమే చాలవిరివిగ ప్రపంచమంతటను వ్యాపించియున్నది. సంకురాత్రిపండుగకు మనము క్రొత్తబియ్యమును వాడవలెను. ఇట్లే సంవత్సరాదిపాడ్యమినాడు క్రొత్తమామిడికాయలను, క్రొత్తవేపపువ్వును, క్రొత్తచెఱకుపానకముతో చేసిన బెల్లమును, క్రొత్తచింతపండును కలిపి యొకపచ్చడివలె చేసి యావేపపూవుపచ్చడిని తొలుదొల్త భుజించుట మనలో నాచారమైయున్నది.

నీలగిరిప్రాంతములందు నివసించు బడగజాతివారు కురుంబజాతివానిచే ముందొక గుప్పెడుధాన్యమును పొలములో జల్లింతురు. ఆధాన్యమునుండి మొలచిన మొక్కలయొక్క కంకులను తీసి అట్లు చేయుదురు. వాడు చంపిన జంతువుమాంసముతోసహా యీఅట్లను ధాన్యదేవతకు నైవేద్యము పెట్టి బడగజాతికుటుంబమువారు భుజింతురు. కూర్గుసంస్థానములో కోతకోయువాడొకడు నిరాహారుడగును. ఆతడు కొన్నికంకులను కోసి, అచ్చటనే నూర్చి, తన్ను నియమించినవాని యింటికి తీసికొనివచ్చును. అంతట ఆతని నియమించిన పొలముగలవాని భార్య కోతకోసినవాని కాళ్లు కడిగి పాలను, తేనెను, పంచదారను తీసికొనివచ్చి యిచ్చును. అందఱును వానిని ఫలహారముగావించెదరు. పిమ్మట కోసిన ధాన్యముతో నొకఅట్టు చేయబడును. ఆఅట్టుతోపాటు పాలు, తేనె, పంచదార, ఏడుకొబ్బరిముక్కలు, ఏడు ధాన్యపుకంకులు, అశ్వత్థపత్రములు పగైరాలతో కుటుంబములోనివారును, కోసినవాడును భోజనముచేయుదురు.

14. W. Mannhardt Mythologies.

ఇండో-చీనాలో దేవునకు ప్రీతికరముగ క్రొత్త ధాన్యముతోను, కోడిపెట్టల మారణముతోను కొన్ని తంతులు నడచినగాని ధాన్యము నెవ్వడును కోయడు.

ఇట్లే ఆఫ్రికాలో నైజరునదీతీరమున ముఖ్యముగ పైరు పెండలముదుంప లగుటచే ఆదుంపలలో మొదటియారింటితోను తద్దేవతాప్రీతికరముగ తంతు సాగించిగాని క్రొత్తపంట నెవ్వరును ముట్టుకొనరు. పశ్చిమాఫ్రికావాసు లగు 'యూ' అను జాతివారిలో నిదియే గొప్పమతవిషయికమైన తంతు. దీనికి మించిన యుత్సవముగాని, పండుగగాని లేనేలేదు. పొలములో నుండి తెచ్చిన దుంపల నన్నిటిని ముందు గుడికి తీసికొనివచ్చి "ఓదేవా, ఇదిగో నీవు మా కిచ్చిన సర్వస్వమును తెచ్చినాము. వానిని నీకు ప్రియమగువట్లారగింపుము. అందు వండినవి కొన్ని గలవు" అని వారి నాయకుడు ప్రార్థించును. అంతట వారిలో నొకడు వండిన దుంపలను భుజించును. వారిదేవుని పేరు 'అగబాసియా' యందురు. ఇట్లే అనేకస్తోత్రములు తంతులు గల యీ యుత్సవమును ముగించి 'యూ' జాతివారు యెవరి యిండ్లకు వారు వెడలిపోదురు. అంతవఱకును పొలము నుండి తెచ్చిన దుంప లింటికి చేరరాదు. తూర్పుఆఫ్రికాలోని 'నంది' తెగవారిలోను, నెటాల్, జూలూల్యాండ్ మొదలగు దక్షిణాఫ్రికాంతర్గత దేశములందును కొన్ని 'బంటూ' తెగలలోను, 'బెఛువాని' తెగలోను, 'ఓవాంబో' తెగలోను ఇట్టితంతులే కొన్నికొన్ని మార్పులతో జరుగుచున్నవి. కొన్నిచోట్ల ధాన్యము, కొన్నిచోట్ల దుంపలు, కొన్నిచోట్ల మద్యము ముఖ్యస్థానము నాక్రమించుచున్నవి.

ఇట్లే ఐరోపాఖండమునందలి లిథూనియా దేశములో సుమారు రెండుమూడువందల యేండ్లక్రిందట 'ధాన్యదేవతభక్షణము' జరుగుచుండెను. ప్రతికుటుంబీకుడును ఎన్నిరకముల ధాన్యమును పండించినాడో అన్నితొమ్మిదుల గుప్పెళ్లను ఇరువదియేడు భాగములుగ విభజించి, పిమ్మట అన్నిటిని కలియగలిపి ఆగుప్పతో దానితో చిన్నచిన్నరొట్టెలను తయారుచేసి, అట్టు చేయగా మిగిలిన ధాన్యమును మఱికొంతధాన్యముతో కలిపి దానితో 'బీర్' అనుమద్యమును తయారుచేసి కుటుంబములోనివారుమాత్రమే యొకనాడు గ్రహించుట వాడుకయైయుండెను. ఇందుల కుపయోగించవలసినది క్రొత్తధాన్యము. అట్టిధాన్యములోనే ధాన్యదేవత నివసించును. కావున 'ధాన్యదేవతను భక్షించుట'కు మఱొకధాన్యము పనికిరాదు.

ఇప్పటికిని లిథూనియా, ఎస్థోనియా, రష్యాలలోను, ఇంగ్లాండులోను క్రొత్తధాన్యమునో, క్రొత్త ఉర్లగడ్డలనో భక్షించుటయు, అందు ధాన్యదేవత యున్నదని భావించుటయు జరుగుచున్నది. ఇగ్లాండులోని సదర్లండ్ అనుజిల్లాలో క్రొత్తబంగాళదుంపలను కుటుంబములోనివా రందఱును తినవలెను. లేకున్నచో అందలి దేవతలకు కోపమువచ్చి బంగాళదుంపలు కుళ్లిపోవునట్లు చేయుదురని ఇంగ్లీషువారి పిచ్చినమ్మకమై యున్నది. ఇట్లే ఇంగ్లాండునందలి యార్కుషైర్ జిల్లాలో వారి చర్చిలోని పురోహితుడే మొదటికంకులను కోయవలెను. ఆధాన్యముతోనే చర్చిలోని ముఖ్యమును, పవిత్రమును నగు రొట్టెను[15] తయారుచేయుదురు. ఇట్లు చేయునిచో ధాన్యమునందంతర్హితములైన దేవతల శక్తులు తమకు రాగలవని వారి యూహ.

జపాన్ దేశములోని ఐనూతెగవారు, జొన్న, సజ్జ, కుఱ్ఱ వగైరాపైరు వేయుదురు. వాని పిండితో (క్రొత్తధాన్యపుపిండితో) రొట్టెలను పెద్దలు ముందు తయారుచేయుదురు. తరువాతవారు "ఓధాన్యదేవతా, మేము నిన్ను పూజించుచున్నాము. ఈవత్సరమున నీవు పుష్కలముగ ఫలించినావు; నీవు మంచియానందదాయకముగు వాసనగలిగియున్నావు. నీవు మంచిదేవతవు. అగ్నిదేవియు, మేమును చాలసంతోషించుచున్నాము. ఓదేవా, ఓపవిత్రధాన్యమా, ప్రజలను చక్కగ పోషింపుము. మే మిక నిన్ను భక్షించెదము. నిన్ను పూజించెదము. నీకు నమస్కారము." అని ప్రార్థింతురు. ఆతరువాతగాని ఎవ్వరును క్రొత్తధాన్యము నుపయోగించరు.

15. Communion Bread.

అమెరికాయందలి ఎఱ్ఱజాతివారిలోఁగూడ ధాన్య దేవతాప్రీత్యర్థమై జరుగు తంతులు, పండుగలు, ఉత్సవములు మిక్కిలి ముఖ్యములైనవి. ఈఉత్సవము జరుగనిదే ధాన్యము నెవ్వడును చవిగొనరాదు. అట్లు చవిగొనువాడు తప్పక మరణించు ననునమ్మకము బ్రెజిల్ దేశపు టెఱ్ఱజాతివారిలో ప్రబలియున్నది. క్రొత్త ధాన్యపు టుత్సవసందర్భమున పాతధాన్యమును ఇళ్లలోనుండియు గుళ్లలోనుండియు తెచ్చి యొకకుప్పగ చేసి తగులబెట్టుదురు. పిమ్మట కొన్నిగంటలు (౧౨ మొదలు ౩౬ గంటలవఱకు) వా రుపవసింతురు. దేహములందు పాతధాన్యమునకు సంబంధించిన యెట్టిఅశౌచమును లేకుండుటకై వాంతులగుటకును విరేచనములగుటకును మందులు పుచ్చుకొందురు. అంతట ఇండ్లను బాగుగ శుభ్రపరచికొందురు. పిమ్మట ఉత్సవ మారంభమగును. క్రొత్తఅడవికట్టెల నొకదాని కొకటి రాచి నిప్పు పుట్టించి వంటకము లప్పు డారంభింతురు. వమనుడు (ఆరోగ్యమునకు, మతమునకు గురువు) క్రొత్తధాన్యమును ఆశీర్వదించును. ఈపండుగతోపాటు ఆటలు పాటలు నృత్యములు జరుగును. అమెరికావా రుపయోగించు ధాన్యము ముఖ్యముగ మొక్కజొన్నయైయున్నది. దేవతాప్రీతికరముగ నీయుత్సవము జరుగనిదే క్రొత్తధాన్యమును చవిచూచి యెవ్వడును పాపమొడిగట్టుకొనడు.

'అజ్టెక్' అను పేరుగల తెగవారిలో 'హుట్జిలో పోచ్ట్లీ' అనుదేవతయు, 'విట్జిలీపూజ్ ట్లి' అనుదేవతయు గలరు. ఈరెండుదేవతల ప్రతిమలను క్రొత్తధాన్యముతో చేసి యేడాదికి రెండుసార్లు వారు భుజించుచుందురు. ఆప్రతిమలు పిండితోను, తేనెతోను చేయబడుచుండెను. ఈపదార్థములను పైదేవతల ఎముకలనియు, నెత్తురనియు 'అజ్టెక్'లు అందురు. దేవుడే పైవిగ్రహము లగుననియు, విగ్రహములే దేవుడనియు వారు నమ్ముదురు. ధాన్యమునకు ధాన్యదేవతలకు నెట్టి భేదమును లేదని సూచించుటకు అజ్టెకులనమ్మకములును తంతులును అన్నిటిని మించిన గొప్పనిదర్శనము లైయున్నవి.

ధాన్యదేవతారాధనము — ఆరుదశలు

ప్రపంచమునందలి యిన్ని దేశములనుండి ప్రాచీనాధునికాదివిశ్వాసములను తంతులను ధాన్యదేవతారాధనమునకు సంబంధించినంతవఱకు మన మిప్పుడు పరిశీలించితిమి. చారిత్రకముగ చూచినచో నీవిశ్వాసము లన్నియు నొకదానితరువాత నొకటిగ ఆరుఅవస్థలు (లేక సోపానములు)గ నేర్పడుచున్నవి. ఈక్రింద పొందుపరచెదను.

(౧) ధాన్యమే ధాన్యదేవత యను విశ్వాసము

ఈనమ్మకముగల స్థితిలో చెట్లకు పసుపురాసి యారాధించుట, పొలముల నారాధించుట మున్నగు పనులు జరుగుచుండెను.

(౨) ధాన్యదేవతాస్వరూపము మానవస్వరూపమే యను నమ్మకము

ఈస్థితిలో మానవస్వరూపమున దేవు నారాధించుటయు, కొన్నిజాతులలో మనుష్యులను బలియిచ్చుటయు ప్రబలియుండెను. ఖాండులలోను, ఈజిప్టుదేశస్థులలోను, రోమనులలోను నిది నాటకలో నుండెను. చివరి రెండుదేశస్థులలోను ఎఱ్ఱరంగుగాని, యెఱ్ఱజుట్టుగాని కలవారిని బలియిచ్చుచుండిరి. అనాగరకులగు ప్రజలలో చాలచోట్ల నీక్రూరబలులు ప్రబలియుండెను.

(౩) ధాన్యదేవత జంతురూపముగల దేవత యనుభావము

ఈ స్థితిలో పూర్తిగ జంతువుగనో, లేక సగము జంతువు సగముమనుష్యుడువలెనో దేవతలు చిత్రింపబడుచుండిరి; భావింపబడుచుండిరి; ఆరాధింపబడుచుండిరి. జంతురూపములలో మేక, ఎద్దు, గుఱ్ఱము, పంది ముఖ్యములు. రోముదేశములో ఎఱ్ఱకుక్కపిల్లల జాడ కూడ కానబడుచున్నది కాని ధాన్యదేవత కుక్కపిల్ల రూపమున నారాధింపబడినట్లు నిదర్శనములు లేవు.

(ర) ధాన్యదేవతకు జంతుబలి నొసంగుట

మనుష్యులను బలియిచ్చు నాచారము పైన కనుగొంటిమి. ఈనాలుగవస్థితిలో జంతుబలులు రెండిట నొకకారణమున ప్రబలము లైనవి. ఇందు మొదటిది: దేవున కాజంతువు ప్రియతమ మైనదనియు, కావున పవిత్రమగు నాజంతువును దేవునకు బలి యీయవలెననుట. రెండవది: జంతువుదేవునకు శత్రువగుటచే బలి యీయవలెననుట. కారణ మేదైయైనను కార్య మొక్కటియె— బలి. ఈస్థితికి చెందినదే భారతీయుల యజ్ఞము. యజ్ఞము ఇంద్రునకు అగ్నికి, వరుణునకు, విశ్వదేవతలకు ప్రీతికరముగ చేయు బలియైయున్నది. ఇందే కారణముచేతనో[16] మేకనే బలియిచ్చుచుందురు. వర్షము కొఱకును, వఱి పండించుటకును యజ్ఞము చేయబడుచున్నది.

(ల) బలియిచ్చిన జంతువులను భుజించుట

అనేక దేశములలో బలియిచ్చిన జంతువు నంతటిని గాక ఆజంతువులలో నొక భాగమునుమాత్రమే తినుట వాడుక. అమెరికాయందలి ఎఱ్ఱజాతులవారిలో కన్సాస్‌వారు కలరు. వీరు బలియిచ్చు జంతువులో జీర్ణకోశమును తీసి ముక్కలుచేసికొని నేరును పంచుకొని తినుట వాడుక.[17] అట్లే భారతదేశమున మేకకడుపులోని 'వప' యను పొరనే యుపయోగింతురు.

(ఱ) ధాన్యదేవతను ధాన్యరూపమున భుజించుట

ఇది ధాన్యదేవతారాధన సోపానములలో చిట్టచివరిది. ఇందు జంతుహింసగాక ధాన్యభక్షణమే ప్రధానము. అన్నిటికంటె నిది మిక్కిలినాగరకతగల స్థితియైయున్నది. భారతదేశమున 'పిండిపశువు'తో యజ్ఞము చేయుట ఈస్థితికి చెందినదే.

ఈ పైస్థితుల యనంతరదశ వేదాంతదశ. ధాన్యదేవతలు లేరనియు, భగవంతు డున్నచో నొక్కడే యనియు, ఇట్టిదేవతారాధనలు సరియైనవి కావనియు ననువారీపైయారుదశలను నతీతులైనవారు.

16. మేకలు గ్రీసు వగైరా దేశములలో ధాన్యదేవతలుగ నుండినట్లు చెప్పియుంటిని. ఈ మేకలయొక్క ధాన్యదేవతాత్వమును ధ్రువపరుచు మరికొన్ని విషయములుకూడ గలవు. ఐరోపాఖండమునందలి బొహీమియాలో 'ఓక్-మేక' ('ఓక్' అనున దొక ధాన్యవిశేషము) యనుపేర మేకతోలులు మేకకొమ్ములను తగిలించుకొని కొందఱు తిరుగుచుందురు. ధాన్యదేవత వీరిలో నున్నదని యొక నమ్మకము. ఇట్లే స్కాండినేవియా (స్వీడన్, నార్వేదేశములు) లో 'యూల్-మేక'ను క్రిస్టమస్ ప్రాంతములలో త్రిప్పుదురు. ఈమేకకూడ మేకచర్మమును కప్పుకొన్న మనుష్యుడే. ఇట్టిదే ఇంగ్లాండులోకూడ అచ్చటచ్చట కాన్పించుచున్నది. 'నాగలి సోమవారము' అనుపండుగ గ్రేటుబ్రిటనులో విశేషవ్యాప్తిలో నున్నది. ఈపండుగలో కుక్కర్ అనువొకడు మేకచర్మమును కప్పుకొని, మఱొకచర్మమును టోపిగ ధరించి ముఖమునకు నల్లనిరంగును పూసికొని, నడుమునకు మువ్వలు కట్టికొని చేతిలో నావుపాటి కఱ్ఱను పట్టుకొని తయారగును. కుక్కరికావేషధారి రవికలవంటి యుడుపులను, స్త్రీలబట్టలను కట్టుకొని తయారగును. యువకులు స్త్రీలవేషములతో వారికి సాహాయ్యము చేయుదురు. త్రోవనపోవువారిని కొట్టెదమని బెదరించుచు పైకమును వారు వసూలు చేయుదురు. సాయాహ్నమున వీరిలో నిరువుర నొక నాగలి కట్టి దున్నుదురు. ఈసందర్భమున దున్నుట, కోయుట మున్నగు వ్యవసాయపుపనులు చేయుట నభినయింతురు. ఇది గ్రామమున కంతటికిని సంబరము. మేకలకును ధాన్యదేవతలకును గల సంబంధము నీ నిదర్శనములన్నియు వ్యక్తీకరించుచున్నవి.

17. J. G. Frazer, Golden Bough, Part V, vol ii, p. 146.

ఈయారుదశలు నొకటిమైనతరువాత నొకటిగ వచ్చినవై యున్నవి. (౧) కాని ఒకస్థితిలో నున్న యంశ ములే మఱొకస్థితిలోను కానవచ్చును. పైన చెప్పబడిన ఆరవస్థితిని తీసికొంటిమేని ... న్ని ఆఫ్రికాంతర్గత దేశము లలో ఐదవస్థితిని ఆర... కలిసినట్లు కాన్పించును. అక్కడ మృగమాంస... చేపలను, ధాన్యమును (లేక పెండలమును) ఉత్సవములందు భుజింతురు. (౨) ఇంతే కాక కొందఱు ప్రజలలో పైదశ లన్నియు వారు గడ చినట్లు నిదర్శనములు గనుపించవు. నడుమ నొకటిరెండు దశలను వదలిపెట్టి పైకి గంతువైచినట్లు కనుపించును. భారతీయులను తీసికొన్నచో పైనచెప్పిన ఒకటి, మూడుదశలు కనపడవు. (3) ఇక మూడవసంగతి యేమనగా పైనచెప్పిన దశల వర్ణనలో కొన్నికొన్ని చోట్ల దశలో కానవచ్చునని పేర్కొనబడిన యన్ని యంశములును కానరాకపోవచ్చును. చిన్న చిన్న మార్పులు కనబడవచ్చును. ఈ విషయములు మినహాగా పైదశల (= స్థితుల, సోపానముల, అవస్థల) వర్ణన చారిత్రకమైనదనియు, సరియైనదనియు నామనవియై యున్నది.

ఏమది? —యస్. వి. యస్. రామారావు,

పారిశ్రామిక హిందూదేశము

పి. [illegible]. వాసుదేవరావు, యం. ఏ.,

'ధనమూల మిదంజగత్' అని మన యార్యోక్తియే యున్నది. అతిసూక్ష్మతత్త్వమార్గముల నన్వేషించిన మన యార్యఋషులు కేవలము పారమార్థికలక్ష్యము నేకాక, ఆర్థికలక్ష్యమునుగూడ గాఢముగ పరిగణించియేయుండిరి. పైసూక్తినే మరియొక విధముగ నిర్వచించి పాశ్చాత్యదేశములందు "మానవుని సకలకష్టములకును దుఃఖములకును ధనలోపము, అనగా బీదరికము మూల" మని చెప్పియున్నారు.

ప్రస్తుతప్రపంచపరిస్థితులను పరిశీలించి చూచినను నాగరికతయందును, విజ్ఞానమునందును, జీవన సౌకర్యములందును ఎక్కువ ఆధిక్యమును వహించి అగ్రస్థానమును పొందియున్న మేటిదేశము లన్నియును అత్యధిక ధనవంతములైన దేశములుగనే యున్నవి. ఇంగ్లాండు, అమెరికా, జర్మనీ ఇత్యాదిదేశములే ఆధునికప్రపంచపరిస్థితులను మార్చుటకు ముఖ్యముగ గమనింపబడునవి. కాని నేటికి ఈయున్నతదేశములతో బాటు సముద్రమధ్యమున నతిస్వల్పప్రదేశమునందు జీవనముచేయుచున్న జపానుదేశము కూడ ప్రపంచమునందు అగ్రతాంబూలమునకు అర్హత గాంచియున్నది. ఇదే ప్రకారమే రష్యాదేశముకూడ తక్కినపాశ్చాత్యదేశములతో బాటుగ పోటీచేయుచు, ప్రపంచమునంతటిని అభూత విధానములచే గలవరపెట్టుచున్నది. కాని యిప్పటికిం కను ౩౫ కోట్ల ప్రజలను, ౧౮ లక్షల చదరపుమైళ్ల విస్తీర్ణమును కలిగి, అనాదియును, జగత్ప్రసిద్ధమును నగు చారిత్రకజీవితమును గల మన భారతదేశముగాని, దీనికన్న నెక్కువ, అనగా ౪౫ కోట్ల జనసంఖ్యను, విస్తీర్ణమును కలిగియున్న చీనాదేశముగాని ప్రపంచమునందు పేరుప్రతిష్ఠలు లేక, వ్యక్తిత్వవిజృంభణ గాంచక మిక్కిలి విదేశీయుల పరిభవమునకు పాలగుచునే యున్నవి. ఈయవస్థకు కారణ మేమని యొక క్షణమాత్ర మాలోచించినను, హిందూదేశమును, చైనాదేశమును అత్యంతదారిద్ర్యముచేత పీడింపబడుచున్నవనియును, ఆదేశవాసులు సామాన్యసౌకర్యములతో జీవయాత్ర చేయుటకుకూడ వలసినధనమును సంపాదించుట కవకాశములు లేక నానాటికి జీవితపరిమాణమును గోల్పోవుచున్నారనియును విదితము కాగలదు. కాబట్టి ప్రపంచమునందలి యితరదేశములతో పాటు భారతదేశముకూడ ప్రస్తుతకాలమునం దగ్రస్థానము నాక్రమింపవలసియుండుటకు రాజకీయస్వాతంత్ర్యముతో బాటు సత్వరార్థికాభివృద్ధినికూడ చేకూర్చుకొనుట ముఖ్యావశ్యకము.

ఈవిధముగ హిందూదేశము ఆర్థికసంపత్తిని చెందగలుగుటకు ముఖ్యసాధనము పరిశ్రమాభివృద్ధియేయని పాశ్చాత్యదేశముల పరిస్థితులను చూచిన నిశ్చయముగ చెప్పవచ్చును. కాని యిప్పుడు ఆర్థికమాంద్యముచేత అనేక సంకటములకు లోనైయున్న ముఖ్యపాశ్చాత్యపారిశ్రామికదేశముల స్థితిని చూచుచున్న వారికి పారిశ్రామికాభివృద్ధిపై కొంత నిస్పృహయును, భీతియును కలుగవచ్చును. ఇదియునుగాక, పారిశ్రామిక జీవనము పాశ్చాత్యదేశముల ముఖ్యలక్షణముగా నుండుటవలన వారి విజ్ఞానము, నాగరికత, మతము అన్నియునుకూడ నందుచేత పరివర్తనము నొందియున్నవి. పాశ్చాత్యదేశములందు విపరీతముగ ప్రబలియున్న ఆధిభౌతికవ్యామోహమును, మతవైముఖ్యమును, భోగపరాయణత్వమును, కామాద్యరిషడ్వర్గలాలసతయునుకూడ వారి పారిశ్రామికజీవనమువలననే కలిగిన వనియును చెప్పబడుచున్నది. ఇదియేకాక, ఆ దేశములలో పారిశ్రామికాభివృద్ధికిగాను స్థాపింపబడిన యంత్రములు రాను రాను మానవునితో తీరని సంఘర్షణమునకు పాల్పడుచు అంతమున మానవు నట్టులే కబళించునాయనుభయము కూడ అనుదినమును విస్తరించుచున్న పారిశ్రామికనిరుద్యోగసమస్యవలన స్థిరపడుచున్నది. మరియును, పారిశ్రామికజీవనమునందు జనసామాన్యములో పాహుకార్ల,

పెట్టుబడిదార్లు, కర్మకరులు అనువిరోధములు పొడ సూపి, యతిభయంకరమైన సంఘర[illegible]కును, విప్లవములకును దారిచేయబడుచున్నద[illegible]త్యదేశముల దైనందినచరిత్ర విశదముచేయుచున్నది. కాబట్టి, యిన్ని లోపములను, నష్టములను, దుష్ఫలితములను కలుగజేయు నట్టి పారిశ్రామికవిధానమును భారతదేశమునందు ప్రవేశ పెట్టవచ్చునా, లేక యిప్పుడున్నటులే మన గ్రామ్య జీవనము, వ్యవసాయము, దారిద్ర్యము, ప్రకృతిసౌందర్యము, దౌర్భాగ్యములను నిరాటంకముగ సాగనిచ్చుట మేలా యనుచర్చచేయుట సమంజసమేయయ్యును, దేశ కాలపరిస్థితులను సరిగగమనించి, నిజమైనముఖ్యసమస్య యగు నికృష్టదారిద్ర్యసమస్య నెదుర్కొనజూచువారెవరును భారతదేశమునందు పారిశ్రామికాభివృద్ధి యనావశ్యకమని చెప్పజాలరు. పారిశ్రామికవిధానమునందు సామాన్యముగ చూపింపబడులోపములను కూడ సవరించి, పాశ్చాత్యదేశచరిత్రనుండి యనువైనమార్గముల నవలంబించుట సాధ్యముకానిదికాదు.

భారతదేశమునందు పరిశ్రమల నభివృద్ధిచేయుటకు పెట్టుబడి, మూలధనము, యంత్రకలాపము, కార్మికులు, ముడివస్తువులు, వానినికొనుజనులు, విక్రయస్థానములు, కార్యనిర్వహణశక్తి ముఖ్యముగ కావలసినవిగా నున్నవి. హిందూదేశ మంతవైశాల్యముకలిగి యన్నికోట్లజనులకు నిలయమైయుండగా, వస్తువులనుకొనువారికిగాని, విక్రయస్థానములకుగాని యేవిధమైనకొఱతయును లేదు. అదేప్రకారమే కార్మికులశక్తికికూడను. తదుపరి, కార్యనిర్వాహకులకుకూడ లోపము లేదనియే చెప్పవచ్చును. అవకాశమున్నపుడు జెమ్షెడ్ టాటాగారివంటి పారిశ్రామికనాయకులు తప్పకకలుగుదురనియును నిశ్చయముచేయవచ్చును. తరువాత, ముడిసరకుల సరఫరావిషయమునందుకూడ, మనదేశము ప్రపంచమునందన్నిదేశములకును ఇప్పుడు ప్రత్తి, గోధుమలు మొదలగు ముడిసరకులను ఎగుమతిచేయుచున్నది కాన మన దేశమునందే యీ వస్తువులను ఉపయోగకరమైన వానినిగ తయారుచేయుట కెట్టిలోపము నుండదు. యంత్రములను నిర్మించుటకు ఉక్కు, ఇనుము మొదలగు లోహములును, వానిని నడుపుటకు కావలసిన బొగ్గు, విద్యుచ్ఛక్తి సాధనములును ఆవశ్యకము. ఇందులోకూడ బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునందు, ఇంగ్లాండు దేశమునకు తరువాత బొగ్గును ఉత్పత్తిచేయుటలో మరి యే భాగమునకన్న మనదేశమే యెక్కువయని చెప్పబడియున్నది. మనమదరాసు రాజధానిలో బొగ్గుగనులు కలకత్తాయున్న సరాష్ట్రములలో నున్నంతవిరివిగా లేకపోయినను జలపాతవిద్యుచ్ఛక్తి యెక్కువగ వ్యాపించుచున్నది. కాన, నాశక్తిచేతనే యంత్రములను నడుపవచ్చును. ఈవిధముగ పారిశ్రామికాభివృద్ధికి మనదేశమునం దెట్టి యంతరాయములు లేవని దృఢముగ నిరూపింపవచ్చును. కాని మనదేశమిప్పటికిని పరిశ్రమలయందు చాల వెనుకబడియున్నది. మనలో నూటికి 18, లేక 20 మంది మాత్రమే పరిశ్రమలును దానికిసంబంధించినవ్యాపారవాణిజ్యాదివృత్తులందును ఆధారపడియుండగా అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలో నూటికి రమారమి ౫౦ మందియును, ఇంగ్లాండుదేశమునందు ౬౦ మందియును పరిశ్రమలపై నాధారపడియున్నారు. మనదేశములో వ్యవసాయమునే యెక్కువజనులు తమవృత్తిగ గలిగియుండుటవలనను, ఈ వ్యవసాయమైనను లాభప్రదముగను, శాస్త్రీయపద్ధతులమీదను జరుపబడకుండుటచేతను, మన జాతీయాదాయము సాలునకు మనిషికి ౧౨౦ రూప్యములకన్న నెక్కువలేదని తెలియుట యెంతయు శోచనీయము.

మనదేశము పూర్వకాలమునందు పారిశ్రామికాన్నత్యమునుకలిగి ధనధాన్యసంపదలతో తులతూగుచుండినదని చరిత్రపఠనమువలన తెలియుచున్నది. మనదేశమునం దుత్పత్తియగుచుండిన వస్త్రములును అతిసున్నితములై విదేశముల కెగుమతియగుచుండినవి. కాని, కాలక్రమమున మనదేశమునందు అభివృద్ధికరములైన మార్గములపై పరిశ్రమలను నడుపకుండుటచేతను, పాశ్చాత్యదేశములు పారిశ్రామికాభివృద్ధియొక్క యావశ్యకమును గుర్తించి సత్వరముగ గమ్యస్థానమును చేరుటకుతగిన యనుకూలమును చేసికొనుచువచ్చినందువలనను, మీదుమిక్కిలి మనదేశము అన్యరాజపరి

పాలితమగుటవలనను మనపరిశ్రమలు అడుగంటి పోయినవి. ముఖ్యముగ పరిశ్రమలను వృద్ధికితెచ్చుటకు ప్రభుత్వమువారి ఆర్థికవిధానమే చాల ముఖ్యమైనది. అన్యదేశప్రభుత్వమువారు తమతమప్రత్యేకపరిశ్రమలను వృద్ధిపరచుటకు కావలసిన ఆర్థికసౌకర్యములను కలిగించుచుండగా, మనదేశమునందలి ప్రభుత్వమువారుమాత్రము ఈ విషయమున యెక్కువశ్రద్ధగైకొనలేదు. అదిసహజమే. మనప్రభుత్వమువారు ఆంగ్లేయవర్తక వ్యాపారములను వృద్ధిచేయుటకే మనదేశము నాక్రమించియుండినందువలన, వారిప్రథమధర్మము స్వకీయాభ్యుదయమే యైయున్నది. లంకషైరునుండి ప్రత్తిబట్టలను మనదేశమునకు దిగుమతిచేయుటకును, మనదేశమునుండి ముడిసరకులను తమదేశమునకు ఎగుమతిచేయుటకును అనుకూలమైనపద్ధతులను వారవలంబించుచువచ్చిరి. ఐనను, మనదేశమునందు రాజకీయస్వాతంత్ర్యమునందు వాంఛ యధికమైనకొలది, మనపరిశ్రమలపై ప్రభుత్వమువారు కనుపరుపవలసిన ఆదరణమును దేశీయులు ప్రభుత్వమువారికి నివేదించుచు, సాధ్యమైనంతయనుకూలములు కలిగించుకొనుచున్నారు. కాని, సంపూర్ణఆర్థికస్వాతంత్ర్యము కలుగువరకును మనదేశముయొక్క పరిశ్రమలు సంపూర్ణముగ వృద్ధినొందనేరవు. కాబట్టి, భారతీయ పారిశ్రామికాభివృద్ధికి ముఖ్యావసరము ప్రజల యాశయములను పరికింపగల రాజ్యాంగవిధానము.

పాశ్చాత్యదేశములు పరిశ్రమలయం దత్యంతాభివృద్ధిగాంచియున్న యీకాలములో, వానితోడీటుగ మనపరిశ్రమలను సాధ్యమైనంతత్వరలో వృద్ధిచేయుటకు, రష్యాదేశమువా రిటీవల అవలంబించియున్న "నవీనఆర్థిక విధానము" — నిర్ణీతఆర్థికకార్యక్రమము ఎక్కువగ నుపకరింపగలదు. 1928 సంవత్సరమునందు రష్యాదేశ ప్రభుత్వమువారు తమదేశము 5 సంవత్సరములకాలము లోపల ప్రపంచమునందలి పారిశ్రామికరాష్ట్రములలో నగ్రగణ్యముగ నుండవలయునను లక్ష్యమును మనమునం దిడుకొని, దేశమునకంతటికిని వర్తించునట్టి యొకయార్థికకార్యక్రమమును నిర్మించుకొని, దానికిసరిగా తమయభివృద్ధిని నడుపుటకై యత్నించుచున్నారు. భారతదేశమునందుకూడ యీవిధమైన యార్థికకార్యక్రమము ప్రవేశపెట్టబడవలయును. దీనివలన, మన దేశమునందలి వివిధ పరిశ్రమలన్నియును ఒక్కుమ్మడిగ వృద్ధిచెందుట కవకాశములు కలుగగలవు. ఇదియేగాక, ఒక్కొక్కపరిశ్రమనుండి యెంత యుత్పత్తికలుగవలెనోకూడ నిర్ధారణచేయబడగలదు. ఏఏ ప్రాంతములందేయేపరిశ్రమలు అభివృద్ధినొందుట కవకాశములుకలవో ఆయాప్రదేశములందే అవి వృద్ధి చేయబడును. దేశమునకంతటికిని కావలసిన సామగ్రి యెంతయుండును, పరదేశములకు మనము మనదేశము నుండి యేయేవస్తువులను చౌకగ, లాభముతో యెగుమతి చేయగలము అని పరిశీలించుటకుకూడ తగిన యవకాశములు కలిగింపబడును. పరస్పర సన్నిహిత సంబంధముగల పరిశ్రమలనుకూడ నాసంబంధమున కనుగుణముగ వృద్ధిపరచుటకును ఈ విస్పష్ట నిర్ణీత ఆర్థికకార్యక్రమము తోడ్పడగలదు. పరిశ్రమలతోబాటు వ్యవసాయము కూడ శాస్త్రీయపద్ధతులపై ఒకలక్ష్యము ననుసరించి జరుపబడును. పారిశ్రామికజీవనమునకు ముఖ్యమైన "బ్యాంకింగు" సంస్థలును, ప్రకటనాది కార్యములును, రాకపోకలసౌకర్యములును, విద్యావిధానమును. ఇవి యన్నియుకూడ నాకార్యక్రమమునందే చేర్పబడి, వానితోకూడ అభివృద్ధినొందగలవు. ఈప్రకారము దేశమునకంతటికిని వర్తించునట్టి యొక సంపూర్ణ ఆర్థికవిధానానుసరణమే, భారతీయ పారిశ్రామికాభివృద్ధిని సత్వరముగ ప్రసాదింపగలదు. ఈ బాధ్యతను నిర్వహించుట ప్రభుత్వమువారి ముఖ్యధర్మమనియును, అట్టి విపులమైన కార్యక్రమము నే విధముగ సిద్ధముచేయవలయునో యనువిషయములను నివేదించుటకు ఇండియాప్రభుత్వము సర్ ఆర్థరుసాల్టరు గారిని రావించిరి. వారి యభిప్రాయములును, సూచనలును ప్రకటింపబడి యిప్పటికి రెండుసంవత్సరములకు సమీపమగుచువచ్చినను, వానిని నిర్మాణకార్యక్రమము నందు ప్రవేశపెట్టుటకుమాత్ర మెట్టిప్రయత్నములు జరుగలేదు. సాల్టరుగారు సూచించిన ఆర్థికప్రవీణులసలహా

సంఘముకూడ నిర్మింపబడలేదు. ప్రపంచమునందంతయు ఇప్పుడు నిర్మాణకార్యక్రమమువలనను, మానవుని బుద్ధిశక్తిచే ప్రేరితమైన విధానమువలనను, అన్ని ఆర్థికానర్థములును తొలగింపబడగలవని తెలియబడుటయేకాక, సాధ్యమైనంతవరకు ముఖ్యదేశము లన్నియును వ్యక్తిగతముగనైనను స్వీయాభివృద్ధిని క్రమపద్ధతులపై నడుపుచుండగా, మనముమాత్రమింకను అభిప్రాయములను వెల్లడిచేయుటయందే యున్నాము. లేనియెడల మొన్న సిమ్లాలోకూడిన పరిశ్రమల సమావేశములవలె ప్రభుత్వమువారిచే నియమింపబడిన సభ్యులుకొందరు కొన్ని ముఖ్యపరిశ్రమలను చర్చించి యంతటితో నూరకొనుచున్నారు. ఇట్టి శుష్కవాదోపవాదముల తోడను, చర్చలతోడను దేశముయొక్క ఆర్థికాభివృద్ధి చేకూరజాలదు. జపానుదేశముయొక్క ప్రభుత్వమువారు తమపరిశ్రమలపై ఎంత యక్కర చూపుచున్నదియును ఇటీవల హిందూదేశమునందు వారిదిక్మతులకు కలిగిన ప్రతిఘటనముపైన వారు గైకొనినచర్యయే విదితముచేయుచున్నది. అదేప్రకారమే మనదేశమునందలి ప్రభుత్వము దేశముయొక్క ఆర్థికాభ్యుదయమునకు సంపూర్ణముగ సహకారము చూపవలెను. ప్రపంచమునందలి యేదేశమును ప్రభుత్వప్రోత్సాహము నెంతమాత్రమును లేకుండ పారిశ్రామికాభివృద్ధిని చెందియుండలేదు.

మనదేశమునందలి పారిశ్రామికాభివృద్ధికి ఎక్కువసహాయము ప్రత్యేకశాస్త్రీయ పరిశోధనలవలనను, విద్యావంతులవలనను కలుగగలదు. ఈవిషయమునందు విశ్వవిద్యాలయముల బాధ్యత యెక్కువ. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమువారీవిషయమున ముందంజవైచి "టెక్నాలజీ" విద్యాలయమును స్థాపించియుండుట ముదావహము. అదేప్రకారమే, నాగపురవిశ్వవిద్యాలయమునందుకూడ పారిశ్రామికవిద్య కెక్కువ ప్రాముఖ్య మొసగబడుచున్నది.

మనదేశమునందు పరిశ్రమలు, ప్రస్తుతపరిస్థితులలో, అనగా ప్రభుత్వమువారి యుదాసీనతయుండుట వలన, ప్రజాదరణముపైననే తమయభివృద్ధికి ఎక్కువగ నాధారపడియుండును. దేశీయులలో జాతీయప్రేమ యెక్కువగ వ్యాపించినకాలదని దేశీయపరిశ్రమలనుండి యుత్పత్తియైన వస్తువులకు ఎక్కువ అమ్మకము కలుగగలదు. కనుక, స్వదేశీవస్తుప్రోత్సాహము భారతీయుల చేతనందుననేగాన వారు దానిని తమమతముగ నవలంబించినయెడల, తమకుకావలసినవస్తుజాలమున కంతటిని తమదేశమే యుత్పత్తిచేయగలదు. ఈవిధమైన జాతీయత ప్రపంచమునం దన్నిదేశములందును వ్యాపించియున్నది. ఇంగ్లాండుదేశమునందు బ్రిటిషువస్తువులను ప్రోత్సాహము చేయవలెననెడు నాందోళన బలముగనున్నది. అదేప్రకారమే యితరదేశములందును స్వదేశవస్తుప్రోత్సాహము వ్యాపించుచున్నది. కాబట్టి, మనదేశముయొక్క పరిశ్రమలు అధికముగ వృద్ధినొందు, యందు మూలమున మనసంపాదనాశక్తియును, కొనుగోలు శక్తియును అతిశయించి, దేశమంతయును భాగ్యవంతమగుటకు స్వసహాయమే, స్వదేశీకమే ప్రస్తుతపరిస్థితులలో నత్యధికలాభకారి. ఈవిషయమై మనదేశమునం దిప్పుడు జరుగుచున్న "బై యిండియనులీగు" ప్రచారమును, అనేకప్రదేశములందు జరుగుచున్న స్వదేశీప్రదర్శనములును స్వదేశీయుద్యమమునకు అత్యంత సహకారము నొనగూర్చుచుండుట శ్లాఘనీయము.

చెన్నరాజధానియందు ౧౯౩౨-వ సంవత్సరము జూలై ప్రారంభము మొదలు సెప్టెంబరు తుదివరకు గల మూడునెలల కాలమున ముద్రితములయి ప్రకటితములయిన

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

అలంకారశాస్త్రము

ఆంధ్రకావ్యాలంకారసూత్ర వృత్తి—(అను) తిరువెంగళాచార్య.

ఆరోగ్యశాస్త్రము

బాలుర ఆరోగ్యదీపిక, భా ౧, ౨—డి. కె. నందికేశ్వరులు.

ఇతిహాసము

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము— (ప్ర) రామా అండ్ కో, ఏలూరు.

కథలు-ఐతిహాసికములు, పౌరాణికములు

కథానవకము—బుద్ధిరాజు శేషగిరిరావు.

దశావతారములు—(ప్ర) సి. కుమారస్వామినాయుడు అండ్ సన్స్, మదరాసు.

ధ్రువచరిత్రము—గంధం వెంకటనరసింహాచార్యులు.

రఘువంశము, భా. ౩—(అను)దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి.

—కల్పితములు

చిత్రకథలు, భా ౨, ౫,—నిడమర్తి సత్యనారాయణమూర్తి.

పశ్చాత్తాపము—కె. వెంకటరావు.

పిల్లలకథలు, బుక్ ౧, ౨,—మహాకాళి సుబ్రహ్మణ్యం.

పిల్లలకథలు, భా ౧, ౨—(ప్ర). సి. శ్రీనివాసరావు, ఆదోని.

మూడు చిన్నకథలు—(ప్ర.) కె. పి. పిళ్లై అండ్ కో, మదరాసు.

మూడు చెప్పు దెబ్బలకథ—డి. సోమలింగాచార్యులు.

షేక్స్పియరు నాటకకథలు భా. ౧—కూచినరసింహం.

—చారిత్రికములు

జీమూతవాహనుడు, చంద్రహాసుడు — ఏ. వి. నరసింహంపంతులు.

మీరాబాయి—డి. కామయ్యభుక్త.

కల్పములు

ఆబ్దికవిధిః—(ప్ర.) పి. శంభులింగశాస్త్రి, ఏలూరు.

కేదారేశ్వరవ్రత కల్పము— (ప్ర.) విరాడ్ గ్రంథాలయము, ఏలూరు.

భగవదారాధనవిధానము—(ప్ర.) వి. సుబ్బరావు, ఒంటిమిట్ట.

శ్రీవిఘ్నేశ్వరపూజా విధానము—(ప్ర.) భ్రమరాంబా మల్లేశ్వరాంధ్ర గ్రంథాలయ-సంఘము, బెజవాడ.

కావ్యములు

కవిజనరంజనము—అడిదము సూరకవి.

కాశీఖండము—కలవపూడి వెంకటాచారి

వేమభూపాల విజయము —రావాడ వెంకటరామశాస్త్రి.

శ్రీ రామచరిత్రము—పల్లెపూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులు.

గణితశాస్త్రము

నవీనగణితము—ఏ. వి. సుబ్బరావు, ఆర్. వీరభద్రరావు.

నవీనప్రారంభ గణితము, తరగతి ౫—జె. వి. రామయ్య, జె. గోపాలం.

---

* ఈ పట్టికయందుగల సంకేతపదముల వివరణము : అ.—అధ్యాయము. అను.—అనువాదము, అనువాదకులు. ప.—పద్యము. ప్ర.—ప్రకాశకులు. భా.—భాగము. వ.—వచనము. సం.—సంపాదకులు. సటీ.—సటీకము,

నూతన బాలగణితము—సి. వి. కృష్ణమూర్తి అయ్యర్.

బాలగణిత బోధిని—(ప్ర.) పి. భీమశంకరుడు, అమలాపురము.

సర్వేగణిత చంద్రిక—సి. కోటినరసింహం.

సామాన్యగణితము, తరగతి ౫, ఫారము ౨—యస్. వి. రామదాసు.

గేయములు

కలియుగకలికాల వినోదచింతు—ఎ. నరసింహదాస్.

క్రైస్తవ భజనకీర్తనలు—యన్. సుబ్రహ్మణ్యం.

ఖద్దరుపాట—జి. సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

గురుపూజపాటలు—(ప్ర) ఏ. రామస్వామిగుప్త, ఏలూరు.

గోపాలకృష్ణపాటలు—(ప్ర) కె. సుబ్బరాయకృష్ణమూర్తి, ఏలూరు.

భక్తానందకీర్తనలు—బి. రంగస్వామిరెడ్డి.

భానుపురి భగవత్కీర్తనలు అను జ్ఞానసుబోధిని—పి. కృష్ణయ్యదాస్.

మాతృపూజ—(ప్ర) రాంజె అండ్ కో, మదరాసు.

రామనాథశాస్త్రి పాటలు—(ప్ర) జె. సుబ్బరాయులు, కడప.

వీరబ్రహ్మంగారి తత్వములు—(ప్ర) జి. వీరాస్వామి, ప్రొద్దుటూరు.

వేదవతీ చరిత్ర—బి. బ్రహ్మకవి.

శివకీర్తనలు—నేమాని వెంకటకవి.

శ్రీ భగవన్నామ సంకీర్తనలు—(ప్ర) వి. నీలాంబాల్ అంబాల్, మదరాసు.

శ్రీరామనామభజనకీర్తనలు—కె. వెంకటలక్ష్మీనరసమ్మ

సంగీతకీర్తనలు—(ప్ర) హనుమాన్ బుక్ డిపో, ప్రొద్దుటూరు.

చరిత్ర

ఆంగ్లదేశచరిత్ర, భా. ౩. 3.—సి. నరసింహరావు.

తంజాపురాంధ్రనాయకరాజచరిత్రము—కురుగంటి సీతారామయ్య.

మనదేశచరిత్ర, భా. ౧, ౨,—సి. కుమారస్వామినాయుడు అండ్ సన్స్, మదరాసు.

మనమాతృదేశచరిత్ర, భా. ౧, ౨,— యం. షణ్ముఖసుందరం.

హిందూదేశచరిత్రము—యం. వెంకటసుబ్బయ్య.

హిందూదేశచరిత్ర—సి. యస్. శ్రీనివాసాచారి.

చట్టము

మదరాసు లోకలుబోర్డు ఆక్టు—(అను) సి. శేషయ్య.

ఛందశ్శాస్త్రము

కవిత్వతత్వము—కే. కోదండరామయ్య.

జీవితములు

అన్యదేశపు మహనీయులు—(ప్ర) దీనదయాళు అండ్ కో, మదరాసు.

ఆత్మత్యాగి—(అను) కె. ప్రభాకరశాస్త్రి.

కబీరుదాసుచరిత్రము—సీరిపి ఆంజనేయులు.

పరీక్షిత్తు—పెండ్యాల వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

బాలభక్తులు—ఎ. వెంకటరత్నం.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభక్తవిజయము, భా. ౧—పంగులూరి వీరరాఘవుడు.

శ్రీనాథకవి చరిత్రము—జే. వెంకటరాధాకృష్ణయ్య.

సిద్ధార్థుడు—(అను) బి. సత్యనారాయణరావు.

జ్యోతిషశాస్త్రము

దశవర్గ ప్రదీపిక—వి. సూర్యనారాయణసిద్ధాంతి.

మారుతీజాతక ముక్తాఫలము—గుల్లపల్లి అవధానులు.

దండకము

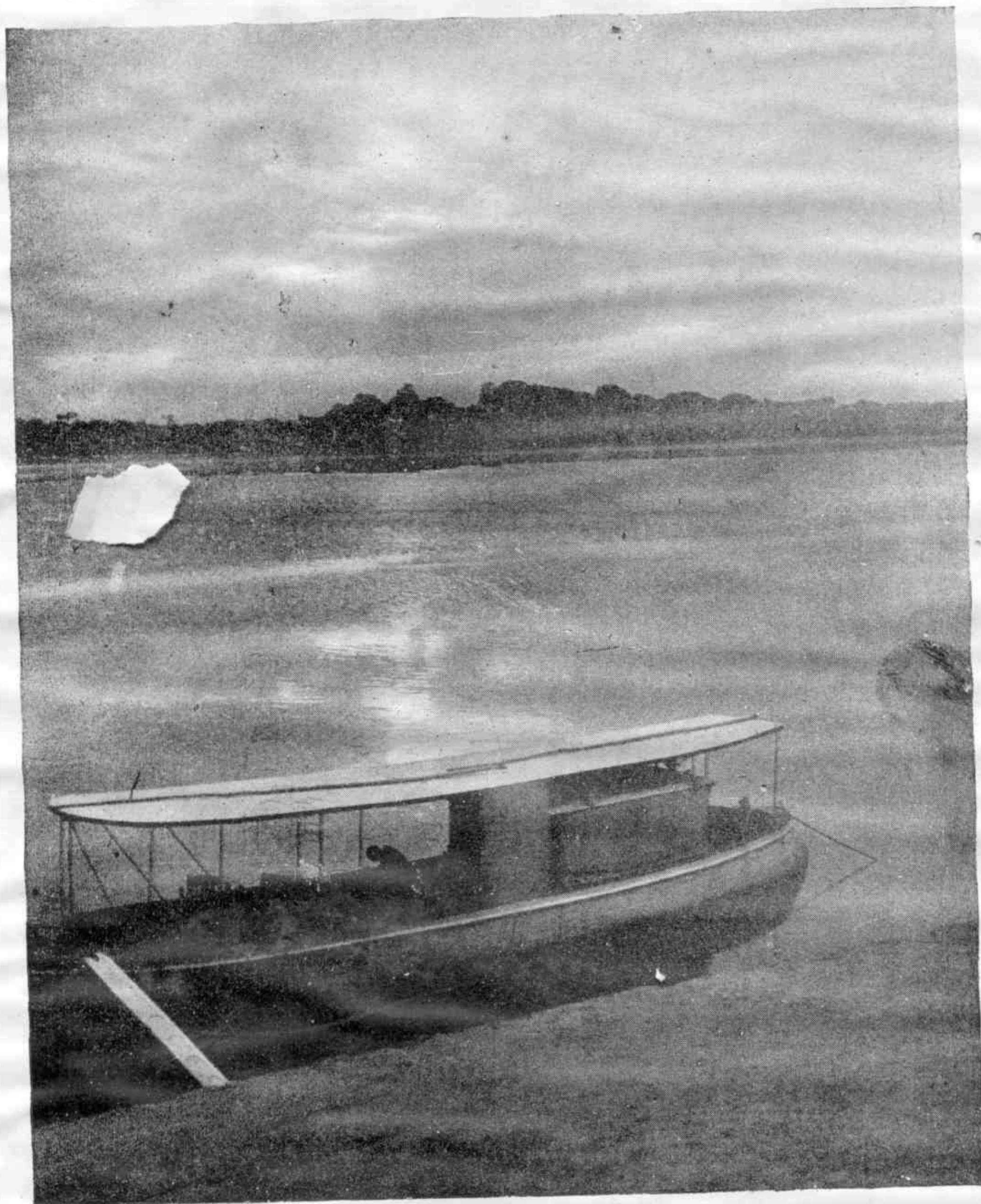
దండకత్రయము—(ప్ర) జి. జగన్నాథం అండ్ సన్స్, రాజమహేంద్రవరము.

నవలలు

అన్నపూర్ణ—(అను) పి. లక్ష్మీనరసమాంబ

భగ్నహృదయుడు—చిలుక.

మైత్రేయి—జ్ఞానాంబ.

౨. సూర్యకిరణములు

3. తుపానుకు మొదలు

—సి. జి. జగన్నాథదాసు.

శారదావిజయము — వేదమూర్తి సత్యనాథన్.

నాటకములు

ఆంధ్రకుందమాల —(అను) వడ్డాది సుబ్బరాయుడు.
చిత్రాంగి — నందిరాజు చలపతిరావు.
భోజకాళిదాసు — యస్. రామానుజరావు
శ్రీ సుకవిస్తూరు ప్రహ్లాదనాటకము — జి. శ్రీ దాసు.
సంపూర్ణోత్తర రామాయణము — రామనారాయణకవులు.
సతీతులసి — ఆర్. వెంకటరత్నం.
సెట్టిబలిజసంఘసేవ — పాల వెంకన్న.

నాట్యశాస్త్రము

భరతరసప్రకరణము — (ప్ర) వి. రామస్వామిశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదిరాసు.

నీతి

నీతికథా నిధానము — వి. బి. జి. సత్యనారాయణశర్మ.
నీతిపద్యములు —(ప్ర) బీదబాలుర ఫండ్ కమిటి, తెనాలి.
మహాభాషిత రత్నాకరము — యం. కె. గాంధి.
సుజ్ఞానబోధిని — పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి.

పరిశిష్టము

ఆంధ్రనవీన ద్వితీయవాచకము — ?. సూర్యప్రకాశరావు, హెచ్. పేరయ్యశాస్త్రి.
ఆంధ్రహితోపదేశచంపు —(అను) వేదము వెంకటరాయశాస్త్రి.
ఆదవాని —(ప్ర) సి. శ్రీనివాసరావు, అదోని.
ఆనందవాచకము, తరగతి ౧ — పూచి నరసింహం, పి. లక్ష్మీనరసింహరావు.
ఐరావతార్జునము — కె. వి. రామానుజాచార్యులు.
ఐహికాముష్మికసుఖసమరవిజయము — టి. వీరేశలింగం శర్మ.
కర్షక వెం ౨, ౩ —(ప్ర) యం. కాసింఖాన్, యన్. సత్యనారాయణ, విశాఖపట్టణము.
కవిత్వపద్యములు — ఏ. వెంకటసుబ్బయ్య.
కామధేనువు — కె. సుందరరామయ్య.
కిశోర వీరులు — పి. వెంకటరమణరావు.
కౌరవపాండవసంధియత్నము — యస్. యల్. నరసింహము.
గోదావరీ పుష్కరప్రభావము — వి. సీతారామశాస్త్రి.
గోప్రభావము — యం. నాగలింగశాస్త్రి.
మహిమ — సి. వెంకటరమణయ్య.
గోమాత — జి. రామకృష్ణశాస్త్రి.
గోవు — బి. బాపిరాజు శెట్టి.
తెలగసంఘము — భి. వెంకటకృష్ణ రామదాసు.
దేశపరిపాలన, భా. ౧, ౨. — ఆర్. శివరిముత్తు.
ధర్మాంగదచరిత్ర —(ప్ర) కె. వీరవెంకయ్య, రాజమహేంద్రవరము.
నూతనతెనుగువాచకము, తరగతి ౧ — ఆర్. హెచ్. డి. ప్రసాదరావు.
పతిహితచర్య — వావిలికొలను సుబ్బరావు.
పద్మావతి — కె. కె. అప్పన్ అయ్యంగారు.
ప్రాచీన భారత విద్యానిధానము — ఎద్దనపూడి వెంకటరత్నం.
ప్రేమాంజలి — ముద్దా విశ్వనాథము.
భక్తచింతామణి — వడ్డాది సుబ్బరాయుడు.
భారతదేశ యాత్రావిశేషసంగ్రహము — బి. వెంకటజగ్గారావు.
బోధనాపద్ధతులు — కె. ఉమామహేశ్వరరావు.
మనస్స్వాతంత్ర్యము — వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు.
మాతృబోధ —(ప్ర.) మిస్. జె. హావర్త్.
మిత్రనిర్యాణము — యం. ప్రభులింగాచార్యులు.
వదరుబోతు —(ప్ర) సాధన పబ్లిషింగ్ హౌస్, అనంతపురము.
వాయువిమానము — గాడేపల్లి సూర్యనారాయణశర్మ.
విజయనగరసభావిషయ విమర్శము — వారణాశి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.
విద్యాబోధనాతత్త్వము — మలపాక సూర్యనారాయణ.
వివేకవాచకము, బుక్ ౧ — సి. లక్ష్మీనరసింహం.
వేణుగోపాల పంచవింశతి — ఏ. వెంకటేశ్వరశర్మ.

వైశాఖి—(ప్ర) కవితాసమితి, విశాఖపట్టణము.
వ్యాసముక్తావళి—భమిడిపాటి సుబ్బారావు.
శిథిలవైభవము—దేవగుప్తాపు వెంకటరమణమూర్తి.
శృంగారవల్లిక—జయంతిస్వామి నాయన
శెట్టిబలిజనాయకర [illegible]—జి. వెంకటరామరాజు
శ్రీకృష్ణలీలాస[illegible] ఆదినారాయణ.
శ్రీమాధవనామామృతము—కె. వెంకటసుబ్రహ్మణ్యం.
శ్రీశైలక్షేత్రము—(ప్ర) శ్రీశైలం మానేజిమెంట్, శ్రీశైలము.

పురాణములు

విష్ణుపురాణము—తుపాకుల అనంతభూపాలుడు.
సూతపురాణము—(ప్ర) టి. రామస్వామి, తెనాలి.

ప్రకృతిశాస్త్రము

పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రము—యం. సాంబశివరావు.
ప్రాథమిక ప్రకృతిశాస్త్రము, బుక్. ౧, ౨, 3.—(ప్ర.) టి. వి. చెల్లప్పశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు.
ప్రాథమిక శాస్త్రము భా. ౧, ౨ — బి. కురంగేశ్వరరావు, వి. శ్రీరాములు.

భూగోళశాస్త్రము

ఏలూరు తాలూకా భూగోళము — బి. యస్. రామమూర్తి.
కర్నూలు జిల్లా జాగ్రఫీ — టి. నరసింగరావు.
కైకలూరు తాలూకా భూగోళము—(ప్ర.) వి. వెంకటేశ్వరరావు అండ్ కో, కైకలూరు.
ప్రపంచ భూగోళము—యన్. సుబ్రహ్మణ్యం.
భీమవరం తాలూకా జాగ్రఫీ—యస్. పేరిశాస్త్రి.
భూగోళము—జి. వి. సీతాపతి.
నూతన భూగోళశాస్త్రము—బి. రామచంద్రరావు.

మంత్రశాస్త్రము

రహస్యరత్నాకరము—(ప్ర) వి. సుబ్బారావు, ఒంటిమిట్ట.

మతము-హిందు

అతిరిక్తైకాదశీ శ్రవణద్వాదశీ నిర్ణయము—కాశీ కృష్ణాచారి.
బ్రహ్మోపాసనము—జి. సత్యనారాయణమూర్తి.
భక్తకథావళి—రాజరత్నమ్మ.
భుజగోవిందశ్లోకములు—(ప్ర) యం. రాఘవాచార్యులు, ఏలూరు.
విఘ్నేశ్వరుడు, శమంతకమణి—జి. కామయ్యభక్త.
శ్రీగౌతమీ పుష్కరకృత్యాను క్రమణిక—(ప్ర) యు. సన్యాసయ్య అండ్ సన్స్, రాజమహేంద్రవరము.
శ్రీమంత్రార్థపద్యకావ్యము—బి. శ్రీనివాసాచార్యులు.
శ్రీరామావతారతత్త్వము— జె. శేషాద్రిశర్మ.
శ్రీనరసిద్ధివినాయక ప్రభావము—బి. గురవయ్యశర్మ.
శ్రీవినాయక చరిత్ర—తాపర్యారు సుబ్బరాజు.

ఇతరములు

కీర్తనలపుస్తకము — (ప్ర.) మిస్. డి. ఇ. గార్లిక్, తమ్మమెట్టు.
క్రీస్తుచరిత్ర సారాంశావళి—(ప్ర.) క్రిశ్చియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు.
క్రీస్తుయొక్క పుట్టుక—(ప్ర.) క్రిశ్చియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు.
గ్రామాదులపాఠశాలలకు తగిన కథలు—(ప్ర.) మేసన్ ఆక్లాట్, మదనపల్లి.
నిర్ధారణ ఉదయ సాయంప్రార్థన క్రమములమీద పాఠములు—(ప్ర.) టి. రామకృష్ణయ్య, చిలకలపూడి.
పువ్వులగంప — (ప్ర.) క్రిశ్చియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు.
ప్రార్థన పద్యములు—(ప్ర) క్రిశ్చియన్ లిటరేచర్ సొసైటి, మదరాసు.
బైబిలువాచకము, తరగతులు ౧, 3, ౪—(ప్ర)ఆంధ్ర యవాంజిలికల్ లూథరన్ చర్చ్, గుంటూరు.

మాహాత్మ్యములు

శ్రీగోదావరీపుష్కరమాహాత్మ్యము—సర్వసిద్ధి సూర్యనారాయణ.

౧

పూర్వము మన భారతదేశమునకు పేరు ప్రతిష్ఠలు సంపాదించి విదేశీయులను దిగ్భ్రమ చెందించిన ఉత్తమవిద్యలలో ఇంద్రజాల మొకటి. ఇపుడు మ్యాజిక్కు, మెస్మెరిజమ్, హిప్నాటిజము మొదలైన పేర్లతోను, బ్లాకుఆర్టు అనే పేరుతోను పలువిధములుగా విదేశీయులకు తమ ప్రాంతములలోను, మన దేశములోను ధనాకర్షణమార్గ మవుచున్న విద్యలన్నియు ఇంద్రజాల మహేంద్రజాలములని విలసిల్లి రాజసభాసంభావన యోగ్యములైయుండుటయే కాక మహామంత్రులకు రాజ్యతంత్రములో నుపయోగపడుచు నుండెను. వాటి జాడ లీనాడు విప్రవినోదులలోను, మామిడిచెట్టు అప్పటికప్పుడు చేసి చూపించే గారడీవాళ్లలోను కనబడుచున్నవి. మన దేశీయములగు పూర్వవిద్యలకును, కళలకును నేటివాటిజాడలవల్ల తోచే శాస్త్రలేశములకొరకు వెతకు ప్రయత్న మొక ప్రధాన కార్యముగా నెన్నుకొనిన ఆంధ్రభారతీతీర్థరీసర్చి యూనివర్సిటీ విద్యాసమాస్థానికముపక్షమున కొంతవరకు వెతికించుచుండగా ఇంద్రజాలశాస్త్రములను గూర్చిన యొక ప్రాత ముద్రణగ్రంథ సంపుటము శ్రీ విజయనగరం మహారాజావారి సంస్కృత కళాశాల లైబ్రరీలో కనబడినది. ఇట్టి గ్రంథముల [illegible]తులు [illegible] జాంమండలములో కొన్ని [illegible]దములలో నున్నట్లు వాకబులు తెలిసి వాటికొరకు ప్రయత్నించుచున్నాము. ఈలోగా ఈసంపుటము (నాగరలిపిమయము) ననుసరించి ఇంద్రజాలశాస్త్రమందలి ప్రధానాంశములనుగూర్చి కొంతవరకయిదు పత్రికలలో వ్రాయుచున్నాను. ఈ విషయమును గురించి విశేషాంశములును, గ్రంథములును మళయాళములో దొరకునని వింటిని. ఎరిగినవారు శాస్త్రాంశములను ప్రకటించి శాస్త్రము ఖిలమైపోనీయక రక్షింతురుగాక!

విప్రవినోదుల కథ లోకలురికార్డులలో ఓరుగంటి ముక్కంటి ప్రతాపరుద్రునిగూర్చిన చరిత్రభాగమున కలదు. జైనబ్రాహ్మణవివాదములలో వేదసంప్రదాయులగు బ్రాహ్మణులకు సాయముచేసిన ఇంద్రజాలికుని సంతతివారు విప్రవినోదినామముతో యజ్ఞోపవీతాధ్యులైనట్లు కలదు. బౌద్ధజైనసంప్రదాయు లీ శాస్త్రమును విశేషముగా నుపాసించి తమతమ వివాదములలో శత్రువిజయమున కుపయోగించినట్లు చరిత్రలలో కలదు. జనకుని ఆస్థానములో వేదాంతుల మనోదార్ఢ్య పరిశీలనకు నింద్రజాల ముపయోగింపబడినట్లును, చాణక్యుడు రాజ్యతంత్రమందు వినియోగిం

చినట్లును గాథలు కలవు. రత్నావళి నాటక ములో శ్రీహర్షుడు దీనివలన కథాపరిణామ మును సమర్థించెను.

ఈ ఇంద్రజాలసంపుటము ...గానంద గజపతిమహారాజువారి యాస్థానములో ప్రసిద్ధులైన లింగం లక్ష్మాజీపండితులవారి లైబ్రరీలోనిది. ఆగ్రంథసముదయము సంస్కృత కాలేజీలైబ్రరీకి కొనినప్పుడు అందులో నిది యుండినది. దీనిపేరు "ఇంద్రజాలవిద్యాసంగ్రహః" అని కలదు. ఇది శ్రీజీవానంద విద్యాసాగరపండితులు సంస్కరించి ప్రకటించినది. ఇందులో 'ఇంద్రజాలశాస్త్రం', 'కామరత్నం', 'దత్తాత్రేయతంత్రం', 'షట్కర్మ షపిక', 'సిద్ధనాగార్జునకక్షపుటం' అను అయిదు వివిధ గ్రంథికలు కలవు. ఇది ద్వితీయముద్రణము.

ఇంద్రజాలసాధనకు ప్రయోజనములు మూడు - (1) రక్షణ, (2) శక్తి, (3) కౌతుకము. "శివోక్త" "ఇంద్రజాలము"లో ఇట్లున్నది :—

1. "వ్యాధిదారిద్ర్యహరణం
జరామృత్యువినాశనమ్."

2. "ఇంద్రజాలం నజానాతి
సక్రుద్ధః కిం కరిష్యతి."

3. "నజీవతి వరారోహే,
సంసారే దుఃఖసాగరే,
ఇంద్రజాలం నజానాతి
కుతః సౌఖ్యం భవేత్తతః,
కౌతూహలం కుత స్తేషాం
కుతః కామా వరాననే."

దుఃఖభాజనమైన సంసారములో సౌఖ్యము, సంతోషము, రక్షణ, శక్తిప్రకటనము అనునవి ఉత్తమపురుషార్థములు గాని క్షుద్రములు కావు.

ఇట్లు శాస్త్రప్రయోజనమును చెప్పి ఇతరశాస్త్రములు జ్ఞాన మిందులో నెట్లు కలియునో సూచించి ఈశాస్త్రమునకు ప్రధానాంగమైన "ఓషధీవిధి"ని శాస్త్రకారుడు ప్రత్యేకించి వర్ణించెను. ఓషధిశాస్త్రము బోటనీ అనేపేరుతో మననాడు పాశ్చాత్య పండితులు వివిధప్రాంతములలో ప్రపంచమందు క్రొత్తగా పరిశోధించుచున్నారు. ఈ పరిశోధనలవల్ల మానవసంఘముల విన్యాసమును పోలినజాడ లెన్నో బయలుపడుచున్నవి. ఇట్టిపరిశోధనలు మనభారతదేశములో బోసురసశాలలలో జరుగుచున్నవి. మన ఈప్రస్తుతశాస్త్రమువంటివాటిలో గల ఓషధితంత్రరహస్యములు వాటిలో చెప్పబడినట్లు ప్రయోగవిధానములలోనికి దించి చూచినయెడల దాఖలాలు కనబడవచ్చును. నిజమో, అబద్ధమో ప్రత్యక్షముగా తేలును.

అంతర్హితు డగుటకు, జలస్తంభనకు, చిన్నపెద్దజంతువులుగా మారుటకు, దూరదర్శిత్వమునకు, పగలు నక్షత్రములు చూచుటకును ఓషధులతోనే గుటికలు, అంజనములు తయారుచేయవచ్చును. ఈయోగము

ల(Experiments) లో అసంబద్ధములు గాని, అసభ్యములుగాని కనబడవు. తరువాత స్త్రీ వశీకరణ, పతివశీకరణ యోగములు గలవు. ఇట్టి వేవో ఆంధ్రదేశములో అచ్చటచ్చట మూఢస్త్రీలలో పరంపరాగతముగా నున్నట్లును వాటి ప్రయోగములవల్ల అందందు ప్రాణాపాయమువరకూ వచ్చుచున్నట్లును వినియున్నాను. ఇందు మంత్రతంత్రములు మిళితమైయున్నవి. కేవలము ఓషధిప్రయోగమునకు పట్టులేదు. ఈ ఓషధుల తత్త్వమును మాత్రము బోటనీ - కిమిస్ట్రీ శాస్త్రములు చదివినవారు పరిశోధించి వాటి వీర్యము (Active principle)ను గురించి పరిశోధించదగును. ఇట్లే "రక్షావిధానము" లని చెప్పబడిన యోగములలోకూడా మంత్రతంత్రములు కలిసియున్నవి. వీటివలన ప్రాకృతావయవములకు బలవర్ధనము కలిగి చిత్రవిచిత్రములు కనపరచుసామర్థ్య మలవడును. దృష్టాంతము కావలసినప్పుడు షండత్వము కలిగించుకొనుట; అక్కరలేనప్పుడు ఆపట్టు విడిపించుకొనుట. ఇది ఇప్పుడు చెప్పుచున్న సంతాన నిరోధ (Birth-Control) మార్గము లన్నిటికన్నను మంచిది. లేశమైనను బాధలేనిదిగా తోచునది. తల పైని అగ్ని ఉన్నట్లు కనబరచుట, నీళ్లు పాలుగా మార్చుట, పట్టపగలు చుక్కలు చూపుట, మనుష్యుని తాకకుండా పడద్రోయుట మొదలైన కౌతుకములున్న ఓషధి యోగములవల్ల సిద్ధించును.

ఇట్టి ప్రయోగములు రసశాలలలో దాఖలాలు చూచుటకై చేయుటకు మాసములు, ఋతువులు, తిథులు, వారములు, నక్షత్రాదులు నిర్ణయించబడినవి. ఇట్లే ఓషధులను సంగ్రహించి తయారుచేయుటలో కూడా నియమము లున్నవి. మన అభినవ రసశాలలోమాత్రము సర్వేసర్వత్రా అన్ని ప్రయోగములును సిద్ధించుచున్నవా? బోసుగారి యంత్రములు క్రొత్తగా ఇంగ్లాండుతీసుకొనివెళ్లినప్పుడు దేశకాల భేదములను బట్టి కొంత చిక్కుపెట్టినవని వింటిమిగదా! అట్లే ఈఓషధులవిషయమున కూడా పూర్వులు చెప్పిన నియమముల ప్రకారము పరిశోధనలు చేసి సిద్ధికి రానప్పుడు వాటిని అబద్ధము లనవచ్చును. ఇందులో స్తంభనయోగములు చాలా చెప్పబడి యున్నవి. ముఖ స్తంభన (వాకట్టు), మేఘ స్తంభన, నౌకా స్తంభన, నిద్రా స్తంభన, శస్త్ర స్తంభన, గోమహిష్యాది స్తంభన, బుద్ధి స్తంభన, చోరగతి స్తంభన, గర్భ స్తంభన, శుక్ర స్తంభన, మూత్ర పురీష స్తంభన ఇత్యాదులు. వీటినిబట్టి ఇట్టి ఓషధి తంత్ర పరిశోధకులగు మహాఋషులు జీవయాత్ర నడిపించ నేరక సంసారములు వదలి అడవులకు పారిపోయి స్వార్థపరులై స్వమోక్షము నేచూచుకొనిన వేదాంతులు కారనియు, లోకయాత్రయందు జీవులకు కలుగు సుఖదుఃఖములలో నుపయోగించగల విశేష విద్యలను ప్రకృతి నారాధించి సంగ్రహించిన మహామహులనియు తెలియగలము. వీటిలో

చికిత్సావిధానము లెన్నేని కలవు. ఉదాహరణములు : దేహరంజన, ముఖరంజన, కేశకృష్ణీకరణ, జన్మవంధ్యాచికిత్స, కాకవంధ్యాచికిత్స, మృతవత్సా చికిత్స, గర్భస్రావ చికిత్స, గర్భశుష్క చికిత్స, స్తనవర్ధన, స్తనోత్థాపన, యోనిసంస్కార, లోమ శాతన, మృతసంజీవనీ ఇత్యాదులు. వీటిలో దేనిని ఫార్మసీవిధానములోనికి దించి తయారుచేయుటకు ప్రయత్నించినను మన నిరుద్యోగపట్టభద్రులకు జీవయాత్ర, ఒకరివద్దకు పోయి చేయిచాచకుండా గడిచిపోవును. ఋషిసంతతి వార మనుకొను హైందవులకు తమఋషులు ఏర్పరించి ప్రచారములో నుంచిన శాస్త్రములే నామమాత్రములును, కవిచాతుర్యములును అయిపోయినవి. సుయోధనునికి తల్లి చేసిన అంగరాగముగాని, అహల్య సీతకు చేసిన మానప్రాణరక్షకాంగరాగము గాని కవిచాతుర్యము కావు ; ముమ్మాటికిని కావు; ఋషులు పరిశోధనలుచేసి గ్రహించిన ఓషధి విధానములు. వాటిజాడ లీఇంద్రజాలగ్రంథములం దున్నవి. తెలిసికొనుటకు దృష్టియు, లోదృష్టియు కూడా అవసరములే.

ముందు వ్యా[illegible] "కామరత్న" మందలి విశేషాం[illegible] వ్రాయబడును.

మనుష్యుని పూర్వరూపము —సి. జి. జగన్నాథదాసు.

కాపయనాయకుని గురజ తామ్రశాసనము

డా. నేలటూరి వెంకటరమణయ్య, యమ్. ఏ., పి హెచ్. డీ.

ఈశాసనపు ప్రతిబింబమును మిత్రులు శ్రీయుతులు గూడవల్లి రామబ్రహ్మంచౌదరిగారు నాకొసగిరి. ప్రతిబింబమును ఆధారపఱచుకొని యథాశక్తి శాసనగ్రంథమును బరిష్కరించి ప్రకటించుచున్నాడను. ఈశాసనము కృష్ణామండలాంతర్గతమైన గుడివాడతాలూకాలోని గురజగ్రామమున, గురజ జమీందారుల గృహమున నుండగా గాంచి, కృష్ణామండలబోర్డుసభ్యురాలును, ఉభయభాషాప్రవీణురాలును, చారిత్రపరిశోధకురాలును నగు అట్లూరి వెంకటసీతమ్మగారు కొనితెచ్చి శ్రీయుత రామబ్రహ్మంచౌదరిగారి కొసగిరి. శాసనమంతయు రెండురేకులయందు—ప్రతిరేకుయొక్క రెండు పెడలయందును—చెక్కబడియున్నది. అక్షరములు పొంకముగ నున్నవి. ప్రతిబింబములను జూడ రేకులు మంచిస్థితియందున్నట్లు తోచుచున్నది. రెండురేకులయందును కడియమును దూర్చుటకనుకూలముగ బెజ్జములు వేయబడియున్నను, కడియము మాత్ర మిప్పుడు కానరాదు. ఈతామ్రశాసనమునకు సంబంధించి రేకు మఱియొకటి యుండినట్లు తోచుచున్నది. శాసనగ్రంథ మసంపూర్ణముగ నుండుటయే పైయూహకు గారణము. శాసనగ్రంథమున దాతృప్రతిగృహీతల వంశములును, దానోద్దిష్టగ్రామ సీమాచిహ్నములును వర్ణింపబడియున్నను, సామాన్యముగ తామ్రశాసనము లన్నిటియందును గానవచ్చు దానభంగఫలమును దెల్పు శ్లోకము లిందు గానరావు. ఏతత్కారణమున, నట్టి శ్లోకములు మఱియొకరేకునందు జెక్కబడియుండెనేమోయన్న సంశయము పొడముచున్నది. ఈ యూహ సరియగునేని ఆమూడవరేకు నష్టమైనట్లు తలచవలసియున్నది. కాని, రెండవరేకు రెండవపెడయొక్క ౧౦-వ పంక్తి, పంక్తిమధ్యముననే ఆగిపోవుటచేత, శాసనగ్రంథ మంతటితోనే సంపూర్తియైనట్లు తలచుట కవకాశ మున్నది.

లిపి:—ఇందలి లిపి క్రీ. శ. ౧౪-వ శతాబ్దపు మధ్యతూర్పుసముద్రతీరప్రాంత దేశమున సామాన్యముగ వాడుకయం దుండిన లిపియె. ఈశాసనపు లిపి, సింగయనాయని అక్కలపూండిశాసనము, రెండవసంగముని బిట్రగుంటశాసనములయొక్క లిపులను బోలియున్నది. హల్లులతో గూడిన 'ఇ, ఈ', 'ఎ, ఏ', 'ఒ, ఓ', లయందు దీర్ఘహ్రస్వములు భేదములులేక యొక్కవిధముననే వ్రాయబడియున్నవి. వత్తుతో కూడిన వర్ణాక్షరములును, లేనివియు నేకరీతిగ లిఖింపబడియున్నను, వాని భేదమును సూచించు గుర్తులు కొన్నియెడల గానవచ్చుచున్నవి. ఈగుర్తు ఇప్పుడు మనము అక్షరము క్రిందవ్రాయు నిలువుగీటుగాదు. దానికిబదులు అక్షరముక్రింద బోరగిలవ్రోసిన యర్ధచంద్రరేఖ లిఖింపబడియున్నది. (చూ: రే ౧: పె ౧. పం ౧. 'అంహస్సంఘు' లోని 'ఘు', పం ౬ 'మాఘే' లోని 'ఘే'); కాని యిట్టిగుర్తు అన్నివత్తుఅక్షరములకును లేదు 'ఘ' క్రింద గూడ సర్వత్ర గాన్పించదు. వత్తును సూచించుటకు ఇట్టిగుర్తే, ఈశాసనమునకంటె ౨౦ సంవత్సరములకు పిమ్మట వ్రాసిన సింగయనాయని యక్కలపూండి శాసనమున తరచుగ గానవచ్చుచున్నది. కాని, ప్రస్తుతపు శాసనమునకు పదిసంవత్సరముల తరువాత వ్రాయబడిన బిట్రగుంటశాసనమునందుమాత్రము వత్తును సూచించుటకు మన మిప్పుడు వ్రాయునట్లు అక్షరమున కధోభాగమున నిలువుగీటే వ్రాయబడియున్నది. కావున, మన శాసనమును వ్రాసినకాలమున వత్తక్షరములకును, వత్తులేని యక్షరములకును ఉచ్చారణయందు గల భేదమును దెల్పుటకు ప్రత్యేకముగ నొక గుర్తును వాడునాచార

మారంభమాయెననియును, నట్టి యాచారము బిట్రగుంట అక్కలపూండి శాసనములనాటికి అభివృద్ధియాయె నని యును తేలుచున్నది. ఇంతేకాదు; బోరగిలిన యర్ధచంద్ర రేఖగ మనశాసనమున నగపడు నీసంజ్ఞ యక్కలపూండి శాసనమున నట్లే యగపడుచుండ దానికిపూర్వము వ్రాయ బడిన బిట్రగుంటశాసనమున మన మిప్పుడు వ్రాయునట్టి నిలువుగీతై మారినది. 'డ' 'డ'లకు భేద మత్యల్పము. 'డ' ఇట్లు వ్రాసిన 'ద' యగును. ఈయక్షరపు కుడిభుజ మును దాపలికి వంచి గుడియిచ్చినట్లు చేసిన నది'డ' యగును. 'ద, ధ'లకు గల భేదముగూడ నించుకయే. 'డ'యొక్క కుడిభుజమును మధ్యమున నిలుపక నూర్ధ్వ ముగ బోనిచ్చి తలకట్టుతో కలిపిన ఇప్పటి'ద'వంటి యక్షర మేర్పడును. ఇదియే మనశాసనకాలమునాటి 'ధ'; కాని ఇట్లని నిస్సందేహముగా చెప్పుటకు వీలు లేదు: ఏలన, శాసనమునందంతటను 'ద'ను వ్రాయు టకు ఈ'డ' సంజ్ఞయే వాడబడినను, ఒక్కచోటమా త్రము (మొదటి రేకు. ౨-వ ప్రక్క పం ౫. కడపటి యక్షరము)'సద్బంధు 'అనుమాటలోని 'ద' యిప్పటి వలెనే వ్రాయబడియున్నది; కాని 'ద' రెండువిధముల వ్రాయునాచారముండెననితలంచుటకంటె, ఈసందర్భ మున చెక్కడపుపనివాడు 'ద'ను చెక్కుటకు ప్రతిగ 'ధ'ను పొరపాటున చెక్కినాడని తలచుట సమంజసము. 'త' 'శ'లు మన శాసనమునను, అక్కలపూండిశాసనము నను ప్రాతఫక్కి ననుసరించియున్నవి. 'త' ఇట్లు వ్రాయ బడిఇప్పటి 'త'యొక్క కుడిభుజమునుఎడమవైపునకును, ఎడమభుజమును కుడివైపునకును త్రిప్పినట్లు గాన్పించు చున్నది. 'శ' ఇంచుమించు ఇప్పటి 'క'వలె వ్రాయ బడియున్నది. బిట్రగుంటశాసనమున నీ రెండక్షరములును దాదాపు ఇప్పటియక్షరముల రూపములను బొందియు న్నవి. సంయుక్తాక్షరములయందు ఇప్పుడు మనము 'ర' వ్రాయుచోట్లయందెల్లను, వలుపలిగిలకయే వ్రాయబడి యున్నది. కాని యీవలుపలిగిలక ఇప్పటి గిలకకంటె రూపమున భిన్నమైనది. అక్షరముమీద వంపైన గీతను యేటవాలుగ గీచిన నదియే' వలుపలిగిలక ౽ తలకట్టుస్థాన మున కొడవలివంటిరేఖ వ్రాసిన యెత్వమగును. క్యావడి తో గూడివచ్చు సంయుక్తాక్షరము దీర్ఘమైనపుడు, దీర్ఘమును ఇప్పటివలె నక్షరమున కీయక క్యావడికే యిచ్చియున్నది. ఇదియే సరియైన పద్ధతి.

భాష :— శాసనము రెండుభాషలయందు విర చింపబడియున్నది సీమాచిహ్నములను వివరించుభాగ ముతప్పతక్కినశాసనము యావత్తు సంస్కృతభాషయం దున్నది. 'అస్య గ్రామస్య సీమాచిహ్నాని' అనువాక్యము తప్ప తక్కినదంతయు శ్లోకరూపమున నున్నది. ఇందు వచ్చు వృత్తములు: వసంతతిలక, శార్దూలవిక్రీడితము, ఉపజాతి. అచ్చటచ్చట కొన్నితప్పులు గానవచ్చు చున్నవి. కాని యవియన్నియు సులభముగ దిద్దగలిగినవే.

సీమాచిహ్నములు తెలుగుభాషయందు వర్ణింప బడినవి. ఇందు కొన్నిమాటలు అసామాన్యములగు అర్థము లతో గానవచ్చుచున్నవి.

కోడు: ఈమాట యాంధ్రదేశమున నెల్ల యెడలను ఇప్పుడు వాడుకలో నున్నట్లు తోచదు: "తుంపురానకు॥ దక్షిణముఖమై పాఱిన పెద్దకోడుసీమ॥" 'కోడు' శబ్దమున కిచ్చట అర్థమేమి? 'మంచములో నగువాని కంబము', 'ఊరివరి నీటిపల్లము' అని యర్థము చెప్పినారు సీతారామాచార్యులగారు. వీరినే యను సరించినారు కొట్రవారు. కాని, యీ రెండర్థములయం దేదియు ఈసందర్భమున కనుకూలించదు. బ్రౌనుదొర గారు పైమాట కీయర్థములను వ్రాసినారు. 'సెలయేఱు, ఏటిపాయ, పంటకాలువ.' ఇందు కడపటియర్థ మీ సందర్భమున నుచితముగా గాన్పించుచున్నది. గోదావరి మండలములో మురుగుకాలువను 'కోడ'ని ఇప్పుడుగూడ అనెదరని చెప్పినారు మిత్రులు రామకృష్ణయ్యగారు.

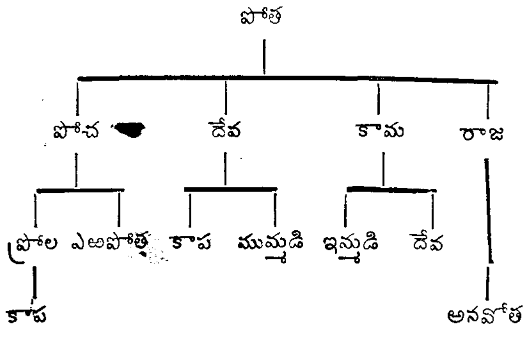
'పొతు, వ్రప్పి, మోచి, మోచెను' అనుమాట లీక్రిందివాక్యమున గాన్పించుచున్నవి: " ఆ కోడుదగ్గఱ వచ్చిన పోతుగట్టుపడుమఱముఖమై పోయి కునివడి దక్షిణ ముఖముగా సాగి మాంకిగుంటలోపలగా వచ్చి కుని వడి దక్షిణమైపోయి మలంగి యెడవ్రప్పి మోచి పడు మఱముఖమై సాగిన పోతుగట్టు మలంగి పెద్దవ్రప్పి మోచెను."

పోతు : ఈమాటకు సీతారామాచార్యులవారు పెక్కు అర్థములను వ్రాసిరి. ఆయర్థము లెవ్వియు నిచ్చట సరిపడవు. కాని 'పోతుకరడు' అనుమాటకు 'పెద్దయల' యని యర్థము చెప్పినారు. అట్లే 'పోతుగట్టు' అనగా 'పెద్దగట్టు' లేక 'దిన్నె' యని యర్థము చేసుకొనవలయును.

వప్పి : ఈమాటకు సరియైన యర్థ మేమో తెలియదు. 'వ్రప్పు' అనుపద మొకటి గలదు. దీని అర్థము 'చీలిక'. ఇది 'వ్రయ్యు' ధాతువునుండి వ్యుత్పన్నమైన నామవాచకము. 'వ్రప్పి' 'వ్రప్పు'నకు రూపాంతర మగునా? అరవభాషయందు 'వరపు' అనుపద మొకటి కలదు. 'రెండువరిమళ్లమధ్య సరిహద్దుగ నుండు సన్నని నిడుపైనకట్ట.' దీనినే 'గనిమ' యందురు. 'ఎడ వ్రప్పిమోచి' అనగా యెడమవైపుగనిమను మోచి యనియర్థము చేసుకొనవచ్చునా? 'మోచి', 'మోచెను' అను రెండుపదములును 'మోచు' ధాతువుయొక్క క్త్వార్థక, భూతార్థకములు. 'మోవక' తుమున్నంతము. 'మోచు'అనుమాటకు 'మొదలుకొని'యని యర్థమును వ్రాసి, మనుచరిత్ర ౫-వ ఆశ్వాసములోని "శంకరాద్రి కాననము మోచి మందరాగంబుదాక। పోజునెట్టిరి" అను పద్యపాదమును నిందుకు తార్కాణగ నుదాహరించినారు సీతారామాచార్యులవారు. కాని ఈశాసన వాక్యములోని పైపదముల కీయర్థము చెల్లదు. ఇచ్చట 'తాకి, తాకెను'అనియర్థము చెప్పుకొనవలయును. పైమాట కిట్టియర్థ మున్నదనుటకు, 'కవికర్ణరసాయనము' లోని యీక్రింది సీసపాదము ప్రమాణము: 'మడమలు మోవంగ మైలచీరలు గట్టి, కర్ణముల్ మోవంగ గాటుక లిడి' మఱియు, రెండవరేకు రెండవ పెడ ౫-వ పంక్తిలో 'యెప్పటిన్ని'అనుమాట యొకటి గనుపడుచున్నది. దీనికి 'మరల'అని యర్థము.

శాసనగ్రంథసంగ్రహము:— (శ్లో ౧.) వరాహ మూర్తివర్ణన. (శ్లో ౨) చతుర్థాన్వయసంజాతుడు పోతనృపతి పేర్కొనబడినాడు. (శ్లో 3) అతనికి పోచక్షితీశుడు, దేవరాజు, కామాధిపుడు, రాజభూపుడను నల్వురు పుత్రులు బుట్టిరి. (శ్లో ౪)అందు పోచనరపతికి ప్రోలక్షితీశ్వరుడు, ఎఱపోతభూపాలుడు నను నిర్వురు తనయులును, దేవరాజునకు కాపనృపతి, ముమ్మడీశ్వరుడను పుత్రు లిరువురును బుట్టిరి. (శ్లో ౫) కామక్షితీశునకు ఇమ్మడీశదేవప్రభువులును, రాజనృపునకు తొయ్యేటినగరాధిపతి యగు ననవోతభూపాలుడును జననమందిరి. (శ్లో ౬) ఈసహోదరులయందు మఘనూరి ప్రోలనృపాలుడు, అవక్రవిక్రమముచేత సంభావింపబడిన బాహువులుగలవాడై ధరణీచక్రముపై నేకచ్ఛత్రాధిపత్యము సల్పెను. (శ్లో ౭) అతని యనంతరము కాశియందలి విశ్వపతిప్రసాదముచేత కాపపృథ్వీపతి భూపరిపాలన మొనర్చెను. (శ్లో ౮) ప్రతాపరుద్రునితో తుల్యమైన ప్రభావముగల ఈకాపనృపాలుడు, ఏకశిలానగరమందు నివసించుచు, అశేషమైన ఈభూమిని శాసించెను. (శ్లో ౯) శౌనకమహర్షి పేర్కొనబడినాడు. (శ్లో ౧౦) అతని వంశమున శ్రీశైలసీమయందు ప్రఖ్యాతమైన సత్రయాగమును చేసినవాడును, శివసహస్రనామ వ్యాఖ్యాతయు, అయిదుఅగ్రహారముల నిచ్చి బంధువులను రక్షించినవాడును నగు కందయపెద్దిభట్టు జననమందెను. (శ్లో ౧౧) గిరితర్క్కభాను(౧౨౬౭) గణితమగు శకాబ్దమున పార్థివసంవత్సర మాఘమాసమున, సూర్యగ్రహణకాలమునందు, కాపపృథ్వీపతి, ప్రోలమహీపతికిపుణ్యమునకుగాను (పెద్దిభట్టునకు) మలఘ్నీతటమున నుండు ప్రోలవరమను గ్రామమును దత్తము చేసెను.

దాతయొక్క వంశవృక్షము:—

కాలము:— శకాబ్దము ౧౨౬౭ పార్థివ సంవత్సరపు మాఘమాసమునందలి సూర్యగ్రహణకాలమున నీదానము చేయబడెను. దీనికి క్రీస్తుశకమున ౧౩౪౬ సంవత్సరము ఫిబ్రవరినెల ౨౨ తేది బుధవారము సరిపోవుచున్నది. ఆదినమున సూర్యగ్రహణము గూడ నుండెను.

స్థలనిర్దేశము:—దానముచేయబడిన యూరిపేరు ప్రోలవరము. ఈయూరు మలఘ్నియనునదీతీరముననుండినట్లిందు వ్రాయబడియున్నది. మలఘ్ని యెచ్చటిదో గుర్తించుటకు వలయు సాధనము లేమియు నిందు గానరావు. కృష్ణానదికి మాలప్రభయను నొక యుపనది యున్నది. అది కర్నాటదేశములోని ధార్వాడమండలమునందు కృష్ణలో గలియుచున్నది. కేవలము తెలుగుపేరుగల ప్రోలవరము కన్నడదేశమధ్యమున నుండుట యసంభవము. ఇంతేకాక కాపయనాయని యధికారము ధార్వాడమండలమున జెల్లుచుండెననుట కాధారములు లేవు. ఈప్రోలవరము గోదావరిమండలములోనిదనుటకు గొంతయాధార మున్నది. పెదకోమటి వేమారెడ్డి తమ్ముడగు మాచారెడ్డి కుమారుడు తిప్పారెడ్డి శ ౧౩౩౭-వ సంవత్సరమునందు మలాపహారిభీమరథుల యంతర్వేదియందలి ములకలంకలోని ఏకమూరను గ్రామమును అగ్రహారముగ జేసెను. భీమరథి గోదావరిలో గలియు నుపనదిగ నుండవలయును. ఏలనను, లకలంక గోదావరిజిల్లా రాజమహేంద్రవరముతాలూకా, రాజమహేంద్రవరము తపాలాఫీసుకుసంబంధించిన గ్రామమని పోస్టల్ డైరెక్టరి యను గ్రంథమువల్ల దెలియుచున్నది. 'మలఘ్ని'యనుమాట మలాపహారికి రూపాంతరముగుటచేత కాపయనాయకునిచే దానమొసగబడిన గ్రామముగూడ రాజమహేంద్రప్రాంతమున నుండవలయును. వెదకగా రాజమహేంద్రవరము తాలూకాలో నీపేరుగల గ్రామము గనుపించలేదు; కాని గోదావరి మండలమున నాపేరుగల యూళ్లు నాల్గు అగపడుచున్నవి:

౧. పోలవరం-రంపతాలూకా*-గోకవరంపోస్టు.
౨. ,, -అమలాపురంతాలూకా-అమలాపురంపోస్టు.
3. ,, -ఎర్నగూడెంతాలూకా-పోలవరంపోస్టు
౪. ,, -తునితాలూకా-తునిపోస్టు

ఈనాల్గుపోలవరములయందును, మొదటిపోలవరమే మన శాసనమునందు పేర్కొనబడిన ప్రోలవరమని తోచుచున్నది. ఏలనగా, ఈశాసనమునందు, కాపయనాయకుని పినతాతలలోనొకడగు రాజనాయకుని కుమారుడగు అనపోతనాయకుడు తొయ్యేటినగరమునకు ప్రభువైనట్లు ౫-వ శ్లోకమునందు జెప్పబడియున్నది. ఆ తొయ్యేరు రాజమహేంద్రవరముతాలూకాలోనిది ఆ గ్రామము పైజెప్పబడిన గోకవరము తపాలకచ్చేరికి సంబంధించిన గ్రామము. తాలూకాలు భేదమైనను, ఒక తపాలుకచ్చేరికి సంబంధించిన గ్రామము లనేకములు గలవు. కావున కాపయనాయకుడు దానమొసగిన గ్రామము రంపతాలూకా గోకవరంపోస్టాఫీసునకు సంబంధించిన పోలవరమనుట నిశ్చయము.

ఈశాసనముయొక్క ప్రాధాన్యము:— ఈశాసనమువల్ల మన కీవిషయములు తెలియవచ్చుచున్నవి:—
(౧) కాపయనాయకుని వంశచరిత్రమును దెలుపు శాసనమిదొక్కటియే. ఇందువల్ల కాపయయొక్క ఇంటిపేరును, తండ్రితాతల పేర్లును స్పష్టముగ దెలియుచున్నవి. (౨) కాపయరాజధాని యేకశిలానగరమని ఇందు వ్రాసియున్నది. ఇంతకుపూర్వము ప్రకటించిన శాసనమువల్ల కాపయ తెలింగాణముపై నధికారము జెల్లించుచున్నట్లు దెలియుచున్నను, అతని రాజధాని యేదియైనదియు దెలియకుండెను. (3) ఈశాసనమువల్ల కాపయరాజ్య మెంతవరకు వ్యాపించియుండినదియు దెలియుచున్నది. ఓరంగల్లు రాజధానియగుటచేత, ఇతని ప్రభుత్వము తెలింగాణముపై జెల్లుచుండెననుట నిశ్చయము. ఈవిషయము పిల్లలమఱ్ఱిశాసనమువల్లగూడ నూహించవచ్చును. గణపేశ్వరశాసనమువల్ల కృష్ణామండల మితనిచేతిక్రింద నుండెననుట విదితమగుచున్నది.

* దీనికి ఇప్పుడు చోడవరంతాలూకా అని పేరు.

కాపయనాయకుడు దానమిచ్చినట్లు ఈశాసనమునందు జెప్పబడిన ప్రోలవరము గోదావరిమండలములోని చోడవరముతాలూకాలోని దగుటచేత నతని రాజ్యము గోదావరీనది యుభయతటములయందును వ్యాపించి యుండె నని నిశ్చయముగ జెప్పవచ్చును. అనితల్లి కలువచేరు శాసనమునందు, కొండవీటిరాజ్యస్థాపకుడగు ప్రోలయ వేమారెడ్డి కాపయనాయకుని గొల్చుచుండిన డెబ్బదియైదుగురు నాయకులయం దొక్కడని జెప్పబడియుండుటచేత, కాపయనాయకుని రాజ్యము దక్షిణమున కందుకూరువఱకును, పశ్చిమమున అహోబళశ్రీశైలముల వఱకును వ్యాపించియుండె ననుట నిజము. కావున ఈ శాసనమును ఇతరశాసనములతోగూడ పఠింపగా, కాపయనాయకుని దొరతనము గలిగించిన కాకతీయరాజ్యములో ముప్పాతిక భాగముపై జెల్లుచుండెననుటస్పష్టమగుచున్నది. కొండవీటిరెడ్లు, కోరుకొండరెడ్లు, కొప్పోలు నాయకులు, రాచకొండవెలమదొరలు ఇతనిచేతిక్రింద నుండినట్లు దోచుచున్నది. (౪) మహమ్మదీయులను కాపయనాయకు డెప్పుడు తెలింగాణమునుండి తరుమగొట్టినదియు ఈశాసనము నిశ్చయముగ దెల్పుచున్నది. మహమ్మదీయచరిత్రకారులు క్రీ. శ. ౧౩౪౪-౪౫-వ సంవత్సరములో హిందువులు మహమ్మదీయులను వెడలనడచి తెలింగాణమును స్వాధీనపఱచుకొన్నట్లు వ్రాసియున్నారు. కాపయనాయకుడు ఈశాసనోక్తమైన దానమును క్రీస్తుశకము ౧౩౪౬ జనవరి ౨౨ తేదినాడు చేసెను. అప్పుడు అతని రాజధాని యోరుగల్లు. కావున నతడు తెలింగాణమును క్రీ. శ. ౧౩౪౬ జనవరికి పూర్వము, అనగా ఇంచుమించుగా మహమ్మదీయచరిత్రకారులు జెప్పినకాలముననే స్వాధీనపఱచుకొనె నని దృఢముగ దెలియుచున్నది.

ఇందలి చరిత్రాంశములు:— ఈ శాసనమున వర్ణింపబడిన రాజులు శూద్రులు. వారియింటిపేరు ముసునూరివారు. శూద్రవర్ణమున నేశాఖకు చెందినవారో చెప్పుటకు తగిన యాధారము లేవియు నిందు గానరావు.[1] ఈ వంశస్థులలో ప్రోలయయు, నతని పుత్రుడగు కాపభూపతియు పరిగణించదగినవారలు. ప్రోలయ యవక్రవిక్రమముచేత ధరణీచక్రము నంతటిని బాలించెను. కాపభూపతి ప్రతాపరుద్రునితో సమమగు ప్రభావమును గల్గినవాడై ఏకశిలాపురి నుండి యశేషమగు నీజగతిని బాలించెను. వీరితో సమానమగు ఖ్యాతిని గడింపకున్నను పోలయపిన తండ్రియగు, రాజయ కుమారుడగు అనపోతభూపాలుడు ఈసందర్భమున బేర్కొనదగినవాడు. ఏలన అతడు తొయ్యేరుపురమును పాలించెను. వీరెవ్వరో కనుగొనవలసియున్నది. కాపభూపాలుని బేర్కొనుశాసనములు క్రీ. శ. ౧౪-వ శతాబ్దమునాటివి కొన్ని గనపడుచున్నవి:

(౧) శకాబ్దము ౧౨౬౮ నాటి గణపేశ్వరశాసనము[2]:—ఇది కృష్ణాజిల్లా దివితాలూకా గణపేశ్వరమను గ్రామమున నున్నది. కాపయనాయకుని సేవకుడగు తుంబిసి యుప్పలపుంబ్రోలులెంక తన యజమానుని ధర్మమునకుగాను గణపతీశ్వరుని దేవాలయమున నొసగిన దానమును దెల్పుచున్నది.

(౨) శకాబ్దము ౧౨౬౦ నాటి పిల్లలమర్రిశాసనము[3]. ఇందువల్ల కాపయనాయకుల భృత్యుడగు ఎఱపోతులెంక అల్లావదీనసుల్తాను పాడుచేసిన ఎఱకేశ్వరుని దేవాలయమును పునరుద్ధారణము గావించినట్లు దెలియుచున్నది.

1. వీరికి కాకతీయుల సామంతులగు రేచర్లరెడ్లతో నేదో సంబంధమున్నట్లున్నది "అనుమనగంటి పురవరాధీశ్వర" యను బిరుదు రేచర్లరెడ్లకును, ముసునూరి నాయకులకును సామాన్యము. 'ఒరయూరి పురవరాధీశ్వర' యను బిరుదు ఆంధ్రచోళుల కందఱకును గలదు. కావున 'అనుమనగంటి పురవరాధీశ్వర' యను బిరుదుగలవారు నైతము ఒక కుటుంబమునకు సంబంధించినవారైనను కావచ్చును.

2. S.I.I., IV. No. 950.

3. Telingana Inscriptions: Msc. No 11

(3) శకాబ్దము ౧౨౮౦ నాటి ముమ్మడినాయకుని శాసనము.1

(౪) శకాబ్దము ౧౨౯౦ నాటి సింగయనాయకుని యక్కలపూండిశాసనము.2

ఈ రెండుశాసనములయందును కాపయనాయకుని చెలియలి కుమార్తెను ముమ్మడినాయకు డుద్వాహము జేసికొనినట్లు వ్రాసియున్నది.

ఇవిగాక శ౧౨౮౨ సర్వత్సరమునాటిది (రెండవ) కొప్పుల కాపయనాయకుని శాసన మొకటి గనపడుచున్నది.3

ఇంకను కొప్పులవంశస్థులవి మఱికొన్ని శాసనములు గలవు. కాని ప్రస్తుతము బరిష్కృతమగుచున్న శాసనమునం దేశద్దాత్రువంశనామను ముఖమారివా రని వ్రాయబడియుండుటచేత, ఈకాపయనాయకు కొప్పుల కాపయనాయకుడు గాడనియు, సమకాలికులైనను వారిరువురును భిన్న పురుషులనియు నిశ్చయమగుచున్నది. కావున కొప్పులవారి శాసనముల నిచ్చట దడవబని లేదు కాని యిచ్చట నొక సందేహమును దీర్చుకొనవలసియున్నది. పై జెప్పిననాల్గుశాసనములయందును బేర్కొనబడిన కాపయనాయకుడు కొప్పులకాపయనాయకుడేల కారాదు? సింహాచలశాసనమువల్ల అతడు శ ౧౨౮౨ అనగా క్రీ. శ ౧౩౬౦ లో జీవించియున్నట్లు దెలియుచున్నది. పై జెప్పబడిన నాల్గుశాసనములును రమారమి యాకాలమునకు జేరినవే. కావున నీశాసనములు కొప్పుల కాపయనాయకునికిగూడ సంబంధించియుండవచ్చును గదా!

అట్లనుటకు గొన్ని యాక్షేపణలు గలవు:—

(౧) కొప్పులకాపయనాయకుని శాసనమునందు అతని కేబిరుదు లున్నట్లును జెప్పలేదు. అతని వంశములోనివాడును, ఇంచుమించుగ నతని సమకాలీనుడును నగు నామయనాయకునికి 'పగమెచ్చుగండ', 'ప్రత్యర్థిగర్వాపహ'యనుబిరుదు లున్నట్లు దెలియుచున్నది.4 ఈ బిరుదులు కొప్పులకాపయనాయకునికిగూడ నుండెనని యూహించవచ్చును, ఇక పైని జెప్పిన నాల్గుశాసనములలో బేర్కొనబడిన కాపయనాయకునికి గొప్పబిరుదులున్నవి. పిల్లలమఱ్ఱిశాసనమున నితనికి, 'ఆంధ్రదేశాధీశ్వర', 'పరనారీసోదర', 'అనుమనగంటిపురవరాధీశ్వర', 'చోడరాయస్థాపనాచార్య', 'కాంచీరక్షపాలక'యనుబిరుదు లున్నట్లు వ్రాయబడియున్నది. గణపేశ్వరముశాసనమున 'సమస్తరాజాశ్రయ', 'అనుమనగంటిపురవరాధీశ్వర'యన్న బిరుదులు గాన్పించుచున్నవి. పిల్లలమఱ్ఱి గణపేశ్వరశాసనములలో బేర్కొనబడిన కాపయనాయకు డొక్కపురుషుడే. ఇట్లనుటకు ఈశాసనములే సాక్ష్యముబల్కుచున్నవి. రెండుశాసనములయందు బేర్కొనబడిన కాపయనాయలకును 'అనుమనగంటిపురవరాధీశ్వర'యన్న బిరుదు కలదు. ఇంతేకాదు. వారిరువురు నొక్కకాలమువారే. మఱియు ముమ్మడి, సింగయనాయకుల శాసనముల బేర్కొనబడినదియు నీకాపయనాయకుడే. వానియందు ప్రఖ్యాతాంధ్రసురత్రాణుడగు కాపయనాయకుని మేనగోడలిని ముమ్మడినాయకు డుద్వాహముజేసికొన్నట్లు వ్రాసియున్నది. పిల్లలమఱ్ఱిశాసనములోని కాపయనాయకుడు 'ఆంధ్రదేశాధీశ్వరుడు'. ఆంధ్రదేశాధీశ్వరు డన్నను ఆంధ్రసురత్రాణు డన్నను అర్థమొక్కటియే. కావున పిల్లలమఱ్ఱి, గణపేశ్వరము, శ్రీరంగము, అక్కలపూండి శాసనములయందు బేర్కొనబడిన కాపయనాయకుడు కొప్పులకాపయనాయకుడు గాడు. అతడు భిన్న పురుషుడు.

(౨) పిల్లలమఱ్ఱి గణపేశ్వరశాసనములయందు బేర్కొనబడిన కాపయనాయకునికి గాకతీయరాజులతో గొంతసంబంధ ముండినట్లు దోచుచున్నది. కాపయనాయని 'కాంచీపురరక్షపాల', 'చోడరాయస్థాపనాచార్య'త్యాది బిరుదులే పై యూహకు గారణములు. కొప్పులవారి శాసనముల నన్నిటిని శోధించినను కాకతీయులకును వారికిని నెట్టిసంబంధమున్నట్లు కానుపించదు.

1. E. I. XIV. P. 83.
2. Ibid. XV. P. 259.
3. S I.I. IV. No. 924.
4. E. I. IV. P 359.

ఇక పిల్లలమఱ్ఱి గణపేశ్వరశాసనములయందలి కాపయనాయకుడును, మనశాసనమునందలి కాపయనాయకుడును నొక్కడేనేమో కనుగొనవలయును. వీనియందు కాపయనాయకు డనుమనగంటిపురవరాధీశ్వరు డనిగదా చెప్పబడియున్నది. ఈయనుమనగల్లు తెలింగాణమున నోరుగంటి సమీపముననున్నది. ఇది ప్రథమమున కాపయనాయకుని పూర్వుల నివాసస్థానమై యుండనోపు. మనశాసనమునందు కాపయ యోరుగంటినుండి రాజ్యము సేయుచున్నట్లు వ్రాయబడియున్నది. కాపయతండ్రియగు ప్రోలయ పృథ్వీచక్రము నవక్రముగ పాలించినను అతని రాజధాని యోరుగల్లని శాసనమునందు వ్రాయబడ లేదు. కాపయదినములలోనే యోరుగల్లు మఘనూరివారికి వశమైనట్లు దోచుచున్నది. క్రీ. శ. ౧౩౪౪-౪౫ లో, ననగా ప్రస్తుతశాసనకాలమునకు కొన్నినెలలకు పూర్వము మహమ్మదీయులను తోలి హిందువులు ఓరుగంటిని, తెలింగాణమును స్వాధీనపఱచుకొనినట్లు మహమ్మదీయచరిత్రకారులు వ్రాసియున్నారు. ఇందువల్ల క్రీ. శ. ౧౩౪౪-౪౫ కు పూర్వము కాపయనాయకునికి గాని, యతని తండ్రికిగాని యోరుగల్లు రాజధానియై యుండుట సాధ్యము గాదు. కావున తత్పూర్వము వారు అనుమనగంటిపురమునుండియే రాజ్యము సేయుచుండిరనుట యుక్తము. అట్లగునేని, పిల్లలమఱ్ఱి గణపేశ్వరముల కాపయనాయకుడును, ప్రస్తుత శాసనపు కాపయనాయకుడును నొక్కడేయనుట నిశ్చయము.

క్రీ. శ. ౧౩౨౩-వ సంవత్సరమువఱకును ఆంధ్రదేశముపై కాకతీయరాజుల యధికారము జెల్లుచుండెననియును, నాసంవత్సరమున ఢిల్లీపాదుషాకుమారుడగు మహమ్మదు తొగ్లాకు ఓరుగంటిపై నెత్తివచ్చి, ప్రతాపరుద్రుని బందినిజేసి తెలింగాణమును ఢిల్లీసామ్రాజ్యమున గల్పుకొనినట్లు చరిత్రవలన మనకు దెలియుచున్నది. ఇట్టిపరిస్థితియందు ప్రోలయ కాపయనాయకులు తెలింగాణముపై నెట్లు ప్రభుత్వము సల్పగలిగిరి? కాపయనాయకు డోరుగంటి నెట్లు నిజరాజధానిగ జేసుకొనగల్గెను? ఈప్రశ్నలకు తగుసమాధానము మనకు అనితల్లికలువచేరుశాసనమువల్ల లభించుచున్నది. అందు ప్రతాపరుద్రుని మరణానంతర మాంధ్రదేశమునందలి రాజకీయపరిస్థితు లిట్లు వర్ణింపబడియున్నవి:

"తస్మిన్ ప్రతాపరుద్రే స్వస్థానం స్వేచ్ఛయైవ యాతవతి, అథ సాభూ ర్యవనమయీ జాతైవాహో మహామహో మహిమా॥ వరాహవ ద్వారి ధివారిమగ్నాం ధరా మశేషాం యవనోదరస్థామ్, సముద్ధరన్ ప్రోలయనాయకేంద్ర స్తతః ప్రతిష్ఠాపయతిస్మ తద్వత్॥ స్వర్గాతిథౌ ప్రోలయభూమిపాలే విశ్వేశ్వరాజ్ఞా మధిగమ్య గత్వా, అపాలయ త్కాపయనాయకేంద్ర స్తదియ్య రాజ్యం తరణిప్రతాపః॥ అథపంచోత్తరసప్తతి నాయకసంసేవ్యమానపదపద్మః, కాపావనీశ్వరః శ్రీవిశ్వేశ్వరకరుణయా క్షితిమరక్షత్॥ తురుష్కైర్యేన సమాక్రాంతా స్తేచాఽన్యే కాపభూభుజా, అగ్రహారాః పున ర్దత్తా భూయో భువమభూషయన్॥"

పై శ్లోకములవల్ల ప్రతాపరుద్రుని మరణానంతరము ఆంధ్రభూమి యవనాక్రాంతము కాగా ప్రోలయనాయకుడు దాని నుద్ధరించెననియును, నతడు స్వర్గస్థుడైనపిదప, విశ్వేశ్వరుని యాజ్ఞచేత పంచోత్తరసప్తతి నాయకసంసేవ్యుడైన కాపయనాయకుడు పుడమిని శాసించి, తురుష్కులచేత నాక్రమింపబడిన యగ్రహారములను మఱల బ్రాహ్మణుల కొసగుటగాక, నూతనాగ్రహారములను బెక్కింటినిసైతము గల్పించెననియు దెలియుచున్నది. మన శాసనదాతయగు కాపయనాయకుని చరిత్రయే కలువచేరుశాసనమున వర్ణింపబడినది. అనగా ఈరెండుశాసనములయందును బేర్కొనబడిన కాపయనాయకులు భిన్నపురుషులు గారు. ఒకని చరిత్రమునే రెండుశాసనములును వక్కాణించుచున్నవి. అట్లనుటకు కారణములు:

౧. రెంటియందును కాపయనాయకుడు ప్రతాపరుద్రుని తరువాత రాజ్యముచేసిన ట్లున్నది.

౨. రెంటియందును ప్రోలయనాయని యనంతరము కాపనాయకుడు ప్రభుత్వముసల్పినట్లు వ్రాయబడియున్నది.

3. రెంటియందును కాపయ విశ్వేశ్వరునియను గ్రహామువలన రాజ్యమునుబడసినట్లు జెప్పబడియున్నది. ఈవిశ్వేశ్వరుడు కాశికాపుర్యధిదైవమగు విశ్వనాథుడని మనశాసనము దెల్పుచున్నది.

ఈకలువచేరుశాసనమువల్ల దెలియని విషయములు కొన్ని మనశాసనమునూలమున దెలియుచున్నవి. కలువచేరుశాసనమునందు ప్రోలయనాయకుని యనంతరము కాపయనాయకుడు రాజ్యముచేసెనని మాత్రము జెప్పబడియున్నది. కాని ప్రోలయకాపయులకు గల బంధుత్వ మెట్టిదియో, వీ రెచ్చట నుండి రాజ్య మొనర్చిరో చెప్పబడలేదు. మనశాసన మీయంశములను స్పష్టపఱచుచున్నది. కాపయ ప్రోలయయొక్క పుత్రుడనియు, ప్రోలయరాజ్యస్థానమును దెల్పకున్నను, కాపయ యోరుగంటిలో నివసించుచునే రాజ్యము సల్పెననియు నిశ్చయముగ దెల్పుచున్నది.

ఇక మహమ్మదీయచరిత్రకారులవల్ల ఈనాయకుల యుదంత మేదేనియు దెలియునో కనుగొనవలసియున్నది. వీరియందు మొదట జెప్పదగినవాడు శియాఉద్దీన్ బార్నీ. ఇతడు సుల్తాన్ మహమ్మదు తోఘ్లుకునకు సమకాలికుడు; అతని మిత్రుడు; అతనితోబాటు సైన్యముతోగూడ దిరుగుచు దక్షిణదేశమునకు వచ్చియుండెను. బర్నీ తన 'తారీఖిఫిరోజ్షాహి' యనుచరిత్రయందు తెలింగాణ స్వాతంత్ర్య స్థాపనను నిట్లు వర్ణించియున్నాడు :

"ఇది జరుగుచుండగా, ఆరంగలు (ఓరంగలు) హిందువులలో అల్లరిరేగెను. కన్యానాయకుడు దేశమునందు ప్రబలుడాయెను. నాయబువజీరగు మలిక్ మఖ్బులు ఢిల్లీకి పారిపోయెను. హిందువులు ఆరంగలు (ఓరంగలు) ను స్వాధీనముచేసుకొనిరి. ఇట్లు (పాదుషా) దానిని సంపూర్ణముగ గోలుపోయెను. ఆసమయముననె సుల్తాను కంబలదేశము నేలుటకు నియమించినట్టి కన్యానాయకుని బంధు వొక్కడు, మహమ్మదీయమతమును వర్జించి, అల్లరిని రేపెను. కంబలభూమిసైత మిట్లు నష్టమై, హిందువులకు హస్తగత మాయెను." (Elliot and Dowson iii pp 245-246)

దీనినే ఫెరిష్తా విపులీకరించి వ్రాసియున్నాడు:

"ఈసంవత్సరమున (హిజరి 744 అనగా క్రీ. శ. 1344) వురంగల్ ప్రాంతమున నివసించుచున్న లద్దరదేవుని కుమారుడగు కృష్ణనాయకుడు, రహస్యముగ కర్ణాటప్రభువగు బిలాలుదేవునియొద్దకు బోయి, దక్కనునం దసంఖ్యాకులగు మహమ్మదీయులు హిందువులను సర్వనాశనము సేయుటకు పన్నుగడలను బన్నుచున్నారనియు, వారిని ప్రతిఘటించుటకు తా మెల్లరును ఏకీభవించుట యుక్తమనియు చెప్పెను. బిలాల్ దేవుడు తన జ్ఞాతులనందఱిని సభకూర్చి, మొదట తనదేశములోని దుర్గములను స్వాధీనపఱచుకొని, తరువాత నిజరాజధానిని పర్వతములమధ్యకు మార్చవలయునని నిశ్చయించెను. వారి యెత్తుగడలన్నియు సంసిద్ధములైనప్పుడు తాను, వురంగల్, తెలింగాణహిందువులను రేపి వారి నాయకత్వమును వహింతునని కృష్ణనాయకుడును వాగ్దాన మొనరించెను."

"అద్దేప్రకారము బిలాలుదేవుడు తన రాజ్యపుసరిహద్దునం దొక బలిష్ఠమగు పట్టణమును నిర్మాణముచేసి దానికి తన కుమారుడగు విజయుని పేర విజయనగర మని నామకరణము గావించెను. తరువాత సైన్యమును గూర్చి అం దొక భాగమును కృష్ణనాయకుని యాధిపత్యముక్రింద నిల్పెను. అతడు వురంగలును స్వాధీనపఱచుకొని, దాని పాలకుడగు ఇమాదుల్ ముల్కును దౌలతాబాదునకు తరిమెను. బిలాల్ దేవుడును, కృష్ణనాయకుడును, పూర్వము కర్ణాటరాజులకు కప్పముగట్టుచున్న మఅబిర్, ద్వారసముద్రరాజుల బలములను తమ సైన్యముతోగూడ కూర్చుకొనిరి. ఏకీభవించిన హిందూసైన్యములు దక్కనునందు మహమ్మదీయుల యధీనమం దుండిన దేశము నంతటిని ఆక్రమించి, కొన్నినెలలలోపలనే వారి నచ్చటనుండి వెడలనడచిరి. ఇందువల్ల (దక్కను దేశమున) తోఘ్లాకునకు దౌలతాబాదుతప్ప వేరురాజ్యము లేకపోయెను" (Brigg's Ferishta II P427)

బర్నీవ్రాతకును ఫెరిష్తావ్రాతకును కొంత భేదమున్నది. బర్నీ తెలింగణాహిందువుల నాయకుని పేరు కన్యానాయకుడని వ్రాసినాడు. ఫెరిష్తా యతని పేరు

కృష్ణనాయకుడని చెప్పి యతడు ప్రతాపరుద్రుని కుమారుడని చెప్పినాడు. 'కన్యా' అనునది 'కన్హ' అనుదాని రూపాంతరమని యనేకపరిశోధకులు జెప్పియున్నారు. అట్లగునేని బర్నీ కన్యానాయకుడు ఫెరిస్తాయొక్క కృష్ణనాయకుడగుటయందు వింతలేదు; కాని ప్రతాపరుద్రునికి కృష్ణనాయకుడను పుత్రుడుండెననుట కెట్టియాధారమును గానరాదు. ఫెరిస్తాకు పూర్వీకులయిన మహమ్మదీయచరిత్రకారులాతడొక జమీందారుడని మాత్రము దెల్పిరి. ఫెరిస్తాకీవిషయమెట్లుఎఱుకపడెనో తెలియదు.

మఱియు, బర్నీవ్రాతనుబట్టి చూడగా కన్యానాయకునకు మహమ్మదీయులను తెలింగాణమునుండి వెడలనడచుటయందు సహాయులెవ్వరున్నట్లగపడదు. కాని యతని బంధువగు కంబలదేశపాలకుని సాయమును బడసియుండవచ్చునన్న శంకమాత్ర మెడమున్నది. ఫెరిస్తాకృష్ణనాయకుడు క్రీ. శ. ౧౩౪౪ సంవత్సరమున కర్ణాటప్రభువగు బల్లాలునికడకు పోయి యతని సాయమున, మహమ్మదీయులను దక్కనునుండి వెడలనడచెనని వ్రాయుచున్నాడు. ఫెరిస్తా వ్రాసినట్లు కృష్ణనాయకుడు బల్లాలదేవుని గలుసుకొనియుండుట పొసగదు. ఏలన మూడవబల్లాలుడు ౧౩౪౧ మొదలు ౧౩౪౩ వఱకు మధురసుల్తానులతో యుద్ధముసేయుచు ౧౩౪౩-వ సంవత్సరముమధ్య నిహతుడయ్యెను. తత్పుత్రుడగు నాలవ బల్లాళుడు క్రీ.శ. ౧౩౪౩-వ సంవత్సరము ఆగస్టు ౧౩-వ తేదినాడు రాజ్యాభిషిక్తుడాయెను; కాని యచిరకాలముననే రాజ్యమును గోల్పోయెను. అత డేమాయెనో తెల్పుసాధనములుగూడ లేవు. సదరుసంవత్సరము అక్టోబరు తేది ౨౦ దికిపూర్వమే హొయసలరాజుల రాజధానియగు ద్వారసముద్రప్రాంతదేశము విజయనగరప్రథమరాయలగు మొదటి హరిహరరాయలకు స్వైవసమాయెను. కావున క్రీస్తుశకము ౧౩౪౪లో కృష్ణనాయకుడు బల్లాలదేవుని గలసికొనుట యసంభవము. మఱియు బల్లాలదేవుడు విజయనగరమును నిర్మించె ననుటకు ఆధారములు లేవు. విషయము బహుళమగుటచేత నది యిచ్చట చర్చించుటకు వీలులేదు. (చూ. విజయనగరము. పట్టణ సామ్రాజ్యముల యుత్పత్తి: మొదటిభాగము.) కావున కృష్ణనాయకుడు బల్లాలదేవుని సహాయముచే మహమ్మదీయులను వెడలనడచె ననుట యుక్తము కాదు.

ఇతరవిషయములయందు మహమ్మదీయచరిత్రకారులకు ఎట్టిభేదాభిప్రాయములున్నను క్రీ శ. ౧౩౪౪ లో తెలింగాణా హిందువుల నాయకుడు మహమ్మదీయులను వెడలనడచి నష్టమైన హిందూస్వాతంత్ర్యమును పునరుద్ధారణగావించెనని యేకగ్రీవముగ బల్కుచున్నారు. కాబట్టి అనితల్లికలువచేరు శాసనమున వర్ణింపబడిన హిందూస్వాతంత్ర్యపునరుద్ధారణకథనము నిజమని మహమ్మదీయచరిత్రకారులు రుజువుసేయుచున్నారు. కాని యొక్క విషయమునందుమాత్రము కలువచేరు శాసనము మహమ్మదీయచరిత్రకారుల వ్రాతలతో ప్రతిఘటించుచున్నది. మహమ్మదీయచరిత్రకారులందఱును తెలింగాణాహిందూనాయకుని పేరు కన్యానాయకుడనియో, కృష్ణనాయకుడనియో వ్రాసియున్నారు. కలువచేరు శాసనమున అతనిపేరు కాపయనాయకుడని యున్నది. దీనికిసమన్వయ మెట్లు? మహమ్మదీయచరిత్రకారులచే బేర్కొనబడిన కన్యా (లేక, కృష్ణ) నాయకుడే కలువచేరుశాసనమునందును, ఇతరశాసనములయందును వచింపబడిన కాపయనాయకుడు. ఈవిషయమును మిత్రులు మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు ప్రమోదూత జ్యేష్ఠ భారతియం దొక విపులమైన వ్యాసమున జర్చించియున్నారు. నేనును నా 'విజయనగరము, పట్టణ సామ్రాజ్యముల యుత్పత్తి' యనుగ్రంథమున జర్చించియున్నాను. ఆచర్చను సర్వమును ఈవ్యాసమునందిముడ్చుటకు వలనుపడదు. కాని కన్యానాయకుడే కాపయనాయకుడనుటకు గల ముఖ్యకారణము నిచ్చట బొందుపఱచుచున్నాను. ఈక్రింది జాబితాయందు ఈ నాయకుని చరిత్రకు సంబంధించిన ముఖ్యవిషయములను దెల్పుచున్నాను. దానిని దిలకించిన కన్యానాయక కాపయనాయకు లొక్కరేయనుట విశదముకాగలదు.

కన్యా, లేక కృష్ణనాయకుడు	కాపయనాయకుడు
౧. అతడు క్రీ. శ. ౧౩౪౪ లోనో, ఇకకొంచెము పిమ్మటనో మహమ్మదీయులను తెలింగాణము నుండి బారదోలెను.	అతడు శ. ౧౨౬౮ (=క్రీ. శ. ౧౩౪౫-౪౬) కు పూర్వము మహమ్మదీయులను ఆంధ్రదేశమునుండి వెడల నడచెను.[1]
౨. అతడు తెలింగాణమునకు వలీ, లేక ప్రభువు.	అతడు ఆంధ్రదేశాధీశ్వరుడు; ఆంధ్రసురత్రాణుడు.[2]
3. అతని రాజధాని ఓరుగల్లు.	అతని రాజధాని వోరుగల్లు.[3]
౪. అతడు ౧౩౪౪ మొదలు కనీసము ౧౩౬౬ వఱకు రాజ్యముజేసెను.	అతని మొదటి శాసనము క్రీ. శ. ౧౩౪౫-౪౬ నాటిది.[4] అతని కడపటిది క్రీ. శ. ౧౩౫౭ నాటిది.[5]
౫. అతడు గుల్బర్గాసుల్తానులగు అలాఉద్దీన్ మహమ్మదుషాలకు ప్రతిస్పర్ధి. వారితో నిరంతరము యుద్ధము సల్పుచుండెను.	అతడు గుల్బర్గాసుల్తానగు అలాఉద్దీన్ పాదుషా యొక్క ప్రతిస్పర్ధి. అతడు అలాఉద్దీన్‌తో యుద్ధము చేసెను.[6]

పైని నమూనాలోని రెండుప్రక్కల నిచ్చియున్న విషయముల నొండొంటితో బోల్చిచూచిన నీక్రింది యంశములు తేటకాగలవు.

(౧) కన్యానాయకుడును, కాపయనాయకుడును నేకకాలమందే కస్థలముననే మహమ్మదీయులతో ప్రతిఘటించి వారిని దేశమునుండి వెడలగొట్టి స్వాతంత్ర్యమును స్థాపించిరి.

(౨) వారిద్దరును ప్రభుత్వముసల్పిన దేశమొక్కటియే.

(3) వారి కిద్దరికిని రాజధాని యోరుగల్లే.

(౪) వారిద్ద రేకకాలమున నుండినవారే.

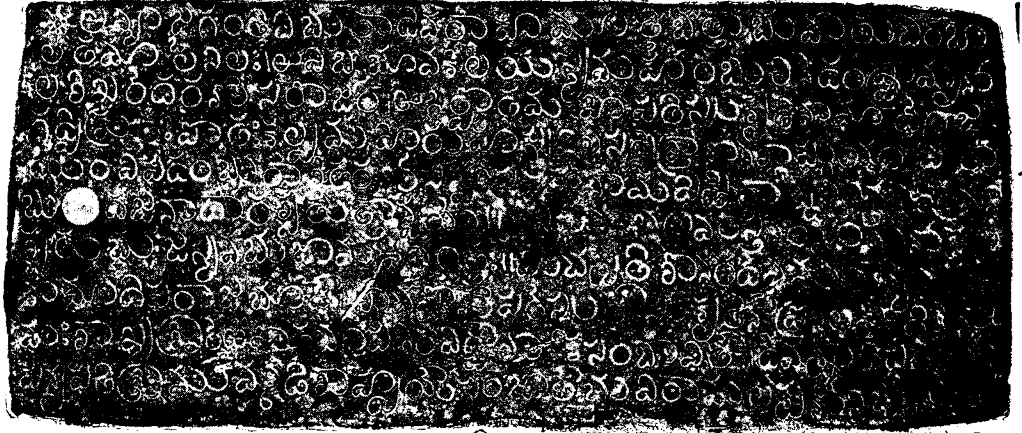
(౫) వారి కిద్దఱికి గుల్బర్గాసుల్తానగు నల్లాయుద్దీను శత్రుడే.

ఏకకాలమున, ఒక దేశముపై నిద్దరురాజు లేలుచు నొకపట్టణమును రాజధానిగా గలిగియుండుట యసంభవము. కావున కన్యానాయకుడు, కాపయనాయకుడు అనునవి యొక్కపురుషుని భిన్ననామములేయనుట సమంజసము. మహమ్మదీయచరిత్రకారులచే వర్ణింపబడిన తెలింగాణస్వాతంత్ర్యస్థాపనకథనము నిశ్చయమని మన శాసనము ఋజువుసేయుచున్నది. అనితల్లికలువచేరుశాసనమింతకంటె విపులముగ వర్ణించుచున్నను, మన శాసనమున కున్న విలువ దానికి లేదు. ఏలన మనశాసనము కాపయనాయకుడు మహమ్మదీయులను తరిమి యోరుగంటిని స్వాధీనముచేసుకొన్న వెంటనే వేయించిన శాసనము. కలువచేరుశాసనము దీనికి పిమ్మట ౭౭ సంవత్సరముల నాటిది.

1. ప్రస్తుతశాసనము.
2. SII, IV 950.
3. ప్రస్తుతశాసనము.
4. ప్రస్తుతశాసనము.
5. తెలింగాణాశాసనములు. (ఇతరశాసనములు నెం. ౧౧).
6. పైదే.

మూలము

మొదటిరేకు : మొదటిప్రక్క

1. *అవ్యా జ్జగంతి విభు రాదివరాహమూర్త్తి ర్భర్తా భువో రుచిరబా
2. లతమాలనీలః। ఆవిర్బభూవ కిల యస్య మహాంబులీనే దంష్ట్రామృణా
3. లశిఖరే ధరణీసరోజం।[।*౧]ఆసీ త్పోతమహీపతి స్సుకృతినా మాద్యో జ
4. గద్విశ్రుతః[।*]పోతః కల్పమహీరుహస్య విలసద్వి శ్వా(స్వా)[1]ణనశ్లాఘయా[।*]పోతో
5. యం పిపదంబురాశితరణే సర్వా[2]ర్ప్రజానామపి[।*]క్షీరాబ్ధావివ చంద్రమా
6. బుధజనాధార శ్చతుర్త్తా[3]న్వయే॥[౨*॥]తస్యా మభూవం[4] స్తనయా గుణాఢ్యా
7. శ్చతుర్భ్భుజస్యేవ భుజా మహాంత్తః।(।)పోచక్షితీశో నరదేవముఖ్యో దేవశ్చ
8. కామాంధిపరాజభూపా॥[3*]పోచక్షోణిపతే స్సుతౌ సుకృతినౌ ప్రోలక్షితీశో త్త
9. మః[।*]శ్లాఘ్య[5]శ్రీ(శ్రీ)రుజపోతభూపతిరవి[6] ద్వౌ లోకసంభావితౌ। దేవక్ష్మాధిపతేశ్చ కా
10. పన్నృపతి శ్రీముమ్మడీశాహ్వయా[।*]సంజాతౌ భువి రామలక్ష్మణనిభౌ సూరేం

---

1. 'విలసద్వశ్రాణ' అని చదువవలయును.

2. 'సర్వ్వ' అని.

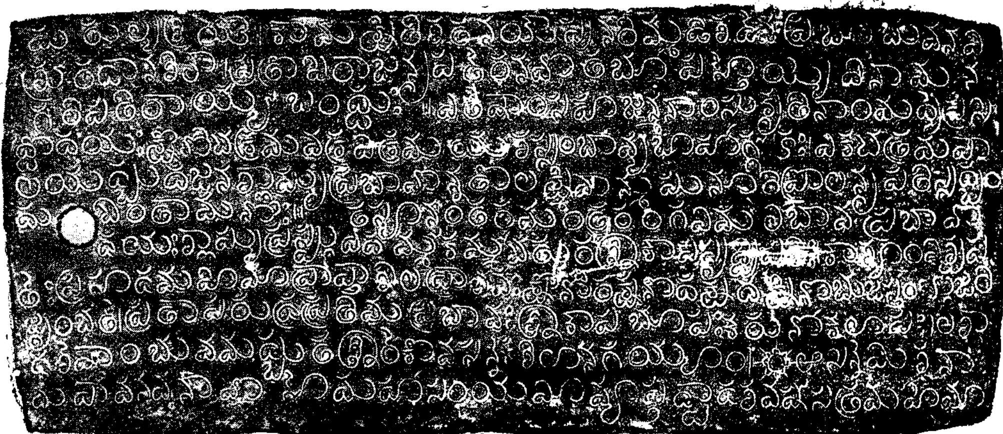
3. 'చతుర్థాన్వయే' అని.

4. శాసనములోనున్నది సరియైనచో ౨,3 శ్లోకములమధ్యనున్న యొకశ్లోకమును శిల్పి చెక్కక విడిచినాడని తలంచవలయును. ఏలన "తస్యా మభూవం" అనువాక్యమువల్ల తత్పూర్వము, పోతభూపాలుని భార్యను పేర్కొనినట్లు తెలియుచున్నది. శాసనము నందు పోతభూపాలుని భార్యప్రస్తాపము గానరాదు. కావున దీనిని "తస్యాదభూవం "అని దిద్దుకొనవలయును.

5. 'శ్లాఘ్య' అని.

6. 'భూపతి రపి' అని.

మొదటిరేకు : రెండవప్రక్క

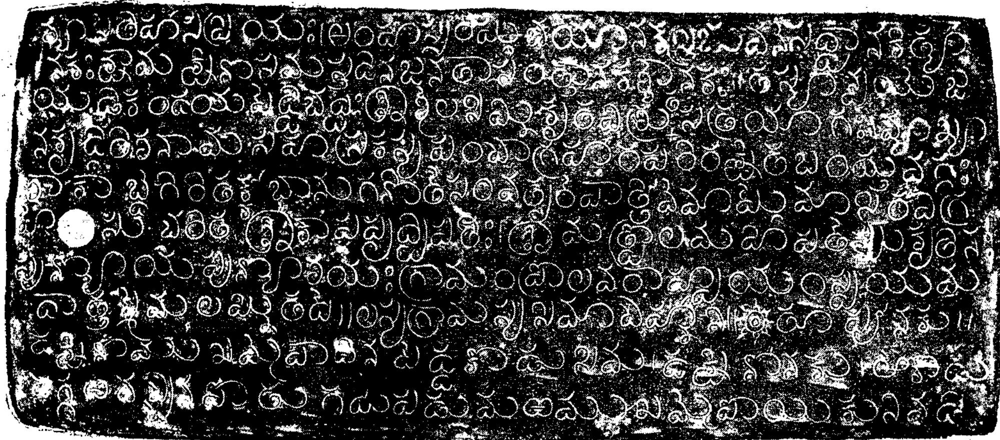

1. దుత్తుర్య్యశ్రియా।[।౪॥*] కామక్షితీశతనయా పునరిమ్మడీశదేవప్రభూ భువనవి
2. శ్రుతదానశీలౌ।పుత్రో౽పి[1] రాజన్నృపతే రనన్తభూప స్త్వాయ్యేటినామన
3. గరీపతిరాయ్యబన్ధుః[2]॥[౫॥*]ఏతేషాం సహజన్మనాం సుకృతినాం మధ్యే ప్ర
4. సిద్ధోదయః[।*]క్షోణీచక్ర మవక్రవిక్రమయశస్సంభావ్య బాహార్గళః। ఏకఛత్ర[3]మపా
5. లయ ద్బుధజనశ్లాఘ్యప్రభావోన్నతో[।*] లక్ష్మీవా న్మఘునూరిప్రోలనృపతి స్సద్బు
6. ధుచింతామణిః॥[౬॥*]తస్యానంతరమంత్ర[4]రంగవిమలీభావప్రభావో
7. దయః[।*]శ్లాఘ్యప్రస్ఫుటధర్మ్మకర్మ్మచతుర[5] శ్రీకాపపృథ్వీపతిః[6]।కాశ్యాం విశ్వప
8. తేః ప్రసాదమహిమా[7] ప్రాప్తాఖిలప్రాభవః[।*]క్షోణీరక్షణదక్షదక్షిణభుజస్తంభో జరీ
9. జృంభతే।[।౭॥*]ప్రతాపరుద్రప్రతిమప్రభావః శ్రీకాపభూపః కరుణాకలాపః। అశా
10. దశేషాం భువ మద్భుతశ్రీ రేకో వన న్నేకశిలానగర్య్యాం।[।*౮॥]*ఆసీ న్నైమిశ[8]నా
11. మపావనవనావాసో[9] మహాసంయమీ [।*] వ్యాస్త ద్ద్వాదశవర్షసత్రమహిమా

---

1. 'పుత్రో౽పి' అని.
2. 'బంధుః' అని.
3. 'ఏకచ్ఛత్ర' అని.
4. 'మంత్రరంగ' అని.
5. 'చతురః' అని.
6. 'పృథ్వీపతిః' అని.
7. 'మహిమ' అని.
8. 'ఆసీన్నైమిశ' అని.
9. 'వాసో' అని.

రెండవ రేకు : మొదటి ప్రక్క

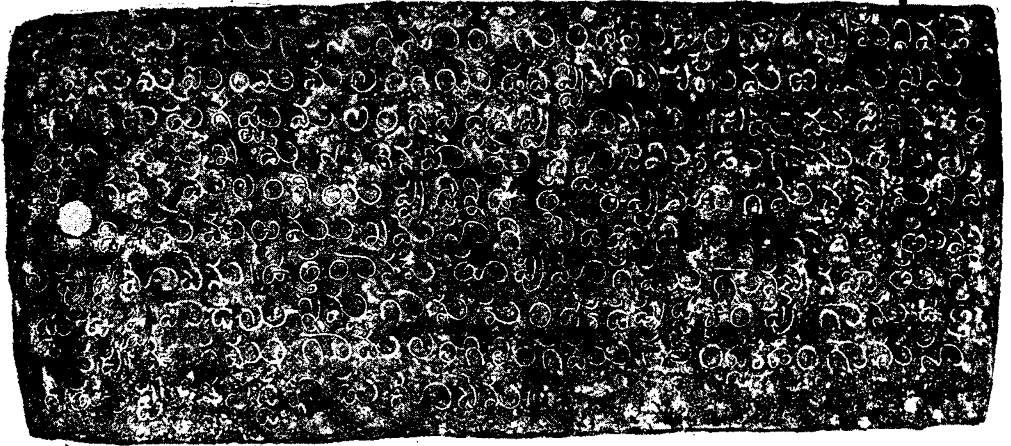

1. వ్యాసేతిహాసప్రియః। అంహస్సంఘభయానక త్రిభువనే సద్వా[1]నకీర్త్యా
2. నకః[।*]క్షామక్షీణసమస్తదీనజనతాసంత్త్రానక శ్శౌనకః॥[౯॥*]తస్యాన్వయే జ
3. యడి[2]కందయపెద్దిభట్టః శ్రీశైలసీమ్ని కృతవిప్రసుత[3]సత్రయాగః। వ్యాఖ్యా
4. నకృద్గిరిశనామసహస్రకస్య పంచాగ్రహారపరిరక్షితబంధు వర్గః[4]।[౧౦॥*]
5. శాకాబ్దే గిరితర్క్కభానుగణితే సంవత్సరే పార్త్తివే[5] [।*]మాఘే మాసి రవిగ్ర
6. హే సుచరిత[6]శ్రీకాపపృధ్వీపతిః[7]।శ్రీమత్ప్రోలమహీపతే స్సుకృతినః
7. పుణ్యాయ పుణ్యాశయః[।*]గ్రామం ప్రోలవరాహ్వయం స్వయ మ
8. దాత్తస్మై మలఘ్నితటే॥[౧౧॥*]లస్య[8] గ్రామస్య సీమాచిహ్నాని॥* తూర్పునకు॥
9. దక్షిణముఖమై పారిన పెద్దకోడుసీమ దక్షిణానకు ఆకోడు
10. దగ్గఱవచ్చిన పోతుగటు[9] పడుమఱముఖమైపోయి కునివడి

---

1. 'సద్దానకీర్త్యా' అని.
2. 'జయతి' అని.
3. 'త' – బంతిక్రింద హంసపాదిపెట్టి బంతి మీద వ్రాయబడియున్నది.
4. 'బంధువర్గః' అని.
5. 'పార్థివే' అని.
6. 'చరితః' అని.
7. 'పృథ్వీపతిః' అని.
8. 'అస్య' అని.
9. 'గట్టు' అని.

రెండవ రేకు : రెండవ ప్రక్క

1. [ద][క్షి*][ణ]ముఖముగా సాగి మాంకిగుంటలోపలగా వచ్చి కునివడి
2. [ద]క్షిణమైపోయి మలంగి యెడ్రవప్పి మోచి పడమఱముఖమై
3. [సాగిన]పోతుగట్టుమలంగి పెద్ద్రవప్పి మోచెను॥పడుమటికిని ఉత్త
4. రముముఖమై సాగిన పోతుగట్టు జమ్మికడంగాను తూర్పు
5. [మొ]గమై మలంగి యెప్పటిన్ని ఉత్తరపుమొగమై వచ్చి కునివ
6. డి పడమఱముఖమై సాగి పెదదొడ్డిలోనుగా వచ్చి తుమ్మ
7. లపుట్ట మోచెను॥ఉత్తరానకు తూర్పు మొగముగా వచ్చిన పోతుగ
8. ట్టు ఉప్పిపాదలుసీమగాను కుంటకడపుట్టవంపుగాను ఉత్త
9. రపుమొగముగా మలంగి లింగముంగుంట్టకడంగాను సా
10. గి తూర్పున పెద్దకోడు మోచెను॥

రేనాటి కొలువు

మున్నంగి...శర్మ

గేయము :

పాడరా రేనాటికొలువు సుతిగలిపి
    వాడవాడలుగూడి పరవళ్లుద్రొక్కరాఁ. బా.

తొలిసీమ వెలిసీమ చెలిమి కలిమిని బొలిచి
వలగొన్న 'నల్లమల' పొలిమేర బురు జెక్క. పా.

అల తుంగభద్ర చన్బ్రాలఁ గల తఱితీపి
కెలసి పాడిన రామకృష్ణు ఫణితినిఁ గలిపి. పా.

తొలిఁ గృష్ణరాయలను గెలుపు వలపులఁ గొలిపి
కొలువుదీరిచి యెదురుకోలు నడపిన నుడువు. పా.

బుక్కజోదులు పగఱ యుక్కు జెక్కిననాఁడు
చెక్కచెదరక చెమ్మచెక్కలాడిన వరుస. పా.

పొడిచి నడచెడు నెదిరి యుడుకునల్లకు ద్రొళ్లి
పడు తెలుఁగువాదరకుఁ బిడిమైన మగఁటిమిని. పా.

మురుపు నింపఁగ భట్టుమూర్తి గిరికకుఁ బెండ్లి
జరిపి పాడిన నాపసానిపాటల మట్టు. పా.

కవిసార్వభౌమునకుఁ గనకాభిషేక మై
భవము గూర్చిననాఁటి ప్రభుల దౌలతు కొసరి. పా.

అనుఁగు జెలి కృష్ణరాయలు మున్న తఱలుటకుఁ
బసవు పెద్దనకంటి కనికరపు టూటలను. పా.

కలనఁ దలపడి పులఁకబలము లలమిననాఁడు
కలఁచి నలిచిన తెలుఁగుగడ్డబీరము మెఱయఁ. బా.

కరినాఁడు రేనాఁడు తిరిగి శ్రీనాథుఁ డా
సిరిగుట్ట మల్లయ్య సరస నెఱపిన సుద్ది. పా.

పాలికలనిఁ గాఁపుబిడ్డల బొబ్బరింతలకుఁ
గలఁగు పగతుర గుండెగతివెంట లయవేసి. పా.

చెమరుజల్లుల మెఱకచేలఁ బండినపంట
గమిచి పంచెడు పాలికాఁపుచూపుల తనివిఁ. బా.

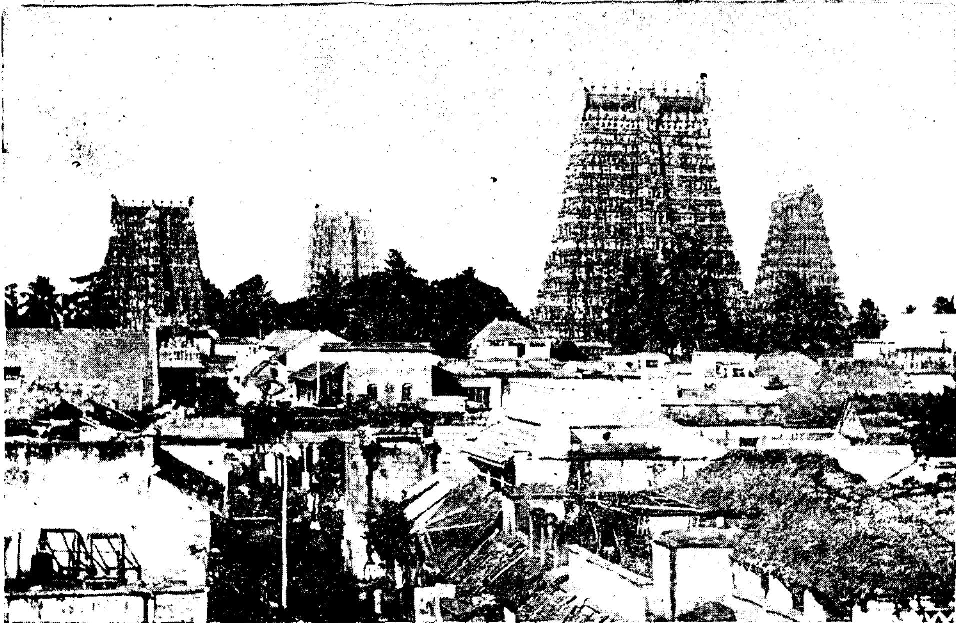
వైరిలోకము నిలువునీరుగా నుగ్రుఁడై
నారసింహారెడ్డి నాట్యమాడిన దరువు. బా.

గొడ్డుకఱవులకుఁ గోడ్డి యడ్డిన దొడ్డ
బుడ్డవెంకళరెడ్డి పురిటింటి ముచ్చట్లు. పా.

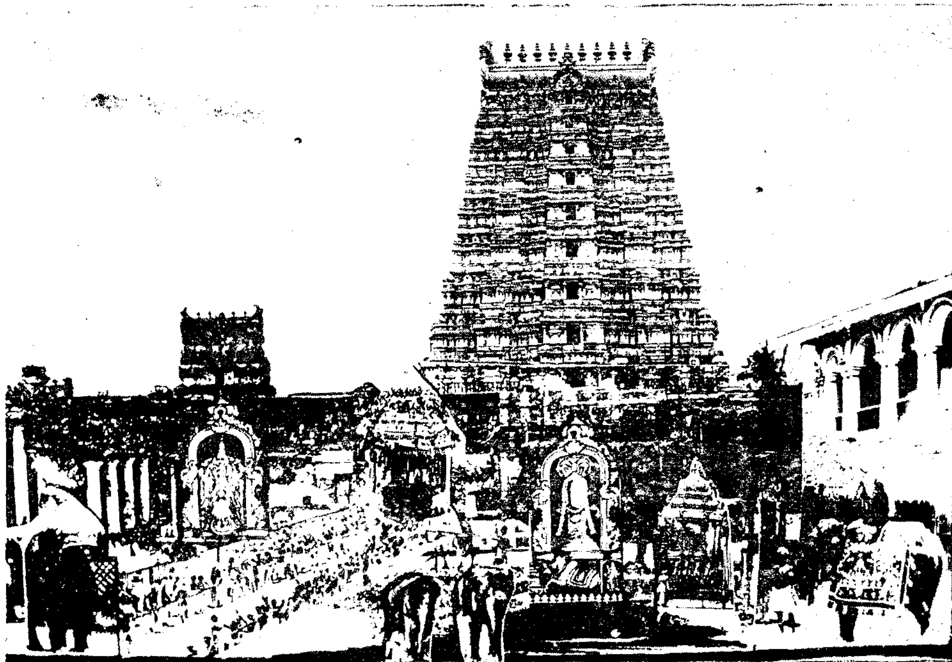
సిరిగొండ[1] నోబుళము[2] నిరవులుగ ఘాటీల
కిరుదెసలఁ బహరాలఁ బఱపు దొరలకు మ్రొక్కి. పా.

---

౧. శ్రీశైలము; ౨. అహోబిలము.

౧. రామేశ్వర దేవాలయము

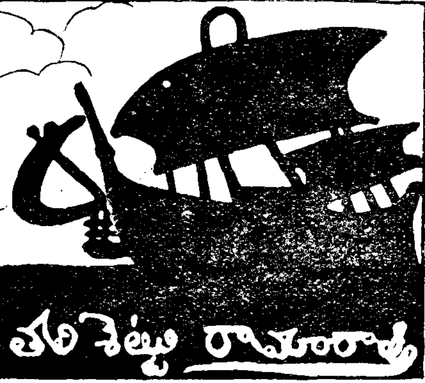

౨. శివరాత్రి ఉత్సవము, రామేశ్వరము

3. వేయికాళ్ల మంటపము, లోపలిభాగము
(రామేశ్వరము)
G. S. A.

వలసరాజ్యములందు భారతీయ శిల్పకళ

తామశెట్టి రామారావు

౨. చంపా దేశము

ఇప్పుడు "అన్నాము" అని పిలువబడుచున్న ప్రదేశము పూర్వము "చంపా" యను హిందూరాజ్యమైయుండెను. పసిఫిక్కు మహాసముద్రమున కంటిపెట్టుకొని యున్న యీ దేశము పర్వతమయమయ్యు అనేకములగు చిన్న నదులు ప్రవహించుటచే ఫలవంతమై వాసయోగ్యమని హిందూనావికుల దృష్టి నాకర్షించినది. భూమిమీద ప్రయాణము చేసి కాంబోడియాప్రాంతములనుండి యీ దేశమునకు చేరుట పూర్వకాలమున సులభము కాకుండెనుకనుక పడవలమీద రాకపోకలు జరిగియుండవలెను. ఆంధ్ర, కళింగ దేశములనుండి జావాప్రాంతములకు నావలమీద భారతీయులు పోవుచుండుటచే సయ్యాము, కాంబోడియము మొదలగు దగ్గర దేశములకంటె ఈదూర దేశమున మొదట మనవారు రాజ్యమును స్థాపించుట కలిగెను. ఈదేశమున వరిధాన్యము, చెరకు, మిరియము, తమలపాకులు, దూది, మొక్కజొన్న, ఆముదము, వంకాయలు, అరటి, చింత, మామిడి, పనస, నిమ్మ, దానిమ్మ, కమల మొదలగునవన్నియు పండునుకనుక భారతీయులు కాపురమేర్పరచుకొనుట కనుకూలముగ నుండెను.

చంపాప్రజలు ఇండో - ఆస్ట్రోనీసియను (Indo-Austronesian) జాతివారు. "చాములు", "అనాగరికులు" అను రెండు తెగలిచ్చట గలరు. అనాగరికులను చాములు "మ్లేచ్ఛులు", "కిరాతులు" అని పిలచెదరు.

చంపా దేశములో హిందూ శిల్పకళ యొక్క వ్యాప్తిని బోధపరచుకొనుట కాదేశముయొక్క చరిత్రను కొంత తెలిసికొనుట యవసరము. ఆదూర దేశములందు మనవారెట్టి రాజ్యములను పాలించి, యెటుల హిందూనాగరికత యొక్క గౌరవమును వ్యాప్తముజేసిరో తెలిసికొనుటకు ఈ చరిత్ర సహాయపడగలదు.

అచ్చట నొకకథ ప్రచారమున గలదు. "పూర్వము ద్యాన్‌ఘీమ్ (Dien-ghiem) అను రాజ్యమునకు దశానను డనురాజుండెను. ఈరాజ్యమున కుత్తరమున నుండిన

హో టోన్ టిన్హ్ (Ho Ton Tinh) రాజ్యమునకు దశరథుడు రాజు. దశరథుని కుమారునకు చంద్ర అను సుందరమైన భార్య యుండెను. దశానను డీమెను మోహించి హోటోన్‌టిన్హ్‌ను జయించి యామెనెత్తుకు పోయెను. దశరథుని కుమారుడు వానర సైన్యసహాయమున పర్వతములతో సముద్రమునకు వంతెన గట్టి, దశానను నోడించి, చంపి, తనభార్యను మరల తెచ్చుకొనెను. చంపాదేశీయు లీహోటోన్‌టిన్హ్ ప్రజల సంతతివారు." రామాయణ మీదేశమున నిటుల మారినది.

క్రీ. పూ. మూడవశతాబ్దమున నీదేశము చైనాపరిపాలనమునకు లోబడియుండె నని చైనాదేశపు చరిత్రమువలన తెలియుచున్నది. కాని చంపావా రూరకొనలేదు; చైనాప్రభుత్వముపై తిరుగబడుచునేయుండిరి. తుదకు సుమారు క్రీ. త. ౧౦౦-వ సంవత్సరమున చైనాయాధిపత్యమునుండి విముక్తులైరి. అప్పటి కెవ రీదేశమును పాలించుచుండిరో తెలియదుకాని క్రీ. త. రెండవ శతాబ్దమున శ్రీమారునివంశమువారు రాజ్యాధిపత్యమును వహించియుండి రని "వోకాన్హ"వద్ద లభించిన శిలాశాసనము * వలన తెలియుచున్నది. ఈశ్వరభగవాను డురోజుడనురాజు నీదేశమును బాలించుటకు బంపెననియు, విచిత్రసాగరుడనురాజు ద్వాపర ౪౯౧౧-వ సంవత్సరము (అనగా క్రీ. పూ. ౧,౭౭౯,౩౪౭-వ సంవత్సరము)న నిచ్చట పాలించెననియు కొన్ని శిలాశాసనములవలన దెలియుచున్నది. క్రీ. త. రెండవ శతాబ్దమునకు పూర్వమే హిందూరాజు లీదేశమును పాలించుచుండుట కడుసంభవమని యీశాసనములు సూచించుచున్నవి.

క్రీ. త. ౩౩౬-వ సంవత్సరములో చంపాసైన్యాధిపతి రాజ్యమును చేత జిక్కించుకొనెను. ఈతని సంతతివా డగు ధర్మమహారాజ(శ్రీ) భద్రవర్ముడు రాజ్యమును సురక్షితముగ నుంచియు, మహానగరములను, దేవాలయములను నిర్మించియు పేరు గాంచెను. ఈతడు మహాపండితుడు; నాలుగు వేదములను బాగుగ జదివినవాడు. తదనంతరము దేశమరాచకమగుటచే నీతని కుమారుడు రాజ్యమునువిడచి గంగానదీతీర ప్రాంతములకు వచ్చెనట. తరువాత చైనాతో ననేకములగు యుద్ధములు జరిగెను. తుదకు క్రీ. త. ౪౨౦ లో విజయవర్మ డను రాజు చనిపోగా గంగరా జనునృపుని దూరపు సంతతివాడగు (శ్రీ)రుద్రవర్ముడు రాజ్యమునకు వచ్చి గంగరాజవంశమునకు తొలిరాజయ్యెను. ఈతని కుమారుడగు శంభువర్ముని కాలమున చైనాతో మరల యుద్ధములు జరుగుటచే చంపారాజ్య మతి బలహీనమైనది. ౬౪౭-వ సంవత్సరమున ప్రకాశధర్మ విక్రాం

* ఈశాసన మేనాటిదో చెప్పుటకు నిశ్చయమైన నిదర్శనములు లేవు. కాని పండితులు పరీక్షించి క్రీ. త. రెండవశతాబ్దమునాటిదో, మూడవశతాబ్దమునాటిదో యని నిర్ణయించిరి.

తవర్మ్ముడు సింహాసనము నధిష్ఠించి మరల చంపాయొక్క గౌరవమర్యాదలను పెంపు చేయగలిగెను. ౭౪౭ లో పాలించిన రెండవ రుద్రవర్మ్మని కాలములో నీ వంశ మంత మొందినది.

నూతనముగ రాజ్యాధిపత్యమునకు వచ్చిన పాండురంగవంశమునకు మూల పురుషుడు పృథివీంద్రవర్మ్ముడు. ఈ కాలమున జావాతో యుద్ధములు జరుగుచుండెను. ఇంద్రవర్మ్మ డను రాజు నూతనముగ దేవాలయములను నిర్మించి, ప్రాతవాటికి ధన మొసంగెను. హరివర్మ్ముడు భగవతి విగ్రహమునకు పునఃప్రతిష్ఠాపనము గావించి, కొన్ని దేవాలయములను గట్టించెను. మూడవ విక్రాంతవర్మ్ముడు సంతానహీనుడై క్రీ. త. ౮౫౦-వ సంవత్సరమున మరణించుటచే నీ వంశము తుదముట్టినది.

ఆపిమ్మట చంపా నేలిన భృగువంశమునకు మొదటిరాజు ఇంద్రవర్మ్ముడు. రెండవ ఇంద్రవర్మ్ముడు (ఇంద్రవర్మమహారాజాధిరాజు) హిందూదేవాలయములకు ధన మొసంగియు, బౌద్ధాలయములను, విహారములను నిర్మించియు నీ వంశమునకు కీర్తి దెచ్చెను. మూడవ ఇంద్రవర్మ్మని కాలమున (౯౧౧-౯౭౨) కాంభోజముతో యుద్ధము సంభవించుటయు, భృగువంశ మంత మొందుటయు జరిగినది.

ఉత్తరమున ప్రబలమైయుండిన అన్నామురాజ్యములో యుద్ధములు జరుగుటచే చంపారాజ్య మతి బలహీన మయినది. సుమారు ౧౦౪౦ లో రాజ్యమునకు వచ్చిన జయపరమేశ్వరుడు దేశమున శాంతి నెలకొల్పుట కనేకవిధముల పాటుపడెను. చంపా యందలి దక్షిణభాగమగు పాండురంగము యొక్క ప్రజల తిరుగుబాటు నణచెను. కాంభోజరాజును జయించి పశ్చిమమునుండి కలుగనున్న యపాయమును తొలగించెను. చైనా, అన్నాము రాజ్యములకు మిత్రు డయ్యెను. పాడువడిన దేవాలయములను బాగుచేయించెను. తర్వాతివా రన్నాముతో యుద్ధములను చేసి రాజ్యమును గోల్పోవుటచే నీతని శ్రమయొక్క ఫలితములు కొంతకాల మైనను నిలువలేదు.

కాని పదిసంవత్సరములలోనే శ్రీహరివర్మదేవ సింహాసనము నధిష్ఠించి, క్రొత్తవంశమును స్థాపించి, అన్నాము కాంభోజముల సేనల నోడించి, చంపాకు మరల స్వారాజ్యమును చేకూర్పగలిగెను. ఈతని రాజనీతి యొక్క మేలును తరువాత రాజ్యము నేలిన వారు గ్రహింపక అన్నాముతో మరల కలహములను బెంచుకొనిరి. ఐదవ హరివర్మ్ముడు ([illegible]౧౩ - ౧౧౨౩) శాంతిని ప్రతిష్ఠించి చంపాకు రానున్న దుర్గతిని తప్పించెను. నాల్గవ హరివర్మ్ముడు కాంభోజముతో గలసి అన్నాముపై దండెత్తి యోడిపోవుటయేకాక కాంభోజనృపునకుకూడ లొంగవలసివచ్చెను. ఆరవ జయహరివర్మ్ముడు కాంభోజమున కోడి అన్నామునకు పల్లాయితుడై యాదేశపు ప్రభు

వుల సహాయమున తన శత్రువుల నోడించి, రాజ్యమునందు శాంతి నెలకొల్పి, చైనాతో మైత్రిజేసుకొనెను. ఈతడును, కాంభోజులను మరల నోడించిన ఏడవ జయఇంద్రవర్మదును (౧౧౬౩ - ౧౧౮౦) చాలా క్రొత్తదేవాలయములను నిర్మించిరి.

ఎనిమిదవ జయఇంద్రవర్మని కాలమున కాంభోజనృపుడు శ్రీవిద్యానందు డనువానిని చంపాపైకి బంపి యా దేశమును లోబరచుకొనెను. కాని యీ రెండుదేశముల కలహముల కంతులేకపోయినది. కాంభోజమునకు అన్నాముతోను, చైనాతోను యుద్ధములు సంభవించుటచే చంపాదేశమును వీరు విడచి పోవలసివచ్చినది. కనుక జయపరమేశ్వరవర్మదేవుని (౧౨౨౨-౧౨౪౦) కాలమున మరల శాంతి నెలకొనినది.

ఆసియా నంతను కంపింపజేసిన జెంఘీస్ ఖానుసంతతివాడగు కుబ్లైఖాను చంపారాజు తనరాజధానికి రాలే దనునెపమున నొకసైన్యమును పంపెనుకాని తుద కారాజ్యమును వశముచేసుకొనజాలకపోయెను. ఆ కొలదికాలమునకే అన్నాము రాజులు చంపాను వశముచేసుకొనిరి. అన్నాముప్రభువుచే నియమింపబడిన చంపారాజు అన్నాముపైనే తిరుగుబాటుచేయుటచే మరికొంతకాల మీ రెండుదేశములకు యుద్ధములు జరిగినవి. తుదకు ౧౪౭౩-వ సంవత్సరమున్న చంపారాజ్య మన్నాముకు పూర్తిగ వశమయి పోయినది. భారతీయ లాప్తరదేశములందు ప్రారంభించిన యీచరిత్ర మింతటితో నంత మొందినది.

చంపాప్రజలు హిందూరాజుల పాల నముక్రింద హిందూవిజ్ఞానమువలన మేలును పొంది హిందూత్వమును తమ హృదయములందు ప్రతిష్ఠించుకొనిరి. దేశముయొక్క పరిపాలన మంతయు హిందూ ఆచారముల ననుసరించియే జరుగుచుండినది. మను ధర్మశాస్త్రమును ప్రమాణముగ గొని రాజులు న్యాయము నొసంగుచుండిరి. హిందూదేశమునుండి వెళ్లినవారు బ్రాహ్మణ క్షత్రియు లనియు, ఆదినుండియు నచ్చట నుండినవారు వైశ్య, శూద్రు లనియు వృత్తులనుబట్టి పిలువబడుచుండిరి. బ్రాహ్మణ క్షత్రియజాతులకు వివాహసంపర్కముండినటులను, ఈ సంకరవివాహములవలన బుట్టినవారు "బ్రహ్మక్షత్రియు"లని పిలువబడినటులను చెప్పుటకు నిదర్శనములు కానవచ్చుచున్నవి. ఈ రెండు జాతులవారును మిగుల గౌరవింపబడుచుండిరి.

అలంకారములందును, వస్త్రధారణమునందును ఇచ్చటి ప్రజలు హిందూ ఆచారముల ననుసరించినటుల కనబడును. చంపా దేవాలయములమీది ప్రతిమ లిందులకు నిదర్శమని కొందరు చరిత్రపరిశోధకులు చెప్పుట కలదు. చంపారాజులు హిందూదేవాలయ శిల్ప నిర్మాణ విధానము ననుకరించుటచే భారతదేశమున గానబడిన చిత్రముల వంటి

విధే యచ్చటను శిల్పులు మలచుట కడు సంభవము. రానురాను శిల్పవిధానమునం

చిత్రము ౧

దును, నిర్మాణమునందును కొంత మార్పు కలిగినను, పురాతన హిందూశిల్పరచన యొక్క సంప్రదాయములను చంపాశిల్పులు వీడలేదు. హిందూదేశమందు సాంఘికాచారములు మారినను దేవాలయముల శిల్ప విగ్రహములు పూర్వము వలెనే నిర్మితము లగుచున్నవి. ఈ కారణములవలన చంపాశిల్ప

చిత్రము ౨

విగ్రహము లాదేశాచారములను సూచింపజేయుచున్న వని చెప్పుట సమంజసము కాదు.

వేదములు, వేదాంతము, పురాణములు, సంస్కృతవ్యాకరణము, జ్యోతిషము, ధర్మశాస్త్రములు, కావ్యములు మొదలగునవన్నియు నిచ్చటను విశేషముగ జదువబడుచుండెను. హిందూదేశమునందలి దైనిక జీవనమునకును, చంపాయందలి శిష్టుల దైనికజీవనమునకును భేద మేమియు లేకుండెను; ఉండినను అది చాల యల్పము.

హిందూమతమును స్వీకరించిన యీ దేశపు ప్రజలలోను, భారతదేశమునుండి వెళ్లి, యచ్చట నివాసమేర్పరచుకొనినవారిలోను అధికాంశము శైవులు. అచ్చటి శైవదేవాలయముల సంఖ్యయు, రాజుల పేరులును దీనికి ప్రబలమైన నిదర్శనములు. శివలింగము లనేకములు నిర్మింపబడినవి. శివుడు మనుష్యాకారముగ వేదికమీదను, తామరపుష్పమీదను నిలువబడినటుల నేకస్థలముల గలదు. ఆరు, ఇరువదినాలుగు, ఇరువదియెనిమిది చేతులతోనుగూడ శంభుని విగ్రహములను మలచిరి. హస్తములందు పద్మము, అక్షమాల, త్రిశూలము, బల్లెము, అమ్ము, కలము, కొమ్ము, అంకుశము మొదలగునవి కానవచ్చును. ఒకవిగ్రహమున తలపై ఆభరణములలో "ఓం" అను దేవనాగరీ అక్షరములును గలవు. అర్ధనారీశ్వర విగ్రహము లచ్చటచ్చట ప్రతిష్ఠింపబడినవి.

శక్తిపూజయు విశేషముగ జరుగుచుండెను. కౌతేశ్వరమునందు భగవతి కౌతేశ్వరిపేర పెద్దదేవాలయము కలదు. ఉమ, గౌరి, భగవతి, మహాభగవతి, దేవి, మహా

దేవి, మాతృలింగేశ్వరి, భోమీశ్వరి అను పేరులతో నీమె పూజింపబడుచుండెను. కుమారస్వామి, వినాయకుడు ఆరాధింపబడుచుండిరి.

విష్ణు, లక్ష్మి, గరుడులకును దేవాలయము లుండెనుకాని శైవులకుండిన పలుకుబడి వైష్ణవులకు లేకుండెను. పండ్రెండవశతాబ్దమునాటినుండియు శివారాధన తగ్గినటులను, విష్ణువుయొక్క యారాధన హెచ్చినటులను ఆకాలమున నిర్మింపబడిన దేవాలయముల సంఖ్యవలన దెలియుచున్నది.

హిందూదేశమునందువలె గాక కాంభోజము, చంపా మొదలగు దేశములందు బ్రహ్మపూజకు పాత్రుడయ్యెను. పదమూడవశతాబ్దమున "స్వయముత్పన్న" మను పేర బ్రహ్మకు జయపరమేశ్వరవర్మ్మడు పాండురంగమున దేవాలయమును గట్టించి యనేకములగు కానుకల నిచ్చెను.

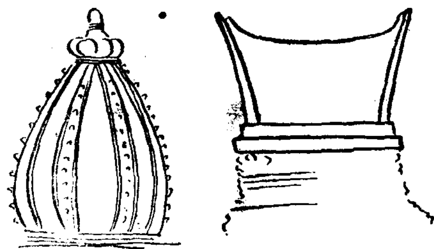
ఏదేవాలయమును గట్టినను భారతదేశమునందువలెనే తక్కిన వేల్పుల విగ్రహములును గోడలపై నమర్చుట చంపాయందు నాచారమై యుండెను. ఇంద్రుడు, యముడు, చంద్రుడు,సూర్యుడు, కుబేరుడు, అగ్ని, వాసుకి, సరస్వతి మొదలగు వేల్పు లందరిటుల మన్ననలను బడసిరి.

బౌద్ధమత మొక్కటియే ప్రచారము గాంచుచుండె ననియు, హిందూమతప్రచారము సంప్రదాయమునకు విరుద్ధమనియు తలచుట పొరపాటు. హిందువులును తమ మతము నితరులకు నేర్పి, తమలో గలపుకొనుచుండిరని యీ దేశముయొక్క చరిత్రము వలన మనకు విశదమగుచున్నది. ఆంధ్రదేశమునందు హిందూరాజులు బౌద్ధమత వ్యాప్తికి ప్రతిబంధకములను గల్పింపకపోవుటయేకాక తోడ్పడుచుండినటుల చరిత్రవలన తెలియుచున్నది. ఈప్రాంతములనుండి వెడలి వెళ్లిన చంపాహిందువులు బౌద్ధమతము ననేకరీతుల నాదరించుచుండిరి. బుద్ధుని యారాధనకొరకు దేవాలయములను, భిక్షుకసంఘములకొరకు విహారములను చంపారాజులును, ప్రజలును నిర్మించుచుండిరి. బుద్ధుని, బోధిసత్వుల విగ్రహము లచ్చటచ్చట దొరకినవి. స్తూపములు చంపాయందు నిర్మితములైనవని చైనాగ్రంథములందు గలదు. కాని యిప్పుడు వాటి చిహ్నములుకూడ తెలియుటలేదు.

భారతదేశమునం దాకాలమున నామోదమునుబడసిన శిల్పరచనావిధానమును వారు భక్తితో తమ నూతనదేశమున బ్రవేశపెట్టి యనేకములగు చక్కని నిర్మాణములకు కర్తలైరి. రానురా నీశైలియందు కొన్ని మార్పులు కలుగుటచే భారతీయశిల్పరచనావిధానమునకు నూతనమైన సొంపుకలిగినది. హిందూరాజ్య మచ్చట నంతమొందిన పిమ్మట నీనిర్మాణములలో ననేకములు నాశనమై కాలగర్భమున లీనమైనను ఆదేశపు పూర్వపు ఘనతను జూపుటకు మిగిలినవియే చాలును.

ఇచ్చటి దేవాలయములలో ననేకము లిటుకలతోను, కొన్ని కఱ్ఱతోను గట్టబడినవి. బలముగ నుండుటకు, అలంకారార్థము ద్వారబంధములకును, చూరునకును రాతి ఫలకములను వాడుచుండిరి. మన దేశాచారము ననుసరించి యించుమించుగ నన్ని దేవాలయములు నెత్తైన ప్రదేశములపై తూర్పుముఖముగ గట్టబడినవి. ఒక గర్భగుడి, దాని కంటె తూర్పున నొక మందిరము, కొంతదూరమున (నిదియు తూర్పున) గోపురమును, గోపురమునకంత మంటపమును, ఒకటిరెండు గదులును కలసియుండును. గర్భగుడియందు స్నానద్రోణిపై మధ్యను విగ్రహము ప్రతిష్ఠితమైయుండును. ఆ ప్రక్కను జలము పైకి పోవుట కొక సోమసూత్రముండును. గర్భగుడియొక్క యాకారము చదరము.

కాంభోజము, జావాలందువలె గాక నిచ్చటి దేవాలయములలో నించుమించుగ నన్నియు నేకశిఖరనిర్మాణములుగ నున్నవి. గర్భగుడిమీద నంతస్తుపై నంతస్తును, మీదికి వెళ్లినకొలది యంతస్తులు చిన్నవిగను, చివరకు ఆమలకాకారమును ఉన్నటుల గలవు. ఇట్టి నిర్మాణములు ఆంధ్రద్రవిడదేశములందు గాననగును. రెండంతస్తులుగ నున్న శిఖరములలో మీదియంతస్తు పొడవుగ, వలయాకారముగ నుండును. ఇవికాక భువనేశ్వర దేవాలయశిఖరమువలె గుండ్రముగ నున్నవియు నిచ్చట గలవు.

చిత్రము 3

దేవాలయ నిర్మాణములందు చంపా దేశీయులు హైందవశిల్పరచనను ప్రేమతో బోషించిరనుట స్పష్టమైనను చంపా చరిత్రమున మహాపండితు లని ఖ్యాతి గాంచిన పార్మెంటియరు (H. Parmentier) గారు కూడ నివి చంపాయందుబుట్టిన విధానమునో లేక బౌద్ధనిర్మాణవిధానమునో యనుసరించి యున్నవని చెప్పుట వింతగ నున్నది. అంతస్తుల శిఖరములు మహాబలిపురము, కంచి, బాదామిలయందలి శిఖరములనుపోలియున్నవి. భారతీయశిల్పచరిత్రమునందు ప్రసిద్ధిపొందిన అర్జునరథము, ధర్మరాజరథములతో చంపా దేవాలయములను సరిపోల్చి చూచినయెడల నీవిషయమై అనుమాన మెటుల గలుగునో బోధపడకయున్నది. హిందువు లనాగరికులనుభావముతో చదువు ప్రారంభించిన [illegible] చరిత్రకారు లందరు నిట్టి తప్పు అభిప్రాయములను వెలిబుచ్చుట యొక పరిపాటియయినది.

చంపాయందలి దేవాలయములలో మైసానువద్ద నున్నవి సుప్రసిద్ధములు. ఒకటవ భద్రవర్ముడు నాల్గవ శతాబ్దమున నీ పట్టణ

మును నిర్మించి, యందు భద్రేశ్వరలింగ మును ప్రతిష్ఠింపజేసెను. మైసా నొక లోయ యందు గలదు. ఇరువైపుల మైలుదూరమున పర్వతములును, మధ్య నొక నదియు నుండు టచే నాప్రదేశ మతిరమ్యముగ నుండును. రానురా నీనగరము ప్రాముఖ్యము వహించు టచే నిచ్చట ననేక దేవాలయములు నిర్మింప బడినవి. పట్టణము కాలిపోవుటచే నిప్పటికిని నిలచియున్న భద్రేశ్వరాలయమును ఆరేడు శతాబ్దములలో శంభువర్మడు కట్టించెను. ఏడవశతాబ్దములో ప్రకాశధర్ముడును, పదు నొకండవ శతాబ్దములో హరివర్మడును, పన్రెండవ శతాబ్దములో జయహరివర్మ డును ఈ నగరమున క్రొత్తగ ఆలయములను గట్టించిరి.

శంభుభద్రేశ్వరాలయము మూ డంత స్తుల శిఖరము కలది. దిగువభాగమున చెక్కడపు పని నిడివిగ నుండుటచే ఎత్తు గను, సుందరముగను కనుబడును. మీది యంతస్తులు నిట్టివియే కాని పొట్టిగ నమరి యున్నవి. చివర పద్మాకారము కలదు. గోపురమునకు రెండు వైపులను మెట్లు కలవు. ఆయావరణములోనే యున్న నాలుగు చిన్నయాలయము లాతరువాత గట్టబడి నటుల గానవచ్చుచున్నవి. కృత్రిమద్వారము లతిసుందరముగ నలంకరింపబడియున్నవి. ప్రధానదేవాలయముచుట్టు నంట్టి యారు దేవాలయాకారము లుండుటచే నన్నియు గలసి చక్కని శిల్పకూటమ్ముగ గానవచ్చును.

గోడలమీది శిల్పాలంకారములలో మకర తోరణములు, హంసలు, అప్సరసలు, జంతు వులు కలవు. లోపలిభాగమున నెట్టియలం కారములును లేవు. ఈ యాలయమున నుండిన శివలింగము చంపారాజుల గృహ దేవత మైయుండుటచే దాన్నపు లనేకము లగు కానుకల నొసగుచుండిరి. పదునొకం డవ శతాబ్దమున నిది శ్రీశానభద్రేశ్వరాలయ మనుపేర బిలువబడుచుండినటుల గానవచ్చు చున్నది. శిఖరము వెండితోను, బంగా రముతోను అలంకరింపబడినటుల శాసనముల వలన దెలియుచున్నది. ఒకానొకప్పుడు విగ్ర హముల నలంకరించుటకు రత్నాలంకారము లుండినవట. దేవదాసీలు, గాయకులు, ఏను గులు, పశువులు నీదేవాలయపు సేవ కర్పింప బడినవి.

ఆచెంతనే కల మరియొక దేవాలయా వరణమున కంటె యేడు చిన్న ఆలయములు కలవు. ఇచ్చటి స్తంభము లతిసుందరము లైనవి.

ఇవికాక మైసానునం దేడు దేవాలయ కూటములు కలవు. వీటిలో కొన్ని యతి సుందర మైనవైనను శిథిలమై రూపుచెడి యున్నవి. వీటి శిఖరనిర్మాణములందలి భేద ములనుబట్టి యొకేకాలమునకు జెందినవి కావని చెప్పవచ్చును.

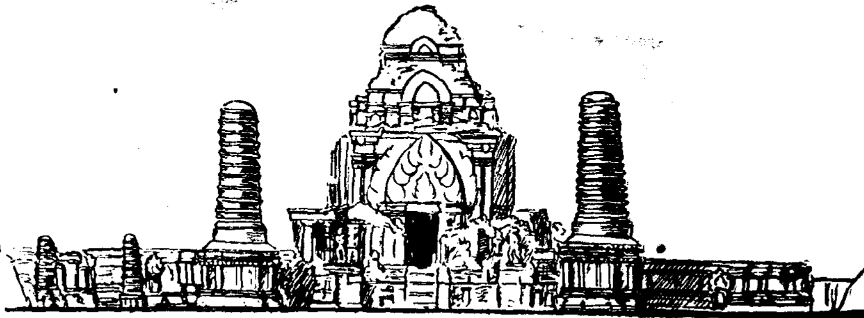
ఇచ్చట దొరకిన శిల్పరాజములలో ననే కములు టూరేను ప్రదర్శనశాలయందు భద్ర

వరుపబడినవి. బ్రహ్మ, సూర్య, ఇంద్ర, స్కంద, గణేశవిగ్రహము లిచ్చట కానవగును.

శంభుభద్రేశ్వరలింగమును శివుడు భృగున కిచ్చెననియు, భృగు డురోజున (ఈతడు చంపారాజులకు మూలపురుషుడని చెప్పకొనుచుండిరి.) కిచ్చెననియు, దేవదారుమాహాత్మ్యమునందు జేర్కొనబడిన హాటకేశ్వర లింగ మిదియే యనియు ౧౭౨౫-వ సంవత్సరమున జయఇంద్రవర్మునిచే రచింపబడిన శాసనమున గలదు.

ఈనృపుడే సుమారు ౯౦౦-వ సంవత్సరమున చంపాకు ముఖ్యనగరముగ నుండిన ఇంద్రపురము (ఇప్పటి దొంగుడు అంగు) వద్ద లోకేశ్వరుని ప్రతిష్ఠించుట కొక మహా బౌద్ధాలయమును నిర్మింపజేసెను. ఈతడు చనిపోయినతరువాత నీతనిభార్యయైన హార దేవి రాజకులవేల్పుల విగ్రహముల ననేకములను ప్రతిష్ఠింపజేసెను. బహుశః యీ రాజు బౌద్ధుడై యుండవచ్చును.

ఈ మహాదేవాలయము కల యావరణము చతుష్కోణమై మూడుభాగములుగ విభజింపబడియున్నది. ఒకభాగమున ప్రధానాలయము కలదు. దాని కంటియే మరి నాలుగు చిన్నయాలయము లుండుటచే నన్నియు గలసి సుందరముగ గానవచ్చుచున్నవి. దేవాలయమున కెదుట నొక పెద్ద భవనము కలదు. ఇచ్చట రెండు చిన్న దేవాలయములును, జననివాసమున కనుకూలములగు గృహములును కలవు. ఈభాగమునకు తూర్పున నొకద్వారము కలదు. రెండవభాగమున నొక పొడుగైన గదిమాత్రము కలదు. మూడవభాగమున నొక పెద్ద యంగణము కలదు. ఈచదరమున కంటియే పాడువడి యున్న కొన్ని చిన్న దేవాలయములును, గృహములును కానవచ్చుచున్నవి. పెద్దజలాశయ మొకటి యుండెననుటకు నిదర్శనములు కానవచ్చుచున్నవి. ద్వారములును, కృత్రిమ ద్వారములును, దేవాలయమున కెక్కుటకు మెట్ల కిరువైపుల చక్కగ మలచబడిన విగ్రహములును మనోహరములుగ నున్నవి. ప్రధానాలయమున కెదుట నిరువైపుల రెండు పొడుగైన గుండ్రని స్తంభములు కలవు. ఇవి చాల సుందరముగ నుండుటయే కాక దేవాలయ దృశ్యమునకు సొంపును గూర్చుచున్నవి.

చిత్రము ౮

మైసానుదేవాలయమువలెగాక నీభవనము లన్నియు నొకేయాలోచనపై నొకే కాలమున గట్టబడినటుల నున్నవి.

ఇచ్చట లభించిన కంచుబుద్ధవిగ్రహము సుందరమై అమరావతి, అనురాధపురము లందుగల విగ్రహములను బోలియున్నది. ఇది 3-వ లేక ౪-వ శతాబ్దములో ఆంధ్రదేశమునందో, సింహళమునందో నిర్మితమై తుదకు చంపా చేరియుండవచ్చును.

ఇచ్చటి ధనమును దోచుకొనుటకు అన్నాముసైనికులు దేవాలయమును పాడు చేసియుందురని చరిత్రకారుల యూహ. ఆనాటికే చంపారాజ్యము బలహీనమగుట చేతను, అచ్చటి హైందవకళౌన్నత్యము తుదముట్టుటచేతను నాటినుండియు నేటివరకు నీమహానిర్మాణము పాడువడియేయున్నది.

చంపాదక్షిణభాగమైన పాండురంగము నందు పోనగరమువద్ద నొక చక్కని ప్రాచీనాలయము కలదు. ఇది ద్వాపర ౫,౯౧౧-వ సంవత్సరమున విచిత్రసాగరునిచే నిర్మింపబడినదని శాసనములందు గలదు. ఈ దేవాలయ మతిప్రాచీనమగుట నిశ్చయము. దీనిని కొందరు మూర్ఖులు ౭౭౪-వ సంవత్సరమున కాల్చివేయుటచే పదిసంవత్సరములతరువాత సత్యవర్మ డనురాజు మరల నిర్మించి సత్యముఖలింగమనుపేర నొక శివలింగమును ప్రతిష్ఠించెను. ౧౨-వ శతాబ్దమువరకు నీలింగము శాసనములందు పేర్కొనబడినదికాని యిప్పుడందు భగవతివిగ్రహము కానవచ్చుచున్నది. ఈయాలయము మైసానునందుగల శంభుభద్రేశ్వరాలయమంతటి ప్రాముఖ్యము నెన్నడును పొందలేదు.

ఇచ్చటి దేవాలయము లన్నియు సముద్రతీరమున నొకలోయవద్ద నిర్మింపబడినవి. ప్రధానాలయమైన భగవదాలయము మైసానుదేవాలయమువలె శిఖరనిర్మాణమునందు మహాబలిపురము, ఆంధ్రదేశముల దేవాలయములను పోలియున్నది. ఆలయము వెనుకభాగమునను, ఇరువైపుల కృత్రిమ ద్వారములపై రావియాకుల యాకారము లొకదానిపై నొకటి కలవు. వాటి దిగువ రెండు స్తంభాకారముల మధ్య మానవవిగ్రహము కలదు. ప్రాచీననిర్మాణాచారము ననుసరించి యీ పత్రాకారములు శిఖరముపైగల ప్రతియంతస్తునను కలవు. ఈ యాలయమును పోలిన దొకటి చిన్నది దాని నంటియే తూర్పున గలదు.

ఈచెంతనే కల మరికొన్ని యాలయముల శిఖరములు భువనేశ్వరాలయమును పోలియున్నవి. కొన్ని శిథిలములగుటచే స్తంభములు, గోడలుమాత్ర మిప్పుడు మిగిలియున్నవి.

రానురాను అన్నాముదేశీయుల దండయాత్రలవలనను, కాంభోజముతో సంభవించిన యుద్ధములవలనను చంపారాజ్యము యొక్క సుస్థిరతకు భంగము కలిగినది.

అన్నామసైనికులును, జావానావికులును పాడుచేసిన నిర్మాణములను బాగుచేయించుటకు కాని, క్రొత్తగ పెద్దవాటిని నిర్మించుటకుకాని అవకాశములు, ఉత్సాహము లేకపోయినవి. క్రొత్తగ నిర్మింపబడిన నచ్చటచ్చట నున్నను, అవి పెద్దవిగ లేవు; శిల్పమునందును కుంటుపడియున్నవి.

పోహైవద్ద నొకకొండపై మూడాలయములు కలవు. శిఖరముల మూడంతస్తుల యొక్క నాలుగుమూలలందును తక్కిన దేవాలయములందును కానవచ్చు చిన్న సుందరమైన యలంకారము లిచ్చట లేవు. నిర్మాణములు చెడియుండుటచే నింకెట్టిమార్పులు ప్రవేశపెట్టబడినవో చెప్పుటకు వీలులేదు. కాంభోజదేవాలయముల ద్వారములను పోలునవి వీటికి కలవు.

పోడేమువద్ద ఆరు దేవాలయములుకలవు. ఇందు ముఖ్యమైనది సుందరశిల్పాలంకృతము. ఒకయాలయముయొక్క శిఖరము బుద్ధునందు కానవచ్చుదానివలె నున్నది.

పోరోమువద్ద కనబడు దేవాలయములు పదునేడవశతాబ్దమున నిర్మింపబడినవి. ఇందు శిల్పాలంకారములు తక్కువ.

"పొక్లఅనుగరై" వద్ద ఎత్తయిన ప్రదేశమున ఆరుదేవాలయములు కలవు. ఇందు సింహాలింగేశ్వరాలయము మూడవసింహవర్మనిచే గట్టబడినది. కొందరు చాము లిప్పటికి నిచ్చట పూజజేయుచుందురు. ఈ యాలయ మతిసుందరముగ నున్నది.

హూలై, హాంగ్త్రాన్హ, డు అంగు లాంగు, బిన్హ్‌లాము, కుఅంగుమి, బేంగుఅను, యాన్ ప్రోను అనుగ్రామములవద్ద కొన్ని పాడువడిన ఆలయములు కలవు.

అన్నివిషయములందును తమ తొలిదేశపు సోదరుల ననుకరించిన చంపా హిందువులు నివాసమునకును, పూజకొరకును పెద్ద శిలలందు గుహాలనుగూడ నిర్మించిరి.

ఫుడుఅక్కు అనుచోట నొక కందరము కలదు. దీనిలోనుండి పోవుట కొక వలయాకారమైనట్టియు, నొక చతుర్భుజాకారమైనట్టియు గుహాలు కలవు. ఈమూటిబైట దక్షిణమున కొక చిన్నగుహ కలదు. ఇచ్చట నొక సన్యాసియుండెనని ప్రతీతి.

హుఅక్వా అను స్థలమున నొక పెద్ద గదియు, దానికంటి కొన్ని గుహాలును కలవు. వీటిమీద [illegible] లేదు.

ఫాంగ్న్హావద్దనున్న కందరము లాశ్చర్యజనకములు. ఇరువదిగజముల సొరంగముగుండ వెళ్లిన నొక వలయాకారమైన గుహ కానవచ్చును. అచ్చటినుండి మరియొక సొరంగముగుండ నిరువదిగజములు పోయిన యెడల మరియొక గుహ కలదు. దీనినుండి యిరువదిగజముల వెడల్పున త్రోవ యొకటి కలదు. కొంతదూరము (అనగా ప్రవేశము నుండి ౧౩౦౦ గజములు) పోయినచో 3౨౫

గజముల పొడుగైన సన్నని సొరంగ మిం కొకటి కలదు. వీటియన్నిటి పొడవు సుమా రొకమైలు కలదు. అంతయు సగమువరకు జలముతో నిండియుండుటచే చిన్నపడవల మీాద పోవచ్చును. ఇచ్చట కొన్ని శిల్పా లంకారములును, బుద్ధుని విగ్రహములును కన బడుటచే నిది యొకానొకప్పుడు బుద్ధునియారా ధనమునకు నిర్మింపబడిన దని తోచుచున్నది.

చులహాంగువద్ద నొక చిన్నగుహ యందు బుద్ధవిగ్రహము కలదు.

లేక్సానె అను గ్రామముచెంత నొక బౌద్ధకందరము కలదు. అచ్చటినుండి ౯౦ గజముల భూగర్భమార్గముగుండ పోయి, యచ్చట గానవచ్చు చిన్నమార్గముద్వారా ప్రాకి వెళ్లినయెడల నొక గుహ కానవచ్చు ను. దీనినుండి రెండుదారులు మరల గలవు.

రాజులుకాని, ధనికులుకాని యెట్టిభవ నములం దాకాలమున చంపాలో నివసించు చుండిరో చెప్పుటకు మచ్చునకైన సనాతన భవనములు కానరాలేదు. చెక్కని యలం కారములతోను, శిల్పములతోను నిండియుం డిన గృహము లచ్చట నిర్మింపబడినవని మాత్రము చైనా గ్రంథములవలన తెలియు చున్నది. శిథిలములైన కోటలు కొన్ని కాన వచ్చుచున్నవి.

(శ్రీ) బానోయి లేబాలచనారు అనుకోట యొక నదీతీరమున గలదు. దీని ప్రాకార మతిబలముగ నున్నది.

తాన్హుహూవద్దనున్న కోట కొకవైపున పర్వతమును, మరియొక వైపున నదియు నుండుటయే కాక బురుజులు, కందరములు మొదలగునవి యుండుటచే శత్రువుల కభే ద్యమై యుండెనని చెప్పవచ్చును. ఇది యం తయు చాలా పెద్దయిటుకలతో గట్టబడినది.

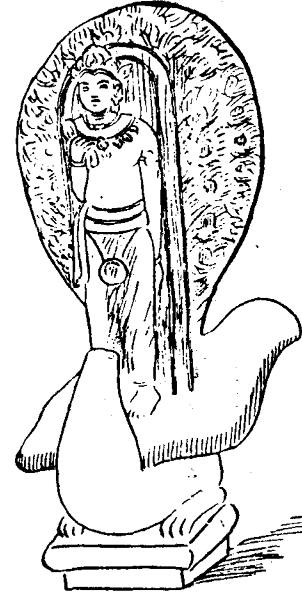
పూర్వము చంపాకు ముఖ్యపట్టణముగ నుండిన విజయవద్ద నొకకోట కలదు. ఇం దతి సుందరములైన శిల్పములు దొరకినవి.

చౌసా, కోలుయి అనుచోట్లను మంచి కోట లుండినవి. అనేకస్థలములం దిట్టి నిర్మా ణముల చిహ్నములు కానవచ్చినవి కాని మిగుల పాడువడియుండుటచే వివరములను దెలిసికొనుట దుస్సాధ్యము.

చంపాయందలి శిల్ప మతిసుందరమైన దైనను, జావా, కాంభోజములందు గాన వచ్చు శిల్పరాజములతో సరిపోల్ప దగినది కాదు. అచ్చట లభించిన శిల్పములలో తొలి శతాబ్దములనాటివి హిందూదేశమున నొక చోటఁబెట్టినచో చంపాయంతటి దూర దేశమున మలచబడినవని చెప్పుట సాహసమే యగును. కాని రానురాను ఆదేశపు రచనావిధానము మారి చంపాజాతీయతను వ్యక్తపరచుటకో యనునటుల ప్రత్యేకరూపమును దాల్చినది. ఈభేదము మానవవిగ్రహములందు స్పష్ట ముగ గానవచ్చుచున్నది. ముఖములందు చైనావారి పోలికలు ప్రవేశమైనవి. కొన్ని విగ్రహములు వికారముగగూడ నున్నవి.

శివుడు నిలువబడియున్నటుల నున్న రెండువిగ్రహములు మైసానువద్ద లభించినవి. శివుని యలంకారములని చెప్పబడునవి యీవిగ్రహములందు విశేషముగ గానరావు.

నెమలిపై స్కందుడు నిలువబడియున్నలటు నొకవిగ్రహము కలదు. చంపాయందు లభించిన విగ్రహములలో నిది సుప్రసిద్ధము. ముఖమున తాండవమాడు ఆనందము, ముచ్చట గూర్చు అంగరచన, వెనుక నున్న నెమలి పురి, ఆభరణములు అన్నియుగలసి యతి సుందరముగ నున్నవి.

చిత్రము ౫

బుద్ధుడు కూర్చొనియున్నటుల నొక విగ్రహము డొంగు దుఅంగువద్ద లభించినది. దీనిని కొందరు పొగడియున్నారు కాని వారి యభిప్రాయముతో నే నేకీభవింప జాలను. అంగరచన, వస్త్రమునందలి ముడుతలు, ముఖము సహజముగ గాని, సుందరముగ గాని లేవు. శివుని యాభరణాదులతో బుద్ధుని మండనము చేయుటవలన తాంత్రిక బౌద్ధ

చిత్రము ౬

మత మెటుల మారినదో యీ విగ్రహమువలన తెలియగలదు.

లభించిన విగ్రహములలో మచ్చున కివి కొన్ని :

రాజుల, రాణుల విగ్రహములు కొన్ని దొరకినవి; వాటి యందు పొనరుంపు (నృప?) శుచిరాణివి కొంచెము బాగుగ నున్నవి.

దేవాలయపు గోడలపైగల విగ్రహములందు పౌరాణికదృశ్యములు, గజసింహాసీనులు, అప్సరసలు మొదలగున వనేకములు సుందరమైనవి కలవు.

ఒకడు వీణవాయించునటుల, మరియొకడు పిల్లన[illegible]మూదుచున్నటుల మైసాను దేవాలయకుడ్యమున గలదు. అంగరచన, కళారాధకున కుండవలసిన నిమగ్నత, ఇరువైపుల నున్న స్తంభములు, వాటిపై గల యలంకృతమైన కప్పు చిత్రకారుని నైపుణ్యమును చాటుచున్నవి.

హూ అలై అనుచోట గల ద్వారపాలుర విగ్రహములు చాలా బాగుగ నున్నవి.

మైసానువద్ద నందిపై శివుడు తాండవమాడుచున్నటుల విగ్రహముకలదు. ఈచిత్ర

ముయొక్క మీదిభాగము విరిగిపోయినను శివున కనేకములైన హస్తము లున్నటుల మిగిలినదానివలన గానవచ్చుచున్నది. ఒక వైపున నొకడు నృత్యముచేయుచుండ నిరువురు మురళి, మద్దెలలను వాయించుచున్నటులను, రెండవవైపున నొకవ్యక్తి నమస్కారము సేయుచున్నటులను, ఒక స్త్రీయు, బాలుడును నిలువబడియున్నటులను గలదు. ఇరువైపుల వృక్షములు కలవు. ఆకాశమున మేఘముల మధ్య దేవతలు, అప్సరసలు గలరు.

ఒకచోట శ్రీకృష్ణుడు గోవర్ధనపర్వతము నెత్తునటుల గలదు. పర్వతముపై చెట్లు, వేళ్లు, రాళ్లు, మునులు గలరు. దిగువను గోవులున్నవి.

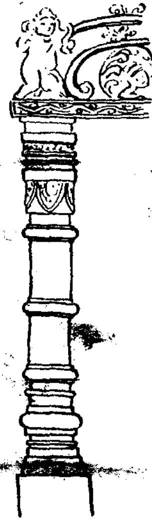
రాజు పరివారముతో నున్నటుల మరియొక శిల్పచిత్రము కలదు.

అర్ధచిత్రము (Bas-reliefs) లతిసుందరమైన వనేకములు కలవు. వీటియందు కొన్ని జావాచిత్రములను పోలియున్నవి.

తొలిశతాబ్దములందు మలచబడిన శిల్పములలో సింహము, ఖడ్గమృగము, ఏనుగ, గజసింహము, మకరము, నాగులు, గరుడుడు, ఎద్దు, గుర్రము, కోతి, లేడి, హంస, నెమలి మొదలగునవి కానవచ్చుచున్నవి. వీటిలో నధికాంశములు వేల్పుల యాసనములుగ నున్నవి. ఇచ్చట ఏనుగుతలకల సింహము గజసింహమైనది. రానురాను జంతువుల విగ్రహములు శిల్పమునందు ముఖ్యము లైనవి.

లతలను, పుష్పములను అలంకారములుగ శిల్పమున వినియోగించుటయందు భారతీయచిత్రకారులవలె చంపావారును మించిరి. గోడపైయంచులందును, ద్వారముచుట్టును, చూరులవద్దను వీ రిట్టి యలంకారములను బెట్టి నిర్మాణములకు వింతసొంపును గూర్చిరి. లతల వంకలలో పుష్పములు, పత్రములు అమరియుండుటచే వెలితిలేక మనోహరముగ నున్నవి.

భారతీయశిల్పమునందు కానవచ్చు స్తంభముల రకములకు లెక్కలేదు. ఇన్ని విధముల మలచుట మరి యేవిధానమునందును గానము. హిందూదేశపు శిల్పుల ఖ్యాతి చిరస్థాయిగ నుండుటకీయొక్క శిల్పాంగమే చాలును. చంపాయందు మనవారు నిర్మించిన స్తంభముల సొంపీచిత్రమున గాననగును. ఇట్టి వా దేశమున నెన్నియో కలవు.

చిత్రము ౭

పోనగరమువద్ద ఎనిమిదవ శతాబ్దము నాటి వెండి పూజాపాత్రలు, బంగారునగలు, ముత్యములును, మైసానువద్ద నొక పాత్రయందు పెద్దవిగ్రహముయొక్క బంగారు కిరీటము, హారములు, హస్తాభరణములు, వడ్డా

ణములనులభించినవి. లోవాంగువద్ద నిట్టి యాభరణము లిప్పటికిని వాడుకయందున్నవి.

చంపాశిల్పరాజములను చెక్కిన చిత్రకారులను రాజులు భారతదేశమునుండి రప్పించియుండుట నిర్వివాదాంశము. తరువాత నచ్చట బుట్టిన హిందువులు, చంపా యాదిమవాసులు నీవిద్య నభ్యసించి తమ గురువులగు భారతీయుల ననుకరించియుండు రు. రానురాను పీసు క్రొత్తమార్పులను ప్రవేశపెట్టుటచే చంపాశిల్పశైలి కొంచెము వేరురూపమును దాల్చజొచ్చినది.

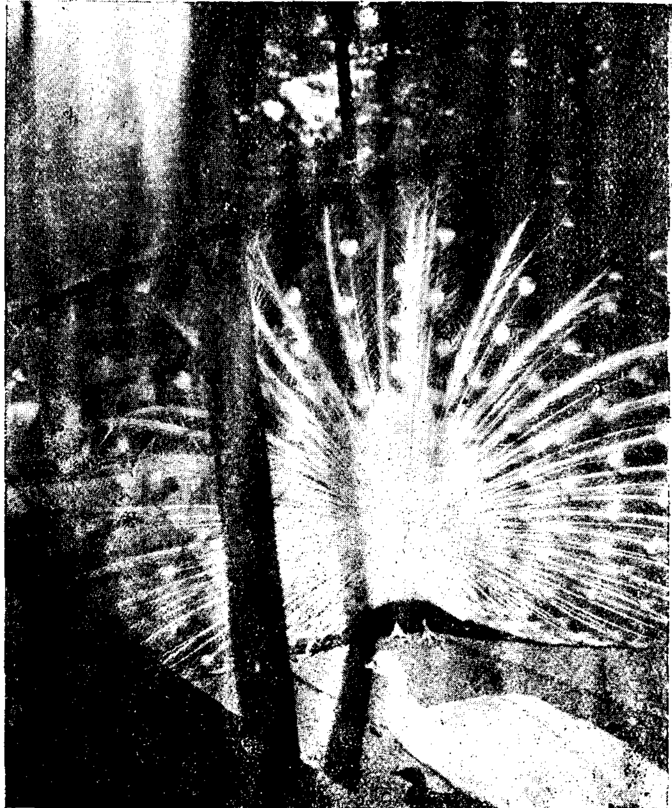
రాజ్యము పరుల చేతుల బడుటవలన భారతీయనాగరికతను, కళలను పోషించు వారు లేకపోయిరి. ప్రజ లన్యమతములను స్వీకరించిరి. భారతీయు లితరదేశములందు స్థాపించిన రాజ్యములలో చంపారాజ్యము మొదటిదైనను, అనేకశతాబ్దము లచ్చట హిందువులు పాలించినను, హిందూసంప్రదాయము లిప్పుడచ్చట విశేషముగ వాడుకయందు కానరాకున్నవి. దేవాలయములు పాడువడి, ముక్కలుగ ప్రదర్శనశాలలను చేరుచున్నవి. ఒకప్పుడు భారతీయనాగరికతను వెదచల్లి, హిందూత్వమును పోషించినవారి చరిత్రమును మన మన్యులు చెప్పగా తలలూపవలసిన కాలము వచ్చినది! కాని చంపాదేశమును పాలించిన యా సనాతనహిందువుల నాదర్శముగ గణించి మనము నేర్చుకొనవలసిన విషయము లనేకములు కలవు.

జంట బిచ్చగాండ్రు —సి. జి. జగన్నాథదాసు.

౧. తపశ్చర్య
(కలహూరగంప చూచునది)

౨. నృత్యము

—యస్. మహదేవన్.

శ్రీ అరవిందాశ్రమమువారి యుపదేశము

పుదుచ్చేరిలో తమ ఆశ్రమమునుగురించి యనేకదురూహలు ప్రబలినట్లు కనబడినందున తన్నివారణార్థము స్పష్టముగా నీ క్రింది ప్రకటన గావించుట అవసర మని శ్రీ అరవిందులు భావించిరి :

ఆశ్రమ మనగా నధ్యాత్మతత్త్వోపదేశకుని, లేక యాచార్యపురుషుని గృహము, లేక గృహములు. తత్త్వోపదేశమునకు, తదభ్యాసమునకు తమ్మాశ్రయించి వచ్చువారిని అనుమతించి తా వొసంగుదురు. ఆశ్రమ మొక సమాజము గాదు, మతసంస్థ గాదు, మతమును గాదు,—కేవలము పైన బేర్కొనినదే తప్ప తదితర మేమియు గాదు.

అరవింద యోగి

ఆశ్రమములోని సర్వస్వము గురువుగారిదే; సాధకుల కేవిషయమునను, ఏవిధముగను హక్కుగాని, స్వాతంత్ర్యముగాని, పెత్తనముగాని లేదు. వా రచ్చట నుండుటగాని, వెళ్లిపోవుటగాని గురువుల యభీష్టానుసారముగానే యుండును. గురువున కర్పించు ద్రవ్యమంతయు వారి సొంత ఆస్తియే కాని ప్రజాసంస్థకు సంబంధించదు. ప్రజాసంస్థయే కానందున నా ద్రవ్యము సమష్టిమూలధనము గాని, నమ్మకముగా ధర్మకర్తపర మొనర్చిన నిధిగాని కాజాలదు. క్రీస్తున కనేకశతాబ్దములకు పూర్వమునుండియే భరతఖండమున నిట్టి యాశ్రమము లుండియుండెను; విశేష సంఖ్యాకములుగా నిప్పటికిని గలవు. ఆగురువునుబట్టియే అంతయు నాధారపడియుండును. ఆగురుస్థాన మాక్రమించగల మఱొక గురు [illegible]నే తప్ప నది యా గురువు జీవితాంతముతోనే యంత మొందుచుండును.

పుదుచ్చేరిలోని యాశ్రమ మీవిధముగా నుత్పన్నమైనది. ప్రారంభమున పుదుచ్చేరిలో శ్రీ అరవిందులు కొద్దిమంది సహచరులతో తనయింట నివసించుచుండెను. తదుపరి మఱికొందఱు వారిని ఆశ్రయించిరి. కొంతకాలమున కావల ౧౯౨౦-వ సంవత్సరమున శ్రీతల్లిగారు వారితో జేరినతరువాత శిష్యులసంఖ్య మిక్కిలి పెరిగినందున వచ్చిన వారికి నివాససౌకర్యముల కేర్పాటుచేయుట అవసర మాయెను. తన్నిమిత్తము గృహ

ములు క్రయమునకు, బాడుగకును తీసికొనబడెను. ఆ గృహముల సరిగా నుంచుటకు, మరమ్మతులు చేయుటకు, పునర్నిర్మాణ మొనర్చుటకు, భోజనములకు, సలక్షణముగా నారోగ్యకరముగా నివసించుటకు గూడ నేర్పాట్లు చేయవలసివచ్చెను. ఇవన్నియు శాంతముగా శ్రీ తల్లిగారొనర్చిన పద్ధతులే. వీటిని సవరించుటకుగాని, మార్చుటకుగాని, పెంచుటకుగాని శ్రీ తల్లిగారే సర్వస్వతంత్రులు. ఇంతకుతర ప్రజాసంబంధమేమియు లేదు.

ఆశ్రమగృహముల కన్నింటికిని శ్రీ అరవిందులు, లేక శ్రీ తల్లిగారు సొంతదారులు. వ్యయ మొనర్చు ద్రవ్య మంతయు శ్రీ అరవిందులది, లేక శ్రీ తల్లిగారిది. శ్రీ అరవిందుల కృషికి సాయపడునట్లు పెక్కుమంది ద్రవ్య మొసంగెదరు. ఇచ్చట నున్నవారిలోను గొందఱు తమ యాదాయము నర్పించుచుందురు. కాని యిది కేవలము శ్రీ అరవిందులకు, లేక శ్రీ తల్లిగారికి నియ్యబడుచున్నదే కాని ప్రజాసంస్థగా నాశ్రమము[illegible]గాదు. అట్టిసంస్థయే లేదు.

ఈ యాశ్రమ మొక సమాజముగాదు; నియమితసంఘ మేదియు లేదు; అధికారోద్యోగులు లేరు, సంఘమునకు జెందిన సమష్టియాస్తి యేదియు లేదు. ఎటువంటి పరిపాలకవర్గము, సంఘమును లేదు. ప్రజాబాహుళ్యమునకు సంబంధించి చేయు కార్యకలాప మేమియు లేదు.

ఈ యాశ్రమ మొక రాజకీయసంస్థ కాదు. ఆశ్రమవాసులందఱును రాజకీయోద్యమములతో నెల్లసంబంధమును విసర్జించినవారే. మతవిషయక రాజకీయ సాంఘిక ప్రచారముల నన్నింటిని ఆశ్రమవాసులు సంపూర్ణముగా వదలుకొనవలసియున్నది.

ఈ యాశ్రమ మొక మతసంస్థ కాదు. అన్నిమతములవారును నిచ్చట గలరు. ఏ మతమునకు జెందనివారును గొందఱు గలరు. ఇచ్చట నెట్టి మతసిద్ధాంతభావముగాని, నిర్ణీత మత సంప్రదాయ విశ్వాసముగాని, మతపరిపాలనాసంఘముగాని లేదు. ప్రకృతియొక్క యున్నతపరిణామదశను, ప్రజ్ఞను వ్యాప్తిగావించుటకు, సత్యమును గ్రహించుటకు, కోరికలకు లోబడక వాటిపై నాధిపత్యము వహించుటకు, ప్రతిమానవవ్యక్తియందును నిగూఢమైయున్న చైతన్యమును దివ్యాత్మను గనుంగొనుటకు, చిత్తైకాగ్రతా ధ్యానములకు సంబంధించిన కొన్ని అంతఃకరణైకసాధన[illegible] శ్రీ అరవిందుల యుపదేశములును [illegible]త్రమే యున్నవి.

శ్రీ అరవిందుల యుపదేశము

కంటి కగపడు [illegible]ద్రూపముల కావల నాత్మచైతన్యములసత్యము— ఏకము - సనాతనము-సర్వభూతాత్మ—కలదను ఆర్యావర్తపు పూర్వఋషుల సిద్ధాంతమునుండియే శ్రీ అరవిందుల యుపదేశము ప్రారంభ మగుచున్నది. ఆ యద్వితీయబ్రహ్మమునందు ఆ

చిత్స్వరూపమునందు సర్వభూతములు కూడి యున్నవి. కాని చైతన్యముయొక్క యొకానొక పృథక్ తత్త్వమువలన, మనఃప్రాణశరీరములందున్న తమ నిజాత్మ నిజతత్త్వముల గుఱించిన యజ్ఞానమువలన నవి విభజింపబడి యున్నవి. ఈపృథక్ భావకల్పితమగు నాచ్ఛాదనమును తొలగించుటకు, తనయందు నిఖిల భూతములయందును గల దైవమును - తన నిజాత్మను - సాక్షాత్కరింపజేసికొనుటకును ఒకానొక యంతఃకరణైకశిక్షణమువలన సాధ్యమగుచున్నది.

ఈ యద్వితీయైకాత్మయే, ఈ చైతన్యమే జడమగు భౌతికపదార్థములందు నిక్షిప్తమై యున్నదని శ్రీ అరవిందుల బోధ వచించుచున్నది. అది తనయంతట దాను విముక్తి నొందునట్టి విధానమే పరిణామము. ఏది జడముగానున్నట్లు గాన్పించునో దానియందు చైతన్యము పొడచూపుచున్నది. ఒకపరి గోచరమైన ఈ చైతన్య మింకను ఉన్నతతరమగునట్లును, తత్కాలమందే యంతకంతకు మహత్తరమగు పరిపూర్ణత్వము పరిణామము నందునట్లును, అది స్వతఃప్రేరితమగును. ఈ చైతన్యవిముక్తియొక్క ప్రథమసోపానమే ప్రాణము; మనస్సు రెండవది; కాని పరిణామము మనస్సుతోడనే సంపూర్తి కానేరదు. అది యొకానొక మహత్తరస్థితిగా, ఆధ్యాత్మికము, విజ్ఞానమయము నగు నొకచైతన్యముగా బహిర్గతమగుటకు నిరీక్షించుచున్నది. చైతన్యపురుషునియందు ప్రబలశక్తిగా, విజ్ఞానాత్మల వికసనము పరిణామమందలి తదనంతరసోపానమై యుండవలెను. అపుడే యీ విశ్వపదార్థములందు నిక్షిప్తమైయుండు ఈశ్వరతత్త్వము సంపూర్ణముగా స్వయంవిమోచనము నందును. అపుడే ప్రాణశక్తికి తనపూర్ణత్వమును బ్రదర్శింప సాధ్య మగుచున్నది.

వృక్ష జంతు జన్మలయందు స్మృతిసహితేచ్ఛ లేకుండగనే ప్రకృతి తనపరిణామసోపానముల నధిరోహించుచున్నది. మానవునివిషయములో నుపాధియందలి స్మృతిసహితసంకల్పమూలముననే ప్రకృతి పరిణామసమర్థ యగుచున్నది. అయినను మానవుని మానసిక సంకల్పశక్తిమాత్రముననే యిది పూర్తి కాజాలదు. ఏలనన, మన స్సొకానొక స్థితికే పోగలదు; తదనంతరము ముందునకు బోజాలక యుండే చక్రాకారముగా మాత్రమే పరిభ్రమించుచుండును. దేనివలన నున్నతతరతత్త్వముగా మనస్సు మారివలసియున్నదో యట్టి మార్పును చైతన్యపు పరివర్తనమును గావించవలసియున్నది. ఈవిధానమును బురాతన అంతఃకరణైక శిక్షణ యోగసాధనముల మూలమున గనుగొనవలసియున్నది. పూర్వకాలమున నయ్యది వెలిగా ప్రపంచమునుండి సంక్షేపించుకొనుటవలనను, ఆత్మ, లేక పరతత్త్వముయొక్క సముచ్చస్థితిలో నంతర్ధాన మగుటవలనను

ప్రయత్నింపబడినది. ఏ విజ్ఞాన సత్యచైతన్య మంతఃస్థితాత్మకు దగిన యుపకరణమై మానవుని యంతర్ముఖముననేకాక సర్వప్రవృత్తుల యందును దన్ను దా నెఱుగునట్లు చేసి యింకను మృగప్రాయముగానున్న మానవత్వమునుండి దివ్యజాతిగా నభివృద్ధినందించ గలదో యట్టి విజ్ఞానమయ సత్యచైతన్యమును మనస్సుయొక్క యజ్ఞానమునకు మిక్కిలి పరిమితజ్ఞానమునకు ప్రత్యామ్నాయముగా స్థాపించి, పరమాత్మను ప్రపంచమునకు పరముగా కేవలము ముక్తునిగా జేయుటయేకాక ప్రపంచస్థితిలోనే విముక్తిని బొందించుటకున్నతతర తత్త్వావతరణము సాధ్యమని శ్రీ అరవిందులు బోధించుచున్నారు. అత్యున్నతమై, ఇంకను నిగూఢమైయున్న విజ్ఞానతత్త్వావతరణవ్యాపారములమూలమున పురుషుని సకలకోశములను మార్పు, లేక పరిణామము గావించుటవలన తద్దివ్యత్వసిద్ధికై యోగముయొక్క యంతఃకరణైకశిక్షణము నుపయోగింపవచ్చును.

అయిన నిది తత్క్షణమేకాని, స్వల్పకాలములోగాని, లేక యేత్వరిత లేక అద్భుత పరివర్తనమువలనగాని చేయ వీలులేదు. విజ్ఞానతత్త్వావతరణము సాధ్యమగుటకు పూర్వము తదన్వేషకు డెన్నోసోపానముల గడచిపోవలసియున్నది. మానవుడు ముఖ్యముగా మనఃప్రాణశరీరముల యుపరితలము నందే నివసించుచుండును. కాని మహాత్తరావకాశసహిత మగు నంతఃస్థితాత్మ ఆతనిలో నున్నది. తదుపలబ్ధికై అతడు ప్రబుద్ధుడు కావలెను. ఏలననగా, నా యంతఃస్థితాత్మనుండి ప్రస్తుత మాతడు పొందుచున్నది యత్యంత నిరోధితప్రభావమును మాత్రమే. అదియే విశేషసౌందర్యమునకు సామరస్యమునకు శక్తిజ్ఞానములకు నిరంతరప్రయత్నమొనర్చున ట్లతని ముందునకు ద్రోయుచున్నది. కాబట్టి యీయంతరాత్మయందలి విస్తృతుల బాహాట మొనర్చుటయు, నంతఃస్థిత తేజఃశక్తులవలన తన బాహ్యజీవితమును నిర్వహించుటయు, నచ్చటనుండియే బాహ్యజీవితమును గడపుటయు యోగముయొక్క ప్రథమ విధానము. ఇట్లు చేయుటలో మనోమయ ప్రాణమయ అన్నమయ భూతముల బాహ్యమిశ్రమునుగాక విలక్షణముగా వీటికి పరోక్షమున సత్యసంబంధమైన ఒకానొకదానిని - అద్వితీయ దివ్యపరంజ్యోతి యందలి యొకవిస్ఫులింగమును - తన నిజాత్మను కనుంగొనుచున్నాడు. సాధకు డాత్మస్థితుడై జీవించుటకును దన ప్రకృతిశేషము పరిశుద్ధగావించి సత్యోన్ముఖముగా నద్దానిప్రబోధనముచేత తన్నిజస్థాన ప్రవేశాభిముఖముగా జేయ నభ్యసించవలెను. తదనంతర మూర్ధ్వోన్ముఖ వికసనమును, ఆత్మయొక్క యున్నతతర తత్త్వావతరణమును గలుగగలవు. కాని యప్పటికిని అది వెంటనే సంపూర్ణ విజ్ఞానతేజస్సు, శక్తి కానేరదు. కారణ మేమనగా, సాధారణ మానుషబుద్ధి

కిని విజ్ఞాన సత్య చైతన్యమునకును మధ్య చైతన్యభూమిక లెన్నియో కలవు. ఈ యాంతరభూమికల నూర్ధ్వాభిముఖముగా బాహాట మొనరించి వాటిశక్తిని క్రిందికి మనగ ప్రాణ శరీరములలోనికి తీసికొనిరావలసియున్నది. అటుపిమ్మటనే సత్యచైతన్యము యొక్క పరిపూర్ణశక్తి ప్రకృతిలో బనిచేయగలదు. కావుననే యీ యాత్మశిక్షణ, లేక సాధనవిధానము దీర్ఘము,కష్టమునై యున్నది. అయిననేమి, కడపటి స్వేచ్ఛావిముక్తిని పరిపూర్ణస్థితిని ఎక్కువ సాధ్యముగా నొనర్చుచున్నది గాన నయ్యది, అనగా నా సాధనాప్రయత్న మల్పమయ్యు నంతవఱకు లాభమై యున్నది.

మనస్సు నొక విశేషవ్యాప్తికి అనంత పరమాత్మల భావోపలబ్ధికి బాహాటమొనర్చుట, విశ్వచైతన్య మనబడు దానియందు నిర్గమించుట, కోరికలపై నింద్రియోద్రేకములపై నాధిపత్యము వహించుట మున్నగున వెన్నియో పూర్వపద్ధతులకు సంబంధించి యీమార్గమునం దవసరమైనవి గలవు. బాహ్య సన్న్యాసనిష్ఠ అత్యవసరముగాదు; కాని ఆసక్తి ఇచ్ఛలను జయించుట, శరీరము, దాని యక్కఱలు, ఆశలు, స్వభావలక్షణములు వీటిని స్వాధీనములో నుంచుకొనుట తప్పనిసరి యైయున్నది. నిత్యానిత్యములను గుఱించిన మనోవివేచనముద్వారా జ్ఞానమార్గము, హృద్ధర్మమైన ప్రేమప్రపత్తుల భక్తిమార్గము, స్వలాభోద్దేశములనుండి సత్యమునకు అహంకారమున కతీతమైన ఒక మహత్తర సత్యకైంకర్యమునకు సంకల్పమును మరలించు కర్మమార్గము మున్నగు పూర్వసంప్రదాయ సిద్ధాంతముల సంకలన మిందు గలదు. ఏలనన ప్రకృతిలో నా మహత్తర తేజశ్శక్తులు పనిచేయుటకు సాధ్యమైనపుడు, పురుషునిసర్వము దాని నందుకొని పరివర్తన మొందునట్లు శిక్షితుడు కావలెను.

ఈ సాధనలో గురుప్రేరణము, క్లిష్ట ఘట్టములయందు వారి పరిశీలనము, వారి సాన్నిధ్యము నత్యావశ్యకములై యున్నవి. ఎందుకనగా నవి లేకున్న జయావకాశము నంతను అభ్యంతరపఱచు నొడుదుడుకులు, ప్రమాదములు లేకుండ నిర్వహించుట అసాధ్య మగుచున్నది. గురు వనగా నొక యున్నతతర ఆత్మస్థితికి చైతన్యమునకు నారోహించినవారు. సాధారణముగా వారిని తత్ ప్రత్యక్షప్రకాశముగా, తత్ ప్రతినిధిగా భావించెదరు. వారు తమయుపదేశమువలన నంతకంటె నెక్కువగా తమ ప్రభావాదర్శముల వలన మాత్రమే కాక స్వానుభవము నితరులకు సంక్రమింపజేయునట్టి యొక శక్తిమూలమునను సాయపడుచుందురు.

ఇదియే శ్రీ అరవిందుల యుపదేశము, సాధన విధానము. ఏదో యొకమతము నభివృద్ధిచేయుటగాని, లేక పురాతనమతములను మిశ్రణ మొనర్చుటగాని, లేక యేదో యొక నూతన మతమును స్థాపించుటగాని వారి

యుద్దేశ్యముగాదు. ఏలనన: నివియేవియైనను వారి కేంద్రోద్దేశమును దూర మొనర్చును. వారియోగముయొక్క యేకైకలక్ష్య మంతః స్థితాత్మాభివృద్ధియే. దాని ననుసరించు ప్రతి వారును సకాలమున సర్వభూతములందు నా యద్వితీయాత్మను గనుగొని మనోమయము కంటె మహత్తరమైన చైతన్యమును, మానవ ప్రకృతిని మార్చి భాగవతమయ మొనర్చు ఆధ్యాత్మిక విజ్ఞానమయచైతన్యమును, వికసింపజేయనగును.

గుప్తతేజము —సి. జి. జగన్నాథదాసు.

పైయంతస్తుగల మిద్దెయిల్లు

కో. నరసింహాచారి

ఈ మిద్దెయింటియందు క్రిందిభాగమున ఒకహాలు, వంటగది, భోజనగది, కొట్టడిగది, స్నానపుగది కలవు. పైయంతస్తున ఒక హాలును, ఒకగదియు, వసారాయును గలవు.

ఇంటికంతయు క్రిందిభాగమునకు నేల భాగము A B C D. ఇందు K B M D హాలును, K J b c భోజనగదియు, bcLM కొట్టడి గదియు, A J a b వంటగదియు, a b C L స్నానపుగదియు నగును. BEDG అనుభాగము ముందుగోడయు, C D N X వంటివి రెండుప్రక్కగోడలును, O A C N వెనుకటిగోడయు నగును. ప్రక్కగోడలు క్రిందిభాగమునకును, పైయంతస్తునకును చేరి ఒకేతునుకగా నుండవలెను. EFGH అను భాగము J B L D అను భాగమునకు సమానమై, క్రిందిభాగమునకు కప్పుగాను, పైయంతస్తునకు నేల గాను ఏర్పడును. ప్రక్కగోడలయందు EF అను అంచు, SQ అను రేఖవెంబడిని GH అను అంచు UW రేఖవెంబడిని వచ్చి చేరును. ఇంతవరకును నేలభాగము గోడలు, కప్పునందు కొంతభాగము ఒకతునుకగా చిత్రము 1 యందలివిధమున మన కిష్టమగు కొలతలకు కత్తిరించవలెను. తర్వాత J L అనురేఖపై నిలుచుటకు, చిత్రము 2 నందలివిధమగు గోడయు a c అను రేఖపై నిలుచుటకు చిత్రము 4 నందలి గోడయు కత్తిరించుకొనవలెను. చిత్రము 3 నందలి గోడను K M అనురేఖపై నిలువబెట్టవలెను.

మొదట నాలుగుగోడలను నిలువబెట్టి మూలలందలి అతుకుతునుకల సహాయమున అతికించవలెను. తర్వాత పైనజెప్పినరీతిని ఆయారేఖలపైని ఆయ్యాగోడలను నిలువబెట్టి, అతికించి, వాటియన్నిటిపైన EFGH అనుకప్పును మూసి అతికించవలెను. పిమ్మట పైయంతస్తునకుగాను, చిత్రము 3 వంటి గోడను, చిత్రము 2 నందలి V Y యంతటి యెత్తును గలదానిని కత్తిరించి అతికించవలెను. అట్లు ఏర్పడిన హాలునందు చిత్రము 5 వంటి గోడను కత్తిరించి అతికించినయెడల పైయంతస్తున పడుకగదులు రెండేర్పడును. ఇట్లు గోడలెన్నింటిని అతికించినవెనుక కప్పులను కత్తిరించుకొని యతికించవలెను.

Bath Room

Kitchen

Store Room

Dining Room

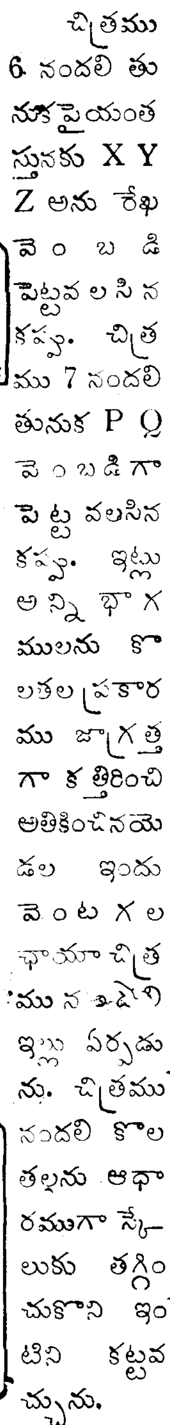
Hall

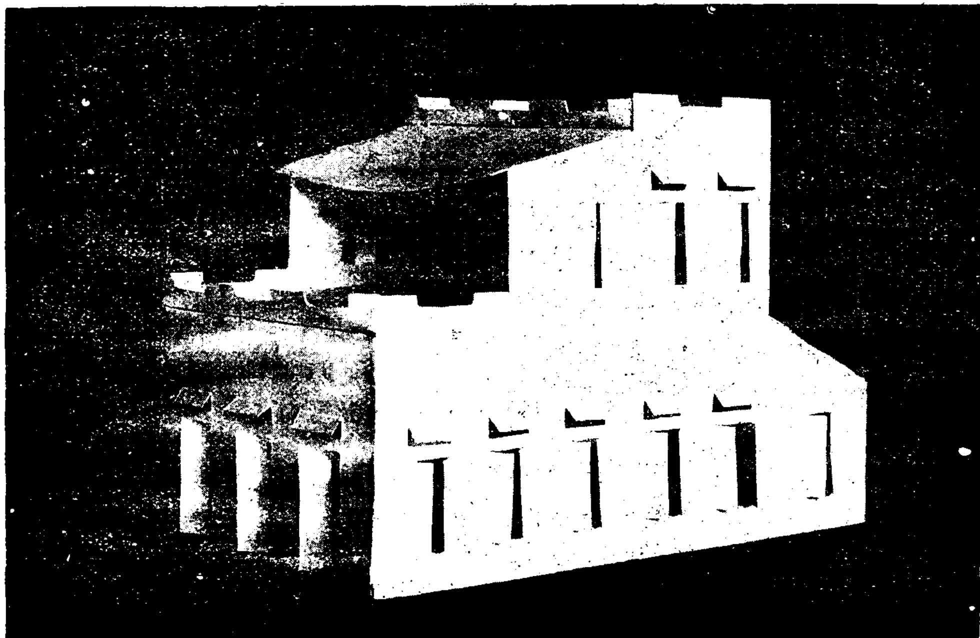
8 12 12 10

16'-0"

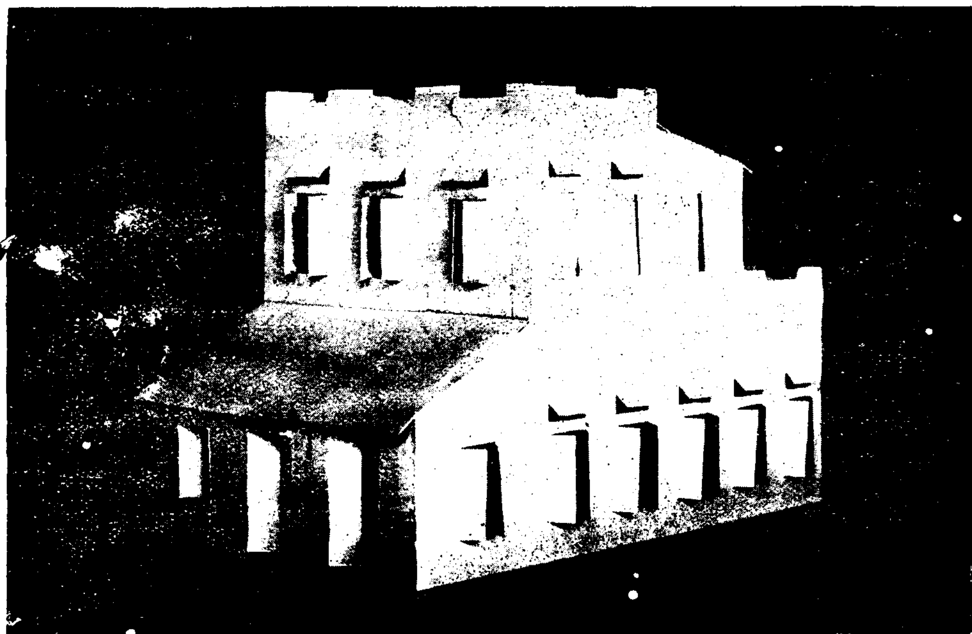
20'-0"

1 2 3 4 5 6 7

చిత్రము 6 నందలి తునుకపైయంతస్తునకు X Y Z అను రేఖ వెంబడి పెట్టవలసిన కప్పు. చిత్రము 7 నందలి తునుక P Q వెంబడిగా పెట్టవలసిన కప్పు. ఇట్లు అన్ని భాగములను కొలతల ప్రకారము జాగ్రత్తగా కత్తిరించి అతికించినయెడల ఇందు వెంటగల ఛాయాచిత్రమున నుండెడి ఇల్లు ఏర్పడును. చిత్రము నందలి కొలతలను ఆధారముగా స్కేలుకు తగ్గించుకొని ఇంటిని కట్టవచ్చును.

ముంగువైపు

వెనుకవైపు

పంచాంగబోధ

చివుకుల వెంకటరమణశాస్త్రి

[గత సంచిక తరువాయి]

3. నక్షత్రము వెనుక చెప్పిన సూర్యసంచారమార్గమగు క్రాంతివృత్తమును (Ecliptic) సమానముగా ౨౭ భాగములుగా విభజించి, వాటికి అశ్విన్యాదినామము లివ్వబడినవి. అవేవనగా, అశ్వని, భరణి, కృత్తిక, రోహిణి, మృగశిర, ఆర్ద్ర, పునర్వసు, పుష్యమి, ఆశ్లేష, మఖ, పూర్వఫల్గుని, ఉత్తరఫల్గుని, హస్త, చిత్త, స్వాతి, విశాఖ, అనూరాధ, జ్యేష్ఠ, మూల, పూర్వాషాఢ, ఉత్తరాషాఢ, శ్రవణం, ధనిష్ఠ, శతభిషం, పూర్వాభాద్ర, ఉత్తరాభాద్ర, రేవతి - అని.

ఇందు వృత్తపరిధి 3౬౦ భాగలు ప్రమాణముగలదగుటచే, ౨౭-వ వంతు భాగమగు 'నక్షత్రము' అను పేరుగల విభాగము ౧3.3° (Degrees) ప్రమాణముగల దయ్యెను. ఈవిభాగక్రమ మెల్లపుడు స్థిరము.

పై నుదాహరించిన క్రాంతివృత్తమును సమానమైన ౧౨ విభాగములుగా నేర్పరచి, వాటికి 'రాసు' లని పేర్లు పెట్టబడినవి. వీటికి వరుసగా మేషము, వృషభము, మిథునము, కటకము, సింహము, కన్య, తుల, వృశ్చికము, ధనుస్సు, మకరము, కుంభము, మీనము అని పేర్లు. వృత్తపరిధి 3౬౦ భాగలు ప్రమాణముగలదగుటచే దీనిలోని ౧౨ వ భాగమగు 'రాశి' యొక్క ప్రమాణము 3౦ భాగ లయ్యెను. ఈరాసులు నియతములుగావు. అనగా నక్షత్రము అను విభాగములు క్రాంతివృత్తములో స్థిరముగ నేర్పడినవి. 'రాశి' అను విభాగములు అస్థిరములు. క్రాంతివృత్తము విషువద్వృత్తముతో కలసిన స్థానము (Vernual Equinox) నుండి ప్రతి 3౦ భాగలకు ఈ మేషాదిరాసు లేర్పడినవి. ఈసంపాతము (విషువత్క్రాంతివృత్తముల కూడిక) చలనముగలది. గాన రాసులును చలనముగలవి. అందుచే ఈరాశి, నక్షత్ర విభాగములకు నియతానుబంధము లేదు.

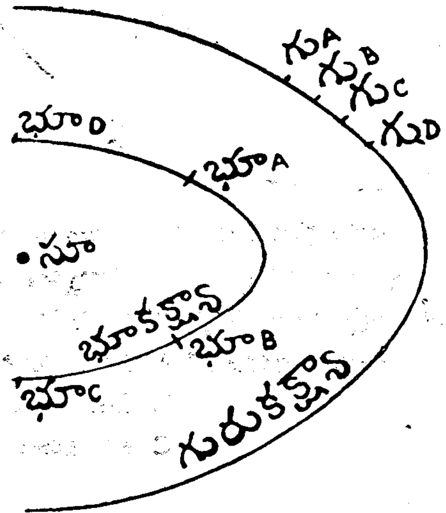
వెనుకచెప్పినరీతిగా పశ్చిమాభిముఖముగ తిరుగుచుండు భ చక్రముపై గ్రహములు తూర్పునకు నడచుటచే కొంతకాలమునకు అశ్వినీనక్షత్ర ప్రదేశమందున్న గ్రహము భరణీ నక్షత్రప్రదేశములో గానిపించును. ఇట్లే క్రమముగ కృత్తికాదినక్షత్రప్రదేశములలో ప్రవేశించిన ట్లగపడును. ఇట్లు చంద్రుడు ప్రవేశించియున్న నక్షత్రమే నిత్యనక్షత్రము. ఒక్కొక నక్షత్రప్రమాణము ౧3.3 భాగ లగుటచేతను, చంద్రుడు దినమునకు సుమారు ౧3 భాగలు తూర్పునకు నడచువాడగుటచేతను, చంద్రుడు దినమున కొకనక్షత్రము నతిక్రమించును. అందుచే ప్రతిదిన మొక్కొక నక్షత్రము మార్పు చెందును.

దీనిని వెనుకటితిథివలెనే సూక్ష్మముగా చెప్పవలెను. అదెట్లనగా, చంద్రుడు క్రాంతివృత్తసమాన భాగములగు ౨౭ లో మొదటివిభాగమగు "అశ్విని" లో నున్నాడని చెప్పుట స్థూలము. అద్దాని నీదినమందు ఘ ౧౦-౨౦ లకు, ప్రవేశించె ననియు, రేపటిదినమున ఘ ౧౨-౪౨ లకు అతిక్రమించుననియు చెప్పుట సూక్ష్మము. దీనినే ఈదినమందు రేవతి ఘ ౧౦-౨౦ ల వరకు ఉండుననియు, రేపటిదినమున ఘ ౧౨-౪౨ ల వరకు అశ్వని యుండుననియు చెప్పవచ్చును. ప్రస్తుత పంచాంగములం దిట్లే చెప్పబడుచున్నది. ఇట్లే ఇతర గ్రహములగు రవి, కుజ, బుధ, గురు, శుక్ర, శని, రాహు కేతువులకును నక్షత్రచారము తెల్పుట ఈవిభాగములోనికే వచ్చును. ఈగ్రహములు చంద్రునివలె స్వల్పకాలములో నొక్కొకనక్షత్రము నతిక్రమించి, మరియొక నక్షత్రములోనికి ప్రవేశించునంత వేగముగలవికావు. అందువలన వీటికి నక్షత్రపాదప్రవేశములు తెల్పుట ఇంకను సూక్ష్మము. ఒకనక్షత్రప్రమాణమగు ౧3-3 భాగలమూరమును ౪ సమానవిభాగములు చేయగా, నొక్కొకవిభాగమునకు "పాద"మని పేరు. ఈపాదములలో ప్రవేశించు

కాలములను చెప్పుట సూక్ష్మము. ఇట్లు నక్షత్రప్రమాణమును నాల్గుభాగములు చేయుటకు కారణము విమర్శింతము. గ్రహచారమార్గమగు క్రాంతివృత్తమును ౧౨ గా విభజించి, యొక్కొకభాగమునకు రాశియనియు, ౨౭ గా విభజించి యొక్కొకదానికి నక్షత్రమనియు పేర్లు పెట్టినందున నీరెంటికి (౧౨ & ౨౭) కనిష్ఠసామాన్యగుణిజము (L. C. M) తీసుకొనగా ౧౦౮ వచ్చినది. దీనిని రాశివిభాగము ($\frac{౧౦౮}{౧౨}$)-౯ వచ్చినది. ఇది రాశిలోని తొమ్మిదవవంతుగాన నవాంశయని పేరిడిరి. ఇటులనే నక్షత్రవిభాగము చేయగా ($\frac{౧౦౮}{౨౭}$)-౪ వచ్చినది. దీనికే "నక్షత్రపాదము" అని పేరిడిరి.

ఇట్లే నక్షత్రపాదములలో గ్రహము ప్రవేశించు కాలములు గ్రహము వక్రించిన కాలములో విలోమముగనుండును. గ్రహము వక్రించుటనుగూర్చి విమర్శింతము. గ్రహము క్రమముగా తూర్పునకు జరుగుచున్నట్లగుపడుట ఋజుగతి గల్గియున్న దనబడును. ఇట్లే క్రమముగా పశ్చిమమునకు జరుగుచున్నట్లగుపడునప్పుడు వక్రగతి (Reirograde Motion) గల్గియున్న దనబడును. ఇట్లు కొంతకాలము గ్రహము తూర్పునకును, మరికొంతకాలము పడమరకును నడచుట సంభవించునా? లేదు. గ్రహమెప్పుడును తూర్పునకే నడచును. కాని భూమియందు నివసించు మన కగుపడు స్థానభేదములచే వక్రించినట్లగపడును. ఇందుకు ప్రాచీన మతానుసారముగా కారణమేమన, గ్రహము తన నాకర్షించు సూర్యునకు దూరమందున్నపుడు శిథిలమైన కిరణప్రసారశక్తిచే అపసవ్యముగా నాకర్షింపబడినట్లగుపడును. కాని ఇక నవ్యమతానుసారముగా ఉపపత్తి నాలోచించగా గ్రహము వాస్తవముగా విలోమముగా నడవదు. ఇందు సూర్యునకు వాస్తవముగా దైనందినచలనము లేదు. ఆ చలనము భూమిది. నక్షత్రచక్రమునకు ప్రతిదినము పశ్చిమభ్రమణము లేదు. ఆచ్చలనము భూమియొక్క స్వాక్షోపరిభ్రమణము (తనచుట్టు తను తిరుగుట). ఈ సూత్రములను ముఖ్యముగా గమనించి విచారింపబోవు సంగతులను గమనించిన సులభముగా బోధపడును.

క్రాంతివృత్తమందు వెనుక చెప్పినరీతిగా ఒకదినమందు ప్రాగ్గతిభూమికి సుమారు ౧ భా. బుధునకు ౪ భాగలు. శుక్రునకు ౧.౬ భాగలు. కుజునకు ౦.౫౨ భాగలు. గురునకు ౦.౦౮౫ భాగలు. శనికి ౦.3 భాగలు.

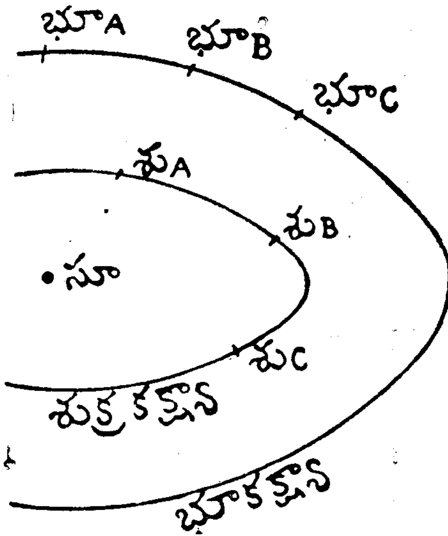

ఇందు (a) అనుస్థితి(position) యందుభూమికి సమసూత్రములో గురుడుండెను. (b) అను స్థితియందు భూమికంటె వెనుక గురుడుండెను. ఇట్లే (c) అను స్థితియందుగూడ భూమికంటె వెనుక ఎక్కువదూరములో గురుడుండెను. ఇదియే గురునకు వక్రగతి. ఏలననగా నిపుడు ప్రతిదినము ఎక్కువదూరములో వెనుకకుపోవుచున్నట్లు గురుడగుపడుచున్నాడు. ఇకను (d) అను స్థితియందు భూమికి ముందుభాగమందు గురుడగుపడుచున్నాడు. ఇదియే ఋజుగతి.

ఇందు A అనగా ఈదినమందలిస్థితి (position)

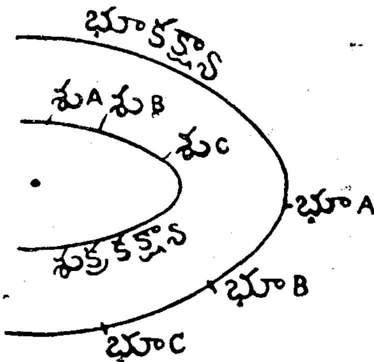
B ,, రేపటిదినమందలి ,,

C ,, ఆమరుదినమందలి ,,

ఇచట భూమికి ముందు భాగమందు, అనగా తూర్పుభాగమందు శుక్రు డగుపడుచున్నాడు, కావున ఇచట శుక్రుడు ఋజుమార్గములో నున్నాడు.

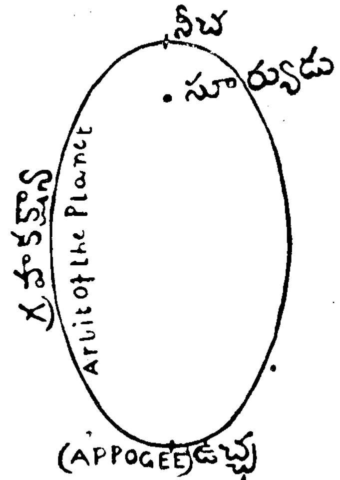
ఇందును వెనకటిలెనే A ఈదినమునందలి స్థితి,
B రేపటి ,,
C ఆమరుదినమందలి

ఇచట భూమికి వెనుక భాగమందు, అనగా పడమరభాగమందు శుక్రు డగుపడుచున్నాడుగావున ఇచట శుక్రుడు వక్రమార్గములో నున్నాడు. ఇట వెనుకవైపున నున్న దూర మెచ్చుచున్నది. ఇదియే వక్రగతి.

ఇందు గ్రహములకు ప్రాగ్గతి కొంతకాలము హెచ్చుగను, కొంతకాలము తక్కువగను ఉండును.

అందుచేత ఈరాసులనుగాని, నక్షత్రములనుగాని అధికాల్పకాలములలో అతిక్రమించెదరు. ఇట్లెచ్చుటకు, తగ్గుటకును కారణము విచారింతము.

ఇందు సూర్యస్థానమును (Focus) ఆ చుట్టు గ్రహము తిరుగు కక్ష్యావృత్తమును చూపబడినది. ఇందాకర్షకుడగు సూర్యునకు మిక్కిలి దూరములో నున్న కక్ష్యావృత్తబిందువునకు 'ఉచ్ఛ' (Appogee)యని పేరు. ఈప్రదేశమందు గ్రహమున్నప్పుడు అకర్షకునకు మిక్కిలి దూరములో నుండుటచే గతి తగ్గును. ఆకర్షకునకు అతి సమీపములో నుండు కక్ష్యావృత్తబిందువునకు "నీచ" యని పేరు. ఇచట గ్రహమున్నప్పుడు ఆకర్షకునకు దగ్గరగానుండుటచే గతి పెరుగును. ఇందువలన అధికగతిగల సమయమందు స్వల్పకాలములోను, స్వల్పగతిగల సమయమందు అధికకాలములోను గ్రహము నక్షత్రరాసుల నతిక్రమించును.

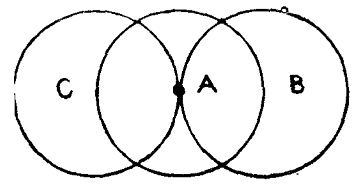
వాస్తవముగా వెనుక చెప్పిన క్రాంతివృత్తమును ౨౭ విభాగములు చేయగా నేర్పడిన అశ్విన్యాది నక్షత్రవిభాగములందు ఆయా నక్షత్రయోగతారలు ఎల్లప్పుడును ఉండనేరవు. అట్లు ప్రతియుగాదిలోను ప్రతి ౩౬౦౦ సంవత్సరముల కొకమారుదు ఉండునని ప్రాచీనాశయము. ప్రకృతకాలమం దీవిభాగములందు సరిగా నాయానక్షత్రయోగతారలు లేవు. ప్రతినక్షత్రమును ౨ గాని, అంతకు పైసంఖ్యగాని గల నక్షత్రసముదాయమునకు సంజ్ఞ అనగా కొన్ని నక్షత్రముల బృందమునకు అశ్వినియని సంజ్ఞ. ఆసమూహమందు విశేషకాంతిగల చుక్కకు 'యోగతార' యని పేరు.

అట్టి వాస్తవయోగతారతో గ్రహము కలియు సమయము "నక్షత్రగ్రహయోగ" మనబడును. దానిని గూర్చి ముందు గ్రహములకు ౫ స్థితులు. అనుశీర్షిక క్రింద విమర్శింపబడును.

నిజముగా నక్షత్రమనగా 'క్షర సంచలనే' అను ధాతువునుబట్టి 'నక్షరతీతి నక్షత్రం' అను వ్యుత్పత్తిచే అనగా సంచలించనిదిగావున నక్షత్రము అని చెప్పుట సమంజసము. కాని ఇయ్యవి ప్రకృతము స్వల్పముగా చలించుచున్నట్లు వేధవలన తెలియబడుచున్నది. వీని నాశ్రయించి యున్న క్రాంతివృత్తము చలించుచున్నదిగావున వీటికి చలన మున్నట్లుగపడుట సమంజసము. ఈవిమర్శ చాల గలదు. ప్రస్తుత మప్రస్తుత' మగుట విడచితి. ముందు విమర్శింతము. వర్జ్యము—ప్రతి నక్షత్రమునకును ౧౫ - వ వంతు విష భాగము గలదనియు, అయ్యవి భిన్నములుగ నుండు ననియు ఆగమప్రమాణము గలదు. ఇట్టి నక్షత్రముల విషకాలమే వర్జ్యమని మనచే వ్యవహరింపబడుచున్నది. ఇక క్రాంతివృత్తమందలి ౨౭ - వ భాగమగు నక్షత్రమువలెనే ౧౨ వ భాగమగు 'రాశి' గూడ నీ విభాగముక్రిందనే విమర్శింపనగును. వెనుకచెప్పిన క్రాంతివృత్తమందు సమానవిభాగములగు మేషాది ౧౨ రాసు లేర్పడినవి. ఈరాశ్యారంభము విషువద్వృత్త క్రాంతివృత్తసంపాతమునుండి స్వీకరింపబడెను ఈసంపాతము (Vernual Equinox) ను, అశ్విన్యారంభబిందువును [illegible]యుగాదియందును యుగాంతమందును ఒకేచోట నుండునని ఆర్షాశయము. అందుచే వారారీతి ననుసరించుము చెప్పిరి. అందువలన అట్టి అశ్విన్యారంభ బిందువునుండి ప్రతి 3౦ భాగలకు స్వీకరించిన రాసులు ప్రకృతము కర్మభూమియగు మన భారతదేశమందు వ్యవహరింపబడుచున్నది. ఇందు గ్రహములు ప్రవేశించు కాలమే సంక్రమణపుణ్యకాల మనియు, వాటినిబట్టి అధికమాసములు, పుష్కరాదియోగ విశేషములు నిర్ణయింపబడుచున్నవి. వాస్తవముగా సంపాతస్థానము నుండి ప్రతి 3౦ భాగలకు నిర్ణయింపబడిన మేషాది రాసులు గలవు. ఈసంపాత మొకానొకప్పుడు కృత్తిక వద్ద నుండెననియు, ఒకానొకపుడు 'మృగశిర' వద్ద నుండెననియు శాస్త్రప్రమాణములు గలవు. నవీనవిమర్శకాగ్రేసరులగు తిలక్‌మహాశయులుగూడ దీని నంగీకరించి వివరించియుండిరి.

అందుచే సంపాతమునుండి నిర్ణయింపబడిన మేషాదిరాసులలో గ్రహము ప్రవేశించుకాలము మేషాయనము అని మొదలుగా వ్యవహరింపబడుచున్నది. అశ్విన్యాదినుండి నిర్ణయింపబడిన రాసులలో గ్రహము ప్రవేశించుకాలము "రాశి సంక్రమణము" అని వ్యవహరింపబడుచున్నది. ఈసంక్రమణములవలననే పుణ్యకాలములు, పుష్కరము, అధికమాసము మొదలగునవి వ్యవహరింపబడుచున్నవి.

అందు సంక్రమణకాల మనగా గ్రహ మొకరాశి సంబంధమగు చివరబిందువు నతిక్రమించి పరరాశిప్రథమ బిందువులో ప్రవేశించు కాలము. ఈకాలమునకు పూర్వమందు కొంతకాలమును, పరమందు కొంతకాలమును పుణ్యకాలమని ధర్మశాస్త్రములందు నిర్ణయింపబడినది. ఇందులకు కారణము విచారింతము. అందు సూర్యసంక్రమణమునకు ౧౬ ఘడియలు పుణ్యకాలము. దీనిని విమర్శింతము. వెనుకటి సంక్రమణకాల మనగా సూర్యబింబముయొక్క కేంద్రము (Centre) రాశ్యారంభ బిందువును ప్రవేశించు కాలము. A ఇంతకు పూర్వమే ఈ రాశ్యారంభమును సూర్యబింబముయొక్క నేమి (Edge) స్పృశించె. C ఇంతకంటె మరికొంతకాలము వరకు ఈ రాశ్యారంభ బిందువును సూర్యబింబము స్పృశించుచునే యుండును. B కావుననే ఈకాలము పుణ్యకాలమనబడుచున్నది. అనగా ఈ రాశ్యాదిబిందువును సూర్యబింబముయొక్క ఏభాగమైనను ఎంతవరకు స్పృశించియుండునో అది పుణ్యకాలము. ఇందు చంద్రకక్ష్యయందు మన కగుపడు సూర్యబింబప్రమాణము 3౨ లిప్తలు (Minutes) ఇదియే సూర్యబింబవ్యాసము

(Diametre). సూర్యుడు సుమారు దినమునకు (౬౦ ఘడియలకు) ౬౦ లిప్తలు (౧ భాగ) గతిగలవా డగు టచే, ఈ ౩౨ లిప్తల బింబము ౩౨ ఘడియలు రాశ్యా దిని కలసియుండును. ఇదియే ౧౬ ఘ. పూర్వమందును, ౧౬ ఘ. పరమందును ఉండుననుట సమంజసము.

ఇట్లే అన్ని గ్రహములకును వారివారి బింబ ప్రమాణమునను గతులను బట్టి పుణ్యకాలము లేర్పడినవి.

ఇట్టిరాసులందు గురుడు (Jupitor) ప్రవేశించు కాలములకు "పుష్కర పుణ్యకాలము" లని పేరు.

వృశ్చికరాశిప్రవేశమందు	పుష్కరము
ధను ,,	
మకర ,,	
కుంభ ,,	
మీన ,,	
మేషరాశిప్రవేశమందు	గంగాపుష్కరము
వృషభ ,,	రేవా (నర్మదా)
మిథున ,,	సరస్వతీ
కటక ,,	యమునా
సింహ ,,	గోదావరి
కన్యా ,,	కృష్ణా
తులా ,,	కావేరీ

ఇందు పురాణగాథ ననుసరించి గురుడు రాశ్యా దిని ప్రవేశించినదిమొదలు ౧౨ దినములు (పూర్తి దినములు) పుణ్యకాలమని వ్యవహరింపబడుచున్నది. ఇదియే పుష్కరము.

ఇక నధికమాసము లనగా, వెనుకచెప్పిన సూర్య సంక్రమణము లేని చాంద్రమాసము. చాంద్రమాస మనగా రెండు అమావాస్యలకు మధ్యనున్న కాలము. సూర్యచంద్రు లిద్దరు, ఒకచో నున్నకాలమున కమావాస్యయని పేరు. అటనుండి శీఘ్రగతిగల చంద్రుడు, అల్పగతిగల సూర్యు నతిక్రమించి, చక్రముచుట్టు తిరిగి, సూర్యునితో కలియును. ఇదియే చాంద్రమాసము. ఇందు సూర్యసంక్రమణము లేనిచో నది అధికమాసమనబడును.

సూర్యు డొక్కరాశి నతిక్రమించుటకు సుమారు ౩౦.౪ దినములు పట్టును. ఇదియే సూర్య (సౌర) మాసప్రమాణము. చంద్రుడు సూర్యునివద్దనుండి బయలుదేరి, చక్రమును చుట్టివచ్చి తిరిగి సూర్యుని చేరుటకు సుమారు ౨౯ దినములు పట్టును. ఇదియే చాంద్రమాసప్రమాణము. ఈరెంటి మధ్యనున్న భేద కాలమే క్రమముగా పెరిగి అధికమాస మేర్పడుచున్నది.

ఇక నీ అధికమాసము అను పేరును విమర్శింతము. ఒక మహాయుగములో ౩౦.౪ దినప్రమాణము గల సౌరమాసముల సంఖ్యకంటె చాంద్రమాసముల సంఖ్య ౨౯ హెచ్చుగనుండును. అందుచే వీటికి అధిక మాసములని పేరు సార్థకము.

చాంద్రమాసాదియగు శుద్ధపాడ్యమియు, సౌర మాసాదియగు సూర్యసంక్రమణమును ఒకేదినమునవచ్చిన వనుకొనుడు. ఆమరుసటిమాసములో సూర్యసంక్ర మణము విదియనాడు వచ్చును. ఇట్లే, ప్రతినెలకు ౧.౪ దినముల చొప్పున పెరిగి క్రమముగా సూర్య సంక్రమణము అమావాస్యదినమం దగును. అచటినుండి ఆపై సంక్రాంతి, ఆపై అమావాస్యవెళ్లిన పాడ్యమినా డగును. (కారణము సౌరమాసప్రమాణకాలము ౩౦.౪ దినములు, చాంద్రమాసప్రమాణకాలము ౨౯ దినములును అగుట) కావున ఈమధ్యనున్న చాంద్రమాస మధిక మాస మనబడును.

ఇట్లే ఒకచాంద్రమాసములో రెండు సూర్య సంక్రమణములు సంభవించినచో, అది క్షయమాస మనబడును. ఇది ప్రకృతమందలి సూర్యమందోచ్చ (Appogee) స్థితినిబట్టి కార్తిక, మార్గశిర, పుష్య మాసములలోమాత్రమే వచ్చును. ఇతరమాసములలో రాదు. కొంతకాలము మార్పుచెందిన తరుపరి అన్ని మాసములలోను రావచ్చును. ఇది సామాన్యముగా ౧౪ సంవత్సరముల కొకమారును, ౧౯ సంవత్సరముల కొకమారును వచ్చును. (సశేషము)

రామసింగు

బి. సుబ్రహ్మణ్యం

భారతవీరు లనేకులు తమ ధైర్య సాహసముల ప్రదర్శించి బ్రిటిషు సామ్రాజ్య వ్యాపనమునకును, సామ్రాజ్యమందలి మారుమూలల వారి యధికారస్థాపనమునకును అనేక పర్యాయములు సహాయభూతులైరి. ఎక్కడనో కొందరు బ్రిటిషు ఉద్యోగులు తమరచనల యందు కొందరు అట్టి భారతవీరుల సాహసవిక్రమముల ప్రశంసించిరి. మలయాయందు సైనికోద్యోగియైయుండిన సర్ హ్యూక్లిఫర్డు గారు రచించిన ("In a corner of Asia") యందు పంజాబీధీరుడగు రామసింగుయొక్క చరిత్రము విపులముగ చిత్రింపబడియున్నది.

సెపరేటెపు మలయాయందు పజాము అనునది యొకచిన్నగ్రామము. అచ్చట రామసింగు ప్రభుత్వమువా

౧. రామసింగు

రిచ్చు పింఛను పుచ్చుకొని తనజీవిత చరమదశను ఒక మిత్రునియొద్ద గడుపుచున్నాడు.

గడచిన శతాబ్ది చివరిభాగమున బ్రిటిషువారు స్వీయసంరక్షణార్థమును అధికారస్థాపనమునకును మలయాలో ప్రతిరాజ్యమందును తమరాజకీయోద్యోగిని నియమించుట కాయారాజ్యముల సుల్తానుల యనుమతి గొనిరి. కాని యిందులకు పహాంగురాజ్యము సులభముగలోబడకపోయెను. ఈ బ్రిటిషువారిచర్యను పహాంగు నాయకులు నిరసించి తిరుగబడినందున కొన్ని యుద్ధములు జరిగినవి.

ఆ సమయమున పంజాబునందు సిక్కులను మలయాపోలీసుపనికై నియోగించుచున్నారనుసంగతి నెరింగినవాడై పదునేడేండ్లబాలుడగు రామసింగు అత్యుత్సాహమున పోలీసునౌకరియందు జేర నిశ్చయించుకొని తక్షణమే సింగపూరునకు ప్రయాణమయ్యెను. ఆవెంటనే ప్రభుత్వమువారు ౧౮౯౯ సంవత్సరమున అతనిని పోలీసు నౌకరియందు చేర్చుకొనిరి.

రెండువారములు శిక్ష పొందినతర్వాత రామసింగును అతని సహచరులతోటే పహాంగులో మిక్కిలి కష్టమైనప్రదేశములకు అధికారులు పంపిరి. రెండు నదులు కలియుచోట యొక యెత్తయిన ప్రదేశమున వీరి శిబిరముండెను. అందు పదునొకండుగురుశిక్కులు అయిదుమంది మలయాపోలీసులు ఉండిరి. ఇచ్చటి యిసుక బయళ్లలో అనేకపర్యాయములు సంకులసమరములు సాగినవి.

ఇచ్చటి సుల్తానువర్గమునకు చెందినవారు బహుక్రూరులని పేరు పొందియుండిరి. బ్రిటిషువారి యాధిపత్యమునకు లొంగక చాలకాలము వీరు స్వతంత్రులై యుండిరి. రామసింగు ఇచటజరిగిన యుద్ధములందనేకపర్యాయములు పాల్గొని తన ధైర్యస్థైర్యముల ప్రకటించెను. ప్రాణాపాయకరము లగు

సందిగ్ధసమయముల నెన్నింటనో తన బలపరాక్రమముల సాయమున తప్పించుకొనెను.

ఇట్లుండ నొకసారి రంజానులో, ౧౯౫౭ర సంవత్సరమున, ఓడింపబడిన పహాంసువారు ఉత్తరాభిముఖులై పారిపోయి తటాలున అసంసిద్ధులైన బ్రిటిషు పక్షీయుల పయిబడ పన్నాగము పన్నిరి.

అది చీకటిరాత్రి. నక్షత్రములవెలుగుతప్ప మరే మియు లేదు. విరోధులు పడవలనెక్కి రహస్యముగ బ్రిటిషువీరుల నాక్రమింప బయలుదేరిరి. నదీవేగమున పడవలు శీఘ్రముగనే గట్టు చేరినవి ఇంకను గాఢాంధకారమగనే యుండినది. పడవలదిగి బ్రిటిషుశిబిరముచేరి కాపలావానిని చంపివేసి శిబిరమువైపు పరిక్రమించిరి. అట్లుచేయుటలో సిక్కుపోలీసులు నివసించుచుండిన ఒకగుడిసెపైకి మొదట తరలిరి. అందు తొమ్మిదిమంది సిక్కు లుండిరి. హఠాత్తుగ నిద్రనుండి మేల్కొలుప బడినను అందు ఆర్గురు తప్పించుకొని అడవులబడిరి. అవశేషులు మడిసిరి. అప్పటికి వారే విజయు లనుకొన వలసివచ్చినది.

కాని విధి వేరయినది. వీరు అచ్చటి కరుదెంచుట కొకగంటముందు అనుకొనుండె రామసింగు కిసన్‌సింగు నదివైపు ప్రాతఃకృత్యముల్కై పోయియుండిరి. వారు స్నానము చేయబోవుచుండగా దూరమునుండి విన వచ్చిన కలకలమువలన తమస్నానముల మానుకొని చూచు నప్పటికి ఆచీకటిలోనే తమకుతీరసమీపమున జరుగు చుండినదంతయు దృగ్గోచరమయినది.

పిరికిపందలవలెపారిపోక తమసహచరులకు సాయముచేయ యుద్ధరంగమునకురికిరి. వారు నిరాయుధులు. దారిలో యింకను పడవలనుండిదిగుచున్న విరోధుల లోనివాడొకడు బల్లెమును రామసింగునకు గురిపెట్టి విసరగా అది ఆతనిచేతికి గుచ్చుకొనెను రామసింగు దానిని పెరికి వైరులపై విసరెను కాని గురితప్పినది. రామసింగు విరోధులలో జొరబడి వారియాయుధముల బెరకికొని రణరంగమున నిరంకుశుడై విహరించెను.

కిసన్‌సింగు హతుడయ్యెను.

ఈ సందర్భమున క్లిఫర్డుగారు వ్రాసినయదంతయు ములు గగుర్పాటు కలిగించునదైయున్నవి. రామసింగు ఎడమచేతికి బలమయినగాయము తగిలి రక్తము ప్రవహించుచుండెను. చేతివ్రేళ్లు తెగినవి. అప్పటికి వైరివీరుల నతిక్రమించి వారి యాయుధముల నూడబెరికికొని సింహనాదముచేయుచు వైరులనాశ మొనర్చుచుండెను.

ఒక్కడు, వైరివ్యూహమును భేదించుకొని శిబిరస్థానమును చేరుకొన యత్నించుచు అనేకగాయములు

౨. రామసింగు గాయములగాటులు

తగిలి దేహమంతయు రక్తమయమైనను పట్టుదల వీడకుండెను. ఎడమచేతికి బలమయిన గాయములు తగిలినవి. ఎట్టకేలకు విరోధులదాటి పడవలలో బడెను. అందుండిన మలయావారు ముగ్గురు తీనిని గన్నంతనే కాళ్లకు బుద్ధిచెప్పిరి. మరియొకడు రామసింగును తుపాకి

వాతవేయ సమకట్టెను గాని రామసిం గాతనిపైకి లంఘించి తుపాకిని ఊడబెరికెను.

రక్తస్రావముచేతను, గాయముల పోటువలనను రామసింగు అలిసిపోయి మూర్ఛితుడు కాజొచ్చెను. కడ

3. రామసింగు ఇంకొకవైపు గాట్లు

పటిప్రయత్నముగా తనయొద్దున్న తుపాకిని తనస్వాధీన ములోనున్న యొకచేతితోనే పేల్చెను. తక్షణమే యతడు పడిపోయెను. ఆవెనుక అతని నెవ్వరును నెన్నాడలేదు.

రామసింగు అట్లు తప్పించుకొనిపోవుట విరోధులకు అనర్థకమాయెను గాని వారు దానిని కనుగొన లేకపోయిరి. తాము రహస్యవిధమున చేయదలచిన దట్లు భగ్నమయినది. వారిజయాపజయములు మున్ముందు పలాతనార్ వద్ద నిశ్చయింపబడవలసియున్నది. ఆప్రదేశ మచ్చటికి 30 మైళ్ల దూరమున నదీమార్గమననే యున్నది.

సాయంకాలమగుసరికి పడవ నీటివేగమువలన తిన్నగా పలాతనార్ చేరుకొనెను. అప్పటికి రామసింగు మూర్ఛదేరి సమాచారమంతయు నాయకుల కెరుకపరచెను. విరోధులు తమమీదికి రాగలరని వారు యుద్ధసన్నద్ధులయిరి. ఆతరువాతనే పొసగినయుద్ధమున విరోధులు సమూలముగ హతులైరి. మలయాయందలి తిరుగుబాట్లును అంతరించి శాంతి నెలకొనెను.

రామసింగు ఆసుపత్రిలో నున్నపుడు అచటి గవర్నరుగారు అతనినిచూచి గౌరవించెను.

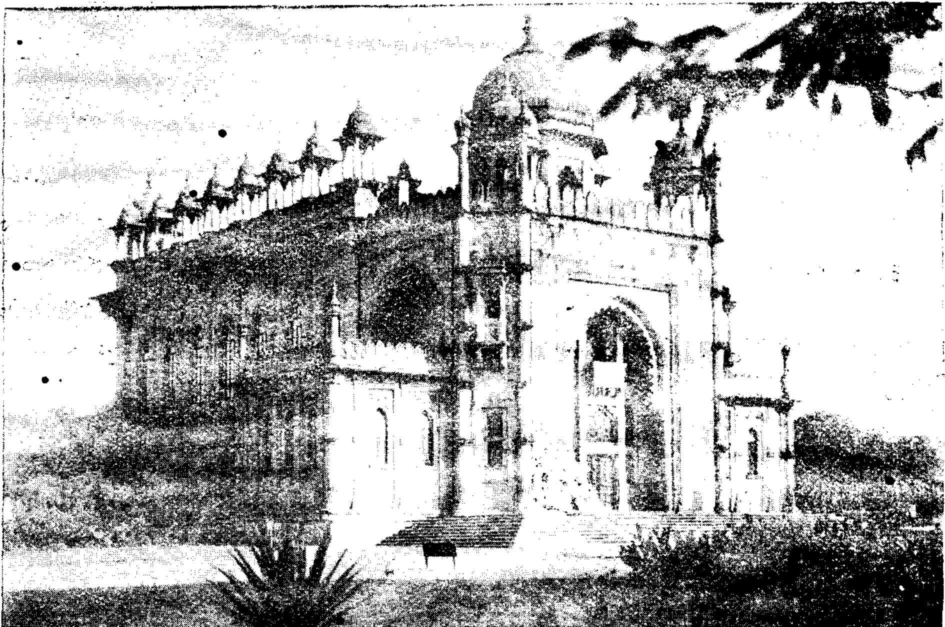
ఆసుపత్రివదలి వచ్చినతరువాత రామసింగు నకు తేలికయైనపనుల నిచ్చిరి. దీర్ఘకాలము సేవ చేసి యిప్పు డతడు విశ్రాంతిగైకొని ప్రశాంతజీవియై యున్నాడు. ఇప్పు డతని దేహమున నిరువదియేడు గాయముల గాటులున్నవి. అవియే ఆతనికి గర్వకారణములు. తన పూర్వచరిత్రను చెప్పుకొనుటయందాతనికి ఆసక్తిమెండు. ధైర్యసాహసప్రదర్శనములందును, స్వార్థత్యాగమునందును ఈధీరు డసమానుడు! ఈతనిచరిత్రము భారతీయులకు స్మరణార్హము.

తపశ్చర్య

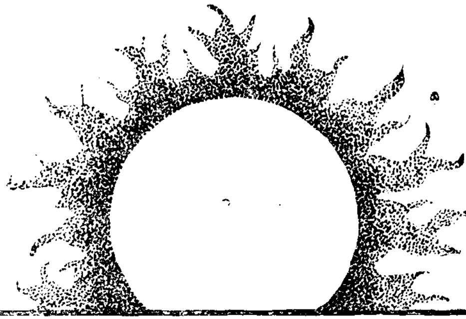
ఈభారతిసంచికయం దీపేరుననున్న చిత్రమున గల పక్షి కొంగజాతికి చేరినది. దానిని 'బెగ్గురు' అని కూడ అందురు. అది తొలుత కలకత్తాజంతుప్రదర్శన శాలయం దుండెను. అక్కడనుండి దాని కయిదేండ్ల వయస్సపుడు మదరాసుజంతుప్రదర్శనశాల కది కొని రాబడినది. ఇక్కడకువచ్చి ఇప్పటికి ముప్పదియైదేం డ్లయినది. ఇంతవయసుగలజంతువు మరేదియు నిపుడు మదరాసు జంతుప్రదర్శనశాలయందు లేదు. ఆజాతి కొంగల పరమాయుష్యము ఏబదియేండ్లట. కుత్తుకక్రింద వ్రేలుచున్న సంచియం దది తాను సేకరించునాహారమును నిలువ యుంచుకొనును. తరువాత నావశ్యకమునెంట దానిని తినుచుండును. చేపలబట్టుటకయి యది నీటిలో నీదగలదు.

యస్. మహాదేవన్.

సానరాతి కట్టడము-చెన్నపురి

K. P. S.

ఆంధ్రాభ్యుదయము

శ్రీ ఏజెళ్ల శ్రీరాములు చౌదరిగారు

పసునొకండవకమ్మమహాజనసభ వీరికి 'అభినవ సహదేవ' అను బిరుదమునిచ్చి సన్మానించెను. వీరు పశు వైద్యశాస్త్రమునను, తచ్చికిత్సాకౌశలమునను మిగుల నైపుణ్యము, అనుభవము గలవారు. ఈవిషయమున వీరు పెక్కు గ్రంథములను వెలువరించినారు. వీరు స్వయము పశుచికిత్సాలయము నొకదానిని స్థాపించి పశురోగనివారణమునకయి అధికముగ పాటుపడుచున్నారు. వీరి కొసంగబడిన బిరుదము పెక్కురకొసంగబడినబిరుదముల వలె, బూటకముగాక సార్థకమగునది.

శ్రీమతి శకుంతలాకన్య, యం. ఏ.

ఈయమ ఆంధ్ర వనిత; కలకత్తా నివాసిని. ఈమెకు కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమువారు "ఘోషు ట్రావెలింగుస్కాలరుషిప్పు" నిచ్చిరి. విదేశముల దిరిగి అచ్చటచ్చట శాస్త్రముల నేర్పుపద్ధతులను గుర్తించి సంపూర్ణముగా వివరించువారి కిది యొసగబడును. ఈమె దీనిని పొందిన మొదటి యువతి. ఈ స్కాలరుషిప్పు నిదివరకు సి. వి. రామను మహాశయుడు పొందియున్నాడు.

నక్షత్రమండలము

గొబ్బూరు వేంకటానంద రాఘవరావు (కవితాసమితి)

(భావ సంవత్సర నిజవైశాఖ, జ్యేష్ఠమాసములు జూన్-జూలై 1934)

"The Heavens are calling you, and wheel around you
Displaying to you their eternal beauties,
And still your eye is looking on the ground." Danti

నరుడా! పామరుడా! కేవలమధోదృష్టిచే నీనేత్రముల నేలనట్టుపెట్టెదవు!
అదుగో తలయెత్తి చూడు! బ్రహ్మాండకోట్లు నినుబిలచుచున్నవి- నీచుట్టు
తిరుగుచున్నవి-అక్షరసౌందర్యమును ప్రకాశింపజేయుచున్నవి-చూడు! చూచి ఆనందించు!

[ఈ పటమును తలమీదుగా ఆయాదిక్కులు సరిపడునట్లు పట్టుకొని ఖగోళమును పరిశీలింపవలెను. ఇందు చూపబడినట్లు నక్షత్రాదులు జూన్ నెలలో

8-వ తేదీని రాత్రి 8 గంటల 55 నిమిషములకును,
15-వ ,, ,, 8 ,, 27 ,,
22-వ ,, ,, 8 ,, 0 ,,
29-వ తేదీని రాత్రి 7 గంటల 32 నిమిషములకును, జూలై
7-వ ,, ,, 7 గంటలకు కనబడును.]

ఈ భావసంవత్సర నిజవైశాఖ బహుళద్వాదశి మొదలు జ్యేష్ఠ బహుళద్వాదశిపర్యంతము. అనగా జూన్ ౮-వ తేదీమొదలు జూలై ౮-వ తేదీవఱకు నగు మాసములో రాత్రి తొలిజామున కానవచ్చునక్షత్రాదుల వరుసదము.

పాలవెల్లి (Milk way)

పాలవెల్లి (Milky Way) ఈమాసమునందు పాలవెల్లి ఈశాన్యమునుండి తూర్పు, ఆగ్నేయదిశల మీదుగా దక్షిణమునకు, వక్రించిన మండలఖండము వంటి ఆకారముతో వ్యాపించియున్నది. ఈశాన్యమునుండి వరుసగా ఊర్వశీ, రాజహంస, వీణా, గరుడ, శేష, సంకర్షణ, వృశ్చిక, ధనూ, వేదికా, వృక, యయాతి, అశ్వతర మండలముల గడిచి, విశ్వామిత్ర త్రిశంకులవఱకు వ్యాపించియున్నది.

వేసవిరాసు లనదగు తుల, వృశ్చిక, ధనూరాసులు తూర్పున చక్కగా కనబడుచున్నవి.

మిక్కిలి తేజోవంతములైననక్షత్రములు

(First Magnitude Stars.)

౧. బ్రహ్మ (Vega)
౨. జ్యేష్ఠ (Antares)
3. అశ్వతర ౧ } అశ్వినుల (Alpha Centauri
౪. అశ్వతర ౨ } తృతీయస్థానము. Beta Centauri)
౫. స్వాతి (Arcturus) (ఆర్క్టూరస్)
౬. శ్రవణము (Altair)
౭. త్రిశంకు (Alpha Crux)
౮. విశ్వామిత్రుడు (Beta Crux)
౯. చిత్ర (Spica)
౧౦. మఘ (Regulus) (రెగ్యులస్)
౧౧. సాంబమూర్తి (Pollux) (పోలక్సు)

గ్రహములు

గ్రహములలో గురుడు హస్తచతుర్థపాదములో జూన్ నెల ౧౨-వ తేదివఱకు వక్రగతిలో ఉండును. అటుపిమ్మట ఋజుగతి పొంది హస్తచతుర్థపాదములోనే ఈనెల గడుపును. ౫-వ జూలై నాటికి చిత్ర ప్రథమపాదము చేరుకొనును. కాబట్టి ఈమాసములో కూడ గురుడు చిత్రకు మీదుగా నఖండతేజముతో మెఱయుచు కానవచ్చును. అంగారకుడు ఈమాసములో రోహిణి మృగశిరనక్షత్రములలోను, శుక్రుడు భరణి, కృత్తిక, రోహిణి నక్షత్రములలోను సంచారము చేయుచుందురుకాన రాత్రితొలిజామున కానరారు. శని ౫ ౬-3౮ తేదినుండి ధనిష్ఠ చతుర్థపాదమునుండి వక్రగతు డగును. కావున నిందలిపటములో చూపలేదు.

ధ్రువుడు

క్షణమునకు లక్ష యెనుబదియారువేలమైళ్ల వేగముతో గడిచిపోవువెలుగు, ధ్రువనక్షత్రమునుండి వెడలి మనకు చేరుటకు ౬౫ సంవత్సరములు పట్టును. అనగా ౧౮౬౯ సంవత్సరమునందు ధ్రువనక్షత్రమునుండి వెడలినకిరణములు నేడు మననేత్రములను తాకి ధ్రువుని చూపుచున్నవి. ఖగోళధ్రువస్థానము (Celestial Pole)నకు ఈ ధ్రువతార ౧ డిగ్రీ. ౭ మినిట్లుదూరమున నున్నది. ఆస్థానమున కీతార అత్యంతసామీప్యములో నిక ౧౬౧ సంవత్సరములకు అనగా క్రీ. శ. ౨౦౯౫-సంవత్సరమున నుండగలదు.

ధ్రువరక్షకులు

బీటా B = ధాత (Kochab)
గామా r = విధాత (Gama Polaris)

ఇందలి ఇతరనక్షత్రములు:
డెల్టా - కశ్యప.
ఎప్సిలనీ - మహేంద్ర.

జీటా - అగ్ని.

ఈటా - మిత్ర. (Alasco)

ధ్రువునిమీదుగా ఉత్తరమునుండి ఈశాన్యమునకు ఊర్ధ్వశి అడ్డుగా వ్యాపించియున్నది. పశ్చిమమున అస్తమింపనైయున్న పునర్వసు మిథునపుచుక్కలకును, లఘుఋక్షమునకును మధ్య చుక్కలు కానరాని శూన్యప్రదేశము కలదు. లఘుఋక్షమునకును బృహదృక్షమునకును మధ్య గగనమధ్యరేఖకు అడ్డుగా నరకాసురుని వక్రవికృతరూపము వ్యాపించియున్నది. వానిశిరస్సు Vega వేగా-అనగా బ్రహ్మనక్షత్రమునకు సమీపమునందున్నది. అక్కడ పటములో నే - నే అనునక్షరపుగుర్తు లున్నచుక్కలు రెండును వానినేత్రములు. వానిపూర్తిరూపము చూపుపటము వేరొకటి ముందునుండి చూతము. బృహదృక్షము గగనమధ్యరేఖను గడచి పడమటకు వ్రాలినది. తోకలోనున్న మరీచి, వసిష్ఠ, అంగీరస, చుక్కలు మాత్రము గగనమధ్యరేఖకు సమీపమున నున్నవి. ఇందు అత్రిచుక్క తప్ప శేషించిన ౬ చుక్కలును, తేజోవిషయమున రెండవతరగతికి చేరిననక్షత్రములు. (Second Magni-tude Stars). అత్రినక్షత్రము మూడవతరగతికి (Third Magnitude star) చేరినది.

స్వాతి ఇంచుమించుగా మధ్యాహ్నమున- అనగా గగనమధ్యరేఖయందున్నది. దానికి ముప్పదిడిగ్రీలదిగువను-దక్షిణసమీపమైనబుతిదిశను-చిత్త ఉన్నది. స్వాతి, చిత్తవైపు క్షణమునకు ౨౦౦ మైళ్లకు తక్కువకాని అఖండత్వరతో పరువుపెట్టి పోవుచున్నది. ఇది మనకు ౬౪ మహాఖర్వముల* మైళ్లదూరమందున్నట్లు తేలుచున్నది.

రాజహంస, గరుడుడు- అనగా శ్రవణమును, ఇప్పుడే ఉదయమైనవి. రాజహంస మండలములోని శిలువ (Cross) దిక్చక్రముమీదను అడ్డుగా కనబడుచున్నది. బ్రహ్మనక్షత్రము ఈశాన్యదిక్చక్రమునకు పైని ౩౦ డిగ్రీలున్ను జ్యేష్ఠనక్షత్రము ఆగ్నేయదిక్చక్రమునకు ౩౦ డిగ్రీలమీదనున్ను, మఘనక్షత్రము పశ్చిమదిక్చక్రమునకు ౩౦° డిగ్రీలుమీదనున్ను కనబడుచున్నవి. శేషపాన్పుపై శ్రీమహావిష్ణువును, సంకర్షణ, విశాఖనక్షత్రములును, గగనమధ్యరేఖ (Meridian) ను సమీపించుచుండుట గమనింపవలెను. త్రిశంకువిశ్వామిత్రులు గగనమధ్యరేఖ దాటి పశ్చిమముగా నున్నారు. ఇక కొలదికాలములో అస్తమింపనైయున్నారు.

అశ్వతరమండలము. (Centaurus) అశ్వతరము అనగా కంచరగాడిద. ఆజంతువు అశ్వినీదేవతలకు వాహనమని వేదవాఙ్మయమున పలుతావుల గలదు. ఇందు మిక్కిలి తేజోవంతములైన ఆల్ఫాబీటా నక్షత్రములే అశ్వినుల మూడవస్థానము. ఇందలి ఆల్ఫా నక్షత్రమే మనభూమి కత్యంతసమీపమున నున్నట్లు పరిశోధనలవలన తేలినది. అత్యంతసమీపమునందున్న ఈ నక్షత్రముయొక్క వెలుగు మనభూమిని చేరుటకు నాలుగు సంవత్సరముల నాలుగుమాసముల ఆరుదినములు పట్టుచున్నది. చంద్రునివెలుగు మనకు రెండు సెకెండ్లలో చేరును. సూర్యునివెలుగు మనలను ౮ నిమిషములలో చేరును. భూమి పొరుగున అత్యంత సమీపమున నున్నయీ ఆల్ఫానక్షత్రపువెలుగు క్షణమునకు లక్షయెనుబదియారువేలమైళ్లచొప్పున నఖండత్వరతో వచ్చుచున్నను నాల్గుసంవత్సరముల నాలుగుమాసములు పైగా పట్టుచున్నది. ఒకనక్షత్రము భూమికి ఎన్ని వెలుగురు సంవత్సరముల దూరమందున్నదో నిర్ణయించుటకు సూత్రమున్నది, ఆదూరము $= \frac{3.౨౬౨}{పే}$......ఆనక్షత్రపు పేరలాక్స (parallax) కోణముచేత 3.౨౬౨ ను భాగిం

* [నూరువేలు-ఒకలక్ష; పదిలక్షలు Million ఒకప్రయుతము; పదిప్రయుతములు లేక నూరులక్షలు. ఒకకోటి; పదికోట్లు ఒకఅర్బుదము; నూరుకోట్లు మహార్బుదము; వేయికోట్లు ఒకఖర్వము; పదివేలకోట్లు అనగా పదిఖర్వములు ఒక నిఖర్వము; లక్షకోట్లు ఒకమహాపద్మము (Billion) పదిమహాపద్మములు ఒకమహాఖర్వము. ఇట్టిమహాఖర్వములు ౬౪ సంఖ్యగల మైళ్లదూరమున నేడు మనకు స్వాతినక్షత్ర మున్నది.]

పగా వచ్చిన సంఖ్యయే వెలుతురు సంవత్సరముల దూరము.

ఆశ్లేష

ఇది మఘనక్షత్రసమీపమున పడమరగా శిరస్సును, చిత్తకు దిగువ గగనమధ్యరేఖను గడిచి తోకయును కలిగి మెలికలుతిరిగి క్రాంతిచక్రమార్గమున కెదురుగా వ్యాపించి యున్నది. ఇందలి ముఖ్యనక్షత్రమును పాశ్చాత్యులు 'Alfarad' అందురు. అనగా ఒక్కడు ఏకాకి, అని ఆపదమునకర్థము. ఆచుక్క విషువద్వృత్తమునకు ౧౦ డిగ్రీలు దిగువ నున్నది. నాలుగు వేలసంవత్సరములక్రిందట అది యావృత్తముమీదనే ఉండెడిది. కాని భూగమనముచేత అయ్యది పదిడిగ్రీలు దక్షిణమునకు జరిగిన ట్లగపడుచున్నది.

వార్తికము చిత్తకు దిగువగా కుడిప్రక్కన గగనమధ్యరేఖకు పశ్చిమముగా ౨౦ డిగ్రీలు ప్రాలి యగపడుచున్నది దానిపడమటిభాగమున దేవత లమృతము గ్రోలినచమసపాత్రయును, గ్రావమును ఉన్నవి.

అహిమండలమునకు దిగువ కాంతిమంతములైన చుక్కలు లేక శూన్యముగానుండుట గమనింపతగు యున్నది. అశ్వతరమండలమునకు దిగువ వృక, వేదికా' యయాతిమండలములు కొంతకొంతమాత్ర మగపడుచున్నవి.

క్షీరోదఉత్తరధ్రువము మధ్యాహ్నరేఖనుండి ౨౦ డిగ్రీలుప్రాలి వాయవ్యదిశను కనబడుచున్నది. క్రాంతివృత్తముయొక్క ఉత్తరధ్రువము (North-EclipticPole) ధ్రువునికి ఈశాన్యముగా ౨౦ డిగ్రీలు ప్రాలియున్నది.

రాసులు పడమటినుండి తూర్పునకు వరుసగా మిథున, కర్కాటక, సింహ, కన్య, తుల, వృశ్చిక ధనూ రాసులు వ్యాపించియున్నవి. ఉల్కాపాతములు చిన్న ఉల్కలు జూన్ ౮-౧౩ తేదీలమధ్య ఊర్వశీమండలమునుండి రాలును. ఇవి ౧౯౫౦ సంవత్సరపు తోకచుక్కశకలములు. ౨౦-వ తేదీని కూడా ఆప్రాంతమందే చిన్న ఉల్కాపాత ముండును. ౨౮-౨౯ లను భూతేశపేదృషూశ్వమండలములనుండి ఉల్కలురాలును. జూలై ౮-వ తేదీని విష్ణుమండలసమీపమునుండి కొలదిగా రాలును.

పక్షులకు ఆహారము ఇచ్చుట-పక్షితీర్థము —గోపాల్.

ఆధునికాంధ్రవాఙ్మయము

కీ. శే. గురజాడ అప్పారావు పంతులుగారిని ఆధునికాంధ్రవాఙ్మయవిధాతలని పొగుడుతూ ఉండడం ఈకాలంలో మామూలు అయిపోయినది. అయితే ఆయనకు ముఖ్యస్నేహితులలో ఒకరగు కీ. శే. యైన మంత్రి నారాయణమూర్తిపంతులుగారి పేరైనా ఆంధ్రలోకము నేడు స్మరించకుండా ఉన్నది. అప్పారావు పంతులుగారికంటె ఎక్కువ కవిత్వశక్తి కలవారున్ను, ఆయనకన్న ఎక్కువధారాళమైన రచనాప్రౌఢిమ కలవారున్ను అయిన ఈ నారాయణమూర్తి పంతులుగారిని ఆంధ్రలోకము ఇంతశీఘ్రముగా మరిచిపోతుందని నేను కలనైనా అనుకోలేదు. వీరు రచించిన "అడవి మల్లెలు" పాశ్చాత్యరచనావిధానములతో నిండి, కేవల స్వతంత్ర రచనయై, చిక్కనైన యాంధ్రత్వముతో తులతూగుతూ ఉంటుంది. ఈలాంటి కావ్యాన్ని ఆధునిక వాఙ్మయములో పేరైనా స్మరించకపోవడము అన్యాయము. ఇప్పటికైనా ఆంధ్రలోకము దీనిని గమనిస్తారని అనుకొంటాను.

నవీనులైన ఆధునిక కవులలో ప్రథమస్థానం వహించవలసినవారు శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు. ఈ యువకుణ్ణి మొదటితరగతిలో చేర్చలేదు సరిగదా, ఇంతకన్న సగానికి సగం తక్కువైనవార్ల నందరినీ వీరాధివీరులను చేసివేసినారు. ఇది వింతలలో వింత. ఈమధ్య ఈకవిగారు నాకు వ్రాసిన కార్డులో ఉన్న సంగతులు చూస్తే ఈకవి చాలా విశాలహృదయుడనిన్నీ, ఆధునిక కవులలో ఉత్కృష్టస్థానం వహించవలసినవాడనిన్నీ గోచరించును. ఆ ఉత్తరంలో కొంతభాగం ఈ దిగువ వ్రాస్తాను.

"నవీనకవిత్వం ఆధునికాంధ్రవాఙ్మయానికి నిస్సంశయంగా నిరుపమానమైన అలంకారమని నానమ్మకం. భావగతం కాని పద్యానికి కావ్యక్షేత్రంలో స్థానం లేదనికూడా విన్నవించ సాహసిస్తున్నాను.

హృదయాలను, మానసాలను కలవరపరుస్తూ అల్లకల్లోలంగా ఘూర్ణిల్లే ప్రమాదప్రాంతరాలలో కవికి నిరాఘాటంగా విహరించగల అధికారం కలదు. అట్టి అతని సంచారాలలో ఏసమ్మోహనార్తానవో కావ్యగీతం ఒకటి మెరుగులు తీరిన విలక్షణరచనాధోరణిలో వెలుగు చూస్తుంది. ఆగీతం కవి అనుభవించిన రసస్థాయిని సమగ్రంగా పాఠకునిలో ఆవిష్కరించ గలుగుతుంది. ఉత్కృష్టభావగీతానికి నానిర్వచనం ఇది. ఆ మహోన్నతి సంసిద్ధినందుకోవాలని చేస్తున్న ప్రయోగాలు నా ప్రస్తుత రచనలు. ఎప్పుడూ ఉన్నతిమార్గానికే తీస్తాడు మానవుడు. ఆదర్శముల పరమోత్కృష్టత అసాధనకు లక్ష్యము.

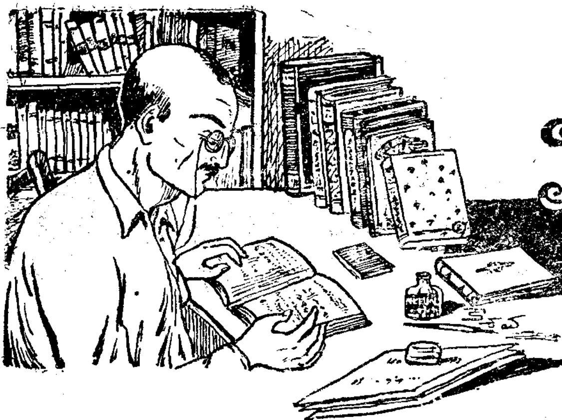
"A Man's reach must exceed his grasp

Or what is there a heaven for?"

ప్రస్తుతం నాప్రవృత్తి పైనిచెప్పిన Browning భావాని కనుగుణ్యంగా ఉంది. మానవుడు భూతలస్వర్గ సామ్రాజ్యాన్ని సాధిస్తాడనే Optimism కూడానాది! చూదాం! చూదాం!"

దీనినిబట్టి ఈకవి ఎంతశక్తికలవాడో పోల్చుకోవచ్చును. "గతానుగతికోలోకః" అనే పద్ధతి విడిచి, యథార్థమును గ్రహించడానికి ఆంధ్రలోకానికి ఇంకా భాగ్యము పట్టలేదు కాబోలు!

—మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి.

విమర్శనము

కింకిణీమాలా

ఇదియొక సంస్కృతఖండకావ్యములసంపుటము. కర్త, వై. మహాలింగశాస్త్రిగారు, ఎం.ఏ., బి.ఎల్., అడ్వొకేటు, 3, మాధవపురము, మైలాపూరు, మదరాసు. నాగరిలిపి. క్రౌను ౧౦3 పుటలు. కాగితము, బైండు ముచ్చటగనున్నవి. వెల రు. ౨ లు. వలయువారు గ్రంథకర్తగారికి వ్రాసికొనవలెను.

భాషావాఙ్మయాంతరముల సంపర్కమువలనఁ గొంతనవ్యతను మనవారికవిత యలవరచుకొన్నది. ఈ విషయమున మనవారికి ఆంగ్లము దారిచూపినదని చెప్పవలెను. భావమునెడ నవ్యత యెటులున్నను, రచనలయందును ఛందోవినిమయ-కల్పనములందును మనవారు నవ్యతను చూపుచుండుట, నిక్కువము. క్రొత్తదనము బాగుగఁ బ్రతిబింబించుకావ్యసంపుటరూపములగు గ్రంథములు ముఖ్యములని చెప్పవచ్చును. ఇంతవఱకును దేశభాషలలోనే ఇట్టిగ్రంథములు రచింపఁబడుచున్నవి. నేనెఱింగినవఱకు సంస్కృతమున వెలువడిన-ఖండకావ్యసంపుటరూపగ్రంథములలో నీ"కింకిణీమాల"యే మొదటిది.

గీర్వాణవాఙ్మయమున ఖండకావ్యములు లేక పలువిషయములకుఁ జెందినప్రాస్తావిక పద్యములుగల "పండితరాయశతకము"వంటి ప్రాచీనగ్రంథములును వందలకొలఁది నున్నవి. ఆగ్రంథములందతి భాగములకుఁ నవ్యత లేదు, మొత్తముపైనే గాని. నవీనగ్రంథములలో వివరింపబడు విషయములన్నింటికిని ప్రత్యేకముగఁ గావ్యత కలదు. మఱియు నిప్పటికావ్యములలో, గేయభాగములును, పద్యభాగములును కూడ నుండును. ఈకింకిణీమాల ఆతరగతికిఁ జెందియున్నది.

శ్రీమహాలింగశాస్త్రిగారు సంస్కృతాంగ్లభాషాపారంగతులు. కావున భాషాద్వయకవితారహస్యములను బాగుగ నెఱిఁగి చాలయేండ్లనుండి తాము రచించినఖండకావ్యములను, తమభాషాంతరీకరణములతోఁ బాటు, ఏర్చికూర్చి "కింకిణీమాలా"రూపముగ నీగ్రంథమును వెలువరించినారు. నూతనరీతుల కనుగుణముగ నిందు గేయరూపములగు ఖండకావ్యములు క్రొత్తఛందస్సుల వెలసినవి కలవు. ఇందుఁ గవి స్వీకరించినభావములు ప్రాచీనమార్గముల కనతిక్రమణీయములై పండితుల యాదరమునకుఁ బాత్రము లగుచున్నవి. తొలిభాగమునఁగల గణేశగీతాదిస్తోత్రభాగములును ఆపద్ధతినే యనుసరించినవి. నవీనరీతుల కనుగుణముగఁ గొన్ని భావములను గూర్చియున్నచో, గ్రంథమునకు నెక్కువప్రచారమును, నవీనమార్గావలంబకుల యాదరణమును గలిగెడిని. శైలి మృదుమధురమై పండితజనరంజకమై యున్నది. గీర్వాణవాఙ్మయాభిమానులీయమూల్యగ్రంథమునకు స్వాగతము చెప్పి గౌరవింతురుగాక!

బు. వేం. రమణయ్య.

సుప్రభాతమ్

ఇది కాశీనగరమునుండి వెలువడుచున్న యొక పక్షపత్రిక. అచటిసంస్కృతసాహిత్యసమాజమువారు

దీనిని ప్రకటించుచున్నారు. సంపాదకులు: శ్రీ కేదారనాథశర్మగారు. వార్షికమూల్యము రు ౨, విద్యార్థులకు రు. ౧. మూయువారు "సుప్రభాతకార్యాలయము, కాశీ" అనువిరునామాకు వ్రాయవలెను.

పైపత్రిక ౧౦-వ సంపుటపు తొలిసూండుసంచికలయందు వివిధములగు వ్యాసములు గలవు. సంపాదకీయములును, "భూకంపము" మొదలగువ్యాసములును విద్యార్థులకును, పండితులకును చాలనుపకరింపును.

సంస్కృతభాషనుగలపత్రికలు మిక్కిలితక్కువ. ఉన్నవయినను సకాలమునం బ్రకటితములగుట అరుదు. పదేండ్లనుండియు వాఙ్మయసేవ చేయుచు, సంస్కృతపండితుల హృదయము చూరగొనినయీపత్రికను దేశక్షేమమును బాటింపక గీర్వాణభాషాభిమానులెల్లరు చందాదారులుగం జేరి పత్రికను ప్రచారమునకుం దెత్తురు గాక!

వనౌషధి

ఇది కాశీనగరమునందలి "చరక-అనుసంధాన-భవనము"నుండి వెలువడుచున్న హిందీమాసపత్రిక. సంపాదకుడు; శ్రీ కేదారనాథశర్మగారు. వార్షికమూల్యము రు. 3 లు. విడిసంచిక ఐదుఅణాలు.

పైపత్రికయొక్క మొదటిసపుటపు తొలిసంచికయందు వనౌషధులు, చికిత్సలు వానికి సంబంధించిన విషయములు కొన్ని సచిత్రముగ నీయంబడినవి. "కర్ణికార", "తులసీ", "ద్రోణపుష్ప", "వానస్పతిక-చికిత్సా" మొదలగు వ్యాసములు ఆయుర్వేదాభిమానులకే గాక పండితపామరజనసామాన్యమునకంతకును ఉపయోగకరములగు విషయములను వెలువరుచుచున్నవి. ఇందు పాశ్చాత్య - భారతవర్షీయచికిత్సాసంప్రదాయములను బాగుగ గుఱుతెఱింగినమహనీయులు వ్యాసలేఖకు లగుట పత్రికాభావ్యభివృద్ధిసూచకము. హిందీభాషాభిమానులును, ఆయుర్వేదాభిమానులును దీనికిం జందాదారులయి పత్రికను పోషించుట యుచితము.

శ్రీమతి చిల్లకపాటి సీతాంబావిరచిత "కాదాచిత్క-పద్యరత్నములు"

క్రౌనుసైజు ౭౮ పుటలుగల గ్రంథము.

వెల రు. ౦-౮-౦

ఈకవయిత్రికి అనర్గళమగుకవితాధార గలదు. భావస్ఫూర్తియు మెండుగ గలదు. ఈ 'కాదాచిత్కములు' పలువిషయముల నధికరించియున్నవి. ఇవి పది దొమ్మిది వేరువేరువిషయముల నుద్దేశించి దాదాపు నూరుపద్యములపై వ్యాపించియున్నవి. ఏప్రకరణమున కాప్రకరణము బహు మనోజ్ఞమై సులలితము లగు పదవాక్యప్రణాళికలతో విరాజిల్లుచు రత్నము లనదగియున్నవి. ఈ పద్యములలో నెద్దానిజూచినను దాని కది అసమానప్రభ కలిగియున్నది.

తిరుమామణిమంటపవర్ణనము జదివిన నామంటపకుడ్యఖచితముకురగతబింబ ప్రతిబింబవ్యూహములనడుమ నిలిచి యానందించుచున్నట్లు ప్రత్యక్షదర్శనము తోప గలదు (తిరుమామణిమంటప మనగా తల్పగిరిరంగనాయకులదేవాలయములోని యద్దాలమంటప మని గ్రహిం[illegible] నది.)

మరియు రాధాకృష్ణవిలాసము, కురంగీపంచకము, నెచ్చెలి యెడబాటు, మొదలగునవి మిగుల హృద్యములు.

ఈపద్యములు భారతి, గృహలక్ష్మి లోనగుపత్రికలం దప్పుడప్పుడు బ్రకటింపబడియుండినవి. వీనియందామోదభరమున, నెల్లూరిలో ప్లీడరు శ్రీమాన్ బెల్లముకొండ వేంకటవరదాచార్యులవారి, యభిమానమున నివి యొకచిన్నిగ్రంథరూపమున, ప్రకటింపబడినవి. ఆంధ్రకవయిత్రీలోకమున నాయకమణి నా నొప్పు ఈకవి రాణిని ఇతోధికములగు రచనలకు ప్రోత్సహించుటాంధ్రులకు సముచితము.

గ్రంథస్వీకారము

హంసతారావళి, లలితాశతకము

క్రౌను ౨౧ పుటలు, వెల రు. ౦-౪-౦

గ్రంథకర్త: విద్వాన్ యస్. విశ్వనాథశాస్త్రి గారు, ఎం. ఏ., నైజాముకళాశాల, హైదరాబాదు.

గీతాప్రబోధము

డబుల్ క్రౌను ౧/3౨న ౪౦ పుటలు, వెల రు. ౦-౬-౦

గ్రంథకర్త: కే. వి. హనుమయ్యగారు, వినుకొండ తాలూకా, పెరుమాళ్లపల్లె.

తేనెపట్టు

క్రౌను ౪౮ పుటలు, వెల ౦-౮-౦

గ్రంథకర్త: మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి గారు, బరంపురం.

వేయిస్తంభాలగుడిశాసనము

పరిష్కర్తలు: విద్వాన్ కం. అప్పన్నశాస్త్రి గారు, క్రౌను ౧౧౯ పుటలు. వెల రు ౨-౦-౦.

హరిజనులు అస్పృశ్యులుగారు

అనువాదకుడు: కాముఋషి మృత్యుంజయశర్మ గారు, పిఠాపురము. క్రౌ ౪౬ పుటలు. వెల రు. ౦-౬-౦ను

ఏం చేయమంటారు?

ఒకహరిజనునియావేదన "నేను నరిశిగాడినే"

క్రౌను ౧౪ పుటలు.

గ్రంథకర్త: వెన్నెలకంటి రాఘవయ్యగారు, నెల్లూరు.

నౌకాభంగము

క్రౌను ౭౨ పుటలు, వెల ౦-౧౨-౦

గ్రంథకర్త: వజ్ఝల వేంకటేశ్వరకవిగారు, బి.ఏ. జయపురము, విశాఖపట్టణము జిల్లా.

రాణా ప్రతాపసింహ చరిత్ర

రాయలు ౨౮౫ పుటలు వెల రు. ౧-౮-౦

గ్రంథకర్త: డి. రాజశేఖర శతావధానిగారు, ప్రొద్దుటూరు.

అంబాదేవి

డెమ్మీ ౬౧ పుటలు వెల ౧-౦-౦

గ్రంథకర్త: ఆంధ్రవాఙ్మయమహోదధి, అనుముల వేంకటశేషకవిగారు, నంద్యాల.

భావనాఋషి

క్రౌను ౩౬ పుటలు. వెల రు ౦-౪-౦.

గ్రంథకర్త: సోర్నపూడి, రాజన్నగారు కార్యదర్శి పద్మశాలీయసంఘం, విశాఖపట్టణం.

సాభిప్రాయ విశేషములు

శ్లో. ఆఢ్యోఽభిజనవానస్మి కోఽన్యోఽస్తి సదృశో మయా,
యక్ష్యే దాస్యామి మోదిష్య ఇత్యజ్ఞానవిమోహితాః. —గీ. అ. ౧౬. శ్లో. ౧౫.

ఆసురబలసంపదారాధనపరాయణమైన యుగమునందు దైవబలసంపదారాధనము దుర్లభమగుచున్నది. ఆసురబలసంపదారాధనమునందు వ్యక్తులు, సంఘములు, జాతులు చూపుచున్న అహమహమిక భయసంభ్రమములను గలుగజేయుచున్నను యుగప్రభావము ప్రపంచవ్యవహారములం దనతిక్రమణీయముగ నున్నది. ఆసురములైన దంభాహంకారములకు గల పరువుప్రతిష్ఠలు దైవికములైన సత్యాహింసలకు దుర్లభములైనవి. త్రికరణములందును అర్థకామములకు గల ప్రతిష్ఠ అంతఃకరణమునకు గలుగకున్నది. అంతఃకరణాశ్రయములేని మనోవాక్కర్మలు దురహంకారపూరితములై సంక్షోభమునకు మూలము లగుచున్నవి. సకలవ్యవహారములందును పంచతంత్రములకుగల ప్రతిష్ఠ సత్యమునకు గలుగకున్నది. జాతీయ దురహంకారము పరసంహారమునకు విజృంభించినను ఆత్మనాశనమునకు మూలమగుచున్నది. దురభిమానదురహంకార పూరితులైన హిరణ్యకశిపులకు హరిభక్తిభరితములైన ప్రహ్లాదచరిత్రములు పరిహాసపాత్రములగుచున్నవి. పరపీడన పరాక్రమణ సాధ్యమైన పాశ్చాత్య సంస్కారము ప్రపంచము నావరించి మానవస్వాతంత్ర్య ధర్మవికాసమును దుర్లభము చేయుచున్నది. మహారాజ్యము లన్నియును సిద్ధాంతములందు శాంతిని, సంకల్ప వ్యవహారములందు సమరమును నభిలషించుచున్నవి. నాయకుల గంభీరోపన్యాసములు, పండితుల విమర్శనలు, శాస్త్రజ్ఞుల సిద్ధాంతములు, తత్త్వవేత్తల వాదనలు, మతాచార్యుల బోధలు, కుబేరుల సంపదలు, ప్రజల సంస్కారము సంక్షోభమునకు వినియోగపడునటులు శాంతికి వినియోగపడకున్నవి. పాశ్చాత్యరాజ్యనిర్వాహకులును, మతప్రవర్తకులును, పండితోత్తములును, ప్రజలును తాము శ్రేష్ఠులనియు, ప్రపంచోద్ధారకులనియును దురభిమానపరాయణులై ప్రళయబీజములను పోషించుచు సర్వసంహారమును జేయుట ఆసురయుగధర్మమున కనురూపముగనున్నది. పాశ్చాత్యసంస్కారము ప్రాచ్యదేశములకును సంక్రమించి సుందోపసుందోపాఖ్యాన

ములను ననంతముఖములను ప్రపంచమునం దంతటను ప్రత్యక్షము చేయుచున్నది. యూరపురాజ్యములు నేర్పినపాఠములనే జపాను రాజ్యము ప్రపంచమునకు నేర్పుట యూరపు రాజ్యముల కసహ్యముగనున్నను పాశ్చాత్య సంస్కారమునకు సహజఫలముగ నున్నది. ఆసియాప్రబోధము యూరపురాజ్యములకు భయభ్రాంతులను గలుగజేయుచు నాత్మ విశ్వాసమును శిథిలము చేయుచున్నది. రుష్యా జపానురాజ్యముల విజృంభణమును, చీనా హిందుస్థానముల ప్రబోధమును యూరపుశకమును నస్తమింపజేయుటకును, ఆసియా శకమును పునరుద్ధరింపజేయుటకును వినియోగపడుచున్న విధము తెల్లజాతులకు విషాదమును గలుగజేయుచున్నను మానవ ధర్మాభ్యుదయమున కవసర మగుచున్నది. ఆత్మసంరక్షణవ్యాజమునను యూరపురాజ్యము లవలంబించుచున్న ఆయుధధారణములును, వ్యాపారపరిశ్రమ సంరక్షణవిధానములును, పరాక్రమణమార్గములును, పరస్పర వినాశమునకు వినియోగపడుచున్న విధమును ఆయుధవిసర్జనసభావ్యవహారములును, ఆర్థికసాంఘికాది వ్యవహారములును విశదము చేయుచున్నవి.

* * * *

ఆయుధవిసర్జనసభ

ఆయుధవిసర్జనసభ ప్రారంభమై ౩౦ మాసములు గతించినను నానాటికిని ప్రయోజనము క్షీణించుచున్న విధము శాంతికాముల కాశాభంగమును గలుగజేయుచున్నను సామ్రాజ్యాభిమానుల కాహ్లాదమును గలుగజేయుట సహజము. చిన్నరాజ్యములాయుధవిసర్జనమును గోరుట సహజమైనను పెద్దరాజ్యము లెప్పటివలెనే మిత్రభేదము నపేక్షించుచున్నవి. ఫ్రాన్సు, ఇటలీ, తుర్కీ, ఆస్ట్రియా మొదలగురాజ్యము లన్నియును ఆయుధధారణమును జేయుచు జర్మనురాజ్యమున కాయుధవిసర్జనమును నిర్ణయించుట ఆయుధవిసర్జనమునకు కార్యసాధనముకాదు. ఆయుధవిసర్జనసభాధ్యక్షులు హెండర్సను గారు నిరాశను తెలిపినను సర్ జాన్ సైమనుగా రాశాసందర్భములను సూచించుట రాజ్యతంత్రమున కనురూపముగ నున్నను కార్యసిద్ధికి సాధనము కాదు. ఫ్రెంచిమంత్రి జర్మనిఆయుధధారణము విషయమై తెలిపిన భావము లసందిగ్ధముగ నున్నను సైమనుగారి ఆశల కవకాశములు గలుగజాలవు. ఆయుధవిసర్జనమునకు గ్రేట్బ్రిటను, ఫ్రాన్సు మొదలగురాజ్యములు మార్గదర్శకములు గానంతవరకును ఆయుధవిసర్జనయోచనయె నిరుపయోగము. ఫ్రాన్సును జర్మనుభయమును, గ్రేట్బ్రిటనును సామ్రాజ్యాభిమానమును పీడించుచున్నంతవరకును ఆయుధవిసర్జనము మాటలందు సాధ్యమైనను కార్యములందు దుర్లభమని రాజ్యాంగవ్యవహారములు వ్యక్తము చేయుచున్నవి. బ్రిటిషుజాతీయప్రభుత్వనిర్వాహకు లపేక్షించునది పరరాజ్యముల కాయుధ

విసర్జనము కాని గ్రేటుబ్రిటను కాయుధవిసర్జనము కాదు. బీవరుబ్రూకువర్గమువలెను మోస్లెహర్గమును నీవిషయమును విస్పష్టము చేయుచున్నది. బ్రిటిషురాజ్యనిర్వాహకుల కాసురబలసంపదలమీదనుగల విశ్వాసగౌరవములకు వారు స్వదేశమునందును, సామ్రాజ్యాంతర్భాగములందును, విదేశములందును నవలంబించుచున్న రాజ్యనీతి ప్రమాణముగ నున్నది. చర్చిలు, హోరుగారల ప్రసంగములవలెను శ్వేతపత్రనిర్ణయములును నీ విషయమునకు మహావ్యాఖ్యానములు. కాంగ్రెసుమహాసభపట్లను బ్రిటిషుప్రభుత్వ మాది నుండియు అవలంబించిన రాజ్యతంత్రములు నీవిషయమును విశదము చేయుచున్నవి.

*　　*　　*　　*

కాంగ్రెసు - ప్రభుత్వము

కాంగ్రెసుమహాసభ ప్రజావిశ్వాస సాదరణములకును ప్రభుత్వకటాక్ష వీక్షణములకును పాత్రమైనసంస్థయని స్వదేశమునందును, విదేశములందును రాజ్యాంగవిశారదు లంగీకరించినవిషయము. కాంగ్రెసు నాయకులు ప్రజాగౌరవమునకువలెను ప్రభుత్వోద్యోగములకును నధికారులుగ నేర్పడిరి. కాంగ్రెసు ప్రముఖులు ప్రభుత్వపరిణామమును పొందుచు ప్రభుత్వాధికారమునందు లీనమగుచుండిరి. మహానుభావులకును పరావలంబనమునందు గల విశ్వాసాదరణము లాత్మావలంబనమునందు గలుగకుండెను. స్వదేశస్వభాషా స్వధర్మములు పరిహాసాస్పదములై పరదేశ పరభాషా పరధర్మములు గౌరవభాజనము లగుచుండెను. దేశాభిమానము, స్వరాజ్యాభిలాష రాజద్రోహదండనమును బడయుచుండెను. ఉత్తమపురుషులకును స్వదేశమునందు పుట్టుగతులు గలుగకుండెను. గోకలె దీనాలాపములు, తిలకుదండనములు, పాలు జెనర్జిలు మొదలగువారల పరివర్తనములు, విద్యావంతుల పరావలంబనము, ప్రజలనిస్సహాయత్వము పరావలంబనమునకు సామాన్య నిదర్శనములు. రక్షకభటునకు సాధ్యములైన ఆత్మవిశ్వాసాభిమానములు పండితోత్తములకును దుర్లభము లైనవి. బ్రిటిషు రాజ్యాంగవిధానము సకలవ్యవస్థలందును భ్రమరకీటకన్యాయమును సార్థకము చేసినది. ప్రజానాయకుల నీ సమ్మోహము నుండి విముక్తులను జేయుట దేశయోగక్షేమములకు బీజము. గతించిన పదేండ్లయందును గాంధిమహాత్ముని నాయకత్వముక్రిందను కాంగ్రెసుసంస్థ ప్రజానాయకుల సమ్మోహమును బోగొట్టుటకు జేసిన ప్రయత్నములు ప్రపంచమునం దంతటను సంభ్రమమును గలుగ జేసినవి.

*　　*　　*　　*

కాంగ్రెసు-సత్యాగ్రహము

ప్రభుత్వకటాక్షవీక్షణములకు దాసానుదాసులైన ప్రజానాయకుల కాత్మవిశ్వాసమునకును, స్వరాజ్యసంకల్పమునకును సత్యాగ్రహము బాహ్యాభ్యంతరశక్తులను సమకూ

ఘటనకు సాధనముగ నేర్పడినది. రౌలటు శాసనములతో నారంభమైన సత్యాగ్రహ ప్రస్థానము ప్రజాహృదయమునందు గలుగ జేసిన ప్రత్యభిజ్ఞానము ప్రభుత్వమునకు సమ్మోహమును, ప్రపంచమునం దంతటను ధర్మజిజ్ఞాసను, ధర్మసంచలనమును గలుగజేసి నవి. సత్యాగ్రహము నిర్దేశించిన త్రివిధ బహిష్కారవిధానము పరావలంబనప్రతి ష్ఠను శిథిలము చేసినది. పరదేశ ప్రభుత్వము నకు మూలస్తంభములైన ఉద్యోగములు, విద్యాలయములు, న్యాయస్థానములు కంపితము లైనవి. పరదేశప్రభుత్వమునకు పోషణమైన వ్యాపారపరిశ్రమలకు భంగము గలిగినది. ఖద్దరుదీక్ష; కోటిరూప్యములు, కోటిమంది సభ్యులు, శాసనోల్లంఘనము, నిర్బంధములు, ప్రజానాయకుల త్యాగము, ప్రజానాయకుల పరమోత్సాహము సత్యాగ్రహమున కపూర్వ మైన ప్రతిష్ఠను గలుగజేసి కాంగ్రెసుప్రతిష్ఠను దిగంతములందును వ్యాపింపజేసినది. గాంధి మహాత్ముని ధర్మయాత్రలు కాంగ్రెసుప్రతి ష్ఠనువలెను గాంధిమహాత్ముని ప్రతిష్ఠను దిగంతములందును వ్యాపింపజేసినవి. త్యాగ పరాయణులైన కాంగ్రెసునాయకులకు దేశ మునం దపూర్వమైన గౌరవాదరణములు గలిగినవి. కాంగ్రెసుప్రచారము స్వరాజ్య ప్రచారమును సులభము చేసినది. గాంధి ఇర్వినుల యొడంబడిక, గాంధిమహాత్ముని రౌండుటేబిలుయాత్రాదులును ప్రపంచము నకు ధర్మప్రతిష్ఠ ప్రభావమును సుగమము చేసినవి. అపూర్వమైన సత్యాగ్రహప్రస్థాన మునందు చౌరిచౌరాలు, దురాగ్రహములు ప్రకృతిసిద్ధములు. సత్యాగ్రహ ప్రస్థానము నందు కళంకము లున్నను సత్యాగ్రహము ప్రజాహృదయమునం దపూర్వమైన ఆత్మ విశ్వాసగౌరవములను గలుగజేసినది. సత్యా గ్రహము స్వదేశస్వభాషాస్వధర్మముల కపార మైన శక్తిని సమకూర్చినది. పరావలంబన స్థానమును ఆత్మావలంబనమును, స్వయం సహాయమును నాక్రమించినవి. దేశమునం దంతటను నవజీవనోత్సాహ ముదయించి నది. నవజీవనోదయమునకు గాంధిమహా త్ముడు గురువర్యుడై బాపూజీకిసార్థకనామకు డయ్యెను. అసురబలసంపదారాధనపరమైన ప్రపంచమునకు సత్యాగ్రహయోగ మపరి చితయోగమై ప్రారంభమునుండియును ప్రతి ఘటనమునకు పాలయినవిధమును దేశవ్యవ హారములు విశదము చేయుచున్నవి.

* * * *

కాంగ్రెసు - శాసనసభలు

అహింసా సత్యాశ్రయమైన సత్యా గ్రహమునందు శాసనసభాబహిష్కారము సహజధర్మము. ఆంగ్లప్రభుత్వవిద్యాసంస్కార ములు విద్యావంతులందు గలుగజేసిన అధి కార వ్యామోహమును నిర్మూలము చేయుట దుర్లభమైనను గాంధిమహాత్ముని నాయకత్వ ము మహానుభావుల హృదయములను శాసన సభా పరాఙ్ముఖములను జేసినది. కాంగ్రెసు నాయకులైన దాసు, నెహ్రూ, లాలాలజపతి

రాయిగారులు మొదలగువారు చూపిన
శాసనసభా వ్యామోహము విద్యావంతుల
వ్యామోహమునకు నిదర్శనము. ఆరంభము
నుండియును గల శాసనసభా వ్యామోహము
విద్యావంతులందు తిరిగి విజృంభించుట
బ్రిటిషు ప్రభుత్వ సంస్కారఫలము. రాంచి
యందు కాంగ్రెసుస్వరాజ్యపక్షము డాక్టరు
అన్సారిగారి యాధిపత్యముక్రిందను నిర్ణయిం
చిన శాసనసభాప్రవేశ నిర్ణయమును గాంధి
మహాత్ము డాశీర్వదించుట మహాత్ముని ధర్మ
నిర్వహణ కనుకూలముగ నున్నది. సత్యా
గ్రహమసిధారావ్రతము. ఆసురసంపత్పరాయ
ణమైన ప్రపంచమున కసిధారావ్రతమైన
సత్యాగ్రహము దురారాధ్యము. సత్యాగ్రహ
మునకు త్రికరణశుద్ధిగను సత్యాహింసా
రాధనము బీజము. సత్యాహింసాధారములేని
సత్యాగ్రహము స్వరాజ్యసిద్ధికి నిరాధార
మగుటయేకాకను సత్యాగ్రహమునకే కళం
కమును గలుగజేయుచున్నవిధమును దేశపరి
స్థితులు వెల్లడిచేసినవి. ప్రభుత్వ మవలం
బించిన నిర్బంధవిధానము కాంగ్రెసువ్యవహార
నిర్వహణమును దుర్లభముచేసినది. ఇట్టి
విషమపరిస్థితులందు గాంధిమహాత్ముడు సత్యా
గ్రహమ్మునకు ప్రస్తుతము స్వస్తిని జెప్పుట
యును, శాసనసభాప్రవేశము నాశీర్వదించుట
యును మహాత్ముని సత్యాగ్రహశీలమున కను
రూపముగ నున్నవి.

* * * *

పాట్నాసమావేశము

పాట్నాయందుగూడిన అ. భా. కాంగ్రె
సుసంఘము గాంధిమహాత్ముడు నిర్ణయించి
నటులు సత్యాగ్రహవిరామమును, శాసన
సభాప్రవేశమును నామోదించి గాంధిమహా
త్ముని సత్యాగ్రహనాయకత్వమును సార్థకము
చేసినది. నాయకులుచేసిన యుపన్యాసము
లన్నియును సత్యాగ్రహవిరామమును నభి
లషించుచు గాంధిమహాత్ముడును సత్యా
గ్రహమునకు స్వస్తిని జెప్పవలయునని సర్దే
శించినవి. సత్యాగ్రహజనకుడైన గాంధిమహా
త్మునిసయితము సత్యాగ్రహమును విరమింప
మనికోరుట యనుచితము. స్వరాజ్యసంపాదన
మునకుగాంధిమహాత్ముడు నిర్ణయించిన సమష్టి
శాసనోల్లంఘనమును, వ్యష్టిశాసనోల్లంఘన
మును స్వరాజ్యసిద్ధికి నిరుపయోగములైనను
సత్యాగ్రహప్రతిష్ఠకును, గాంధిమహాత్ముని
మహత్త్వమునకును సాధనములైనవి. దైవబల
సంపదాశ్రయము లైన అహింసాసత్యప్రభావ
ములు గాంధిమహాత్ముని నాయకత్వమునను
ప్రపంచమునకు సువ్యక్తము లైనవి. గతించిన
పదేండ్లయందును కాంగ్రెసునం దేర్పడిన
భేదాభిప్రాయము లంతరించుట కవకాశము
లేర్పడినవి. శాసనసభలయందు స్వరాజ్య
సిద్ధికి విశ్వాసము కలవారును, లేనివారును
దేశక్షేమమునకు కలిసి పనిజేయుట కవకాశ
ములు గలిగినవి. శాసనసభలకు ప్రత్యేక
స్వరాజ్యపక్షము గాకను కాంగ్రెసుపక్షమె

అభ్యర్థులను బంపవలయునని పాట్నాయందు చేసిన నిర్ణయము కాంగ్రెసుసంయోగమునకు వినియోగపడుచున్నది. పాట్నానిర్ణయములు వివిధపక్షనాయకులకును, ప్రజలకును, కాంగ్రెసు ప్రచారకులకును, ప్రభుత్వమునకును కాంగ్రెసుప్రతిష్ఠను రక్షించుట కవకాశములను సమకూర్చినది. లబ్ధావకాశములను ప్రభుత్వాధికారులును, ప్రజానాయకులును సార్థకము చేయుట శ్రేయస్కరము.

* * * *

కాంగ్రెసు ప్రతిష్ఠ

కాంగ్రెసుప్రతిష్ఠను కాపాడుటకు గాంధిమహాత్మునివలెను నితరులును పాటుపడుట పరమార్థము. గాంధిమహాత్ముడు సత్యాగ్రహప్రస్థానమును విరమించి మూడువారములు గతించినను ప్రభుత్వాధికారులు మీనమేషములను గుణించుచు నూరకుండుట యన్యాయము. సర్ సామ్యుయలు హోరుగారు హిందూస్తానప్రజలు స్వరాజ్యము నభిలషించుట న్యాయమని తెలుపుచు సాధనములను కల్పింపకుండుటయును, ఆటంకములను తొలగింపకుండుటయును నసంగతము. హోరుగారిమాటలు కొంతవరకైనను క్రియారూపమును దాల్చుట ప్రయోజనకరము. విల్లింగ్డను ప్రభువు తలపెట్టిన నిర్బంధ విధానము విజయమును పొందినది. వారు సంకల్పించిన సంస్కరణవిధానము జాతీయప్రభుత్వావరణములం దెంతవరకు సఫలమగునదియును కాలము నిర్ణయింపవలసి యున్నది. విదేశప్రభుత్వమున కాధారములైన దానదండనోపాయములను ప్రతిఘటించవలసిన భారము ప్రజానాయకులమీదను గలదు. హిందూ మహమ్మదీయ విభేదములను, బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణేతర భేదములను, లిబరలు కాంగ్రెసుపక్ష భేదములను శాసనసభాబహిష్కారప్రవేశపక్షభేదములను విడిచి, కాంగ్రెసుప్రతిష్ఠను కాపాడుట దేశక్షేమపరాయణములైన పాట్నా నిర్ణయములకు ఫలము. వివిధపక్షములవారును సంకుచితములైన స్వపక్షప్రయోజనములను విడిచి విశాలమైన కాంగ్రెసుప్రయోజనముల నారాధించుట ప్రజానాయకులకు కర్తవ్యము. కాంగ్రెసు విజయమే స్వపక్షవిజయముగను, ప్రజావిజయముగను, స్వరాజ్యవిజయముగను భావించి ప్రజానాయకులు స్వధర్మనిర్వహణమునకు దీక్షను బూనుట వివేకము, పరమార్థము. అభ్యర్థుల నిర్ణయమునందును కాంగ్రెసు దీక్షాపరాయణులైన అభ్యర్థులను మాత్రమే నిర్ణయించుటయును, రక్షించుటయును దేశక్షేమపరాయణులకు కర్తవ్యము. బొంబయియందు గూడనున్న కాంగ్రెసు మహాసభ కధ్యక్షపదవి నధిష్ఠించుటకు

సత్యాగ్రహదీక్షా పరాయణుడైన శ్రీయుత బాబురాజేంద్రప్రసాదుగారు సకలవిధములను తగియున్నారు. ఉత్కళ కాంగ్రెసు మహాసభకు బాబురాజేంద్రప్రసాదుగా రధ్యక్షులుగ నెన్నుకొనబడినను కారణాంతరముల వలనను వా రధ్యక్షతను నిర్వహించుట కవకాశములు గలుగలేదు. ఇతరనాయకులును, గాంధిమహాత్ముడును ప్రస్తుతము గలిగిన యవకాశములను రాజేంద్రప్రసాదు గారికి సంక్రమింపజేయుట్ల విధ్యుక్తముగ నున్నది. గాంధిమహాత్ముడు సత్యాగ్రహమును ప్రస్తుతముపసంహారమును జేసినను గతించినపదేండ్లయందును గాంధిమహాత్ముని నాయకత్వము క్రిందను సత్యాగ్రహము ప్రజానాయకుల హృదయములం గలుగజేసిన ఆత్మగౌరవ విశ్వాసములకును, దైవబలసంపదారాధనమునకును ప్రపంచేతిహాసములందు మహాపర్వముగను వెలయగలదు.

Printed and Published by K Nageswara Rao, at the Andhra Patrika Press, No.7, ThambuChetty St., Madras.
Editor: G. Subbaramayya.